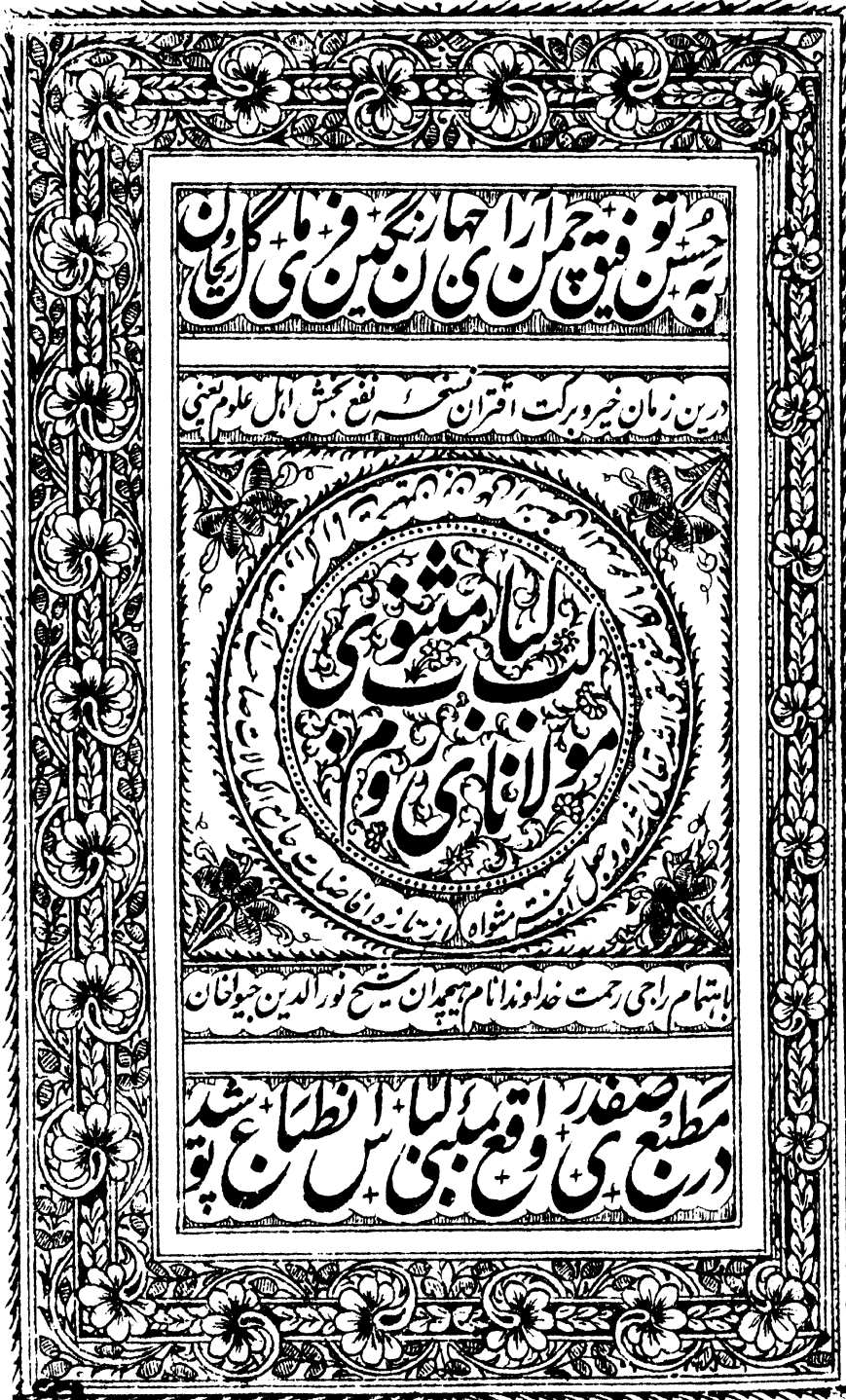

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228760

UNIVERSAL
LIBRARY

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درین زمان خیر و برکت آفرین ستمسختی بخش اول علم مبینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

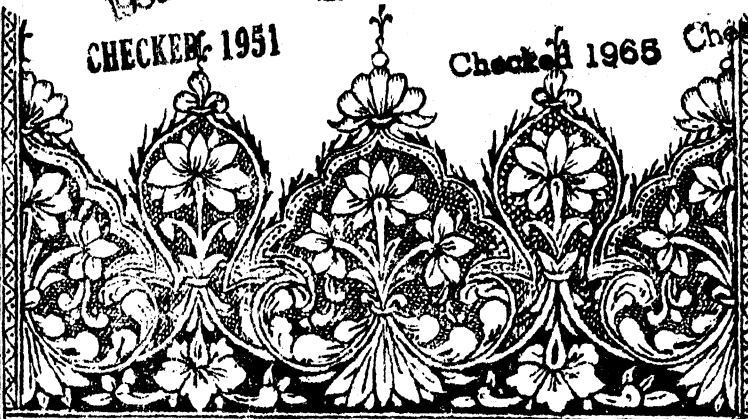
بیتنام راهی رحمت خداوند نام همپیمان شیخ نورالدین جویوفان

درین ایام مبارک و شادمانی و نشاط و شادمانی

CHECKED 1951

Checked 1968

Checked

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد از تقدیم وظایف شما، حضرت واجب الوجود عم موجوده که لب لباب معنوی را که
 مرآة المحضین است بشرف انتخاب از منوی عالمین غریب عین مشرف گردانید که
 واقفتر و ناطقتر از منی آدم و تمهید قواعد و اصولات فضل کائنات و اکمل الموجودات که بحکم لولا که
 لما خلقت الافلاك مرآة الذات اشارت بدوست و محمل الصفات عبارت از نمود همیشه
 که سابقاً بقوان غیبی و ایما و لایحه تحریر سیرالک در انتخاب منوی حضرت المولوی صفوة
 الاولیاء العارفين اسوة الاولیاء المکاشفین مقبوس لمعت انجوم البرقج الصخرية مستفيض
 کشف رموز الکنوز الاحدیه سلطان المبین برهان الشاکلین لسان الزمان ابو الو
 بهاء الملک والیرین جلال الحق و یقین محمد بن حسین التلعجی ثم الزومی قدس الله بسکال الوصال
 روضة زرادنی عرف مشرف القرب فتوحه اتفاق افتاده بود که چند از حقایق
 ام الكتاب مناسب وقت و زمان از نظم غریب برنصه عیان بسبب امداد بیان
 جلوه یافت و بواسطه آنکه جمال عرایس نفایس آن دقائق خفیه الاسرار

د عالمیان

و حلیه انوار حقایق و کمال نواید عواید آن رقایق جلیده المقدر لبقیه الآثار خیر منظر عالی حواص
در نمی آید و نقاب خفا از معارف وجود کلمات سامیه اسماء صافیه الصفات جزو شایده
نامه عرفاء کامل الايقان ملاحظه شامله فضلا راسخ الايقان مرفعه نمی گشت ثنائیا جمعه از
رفقار طریق و اخلاص التعمیق انالهم الله من اوله التصدیق و آیه بهم الله یاد الایعسانیه و
التوفیق ازین فقیه حقیر کتر از فطیمیر حسین ابن علی النسفی المدعو بالکاشف صلح الله حاکم
و نور باصلاح الکمال آله التماس انتخابی دیگر از ان نسخه که موسوم بود بلباب المعنوی
فی انتخاب المثنوی نموده اند بر وجهی که نسبت بامتدیان طریق طریقتی سالکان مناسیح
حقیقت نواید آن اعم و شمل و عواید آن اتم و اکمل باشد بجه الاستخاره و الاستجازه
بایجاب این ممتس قدام رفت بیتی چند از ان بر نسقه خاص طرزی بدیع رقم تسطیر
قبول کردن
یافت بلیت نام اول لب لباب مثنوی عه انتخاب انتخاب مثنوی عه
و چون سالک را از استقامت بر مناسیح شریعت و اتصاف و تخلق بصفت ارباب طریقت
و تحقق بمقامات اهل حقیقت چاره نیست لاجرم جهت میاه این معانی سه عین متعین خست که
عین اول جامع اطوار شریعت باشد و عین دوم مخزن اسرار طریقت و عین سوم مطلع الالوه
حقیقت و باز اجری زلال نوال هر عینسه را چند زهر مشتمل بر شحات که منظر او منظر
تفصیل حبس آن باشد مقرر کرده و در محل که سخن مستدعی بسط یا مقتضی تو
خواهد بود فی الجمله بطریق خیر الکلام در ان باب شروعی خواهد رفت و التماس اصلاح
بهنوات از گرم عمیم اهل کمان ممول است و عذر زلات عند کرم الناس مقبول بلیت
آرزو

بزرگان خورده بر خوردان نگیرند برحمت خدا ایشان در پنجه برزند که
 وَمِنَ الشَّهِيدَاتِ وَالْأَرْشَادِ وَنِيَّةِ الْمُبْتَدِئِ وَالْإِيْمَةِ الْمُتَعَادِ وَقَبْلِ انْزِشْرُوعِ دِرَايِدِ عِيُونِ ثَلَاثَةَ
 تقدیم نکته چند از آنچه در اوایل رسائل بحسب عرف و عادت از مناجات و نعت و صفت
 کتابت تعریف باعث آن زبان زده ا قلام و آ شنا شده افهام گشته است
 می نماید و اولی و له الحمد فی الاخرة و الاولی مناجات اول در افاضه
 بحار موبت است آبی که سرشکان ساحل عدم را قبل از سابقه خدمت رالطه دعوت
 استحقاق وجود بخشید و بعد از فیض وجود قابلیت استفاضه داد و موهب فیض بود

<p>من چگویم چون تو میدانی نهان دی که تلب تیره را نور کنی میفرانی در زمین از ختران که زاب و گل نقش تن آدم زدی عاشق خود کرده بودی نیست را لطف تو ناگفته ما میشود که داده دل را بر می صد فتجباب انبت کالماء و نحن کالترسی او نهان و آشکار بخشش قبض و ببط دست از جان شد روا</p>	<p>ای کمینه بخششت ملک جهان اسی که جان خیره را رهبر کنی میسکنی جز وزمین را آسمان آب را و خاک را بر هم زدستی لذت هستی نمودی نیست را که ما نبودیم و تقاضا مان نبود که اسی و عانا گفته از تو مستجاب يا حَفِيَّ الذَّائِبِ مَحْسُوسِ الْعَطَا تو بهاری ما چو باغ سبز و خوشش تو چو جانی ما مثال دست و پا که</p>
--	--

این زبان از عقل داره داین بیان
 که نتیجه شادی فرخنده ایم
 شب قرار و سلوت و خواب تویی
 با تو یازده یکس نبود در ^{آرام} و اینه
 عاشق تو هم وجود و هم عدم
 مس و نقره بنده آن کیمیاست
 دیده ده کاین کرم را بسنگرم
 تا نبوشد بجز را خاشاک و خس
 هر که نگذشت از سبب ز صمانیت
 فاعف عننا ثقلیت ^{پس بخشش از ما گران شده گناهان ما} افرارنا
 لطف فرمودی تو ای قیوم حی
 که شود ز جمله ناقصها درست
 محو کرد پیش ایشارت نهان
 رو بهان بر شیراز عفو تو ^{بخشش} جیسر
 در کجی ما بی دریم و در صلال
 بر کجی بیج مشت لیسیم
 که تو کردی مگر ما نرا باز جست

تو چو عصفی ما مثالین زبان که
 تو مثال شادی و ما خنده ایم
 روز نور و کسب و تا بم توئی
 ای خدای فصل تو حاجت و
 حضرتت پر رحمت است و پر کرم
 کفر و ایمان عاشق آن کبریاست
 خلق با صد دیده اعمی ز نیکرم
 بعد ازین ما دیده خواهم از تو بس
 چشم بند خلق جز اسباب نیست
 یا ای سکرک الصبار ^{چاه} تا
 ای خدای خیر و شکر شده جسمهای ما
 چون خلقت الخلق کنی ^{آفریدم خلق را با خود گشتند برین} تزنج علی
 لا لایف ^{شیراز} از سج کلمه خود گشت
 ای کوی کز کرمهای جهان
 از غفوری تو غفران چشم سیر
 بے حدی تو در جمال و در کمال
 بجدی خویش بگجاری حکیم
 بهر مانه بهر آن لطف نخست

اسی بدادہ را یگان صد چشم گوش
 در عدم مستحقان کی بدیم ^{نفت} ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴}
 پیش اگر استحقاق نبیدی عطا
 رو نکرد انیم از فرمان تو ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷}
 بحر کو آبی بحیر جو مید ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰}
 کم سخا ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰}

بی ز رشوت بخش کرده عقل و هوش
 که برین جان و برین انش زویم
 دیده از جمله کفران خطا
 کفر باشد غفلت از احسان تو
 هر خصی را بر سر رومی نهند
 از کرم دریا نگردد ویش کم
 آب و آتش ای خداوند آن تست
 در نه خواهی آب هم آتش شود
 مستی تو کی گذارد عقل و هوش
 مست کرده لصیر را داده
 آنکه مست از تو بود غدرش مست
 عفو کن از مست خود ای عفو مند
 آن کندگان ناید از صد خم شراب
 شرع مستانرا نیارد حد زدن
 که سخا هم گشت خود همیشه از من
 تا بدست از مشق از حد زدن

مناجات دوم

در بیان اجابت دعای بنده برحمت و میل دادن او را بسوی خود همیشه
 و تصریح و آزار بهانه عنایت ساختن و اگر نه خود میل دعا دادی که اعیان
 این جرات بودی و اگر نه اراده اجابت داشتی هرگز بدعا نغمودی و می
 آذ عوفی استیجی که نموید این حال است فرمان فاذعوا اللہ مؤکداً

مملی بن شفا

این مقال هو البکیر المتعال

مملی بن شفا

ای خدازاری ز ما رحمت ز تو
 این دعا هم بخشش و تعلیم است
 هم دعا از تو اجابت هم ز تو
 ای کریم از ما گنا مان عظیم
 ما ز آرزو و حرص خود را سوختیم
 حرمت آنکه دعا آموخته
 عفو کن ای عفو دیندوق تو
 عفو کن زین بندگان خود پرست
 من که باشم که بگویم عفو کن شد
 ای تو پاک از جبل علمت پاک از آن
 چون کسم کردی اگر لایه کنم
 زانکه از نفسم چو بیرون برده

رحمت بازاری ما کرده رویه
 ورنه در گلخن گستان از چه پرست
 ایمنی از تو مهاجرت هم ز تو
 تو توانی عفو کردن در جبریم
 این دعا را هم ز تو آموختیم
 در چنین ظلمت چراغ افروختی
 سابق لطف همه مسبوق تو
 عفو از دریای عفو اولی تر است
 من چه آ که باشم از اسرار کن
 که فراموشی کند بروی عیسان
 مستمع شولا به ام را از کرم
 آن شفاعت هم تو خود را کرده

چون ز رخت من تہی گشت این وطن
 ہم دعا از من روان کردی چو آب
 ہم تو بودی اول آرنده دعا
 این طلب در ما ہم از ایجا دست
 این دعا تو امر کردی را بتدی
 بی طلبان این طلب تو داده
 چون عا مان امر کردی بیجا ب
 امی بکرده یار مرا غیر را
 لذت انعامت از ما وامگیر
 در بگیری کیست جست جو کند
 منکر اندر فعل ما وقت نظر

تر و خشک خانه نبود آن من
 ہم نباشش نجیب و دارش مستجاب
 ہم تو باش آخر اجابت را روا
 رستن از سید ارباب دادت
 ورنه خاکی را چه زهره این بدی
 گنج احسان بر همه بکشاده
 این دعای خویش را کن مستجاب
 وی بداده خلعت گل خارا
 نقل و بادو جامت از ما وامگیر
 نقش بالقاش چون نیر و کند
 اندر اکرام و عطا سے خود نگر

مناجات سیوم در استدعای مدد و بنکام حیرت در آن

ذات که کنه معرفتش نه بمرتبه ایست که مشهور و مفہوم و مدرک و معلوم گردد

وَلَا يَحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا جَلَّ عَنِ الْفِكَرِ أَنْ يَحِيطَ بِهِ سُبْحَانَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ
 اعطاء کنند خدا را از در سے علم بزرگ است از فکر ایست که احاطت کند باو با آن صف نیست معبودی مگر او

عَنِ التَّكْوِينِ وَعَرْضَ عَنِ التَّصْوِيرِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
 نیست مانند او چیزی و او شنیدار است و دانستار است

قَدْ عَلِمْتُ التَّوْفِيقَ الْمَشْتَرِقِينَ
 تحقیق یست کردی تو فرستاده شدی

يَا حَقِيقًا قَدْ عَلِمْتُكَ يَا حَقِيقِينَ
 ای پوشیده که هر کس سه دو کناره است

بِأَخْفَاقٍ تَمَلَّكَاتِ الْحَيَافِقِينَ
 ای پوشیده که بر کوسه دو کناره آسمان ترا
 ای برون از وهم و قال و قیل من
 رحم من را بر قصور فهمها
 قطره دانش که بخشیدی ز پیش
 قطره علمت اندر جان من
 ای مبدل کرده خاک را بزر
 کار تو تبدیل و اعیان و عطا
 سهو و نسیان را مبدل کن بعلم
 ای که خاک شوره را تونان کنی
 دیده بخشای تا بینا شوم
 کی شناسم مر تر الا بتو
 ای صفات آفتاب معرفت
 گاه خورشید و گوی دریا شو
 تونان این باشی ندان درخت خویش
 از تو ای بی نقش با چندین صور

قَدَّ عَلَوَاتِ النُّورِ فَوْقَ لَمَشِ قَيْنِ
 تحقیق بلند کردی نور بر سپرد دو مشرق
 خاک بر فرق من و تمسیل من
 ای وراے عقلها و وهما
 متصل گردان بدریا های خویش
 واریانش از هوا و خاک تن
 خاک دیگر را کرده بوالبشر
 کار من سهو است و نسیان و خطا
 من بهیچم هر مکن صبر و حلم
 وی که نان مرده را توجان کنی
 دانشم آموز تا دانا شوم
 کی شناسد وصفی هورا غیر بو
 و آفتاب چرخ بند یک صفت
 گاه کوه قاف و گاه غنقا شوی
 وی تو پیش از وهما و ز پیشش
 هم مشتبه هم مؤخذه سر

اعتراف انانیت هر دو از زمین

اعتراف از کبر و نسیان و نسیان

بی نقشی عبا ترست از مرتبه احدیت که اعتبار حضرت بشتر عدم اعتبارات
 و اسقاط اصناف و کثرت صور عبا ترست از مرتبه واحدیت که اعتبار همان خط است
 یعنی مرتبه لا تعین ۱۲

بیک خدای را
 جسم وجود
 میگذرد
 میکند ذات
 واجب را
 با موجودات
 فارغ
 از کمالی را
 بجا نیاید
 در ذات
 صفات

بشرط اثبات اعتبارات و متعلق اعتبار اول نسبت از لیه است و بطون ذات
 و ذات را بدین اعتبار احد گویند و متعلق اعتبار ثانی نسبت ابدیه است و ظهور
 ذات و ذات را بدین اعتبار واحد خوانند و شهود اینجی وصفت معامودوی
 باشد بجزت و دہشت چنانچہ میفرماید بلیت از پی اوراک تو بہر جا کہ هست

حیرت اندر حیرت اندر حیرت تست

چونکہ شد از پیشن یدہ وصل یار	نایبی باید از ومان یادگار یدہ
چونکہ گل بگذشت و گلشن شد خراب	بوی گل را از کہ یا بم از گلاب
چونکہ شد خورشید و ما را کرد داغ	چارہ نبود بر مقامش از چراغ
چون خدا ندر نیاید در عیان	نایب حقد این پیغیب ران
نہ غلط گفتم کہ نایب بامنوب	گرد و پنداری قبیح آید نہ خوب
پس نہ باشد تا قوی صورت پست	پیش آن یک گشت کہ صورت پست

لغت اول و صفت خلافت محمدی کہ نظر اسم اعظم و قطب الاقطاب است
 و اکابر بارگاہ تحقیق متفق اند بر آنکہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم خلیفہ مطلق
 است و آدم و ہارون و داؤد اگر چه خلفا بودند اما خلعت خلافت کاملہ جز بر
 بالای والای او رست نیاید و اینجای لطیفہ من تطیع الرسول فقد اطاع اللہ و نکتہ
 من رانی فقد رانی اللہ روی نماید و بجهت این خال خاتم ختمیت بنام نامے او
 منقش گشت و لیکن رسول اللہ و خاتم النبیین و دین النور و شرع از پیش از نسخ و

سیرت از کتب
 کتب معتبره
 تحقیق از کتب
 کتب معتبره
 کتب معتبره
 کتب معتبره
 کتب معتبره
 کتب معتبره
 کتب معتبره

تغییر غیر او معتبر باشد که و انا لک الحافظون

<p>چون ندیدند از روی انشق لبت دیدن حسن دیده عقل است و کیش بت پریش خواند و حد ماش گفت زانکه حالی بود و من در اندید اونمی بیند ز کنجش یک تسوئه باغ و بتانهای علم فرع است گر بمیری تو نمیرد این سبق نام تو بر زرو بر نغز زخم که در محبت قهر من شد قهر تو دین تو باشد ز ما بی تا بماه تو مترس از نسخ دین ای مصطفی در جهان روح بخشان حاجی و اشناس نیست رهبر و امام بو که بر خیزد ز لب ختم کران آن بدین احمد می برداشتند از کف انا فتحن بر کشود</p>	<p>کافران دیدند احمد را بش خاک زن در دیده حسن بین خویش دیده حسن را خدا عماش گفت زانکه او گفت دید و در یار اندید خواجسته فردا و حالی پیش او که شاه راه باع جانها شرع است مصطفی را وعده کرد الطاف حق رو نقت را روز روز افزون کنم منبر و محراب سازم بهر تو چاکرانت شهر با گیرند و جاه تا قیامت باقیش داریم ماع در کشاد ختمها تو خاتمی معنی ختم علی افوا هم مهر که بر دهنش ایقان تا ز راه خاتم بعین میران ختمهای کاتبیا بگذاشتند قفلهای ناکشاده مانده بود</p>
--	---

<p>بهر این خاتم شد هست او که بجود چونکه در صنعت برد استا دست هست اشارت محمد المراد ۴</p>	<p>مثل او نه بود و نه خواهند بود نه تو گوئی ختم صنعت بر تو هست اہل معنی را کشاد اندر کشاد ۴</p>
<p>نعت دوم در بیان آنکه معراج و ترقی بمقام شایده و وصول مرتبه او آذنی را تعیین اولست و باطن بمقام قباب قوسین و جوپ امکان یا وحدت کثرت یا قابلیت و فاعلیت</p>	
<p>آنکه پارا در ره کوشش شکست حامل دین بود او محمول شد تاکنون فرمان پذیرفتی ز شاه تاکنون اختر اثر کردی درو اگر ترا اشکال آید در نظر کرده تاویل حرف بکر را بر هو تاویل است آن میسکن احمد خود کیست اسپاه زمین تا بداند سعد و محسن و بخیبر که کار و بار انبیا و مرسلون تو هم از افلاک بیرون کن گذار ماه عرصه آسمان را در شبی که</p>	<p>در رسید او ابراق و برشت قابل فرمان بد او مقبول شد بعد ازین فرمان رساند بر سپاه بعد ازین باشد امیر اختر او پس تو شک داری در انشق القمر خویش را تاویل کن فی ذکر را پست و کج شد از تو معنی سینی ماه بین بر چرخ و شبکافش حسین دور تست این دور نه دور تر ۴ هست از افلاک و اختر ما برون وانگمان نظاره کن آن کا و بار میرد اندر مسیر و مذسبے که</p>

چون بیک شب مہر برید آجر را
 صد چو ما بست آن عجب در تہیم
 چون گذشت احمد زیندہ فرصد
 گفت اورا بین پیر اندر پیہم
 با گرفت اورا بیا سے پڑہ سوز
 گفت بیرون زین حدای خوشترین
 حیرت اندر حیرت آمد این قصص
 پیشہای جملہ اینجا باز بست
 جبریل اگر شریفی و عزیز
 شمع چون دعوت کند وقت فرو
 از لہ اشخ و چشمش سرمہ یافت
 مرتبی را کہ سرمہ حق کشد
 نور او بر ذرا غالب شود
 در نظر بودش مقامات العباد
 گر ہزاران مدعے سر برزند
 قاضیانرا در حکومت این فن است
 گفت شاہد زان بجای دیدہ است

از چہ منکر میشوی معراج را
 کہ بیکایم ای او شد مدد تو نیم
 از مقام جبریل و از حدش
 گفت اورا تو من حرف تو نیم
 من با وج خود نہ فرستم ہنوز
 کہ ز نہ پرے بسوزد پیر سن
 بہشتے خاصکان اندر اخص
 چند جاناری کہ جان پر داریست
 تونہ پروانہ و نہ شمع نیز
 جان پروانہ نیز ہر سوز
 دید آنچه جبریل آن بر تافت
 کرد و اورا در تہیم بار شد
 آنچنان مطلوب را طالب شود
 لاجرم نامش خدا شاہ نہاد
 گوش قاضی جانب شاہ کند
 شاہد ایشان را و چشم روشن است
 کو بدیدہ بی غرض سر دیدہ است

<p>ناظر حق بود و زو بود دشمن امید پیشش اختر ابقا دیری ماند سیر روح مومن و کف^{خسته} را راه شاد عدست زین پروم دوست که نظر در شاد آمد شاه راه بود مایه جمد پرده سازش در شب معراج شاد باز ما تا که در شب آفتابش دیده شد</p>	<p>در شب دنیا که محجوبست و شید در دلش خورشید حق نوری فشانند پس بید او بجه جباب آنرا را نام حق عدلست و شاد نام است منظر حق دل بود در دوسرا عشق حق و سیر شاد بازش بعد از آن لولاک گفت اندر لقا چشم او از چشمها بگریده شد</p>
---	---

نعت سیدوم در بیان مریه شفا عت که عبارت از افاضه اوار ملکوتیه است و تحقیق آن
 مرادین مروجیه را بواسطه صفای استعداد ذات و وجود مناسبات تواند بود

<p>کی گذارم مجرمانرا اشک ریز تا رانم نشان ز اشک نجوگران وار بانم از عقاب نقض عهد پس حق وصل شان بر کف نم من شفاعت خود^{پادشاه} استم و ز جزا</p>	<p>گفت پیغمبر که روز رستخیز من شفیع عاصیان باشم بجان عاصیان و اهل کبابیر را بجم و ز جمیم بجز شان دوری دهم بر بنی خواست چنین از خدا</p>
--	--

ای درویش مناسبت وسیله وصله شفاعت است و آن قوی باشد که بنده
 بانتهاج^{راه} منتهاج متابعت آنحضرت بحسب المقدور قیام نماید و وجه توجه بدست

ولپ آنحضرت یعنی سلوک جاده اقوال و شایع افعال او موجب خلاص است از

آتش بعد و حرقت و در وقت چنانچه درین حکایت فرماید

از آتش فرزند مالک آمد است
 او حکایت کرد که بعد طعام
 چرکن آلوده گفت ای خادمه
 در تنور پرز آتش در فلند
 جمله همانان در آن حیران شدند
 بعد کی ساعت بر آورد از تنور
 قوم گفتند ای صحابی عزیز
 گفت از آنکه مصطفی دست پان
 ای ترسیده از نار و عذاب
 چون جمادیرا چنان تشریف داد
 مر کلوخ کعبه را چون قبله کرد
 او شفیع است این جهان و آن جهان
 این جهان گوید که تو را بهشان نمایی
 همیشه اش اندر ظهور و در کمون
 بازگشته از دم او هر دو باب

که بهمانی او تنگ شده است
 دیدنش دستار خوان از زرقام
 اندر افکن در تنورش یکدمه
 آن زمان دستار خوان را همونند
 انتظار دو دو کند و در بند
 پاک و اسپید و از آن آسناخ دو
 چون نسوزید و منقأ گشت میر
 بس بالید اندرین دستار خوان
 با چنان ست لبی کن اقتراب
 جان عاشق را چا خواهد کشاد
 خاک مردان باش ای جان در نبرد
 این جهان تا دین و آنجا تا چنان
 وان جهان گوید که تو بهشان نمایی
 اندر قومی انهم لا یعلمون
 در دو عالم دعوت او مستجاب

در این کتب و کتب دیگر در این باب

لا
اولاد او است
نشدند بجز
از او تا بعین که
پیش از آن راه
است اند

نعت چهارم در بیان قطبیت آنحضرت مزینه خلقای بزرگوارش بدانکه طلقیه
قطب الاقطاب که بظاہر تدبیر عالم ظاهر کند و باطن تعمیه عالم باطن است و نماید
و بهر دو عالم را اجزای خود می بیند که بتدریج تربیت ایشان قیام می نماید پس آن
باطن که مدبر عالم معنی باشد از قبل و عقل اول است و آن ظاهر که مدبر عالم ظاهر
است آن شخص نوعی و لیست مادام که در عالم شهادت موجود باشد اما چون در پرده
محبت بود هر آینه یکی از کل بدین تدبیر اشتغال خواهد نمود به نیابت او ذاتی مقدم
باشد چون بسیاری سابقین یا متاخرین بود چون اولیا و لاحقین که آن اولاد
طیبین و عترت ظاہرین آنحضرت اند بحقیقت و فرزندان بزرگوار بحسب جامعیت علم
و عصمت بعین ^{له} بغير تیره استغنت عن الرسل الوری که وصحابه و التابعین الائمة
الهدی که و هر یک را در زمان او غوث خوانند و قطب گویند و ازین مباحث بعد

ازین نوشته مذکور خواهد شد و نعم ما قال

چون پدر هم شفیق و مهربان
جز و را از کل چه را بر میکنید
عضوا از تن قطع شد مرد ارشد
مرده باشد نبودش از جان خبر
این نه آن کل است که ناقص شود
چیز ناقص گفته شد بهر مثال

گفت پیغمبر را ای همان
زین سبب که جمله اجزای منمید
جز و از کل دور شد بیکار شد
تا نه پیوند و کل با دیگر
جز و ازین کل گرد بر و کیس و بر
قطع و وصل آن نیاید در مقال

چون باز لودی نبوت مادیست
 زین سبب پیغمبر با جهت ساد
 گفت هر کور انتم مولا دوست
 کیست مولا آنکه آزادت کند
 ای گروه مومنان شادی کنید
 لیک میگوئید هر دم شکر آب
 بی زبان گویند سر و سبز زار
 صد هزاران آفرین بر جان او
 وان خلیفه زادگان مقبلش
 گرز بغدا و وهری یا از رمی اند
 شاخ گل هر جا که روید هم گل است
 گرز مغرب بر زنده خورشید سر
 هر چه دارد از ثریا تا ثریه
 پس هر دوری و لیلی قائم است

مومنان را ز انبیا آزادیست
 نام خود را و علی مولی نهاد
 ابن عم من علی مولای اوست
 بند قیامت ز پاپیت بر کند
 همچو سر و سوسن آزادی کنید
 بی زبان چون گلستان خوش خضاب
 شکر آب و شکر عدل نو بهار
 بر قدم و دور من ز زندان
 زاده اند از عنصر جان و دیش
 بی مزاج آب و گل نسل وی اند
 خم مل هر جا که جوشد هم مل است
 عین خورشید است یا چیزی دیگر
 میسپارد این یکی باد گیر
 تا قیامت از مایش دایم است

در صفت شنوی که صحائف اسرار الهی و دفاتر معارف نامناهی است و اوست مولانا
 اصول دین در کشف اسرار اصول و یقین اوست نصوص ارباب خصوص من جواهر اسرار
 فصوص زاد طریق سالکان و فریق تحقیق صادقان زرقنا الله خریق الحقایق برکت

اسمکاره و انار قلوب المتقین بسولات معات انواره

هر دو کانه است سوداے دگر
 شعوی ما دکان وحدتست
 آجیو ان خوان مخوان این سخن
 قابل این نکته شو گوشه دار
 ما چه خود را در سخن آغشته ایم
 این حکایت نیست پیش مرد کار
 آنچه میگویم بقدر فهمتست
 بر ملولان این مکر کردنتست
 شاخهای تازه مرجان به بین
 این سخن شیر است در پستان جان
 گر سخن کشش یا بم اندر آنجن
 و سخن کشش یا بم آندم زن بزد
 گر نزاران طالب اندو یک ملول
 این رسولان ضمیمه رازگو
 سخنوی دارند و کبری چون شمان
 تا ادب شانما بجای که ناوری

شعوی دوکان فقر ستای سپهر
 غیر وحدت بهر چه بینی آن بت است
 روح نو بین در تن حرف کهن
 تا که از زسازمت من گوشوار بگو
 که حکایت ما حکایت گشته ایم
 وصف حالت و حضور یار غار
 مردم اندر حسرت فهم درست
 نزد من عسر مکر بر بردنت
 میوبای رسته آب جان به بین
 بی کشنده خوش منی آید روان
 بشگفم گلهای معنی چون چین
 معنی از یه ششم گریزد همچو ذرد
 از رسالت بازے ماند رسول
 مستمع خواهند اسرافیل خو
 چاکری خواهند از ابل جهان
 از رسالتشان چگونه بزجوری

ل
 اسرار و روشنگر داند و لهامی طایران بشملد پای بر تو کوی ضعیفی او ۱۲

کی رسانند آن امانت را بتو
نی گدایانند کز هر خد متی
لیک بابی غبستیهامی ضمیر
اسپ خود را ن امی سوال آسمان

تا بناشتی پیش شان راکج دو تو
از تو دارند اے مزور منتمی
صدقه سلطان بیفشان بگیر
در ملولان منگر و اندر جهان

در بیان آنکه عاشق بواسطه ملاقات استمع تبرک سخن عشق نکوید و سبب آنکاران
طریق خاموشی نبوید و چون در گفتن مأمور من عند الله است جز رسانیدن چاره
ندارد خواه کسی متابعت کنی خواه مکن و ما علی الرسول الا البلاغ لمن بین

فرخ آن تر کی که استیزد خند
گرم گرداند نفس را آنچنان
چشم را از غیر و غیرت دوخته
گر پشیمانی رسد منعش کند
خود پشیمانے نروید از عدم
راز جز بار از دان انبار نیست
لیک دعوت اوست از کردگار
نوح نهد سال دعوت مینمود
هیچ از گفتن عمان و اسپشید
ز آنکه از بانگ عملا لای سگان

اسپش اندر خندق آتش جهد
که کند آهنگا موج آسمان
بچو آتش خشک تر را سوخته
آتش اول در پشیمانے زند
چون بر بند گرمی صاحب قدم
راز اندر گوش منکر راز نیست
با قبول و ناقبول او اچکار
دبدم انکار قومش میغزود
هیچ اندر غار خاموشی خنید
هیچ و اگر دوز را سبے کاروان

اینست به غیر کورس ندان ۲۱ شکلا ۱۱

<p> سست گردد بد را در سیر تک بهر کسی بر خلقت خود می تن من مهم سیران خود را چون بلم نه شکر را واجب افزونی بود ^{بگذارم} نوح را دریا فرو ن میرخت قند لبیل از آواز خوش کم کی کند طعنه خلقتان هم بادی شمر گوش با بانگ سگان کی کرده اند سگ ز نور راه که مرتع کند ترک رفتن کی کنند از بانگ سگ کو کن رفت سوی ماه آسان رفت سوی گردون نیا بد ^{راه} سلکی شمع که می بسوزد پوز را و گزرداری تو سپر و ایس گرز گز بریدن تیغ را بنود حیا </p>	<p> یاشب ممتاب از غوغای سگ مه فشانند نور و سگ عو عو کند چونکه نگذارد سگ آن بانگ و الم چونکه سر که سرگی افزون کند قوم بروی سر که ما می بخیتند زاع در زلف سره ز اغان نید پیرو پیغمبران شوره سپر آن خداوندان که ره طی کرده اند مه فشانند نور و سگ و عو کند شبروان و هم بران مه رابتک ای بریده آن لب و حلق و دبان رفت برویش باز گردد پیشکی هر که بر شمع حسد آرد پفوعه نکتهما چون تیغ الماس است تیز پیش این الماس بی اسپر میا </p>
---	---

و در خیال بداندیش قاصد فغان در باب شعری با آنکه جامع جمیع مقامات احوال
سالکانست بحقیقت آن بینا نشدن از لطفون آن غافل گشتن و اورا ناقص

گفتن نقصان راجع بدیشا نیست نه ثنبوی چنانچه کافران نسبت بکلام ایزدی
ان ذل الا ساطیه الاولین یکنفیند و کمال قرآن از این طبع طاعنان چو چنانچه بکلام موعود و موعود

خر بطنی ناگاه از حشر خانه
کاین سخن پست یعنی ثنبوی
نیست ذکر و بخت اسرار بلند
از مقامات تبشیر تا فنا
شرح و حدیث هر مقام و منزلی
چون کتاب اللہ بیامد هم بر آن
که اساطیر است افسانه نثرند
ظاہر است و مہر کسی پی میبرد
گفت اگر آسان نماید این بتو
ظاہرش دیدی ز معنی غافل
حرف قرآن ز آمدن که ظاہر است
تو ز قرآن ای پسر ظاہر مبین
ظاہر قرآن چو شخص است
زیر آن باطن یکے بطن سیوم
بطن چارم از نبی خود کن ندید

سر بر او آورد چون طعانه
قصه پیغمبر است و پیروے
که دو اند او لیا از انسو منند
پایه پایه تا ملاقات خدا
که به پیر و بر پر و صاحب دلی
اینچنین طعنه زدند آن کافران
نیست تعمیقه و تحقیقی بلند
کو بیان که گم شود در وی خرد
اینچنین آسان کی سوره بگو
باطنش را کن نگه گر کمال
زیر ظاہر باطن بس قاہر است
دیو آدم را نه بنید جز کره طین
که نقشش ظاہر جاننش خفی است
که در و کرد و خرد با جمله کم
جز خدای بی تطیر بے زبیر

سبب آنست که این قرآن ناسخ بر پیشانیان
سبب آنست که این قرآن ناسخ بر پیشانیان

این سخن همچون عصای موسی است
 تو بمین فسون عیسی حروف صوت
 تو بمین موسی عصا را سحر یافت
 ظاهرش چو بی و لیکن پیش او
 تو زدوری دیده چتر سیاه
 تو زدوری می نه بینی غیب گرد
 دید ما را گرد او روشن کند
 ای سگ طاعن تو عو عو میکنی
 همچو قرآنِ شنوی مازدل
 این نه آن شیر است کزوی جان بر
 در قیامت میزند قرآن ندا
 مر مر افسانه می پنداشتید
 خود بدیدید آنکه طعن میزدید
 خود بدیدید ای خسان طعنه زن
 من کلام حق و قائم بذات
 نور خورشیدم فتاده بر شما
 نیک منم پیغمبر آن آجیبات

یا بمانند فسون عیسی است
 آن بین کزوی گریزان گشت بود
 آن بین که بحر اخضر را شکافت
 کون یک لقمه چو بکشاید گلو
 یک قدم پایش نه بنگر سپاه
 اندکی پیش آبین در گرد مرد
 کو بهار آمدی او بر کند
 طعن مترازا برون شو میکنی
 مادی بعضی و بعضی را مفضل^۱
 راه نایبده^۲ یازنچه مترا و ایمان بری
 کای گروید جبریل را گشته فرا
 تخم طعن و کافری می کاشتید
 که شما فانه و افسانه بدید
 که شما بودید افسانه نه من
 قوت جان جان یا قوت زکاة
 لیک از خورشید ناگشته جدا
 تا را نم عاشقانرا از محبت

<p>بهم بقدر تشنگی تبوان چشید آبکش تا بردم آب نبات میخوریم ای تشنه غافل بیا سوی جوی آور سو در آبن کور را تقصیر باید کار بست تا اگر آن بینی تو مشک خویش را رست از تقلید خشک آنگاه دل یک اند چون سبب بیند گر آن وحی دلم باشد و صدق بیان فرجه کن در جبهه زیره شنوی شنوی را معنوی بینی و بس</p>	<p>آب همچو غوا اگر نتوان کشید شیره کارزیت پر آبجیات آب خضر از جویبار اولیا گرنه بینی آب کورانہ بفن چون شنیدی کاندین جوابت تو فرد بر مشک آب اندیش را چون گران بینی شوی تو مستدل گرنه بیند کور آب جو عیان پس بدان کاب مبارک ز آسمان گشادی عطشان بحس معنوی فرجه کن چند آنکه اندر به نفس</p>
--	--

در بیان آنکه شنوی عارف را آب حیوة است و منکر از بهر هلاک و ممانت چون بود
 نیل که در زمان موسی علیه السلام سبط را آب بود قطبی را خون ناب می نمود این
 از و شربت حیوة می چشید و او از آن چاشنی مرگ می یافت سخن قسنا بندهیم معنی
 روزی بقدر همت بر کس مقدر است

<p>یا ریش در چشم اعراض خون نما از عطش اندر و نایق سبطی</p>	<p>آب نیل است این حدیث جانفزا من شنیدم که در آمد قطبی</p>
---	--

در زنگ موسی جادوی کرد و نسوزد در آنگ آب سبیل مار را در خون ۱۲

گفت بستم یار و خویشاوند تو
شبیطیان زان آب صافی میخورند
بهر خود یک طاس را پر آب کن
چون برای خود کنی آن طاس پر
من طفیل تو نبوشم آب هم
گفت ای جان جهان خدمت کنم
طاس را ز نیل و پر آب کرد
طاس را کج کرد سوی آب خواه
باز ازین سو کرد کج خون آب شد
ساعتی نبشست چشمش فیت
کای برادر این گره را چاره نیست
متقی آنست که بیزار شد
قوم موسی شو بخور این آب را
چشم کبشاخشم بنشان شاد شو
تو بدین تیز و بر چون نوشی از این
تو نه پنداری که تو نان میخوری
نان کجا اصلاح آن جانی کند

گشت تمام روز حاجت مند تو
پیش قبطی خون شد آب از چشم بند
تا خورم از آبت ای یار کهن
خون نباشد آب باشد پاک و حُر
که طفیل در تبع بجز ز غم
پاس دارم ای دو چشم روشنم
بر درمان بنهاد و نیمی را بخورد
که بخورد تو هم شد آن خون سیاه
قبطی اندر خشم و اندر تابش
بعد از آن گفتش بر بون از چشم و گفت
گفت این را او خورد و گوشتیست
از رد فرعون موسی و ایشد
صلح کن با مہ بین منتاب را
غیرت از ایران بگیر استاد شو
چون حرامش کرد حق بر کافران
تر بهار و کابش جان میخوری
که دل از فرمان جانده بر کند

یا تو پداری که حرفِ مثنوی
یا کلام حکمت و ستر نهان
اندر آید لیک چون افسانها
در سرور و در کشید او چادری
گوش خریف و شوق دیگر گوش حسر
هوش را بگذارد آنکه هوشش را
پنبه و سوسا بیرون کن ز گوش
این شنیدی موبوت گوش باد
مطلع تاریخ این سودا و سود
تکتهای بکر آمد در بیان
دید با بکشاد باز مثنوی
ساعده مشکن این باز باد
آفت این در هوا و شهوتست نام جان و شکر
ای خدای بے نظیر ایشا کن
گوش ما گیر و بدان مجلس کشان
گر خطا گفتیم اصلاحش تو کن
عجب چنین ازین درد و در دار

چون بخواندی رایگانش بشنوی
اندر آید سغینه در گوش و دیان
پوست بنماید نه مغز و دانهها
او نهان کرد در حشمت دلبری
کاین سخن را در دنیا بد گوش حسر
گوش را برین بگذارد آنکه گوشش را
تا بگوشت آید از گردون خروش
آنجیونست خوروی نوشش باد
سال هجرتش شده شصت دو بود
بهر یکی ز ایشان جهان اندر جهان
میکند در جان شکار معنوی
تا ابد بر خلق این در باز باد
ورنه اینجا شربت اندر شربتست دوام
گوش را چون حلقه دادی زین سخن
کز حقیقت می خورد آن خوششان
مصلحی تو ای تو سلطان سخن
هم بشتاری خود ای کردگار

دستگیر از دست ما مار آخسر	پرده را بردار و پرده مادر
راه ده آلودگان را بالعجب سبیل	در فرات عفو و عین مغشیل
تا که غسل آرزو ازان جرم دراز	در صفت پاکان زنده اندر نماز
اندران صفها زاندازه فزون	غرقة کان نور نحن الصفا فون

صفت حضرت قدوة العارفين امام الهدى واليقين ذئبة الله بين خلقه صفة
 في برتية مفتاح خزائن الفرش آيين كنوز العرش ابو الفضائل حسام الحق والدين
 حسن بن محمد بن حسن المعروف بابن اخي الترك قدس الله تعالى روحه

باعث نظم و ترتیب شنوی معنوی بود شنوی

ای ضیاء الحق حسام الدین توفی	که گذشت از منبورت شنوی که
همت عالی توای ^{برگزیده} مرتجا	میکشد این راحت را داند کجا
کردن این شنوی رسته	میکشته آنسوش که درسته
شنویرا چون تو مبنی در بوده	گر فزون گردد تو باش افزوده
چون چنین خواهی خدا خواهد چنین	مید بد حق آرزو می متقین بد
با تو ما چون زرت باستان خوشیم	حکم داری بین کجاست تا میکشیم
بیشک مقصود من زین شنوی	ای ضیاء الحق حسام الدین توفی
شنوی اندر فرغ و در اصول	جمله آن تست که هستی قبول
در قبول آندشایان نیک و بد	چون قبول آرزو نبود بیش زد

چون نهالش کاشته آبش برده
 قصدم از الفاظ اور از تو است
 ای ضیاء الحق حسام الدین بیا
 شنوی را شرح و شرح روح ده
 تاحر و فاش جمله عقل و جان شوند
 هم بسع تو زار و اح آمدند
 ای ضیاء الحق حسام الدین راد
 تو بناد آمدی در جان دل
 زان ضیاء گفتم حسام الدین ترا
 کاین حسام و این ضیاء یکستین
 شمس اقران ضیاء خواندای پس
 شمس چون عالیتر آید خود ماه
 شمس خود عین است تو عین منی
 دیده غنیمت چو عینت او ستاد
 باد عمرت در جهان همچون خضر
 چون خضر و الیاس مانی در جهان
 گفتمی از لطف تو جزوی ز صد

چون کشادش داد نه بکش اگر ده
 قصدم از انشاش آواز تو است
 ای صفای روح و سلطان الهی
 صورت امثال اورا روح ده
 سوی خلدستان جان پران شوند
 سوی دام حرف مستحسن مشا
 که فلک و ارکان چو تو شاهی نژاد
 ای دل جان از قدم تو نخل
 که تو خورشیدی و این دو صوفیما
 تیغ خورشید از ضیاء باشد یقین
 وان قمر را نور خواند این را انگر
 پس ضیاء از نور افزون دان بجاه
 دیده اما بغایت روشنی
 کم مباد از جهان دین و داد
 جانفزا و دستگیر و مستمیر
 تا زمین گردد ز لطف آسمان
 گر نمودی طنطراق چشم بد

یک از چشمم بزره بر آب دم ۴
 جز بر مغز ذکر حال دیگران ۴
 این بهانه همزدستان دل است
 آن کیو تر را که بام آموختست
 ای ضیاء الحق حسام الدین مرانش
 گر پاند مرغ جانش از کزاف
 چینه و مرغش همه بر بام تست
 کرد این بام کیو تر حسانه من
 جبرئیل عشقم و بدرم توئی
 جوش ده آن بحسره گوهر بار را
 ای ضیاء الحق حسام الدین راد
 گرنبودی خلق محبوب و کثیف
 در مدیحت داد معنی دادی
 مدح تو حیف است بر زندانیان
 شرح تو غنبن است بر اهل جنان
 مدح تو لعین است و تحریف حجاب
 قدر تو بگذشت از درک عقول ۴

ز خمهای روح من سر ساق خورده ام
 شرح حالت می نیارم در بیان
 که از ان پانامی دل اندر گل است
 تونه میرانش که او پر دوختست
 کز ملاقات تو بر بستت جانش
 هم بگرد بام تو آرد طواف
 پیر زمان بر اوج مست دامت
 چون کیو تر یز زمستانه من
 من سقیم عیسی مریم توئی
 خوش بپرس امر وز این بیمار را
 اوستادان صفارا اوستاد
 و زنبودی حلقه اتنگ ضعیف
 غیر ازین منطوق لبی بکشاد می
 گویم اندر مجمع روحانیان
 همچو زار عشق دارم در نهان
 فارغ است از شرح تو لعین آفتاب
 عقل اندر شرح تو شد بلوالفضل

گرچه عاجز آمدین عفت از بیان
 ان شینا کله لا یدرک
 من بگویم وصف تو تاره بزند
 نور حقی و بحق جذاب جان
 امی ضیاء الحق حسام الدین دل
 قصد کردستند این گل پارها
 درد دل که لعلها دلال تست
 محرم مردیت را کورستی
 چونکه خواهم از سیرت آهی کنم
 چونکه اخوان را دل کینه ورست
 مست گشتم خویش پرغو غاکم
 برکت من نه شراب آتشین
 درده ای ساقی یکی رطل گران

عاجزانه حبشے باید در ان
 اعلموا ان کله لا یتیرک
 پیش از ان کز فوت آن حست خور
 خلق دظلمات و نیم اند و گمان
 کی توان اند و دخور شیدی بگل
 که به پوشند نور خورشید ترا
 با غما از خنده مال مال تست
 تا ز صد خرم من یکے جو گویمی
 چون علی سر را فرا چا ہی کنم
 یوسفم و قعب چاه اولتر است
 چه چه باشد خیم بر صحرا زغم
 وانگمان کز و فر مستانه بین
 خواجه را از زین و بملت در بان

عین اول در بیان حقایق اطوار شرح مبسوط دین متدبرین بر حق تحقیق این عین
 شرف بها المقربون صفت آنست از بهفت نمر لوار دان موارد اراوات
 مینوشند به آن حبشه نمر بان
 روی می نماید فقه العین بمنزل نمر الابرار و هی جنات تجرمنی من تحتها الانما
 اول در بیان ایمان و حقیقت آن شهادت و عبادت سلسل رطایف بین
 این حدیث مورخ ۱۲

سلسل این حبشه نمر بان
 کز مورخ مورخ مورخ مورخ
 کز مورخ مورخ مورخ مورخ

نہ اسبہ شجہ تکین غلبہ متعظشان بودی طلب میدہر شجہ اول در بیان ایمان
 و ایمان تصدیق با عقدا بود تحقیق با جہتا و چون ساک با عقدا تصدیق
 کند و در اجہتا تحقیق نماید مومن حقیقہ باشد و نزد محققان ایمان در نوع
 است تقلیدی و تحقیقی و تحقیقی نیز دو قسم است استدلالی و کشفی و ہر یک از قسمن
 آخرین اگر بر سر حد علم واقف است کم از علم یقین خوانند و اگر از ان حد تجاوز کردہ
 یا یعنی باشد یا حتی اول را عین یقین خوانند و ثانی را حق یقین کہ عبارتست از شہو
 ذاتی و اینجا سخن در آنست کہ ایمان باید از پایہ تقلید بر منزل تحقیق نرول نماید و اگر
 بر تریبہ کشف نرسد باری از مقام استدلال در نماند تا موجب نجات و سبب نفع در سجا
 گردد و الا بجز قول بی عمل کار بر نیاید **لَقَوْلُونَ بَأْفُوا بِهَمَّ الْاٰیْسِ فِی قُلُوْبِنَا**

ای قناعت کردہ از ایمان بقول
 جسم را بجز زور یا ضست و صور
 اسلم الشیطان نفرمودی رسول
 تا نیا شامد مسلمان کے شود
 عشق را عشق دگر برد مگر
 اندک اندک رخت انجا میکشد
 کافر از ایمان او حسرت خورد

ذات ایمان نعمت گوئیست معل
 اگر چه آن مطعوم جانست و نظر
 گزشتہ دیو جسم آنرا اکول
 دیوزان لونی کہ مردہ ہے شود
 دیو بر دنیا ست عاشق کور و کر
 از نہا نجانہ یقین چون میرسد
 مومن آن باشد کہ اندر جب نزومد

حکایت آن کسی کہ با یاسان العافین حسرت میخورد ولی طاقت آن نمی آورد

ہے میگویند بر ہمسایہ خود بچہ بست در و اماے شان

و ایمان بگیر از حساب نیداشت که آن را جسم بی جان میدید مثنوی

<p>بود که بی در زمان بایزید که چه باشد که تو اسلام آوری گفت این ایمان اگر هست می خرید من ندارم طاقت آن تاب آن دارم ایمان کوزایمانا بر است باز ایمان که چو ایمان شماس آنکه صد مسایش سومی ایمان بود ز آنکه نامی باشد و معنیش نی چون بایمان شما او بن کرد</p>	<p>گفت او را یک مسلمان بی سینه تا بیا بی صد بجات و مسوری آنکه درو شیخ عالم بایزید تو فرون آماز کوششهای جان بس لطیف و با فروغ و با فراست نه بدان میستم و نه مشتماست چون شمارا دید از ان فاتر شود چون بیا با نما مفازه گفتی عشق او را آورد ایمان بفسر</p>
--	---

تمثیل آوردن که چرتبه ایمان مقلدان که طالبان از ایمان آوردن منع می کنند مثنوی

<p>یک موزن داشت بس آوازید جمله گفتندش مگو بانگ ناز او ستیزه کرد و خوش بی حتر از خلق خایف شدند فتنه عامه پرس پرس پرسان که موزن که کجا است همین چه راحت بود این آواز شد</p>	<p>در میان کافرستان بانگ ند که شود جنگ و عداوتها دراز گفت در کافرستان بانگ ناز خود بیا مد کا مری با جامه که صدای بانگ و راحت فرست گفت کاوازش فتاد اندر گشت</p>
--	---

دختری دارم لطیف و بس سنی
 پنج این سودا میرفت از سرش
 هیچ چاره می نداشتم در آن
 گفت دختر چیست این آواز شست
 خواهرش گفت که این بانگ اذان
 چون یقین گشتش رخ او زد شد
 بازستم من ز تشویش و عذاب
 راحتم این بود از آوازا و
 بست ایمان شمس از قو مجاز
 لیک از ایمان صدق بایزید
 آنکه ایمان یافت اندر امان
 آفتاب نیست ایمان شیخ
 قطره ایمانش در بحر رود
 یک ستاره در محمد رخ نمود
 هست ایمان از پی پروردگی

آرزوی آمد او را بوسه من
 پند ما دادند چندین کافرش
 تا فرو خواند آن مؤذن این اذان
 که چنین شنیده ام اندر کشت
 هست اعلام و شعار مومنان
 فرمسلمانی دل او سرد شد
 دوش خوش خفتم در آن بنیوخواب
 هدیه آوردم بشکر آن مرد کوه
 را به زن همچو نکه آن بانگ نماز
 چند حسرت در دل و جانم رسید
 کفرهای باقیان شد در کمان
 کونامید رخ ز شرق جان شیخ
 بحر اندر قطره اش عنبره شود
 تا فنا شد گوهر گبر و یهود
 نیست ایمان از پی پروردگی

رشته نمانیم در بیان شهادت و آن سه نوع است شهادت عوام مردمان و آن
 نقلیه محض باشد و شهادت علما و آن با استدلال و براین متعلق بود و شهادت

خواص من آن استنطاقی باشد بعد از استملاک کما قیل مستملکون یقهر الحق قد صتموا
 و استنطقوا الله بعد از انرا تبوحید و درین مرتبه سرشهادت آنه لاکه الا بنوری نماید
 و کفی بایشه شهید او گفته اند حقیقت شهادت که اول بنامی مسلمانی بر آنست گواهی
 دادن بود بافعال ااقوال بر سر عقیده خود و چون گواه دو باید پس مجرب قول بی فعل
 کافی نیست و چون گواه را تزکیه باید کرد تا قولش مجرب قبول مسد ساک را لازم باشد و
 تزکیه ااقوال افعال کوشیدن که گواهی بر نیکی و سریره خیر از قول فعل نکو مسموع است

<p>بهر دعوی استیم و سبک قول و فعل ماشهودت و بیان نه که ما بصر گواهی آ مدیم حبس باشی ده شهادت از چاه اندرین تنگی لب و کف هسته تو ازین دهلین کی خواهی رمید کار کوه را مکن بر خود درازد این امانت واگذار و اربان هم گواهی دادنت از اعتقاد هم گواهی دادنت از سر خود زین در و بر باطن شو استدلال گیر</p>	<p>مادرین دعوی قاضی قضا گویا گفتیم اور از امتحان از چه در دهلین قاضی تن زدیم چند در دهلین قاضی ای گواه از لجاج خویش تن نبسته تانه بدی آن گواهی ای شهید یگزمان کار است بگذار و بت از خواه در سالی و خواهی در زمان این نماز و روزه و حج و جهاد این زکوة و هدیه و ترک حسد فعل و قول آمد گوا بان ضمیمه</p>
---	--

<p>خواه فعل و خواه قول و غیر آن وصف باقی وین عرض معجز است زربان نام نیک و بی رشک بر محک امر جوابه را بسود هم نماند جان با نیک نام لیک هست اندر گوا بان اشتباه ترکیه اش صدقی که موقوفی بدان حفظ عهد اندر گوا فعلیست و رگوا فعل کج پوید است تا قبول اندر زمان پیش آیدت باشد شهمد گفتن و عین بیان باشد شهمد گفتن اندر نفع و ضرر که منم محکوم داین مولای است که گوا ذ و ابجلال هر دو است شهمد آمد بر وجود جوی آب</p>	<p>این گواهی چیست انهارنمان که عرض انهار ستر جوهر است این نشان زربان بر محک جان چنین افعال و اقوالی نمود این صلوة و این جهاد و این صیام کا عقاوم است است اینک گوا ترکیه باید گوا بان بدان حفظ لفظ اندر گوا قولیست گر گوا قول کج گوید است قول فعل بی تناقض بایت آنچنان کن فعل خود کان بیزبان تا به تن عضو عضو ای پسر رفتن بنده پی خواجه گوا است جنبش ما بر وی صد شهمد است گردش سنگ آسیاد مضطرب</p>
--	---

رشته ثالث در بیان عبادت و اوسه مرتبه دار و اول عبادت و آن مر
عالمه مومناز است و آن معنی تدلل است و فویانیداری محضرت باری را

جل ذکره و روم عبودیت و آن مرخا ص طرقت رست و حقیقت آن تصنیف نیست
 است و اثبات با حق و صدق و زریدن در قصد بحضرت سیلوم عبودیت و آن
 اخلاص الخاص است معنی آن مشاهده قیام است بحق در طریق بندگی و اینجا
 سخن در آنست که سالک می باید که بشدت اجتهاد از التذاب عبادت بازماند
 و طریق خدمت سپردنی غرض تا وقتیکه فزاید

ما خلقت الجن و الانس ليعبدوا نعمت حق است خدمت کردنش آن دلی که کو ترا مانع شود داروی مردمی بخور اندر غسل جهد کن تا نور تو رخشان شود کودکان را می بری مکتب بزور چون شود واقف بکتاب میرود میرود و کودکی بکتاب بیچ بیچ چون کند در کیسه انگلی دست فرد جهد کن تا مود طاعت در رسد ذوق دارد هر کس در طاعت	جز عبادت نیست مقصود از جهان شکر نعمت چیست طاعت کردنش از عمل آن نعمت ضایع شود تا شوی خورشید گرم اندر غسل تا سلوک و خدمت آسان شود زانکه مستند از فواید چشم کور جانش از رفتن شکفت میشود چون ندید از مزد کار خویش بیچ انگلی بیخواب گردد شب چو دزد بر مطیعان انگشت آید حسد لاجرم تشکیل از وی ساعتی
---	---

در بیان آنکه عوام منتظر اوقات معینه اند چو عبادت و عاشقان از اهل اوقات

معروف است و همگی بهت بر بندگی و فرمانبرداری موقوف ششوی

عاشقانت را صلوة دایم راست گویم نه بصد نه صد هزار سخت سستیست جان عاشقان زانکه بی دریا نازد انس و جان باخمار ماهیان خود جرعه است خشک لب باشند و هم در آتشند	بیخ وقت آمدن سانه بر همون نه به پنج آرام گیر در آن خم ساره نیست زرغبنا و ظیفه عاشقان نیست زرغبنا و ظیفه ماهیان آب این دریا که مایل بقعه است با وجود آنکه دیار کوشند
--	--

در بیان آنکه اعتراف او یا تقصیر طاعت با وجود تکثیر و شمر ساری از این عایت

طریق انیفت اولست ششوی

چون نماید در نگراسی پر غرور زشت باشد پیش آن زیبا بی ما تو لوای جرم از آن افراستی خویش را از پنج هستی برکنند با ملایک ترک تازی میکنند	شمع مادر پیش آن دریای نور رو کن نیکی که ز ششها می ما خدمت خود را سزا پنداشتی جومی با دریا اگر پیش لوزند بادم شیری تو بازی میکنند
--	--

مهرتانی در بیان طهارت صفت نماز و زکوة و حج و جهاد و شجارت
بحقیقت هر یک بامید و اران مشارع طلب با رضیا بمعانی این مهرت شش
مقتضی المرام میشود شرح اول در بیان طهارت و آن در ظاهر رفع حدث و حیث

در روکن زشتی که نیکبایا

باشند و باصطلاح اهل باطن نگاه داشت حقیقت مرئیه را از مخالفت خواهد بحسب صورت از تعلق بمعاصی و مبایعت آن صاحب این مقام را طاهر الکنوز کنوز گویند و خواهد بحسب معنی از وسایل و هوا جسم و میل مباحی و صاحب این مرتبه را طاهر الباطن خوانند اما آنکه طاهر و باطنش محفوظ باشد نه ظاهرش را اشتغال بمخالفات و نه باطنش را میدان بدان آنرا طاهر الجمعیه گویند ازین بالاتر مرتبه طاهر السیر باشد و آن بنده ایست که طرفه اعینی از حق تعالی غافل نشود و اینجا سخن در آنست که سالک باید طهارت ظاهر قانع نگردد و از طهارت باطن که اصل است غافل نشود تا مرتبه رسد که بحقیقت طهارت که آن طهارت است

از دیدن طهارت برسد و اندیجک المظهرین

این نجاست طاهر از آسب رود جز آب چشم نتوانستن آن چون نجس خواند است کافر خدا ظاهر کافر لوث نیست زین این نجاست بوش آید شست گام مدتی حس را بشوز آب عیان چون شدی تو پاک پرده بر کند منظر غفران اویند انبسیا	وان نجاست باطن افزون میشود چون نجاست باطن شد عیان آن نجاست نیست بر طاهر و را این نجاست هست در اخلاق وان نجاست بوش از ری تا بتمام اینچنین دان جا مشومی صوفیان جان پاکان خویش را بر توفند رحمت اهل خصوص اندولیا
---	--

از خدا گیرند رحمت و مبدء م
تا فروشونید ما را از لکسم

مقتیل درین باب که آب رحمت اولیا مطهره انجاس خلایق است و مطهر
آن باز رحمت حضرت و باب است چنانچه آب همه پلیدها را پاک میکند
و خدای تعالی باز آن را از پلیدی پاک کند **مشنوم**

آب بهر این مبارید از سماک	تا پلید انرا کند از جنبش پاک
آب چون این کار کرد و شد نجس	تا چنان شد کاب را روگر و حس
حق بی روش باز در بحر صواب	یهاستش از گرم آن آب آب
سال دیگر آمد آن دامن کشان	بی کجا بودی بریای خوشان
یان بیایید ای پلیدان سعی من	که گرفت از خوی نیردان خوی من
در پذیرم جمله رشتیت را	چون ملک پاکی در هم عفریت را
چون شوم آلوده پاک آنجا روم	سوی صل صل پاکها د و م
دلق چر کن برگنم آنجا ز سر	خلعت پاکم دهد بار و گر که
کار او نیست و کار من همین	عالم آرسیت رب العالمین
گر نبودی این پلید بیامی ما	کی بدی این بار نامه آب را
چون نما ندایه اش تیره شود	همچو ماند ز زمین خیس و شود
نال از باطن بر آرد کی خدا	آنچه دادی داد من ماندم گدا
ریختم سرایه بر پاک و پلید	ای شده سرایه بل من مزید

لطف را گوید بر جای خوشش	هم تو خورشید ابدال برکشش
راههای مختلف میراندش	تا رساند سومی بحر بیخش
خود غرض زین آب جان او بیا	کو غسول تیر گویا شماس

رشی دوم در بیان نماز که عبادت است از توجه بحق و او را مراتب بحسب مصلحت است نماز عوام قالی باشد چنانچه جان نماز حضور دل است لا صلوة الا بحضور القلب آن صورت بی استکباب ریاضات و مجاهدات از قبیل محال است و نماز خواص بحضور جوارح ظاهره و باطنه است و این نماز چهار علامت دارد شروع با علم و قیام با حیا و ادا بتعظیم و خروج با خوف و نماز ختم مخصوص اعراض است بکلی از ماسوی الله و در بحر شهود مستغرق شدن اینجا لطیفه قره عینی فی الصلوة وی نماید و حقیقت نیست الامناجات با حق که لصلی بنی حج ربه و در همین معنی حضرت مولوی قدس الله تعالی سره میفرماید

مرا غرض ز من از آن بود که ایست	نم و نراق ترا با تو راز بگذارم
و گرنه این چه منازی بود که من بی تو	نشسته وی بمحراب و دل سبازم

و یقین باید دانست که بی مرافقت انیس نیاز بر بساط نماز محرم راز نتواند شد و در کوی خرابات کسی را که نیاز است

اینجا سخن دران میرود که سالک باید که معانی مودعه در نماز که به فعلی از فعال صلوة اشارت بیکی از آنست و ناگردد تا خلعت نمازش بطراز اعزاز قبول

معلم شود و بوحی که مطلوب است جز تیر بیت پیر کامل که امام حقیقی هست میسر

بناشد کما قال روح الله روحه مثنوی

این نماز آمد سلوک معنوی
چون امام چشم روشن در صله
در شریعت هست مکروه ای کجا
گر چه حافظ باشد حقیقت و فقیه
کور را پرستیز نبود از و تذر
اولیدیرا نه بیند در عبور
کور ظاهر در نجاست ظاهر است
معنی تکبیر نیست اے ای میم
وقت فرج الله اکبر میکنی
تن چون سمعیل و جان همچون خلیل
گشت کشته تن ز شهوت های آن
چون قیامت پیش حق صفها زد
ایستاده پیش بزدان اشک ریز
حق همی گوید چه آوردی مرا
عمر خود در چه بپایان برده ام

بی دلیل در نمازت چون روی
چشم روشن باید اندر پیش شاه
در امامت پیش کردن کور را
چشم روشن به اگر باشد سفیه
چشم باشد اصل پر هیز و حذر
هیچ مومن را مبادا چشم کور
کور باطن در نجاسات سر است
کامی خدا پیش تو مافرمان شدیم
همچنین در فرج نفس کشتنی
کرد جان تکبیر بر جسم نبیل
شاید بسم الله بسمل در نماز
در حساب و در مناجات آمده
بو مثال است خیز مستخیز
اندرین مملکت که من دادم ترا
قوت و قوت در چه فانی کرده ام

گو بر دیده کجا فرسوده نه
 بهنجین معنیهای در دگین
 در قیام این نکته دارد رجوع
 قوت استادن از خجالت نماند
 باز فرمان میسر سد بردا سر
 سر بر آرد او در ره شمسار
 باز فرمان آید شش بردا سر
 باز گوید سر بر آرد باز گوید
 قوت استادن پانودش
 پس شنید قعه زان بار گران
 نعمتی دادم بگو شکرش چه بود
 رو بدست راست آرد در سلام
 یعنی ای شایان شفاعت کین لیم
 انبیا گویند روز چاره رست
 رو بگرداند بسوی دست چپ
 بهین جواب خویش گو با کردگار
 نه ازین سونه از ان سو چاره شد

پنج حس را در کجا پالوده
 صد بناران آید از حضرت چنین
 وز خجالت شد دو تا اندر رکوع
 در رکوع از شرم تسبیحی بخواند
 از رکوع و پاسخ حق بر ششم
 باز اندر رفت آن نابکار
 از سجود و واده از کرد نهیم
 که بجا هم جست از تو موبو
 که خطاب مبتدی بر جان زدش
 حضرتش گوید سخن گو با بیان
 داد مست سرمایه بین بنهای سو
 سوی جان از بسجا و آن کرام
 سخت در گل مانده از غم دل و نیم
 چاره آنجا بود و دست افزارت
 در تبار خویش گویندش که حسب
 ما کینم ای خواجه دست از ما بدار
 جان آن بیچاره دل صد پار شد

<p>پس برآرد هر دو دست اندر دعا اول و آخر توئی اے منتها تا بدانی کان نجوا به شد یقین سر مزین چون مرغ بی تعظیم ساز لا صلوة تم الا بالخصور منه</p>	<p>از همه نومید شد مسکین کیا کز همه نومید گشتم ای خدا در نماز این خوش اشارت ما بین بچه بیرون آر از بیض نماز بشنوا ز اخبار آن صدر الصدور</p>
---	---

رشته سیدوم در بیان روزه و آن در شریعت امساک است از مفطرات و در حقیقت اعراض است از التفات بجمیع کاینات و گفته اند که روزه جسد باز ایستادست از طعام و روزه یعنی نگا بدستن دست از وساوس نام و روزه روح عدم التفات است بکل انام و روزه سرتغراق است در بحر مشاهد علی الدوام آنکه روزه صورت دادر فطرا و در شب باشد آنکه روزه معنی دادر فطرا و ارقای رب باشد که وافطرتی رویت

<p>روزه معنی توجه دان تمام وان به بند چشم و غیر می ننگد در حرامش ان که نبود اتصال خفته کرده خویش به رسید خام + کرده بدنام اهل جود و صوم را</p>	<p>هست روزه ظاهراً امساک طعام این بان بند که چیزی کم خورد روزه گوید کرد تقوی از حلال هست گریه روزه دار اندر صیام کرده بزرین ظن کج صد قوم را</p>
--	---

باقی سخنان که متعلق باین باب است در بیان جمیع گفته خواهد شد

رشته سیدوم

تشمه چهارم در بیان زکوة و آن بشرح بر چیزهای چند معین لازم شود با وجود
 شرايطش و نزد محققان بر هر چه زکوة واجبست بليت كل شئ له زکوة تودی
 و زکوة اجمال رحمة مثله و گفته اند زکوة طاهر انفاق مال است بر ضامی خدا و زکوة
 معنی انفاق دل و روح است برای خدا و اشارت بدین بهر دو قسم میگویند **سنة تنبوی**

جوشش افرونی زرد زکوة ۴
 آن زکوة کيسهات را پاسبان
 مال در ایشار اگر گردد تلف
 خود که یا بدایخچین بازار را
 دانه را صد درختستان عوض
 کان لئله دادن آن جبهه است
 الله الله زود بفروش و خبر
 الله الله بیخ تا خیرے مکن
 آن فتوح ششش بی علت است
 نان دهی از بهر حق نانت دهد
 اگر بزیزی برگسای این چنار
 گر نماند از وجود دست تو مال
 لب به بند و کف پر از زرد بر کشا

عصمت از فحشا و منکر و مسلوة
 وان صلواتت بهم زکر کانت شبان
 در درون صد زندگی آید خلف
 که بیک کل میخس کلزار را
 جنبه را امید به صدگان عوض
 تا که کان الله له آید بدست
 قطره در بحر بر پیکر بهر
 که ز بحر لطف آمد این سخن
 پاکبازی خاسخ هر ملت است
 جان دهی از بهر حق جانست دهد
 برگ بخشاید برایت کرد کار
 کی کند لطف انت پایمال
 بخل تن بگذا و پیش آور سخا

زکوات

ترک شهوتها و لذتها سخاست
هر که در شهوت فروشد بزخاست

ششم در بیان حج و آن در نوع بود یکی قصد کوی دوست و آن حج عوام
است و دوم میل رومی دوست و آن حج خواص انام است چنانچه در ظاهر
کعبه است قبله حق در باطن کعبه است منظور نظر حق و آن نیست اگر کعبه کل محل طواف
خلایق است کعبه دل مطاف الطاف خالق است آن مقصد زوار است این شرط
انوار آنجا خانه است و اینجا خداوند خانه و هم حضرت مولوی قدس سره گوید

ای قوم به حج رفته کجا سید کجا سید
مغشوقه نه بنید بیاید بیاید
صد بار از آن راه بدان خانه رفتید
یک بار ازین راه بدین خانه در آید

ای درویش حج خانه خلیل آسانست
حج حرم جلیل کار در دست لکل عمل جلال

حج زیارت کردن حسانه بود
کعبه را که هر دمی عزیمت فرود
فضل آن مسجد خاک و سنگ نیست
بر در این خانه گستاخی ز چیست
حج رعب البیت مردانه بود
آن را خلاصات ابراهیم بود
جابلان تعظیم مسجد میکنند
مسجدی کا ندر درون ولیاست
حج رعب البیت مردانه بود
آن را خلاصات ابراهیم بود
لیک در دنیاش حرم و جنگ نیست
گر همی دانید کار خانه کیست
در جفای اهل دل چه میکنند
سجد گاه جمله است آنجا خدمت
نیست بز مسجد درون سروران
اوز بیت الله کے خالی بود

حکایت طواف کردن سلطان اعرافین که در حرم حرمت که دلش کعبه حقیقی بود

که قتل المومن بیت الله

سوی که شیخ است بایزید	از برای حج و عمره میدوید
او بھر شهری که رفتی از نخست	مرغزیرا نرا بگردی باز جست
بایزید اندر سفر حبتی بسی	تا بیا بدخضر وقت خود کسی
دید پیری باقدی همچون هلال	پیش از شبست می پرسید حال
دید روی من و گفتار رجال	یا نقش ویشو هم صاحب عیال
گفت عزم تو کجا می بایزید	زخت غربت را کجا خواهی کشید
گفت عزم کعبه دارم از یک	گفت همین با خود چه داری زاوره
گفت دارم از درم نقره دوسیت	نکن بستمه سخت بر گوشه ردیست
گفت طوفی کن بگردم هفت بار	وان نکوتر از طواف حج شمار
وان در ما پیش من نه ای جو	دانکه حج کردی و حاصل شه مراد
عمره کردی عمر باقی یا منته	صاف گشی بر صفا بشتافتی
حق آن حقی که جانست دیده است	که مرا به بیت خود بگزیده است
کعبه هر چند می که خانه بر اوست	دین دل من نیز خانه سزاوست
تا بگرد آن خانه را در وی زلفت	وندین خانه بنجر آن حی زلفت
چون مراد دیدی حس را دیده	کرد کعبه صدق برگر دیده

خدمت من طاعت و حمد خداست	تا نه پنداری که حق از من جداست
چشم نیکو باز کن در من نگر	تا ببینی نور حق اندر بشره

هر کسی را قبله است که او کعبه اوست و توجه بدان دارد و لکل وجهه هو
 مولیها و عاشق صادق وی جز بجانب وست نیارد از هر جانب که نگر و جزا و نه بیند
 که اینم اقولوا فشم وجه الله

تعبیه جبه نیل و جانها سر ره	کعبه عجمه بطون شد سفره
قبله عارف بود نور وصال	قبله عقل مفلسف شد خیال
قبله مردان حق اعمال نیک	قبله نا اهل جبل مرده ریک
قبله طالب بود حسن و خیال	قبله اهل هو اکفر و ضلال
قبله زاهد بود فیض نظر	قبله طماع بود همیان زر
قبله صورت پرستان چوب و سنگ	قبله معنی و ران صبر و درنگ
قبله ظاهر پرستان روی زن	قبله باطن نشینان ذوالمنن

رشته ششم در بیان جهاد و آن در صورت نغز باشد با کافران و بحسب معنی
 محاربه باشد با لشکر ابرو و شیطان اول را جهاد و صغر خوانند و ثانی را جهاد اکبر
 میدان که اگر در معرکه مجادبت بشمشیر یا ضت نفس عنان بر داری بدست غنیمت
 والدین جاهد و افسینا دهند نیم بسننا ترسی شنوی

ای خنک آن کو جهادی میکند	بر بدن ز جبری و دادی میکند
--------------------------	----------------------------

در طرب این انبیا و اولیا
در ره ایمان طاعت یک نفس
هر که بسیر بود ازین شه بر دسر
بر خود این ریخ عبادت می نهند

چو در کن تمامی توانی ای کیا
کافر من کز زبان کرد دست کس
جان سپر کن تیغ بگذرای پسر
تا ز ریخ آن جهانی وارهند

حکایت شیخ عیاضی که بر امید شهید شهادت نمود بار چینی زیر مجاهدت چشید و آخر که
حقیقت حال و حال حقیقتش انا شده وی از معرکه جفا صنع معرکه جفا اکبر نهاد و المشا به مؤید اللج با ت

تن بر تن بود که زخم آیدم
تا یکی زخمی خورم من جا بگیر
این تنم از تیر چون پرویز نیست
کار خفتست این نه جلدی و دنا
رفتم اندر خلوت و در چپله زود
در ریاضت کردن لاغر شدن
که خرمیدند حبش غر و گوش
که گوش حس شنیدم با داد
خویش را در غر و کردن کن گرو
از کجا میسل غر تو از کجا
وزنه نفس و شهوت از طاعت است

گفت عیاضی نمود بار آدم
تن بر منم میشدم من پیش تیر
بر تنم یک جا یکم بیز خرم نیست
لیک بر مقتل نیامد تیر ما
چون شهادت وزی جامع نبود
در جهاد اکبر افگندم بدن
بانگ طبل غازیان آمد بگوش
نفسم ز باطن مرا آواز داد
خیزم بنگام غمزه آمد برو
گفتم ای نفس خبیث بیوفاد
رست گوی نفس چه چیکه گریست

گر گنوی راست حمله آرمست
 نفس بانگ آورد آندم از درون
 که مرا هر روز اینجا میباش
 هیچکس نیست از عالم خبر
 در غزای بجهم بیگفتس از بدن
 گفتم ای نفسک منافق ز رستی
 در دو عالم تو فراسی بوده
 نذر کردم که در خلوت هیچ من
 زانکه در خلوت هر آنچه تن کند
 این جهاد اکبر است آن صنعت
 کار انگش نیست کور عقل و هوش

در ریاضت سخت ترا فشار مست
 با فصاحت بی دمان اند فسون
 جان من چون جان گبران میکش
 که مرا تو میکش بنجواب و خور
 خلق بنیدم روی و ایشان من
 هم منافق می مری تو کیست
 در دو عالم تو چنین پیوده
 سر برون نام چیز بدست این بدن
 نه از برای روی مردوزن کند
 هر دو کار است مست و جید رست
 پر دازتن چون بچنبد دم موش

در بیان آنکه جنگ با دشمن باطن که اعدای عدوک نفسک سخت تر است
 از حرب با دشمن ظاهر چه دشمن صورت راز و مقهور توان ساخت و معنی این
 دشمن بجای مقهور نگردد مگر لشکر عنایت باری بنده را در یابد و با عالم جزو یک است

ای شهان کشتیم ما خصم برون
 کشتن این کار عقل و هوش نیست
 دوزخ است این نفس و دوزخ از دها

ماند از خصمی تیر اندر درون
 شیر باطن سحره خرکوش نیست
 کو بدریا بانگردم و کاست

<p>بہفت دریا اور آشاہد ہنوز سنگلا و کافران سنگدل ہم نگردد ساکن از چندین غذا سیر کشتی سیر گوید نہ ہنوز + عالمی را لقمہ کرد و در کشید حق قدم بروی نہد از لاکمان چونکہ جزو دوزخ است این نفس ما این مرقم حق را بود کورا کشد قدر جہنا من جہاد الا صغیریم + قوت از حق خواہم و توفیق فلا سہل شیری دان کہ ضد را بشکند</p>	<p>کم نگردد سوزش آن حلق سوز اندر آید اندران زار و جمل تا ز حق آید مر اورا این ندا این کشت اینت تا بش اینت سوز معدہ اش نعرہ زنان ہل من مزید آنکہ او ساکن شود از کن فکان طبع کل دارو ہمیشہ جہنم با غیر حق خود کہ کمان او کشد این زمان اندر جہاد اکبریم تا بسوزن برکنم این کویہ قاف شیر آن باشد کہ خود را بشکند</p>
---	--

راصفحا

نہر ثالث در بیان قضا و قدر و جبر و اختیار و ازین دو مہر بہ در شحہ استملای
ملاق اذواق می توان نمود شحہ اول در بیان قضا و قدر بدانکہ قضا بہ اصطلاح
قوم عبارت است از حکم خدای تعالی بر موجب آن چیزی کہ ذوات معلومات
اقتضای آن میکنند و نفس خود و قدر اشارتست بتوقیت و توفیہ آنچه بر وی اند
استیاد عین خود بی زیادتی نقصان و سر این سخن آنست کہ آنچه حق تعالی
دستہ است از احوال ہر عینی در حالت ثبوت آن عین در غیب مطلق پس بر آئیم

چنانچه مقتضای آن عین باشد ظاهر شود بروی در زمان موجود عین و از اینجا معلوم
 میشود که حکم قضا و قدر تابع علم است علم تابع معلوم که عین ثابته است و عین ثابته
 مقتضای آنچه از منافع و ایراد حاصل گردد و آنچه از مضار بوی وصل گردد و درین باقی ماندند

مستعربان سوال فرمودند
 هر یک حکم خود بخود کردند
 خود طلب کرد و اندان دریاب

چون قوا بل جمال نمودند
 طلب فعل نیک و بد کردند
 گرد آتش روند و گرد آب

و ازین معانی روشن شد که رد قضا محال است و دفع قدر خیال لارا و لقصا و لا
 معقب حکم چاره کار تسلیم است رضا فان الله لفعیل یا ایشا که محال تقدیر الله تعالی است

زانکه مقصود از ازل تسلیم است
 تا قضا با تو نگردد بهم ستیزه
 تا نیاید ز خصم از رب الفلق
 روی نماید کس را در عمل
 عاقلان گردند جمله کور و کر
 دام گیر و مرغ پرانرا زبون
 مده سیه گردد بگیرد آفتاب
 دشمنان را باز نشناسی ز دوست
 چون قضا آمد و با کشت و غضن

ای مسلمان باید تسلیم جست
 با قضا آنچه مزن ای تند و تیز
 مرده باید بود پیش حکم حق
 غیر آن قسمت گرفتند ازل
 چون قضا بیرون کند از چرخ سر
 ما میان افتند از دریا برون
 چون قضا آید شود دانش نجواب
 چون قضا آید ز بینی غیر لوست
 این هوا باروح آمد مقتدر

این قضا ببری شود خورشید پوش
غیر آن که در گزیری در قضا

شیر و از در باشوز و همچو موش
ببج حیسله نه بدت ازومی ربا

حکایت آن بلده که میخواست بجای تغیر قضا کن و اگر چه از مرگ میگریخت اما عزرا یس را در می کشید

را در می چاشنگاهی در رسید
رویش از غم زرد و هردوب کبود
گفت عزرا یس در من انجین
گفت هین اکنون چه میخواهی بخواه
تا مرا ز اینجا ببردستان برد
نک ز رویشی گریزان خلق
ترس رویشی مثال آن بهراس
با در اندر مودتا او در شتاب
روز دیگر وقت دیوان قضا
کان مسلمانرا بخشم از بهر آن
گفت ای شاهجهان آن پرطال
من دروازشم کی کردم نظری
که مرا فرمود حق کامروز زمان
دیدمش اینجا و بس حیران شدم

(شعوی)

در سر اعدا و سلیمانرا بدیدند
پس سلیمان گفت ای خواجه چه بود
یک نظر انداخت پر از خشم و کین
گفت من را بادرای جان بنپاه
بو که بنده کان طرف شد جان برد
لقمه حصص امل زاندر خلق
حصص کوشش تو بهندستان شناس
برد سوی قعر بهندستان چو آب
پس سلیمان گفت عزرا یس را
بنگریدی تا شد آواره ز خان
فخیم کج کرد و نمود او را خیال
از تعجب دیدمش در ره گذر
جان او را تو بهندستان ستان
در تفکر رفت سرگردان شدم

از عجب گفتم که او را صد پر است
 چون زام حق بندستان شدم
 تو هم کار جهان را اینچنین
 از که بگریم از خود این محال
 گر شود ذرات عالم چچ پیچ
 چون گزید این زمین از آسمان

او بندستان شدن و راند را
 دیدش آنجا و جانش بستم
 کن قیاس و چشم بکش و بین
 از که روتا جیم از حق این خیال
 با قضای آسمان زینچه هیچ
 چون کند آن خویش را زوی نهان

هر او از آسمان اعیان ثابت است که در مرتبه عالی اند و مراد از زمین آثار اعیان
 که موجود است یعنی اندوز زمین بجهت آن گفت که ساکن است هنگام طرمان که مقتضیا
 اعیان است بروی و ازان بر طرف نتوان شد چنانکه سر مود قدس

هر چه آمد از آسمان سوی زمین
 ای که جزو این زمین میسر کش
 افکن این تدبیر خود را سوی دوست
 چون فراموش شود تدبیر خویش
 چون فراموش خودی یادت کند

نه مقدر در نه چاره نه ملین
 چون که بینی حکم نروان در کش
 گر چه تدبیرت هم از تقدیر اوست
 تا بی آن بخت جوان از خویش
 بنده کشتی آنکه آزادت کند

در بیان آنکه جمعی که بستر قدر دانا شدند نظر بر بدایت حال دارند بخلاف جمعی که
 بدین نکته نرسیدند از نهایت کار ترسیدند همه از انتها ترسند و من

از ابتر ستمش نو

کار آن دارد که پیش از تن بد است
 کار غارت است کونه احوال است
 آنچه اندم کاشتنند آنچه جو
 آنچه البت است شجبت آن نژاد
 گر بر وید و بر بریزد صد گیان
 کشت نسل آنست که حق کشته است
 کشت نو کارند کبرشت نخست
 تخم اول کامل و بگذیده است
 کار آن دارد که حق آخر است
 صد هزاران عقلمها هم بر جنبند
 دام خود را سخت تر یابند و بس
 این قضا باولیت سخت مند خو
 عام از بیم قضا در لرزه اند
 نیست ما را از قضای حق کله
 اگر قضا صد بار قصد جان کند
 اگر قضا پوشد سیه همچون شبست
 این قضا صد بار اگر راهت زند

بگذرانینار که نوحا دث شدت
 چشم او بر شتمای اول است
 چشم او آنجاست روز و شب گرو
 حیما و مکر با باد است باد
 عاقبت بر روید آن کشت آنکه
 کشت دیگر فرغ اول کشته است
 این دوم فانیست آن اول است
 تخم نمانی فاسد و بوسیده است
 آخر آن روید که اول کشته است
 تا بغیر دام او داسه نهند
 کی نماید قوتی با باد حس
 غلت چون حس عاجزاند از پیش او
 خاصگان از زیر آن یابند قند
 غار نبود شیر را از سلسله
 هم قضا جان بخشد و در مان کند
 هم قضا دستت بگیرد عاقبت
 بر فراز چرخ حسر گاهت زند

در بیان اختلاف اوقات مقیدانند هر فرقه بدانچه مقتضای قضای ایشان
 کل حزب بالهیم فرحون و منشاء اختلاف مقتضیات اقتضای اسما و صفات
 خواهد بود که کل یوم هونی شان نشان از آنست **مشنوی**

شد مناسب و صفها در جوی زشت	شد مناسب زها که حق نوشت
آن یکی در مرغزار جوی آب	وان یکی هیلوی او اندر غدا ب
آن عجب باند که ذوق در چست	وین عجب باند که این جیب کسیت
بین چرخشکه که اینجا چشمهاست	بین چرا در می که اینجا صد دست
بمنشینا بن و در آنجا سخن	گویدی جان من نیارم آمدن

حکایت آن خواجه که غلامش از مسجد بیرون نمی توانست آمد و او مسجد
 درون نمی توانست رفت **مشنوی**

میشد محتاج گر ما بچه	بانگ زد سنقر بلا بر دار مسجد
طاس و مندیل و گل از التون بگیر	تا بگر با بر رویم اے ناگزیر
سنقر آمد طاس و مندیل نکو	بر گرفت و رفت با او رو برو
مسجدی بر ره بد و بانگ صلا	آمدند گوش سنقر بر ملا
بود سنقر سخت مولع در نماز	گفت آن ای همین بنده نواز
تو برین دکان زمانی صبر کن	تا گذرم فرصت و خوانم لم یکن
چون امام و قوم بیرون آمدند	از نماز و درواقا فارغ شدند

سنقر آنجا ماند تا نزدیک چاشت
گفت ای سنقر چنانی برون
گفت آخر مسجد اندک رس نماند
گفت آنکه بسته است از برون
آنکه نگذارد که انسو پائس
ماهیانرا بجز نگذارد برون
اصل ماهی آب حیوان از گل است

میر سنقر هم زمانی چشم داشت
گفت می نگذارد مای ذوفنون
کیست امیدارد اینجا کت نشاند
بسته است او هم مر از اندرون
او بدین سوبت پای این ره
خاکیا ترا بجز نگذارد ورون
حیله و تدبیر اینجا باطل است

رشی و دوم در بیان جبر و اختیار و جبر چهار است جبر جزئی و این چند اختیار است
و ساکن را در بدایت حال یقین باید دانست که نفس در اختیار است که
امرونی و عدو و عید بدان متفرع است ان النفس لا تارة و امری اختیار نباشد
و اگر چه حقیقت ایشان مجبورند اما از مجبوریت خود آگاهی ندارند و جبر یقین آن
در مرتبه توحید افعال است و جبر تخلق و آن در مقام توحید صفات است متوسطا
درین مرتبه مجبوریته خود را مشاهده می نمایند و جبر کلی که آن را جبر تحقیق خوانند آن
در مرتبه بقا بعد الفنا اخص الخاص را دست دهد و درین مرتبه جبر و جابر
مجبوریکی باشد و باز اینجا اختیاری روی نماید و چنانچه در بدایت مختار بود
که آنجا نیز باشد اما نه چنان در بیان جبر جزئی میفهمید

امرونی این بیارو آن میار

جمله عالم مقدر و اختیار

جبریش گوید که امر و نهی لا است
 در خرد جبر از قدر سوا تراست
 اختیاری نیست ما را بے گمان
 سنگ را هرگز نگوید کس بسیا
 آدمی را کس نگوید پین بپرء
 امر و نهی و خشم و تشرف و عقیب
 این که فردا این کنم یا آن کنم
 جمله قرآن امر و نهی است و عید
 هیچ دانی هیچ عاقل این کند
 او ستاد آن که دکانا میزنند
 هیچ گوئی سنگ را رفت در ایسا
 خالقے کو اختر و گردون کند

اختیاری نیست این جمله خطاست
 زانکه چیزی حسن خود را منکر است
 حسن را منکر نشانی شد عیان +
 از کلوخی کس کجا جوید و فاء +
 یا بسا ای کورتو در من نگرند
 نیست جز مختار را ای پاک حبیب
 این دلیل اختیار است امی صنم
 امر کردن سنگ مرمر را که دید
 با کلوخ و سنگ خشم و کین کند
 آن ادب سنگ سیرا کی کند
 و زنیانی من و هم بدر استرا
 امر و نهی جا بلانہ چون کند

حکایت در بیان روند هب جبر و اثبات طریقه اختیار
 که قول مختار آنست مشنوع

آن یکی برفت بالای درخت +
 صاحب باغ آمد و گفت امی دنی
 گفت از باغ خدا بنده خدا

می فشانند آن میوه را در دانه سخت
 از خدا شرمیت کو چه می کنی
 که خوردن خدا که حق کردش عطا کنی

عایمانه چه ملامت میسکنی
گفتشای ابیک بیا و آن رسن
پین بتبش سخت آنکه بردخت
گفت آخر از حد داشت می بردار
گفت از چوب خدا این نبد هوش
چوب حق بوشت و پهلومک او
گفت تو به کردم از جبرای عیار
چون نه رنجور سر را بر بسند
در هر آن کاری که میسبتت بدن
و ندان کاری که میلت نیست تو
ترک کن این جبر را کاین بس هست

بخل بر خوان خد او مدغمی
نایگو بم من جواب بواحسن
میند او بر پشت و ساقش زخم سخت
میگشته این بگین راز راز راز
میند بر پشت و دیگر بند ه خوش
من غلام آلت و من بران هو
اختیار است اختیار است اختیار
اختیار است بر سببست مخدم
قدرت خود را همی بینی عیان
خوشش اجبری کنی کاین از خداست
تا بدانی سر جبر چیست

سر جبر آنست که موجد همه افعال نیرد است اما میان فعلی که با اختیار از بند
صادق شود و عملی که بی اختیار از واقع گردد و فی نفس الامر تفاوتی هست چنانچه منیر باید

یک مثال می دل پی فرقی بیار
دست کوزان بود از ارتعاش
هر دو پیش آفریده حق شناس
زان شبانی که دادی لرزه اش

تا بدانی جبر را از اختیار
وانکه دستی را بلزانی ز جاش
لیک نتوان کرد با آن این قیاس
خود پشیمان نیست مردم نقش

خلق

بحث عقل است این عقل حیلہ گر
 کرد حق و کرد ماہر دو بسین
 گریناشد فعل خلق اندر میان
 حق ما افعال ما را موجد است
 زانکہ مطلق حرف بنید یا عرض
 گرینے رفت غافل شد ز حرف
 مرو کامل بہر دو بیند و رعیان
 اختیار آن اختیار شن نیست کرد
 قدرتش بر ختمیارات آنچنان
 خواستش میگوی بر وجه کمال
 چونکہ کونی فسق من خواہ و است
 زانکہ ہم خواہ تو ہم فسق تو نیست
 پای داری چون کنی خود را تو لنگ
 خواہ چون بیلی بہت بندہ داد
 دست همچون سیل اشارتہای است
 چون اشارتہاں ابر جان نہی
 پس اشارتہای اسرار ت دہد

تا ضعیف رہ برد آنجا مگر
 کرد ما را است ان سپید است این
 پس مگو سچا کردی چنان
 فعل ما آثار خلق ایزد است
 کی شود یکدم محیط دو عرض
 پیش و پس کہیم رہ بنید ہیچ طرف
 اولیقین داد من اندر گمان
 اختیارش چون سواری زیر گرد
 نفی نکند ختمیاری از ان
 کہ بنیاشد بت جہر و صلال
 خواہ خود را نیز ہم میدان کہ است
 فسق ما جہش تناقض گفتنی است
 دست داری چون کنی پنهان تو
 نیز بان معلوم شد اورا داد
 آخر اندیشی عبارتہای است
 در وفای آن اشارت جان
 بار برد از تو بار ت دہد

حاملی محمول گرداند ترا
 قابل مرونی قابل شو
 سع شکر نعمتش قدرت بود
 شکر قدرت قدرت افزون کند
 جبر تو خفتن بود در ره مخسپ
 بهین مخسپ ای جبر بی اعتبار
 تا که شاخ نشان کند بر لخطه باد
 هر که مانده از کابلی بی شکر و صبر
 هر که جبر آورد خود رنجور کرد
 جبر چه بود بستن شکسته را
 چون درین ره پایی خود شکسته

قابلی مقبول گرداند ترا
 وصل جوئی بعد از ان وصل شوی
 جبر تو انکار ه نعمت بود
 جبر نعمت از کفایت بیرون کند
 تانه بینی آن در و در که مخسپ
 جز برزیر آن درخت میوه دار
 بر سرت دایم بریزد نعل و زاد
 او بهین اند که گیب و پای جبر
 تا همان رنجور شوی که کور کرد
 یا به پیوستن رگ با کسترا
 بر که میخندی چه پارا بسته

در بیان آنکه ساکنان که حواله فعال بذاتی و احکامند و این مرتبه توجید فعال
 باشد و کل الذی شایسته فعل واحد بغروه لکن بحجب الاکنه و ازین زیاده جبر تخلق
 است و بالاتر از ان جبر کلی است چنانچه ایمانی بدان رفت این جبر است که شایسته
 بدان آن عارف گوید فرد هر آنکس که ندیب غیر جبر است که نبوی فرمود که ما
 کبر است و سخن ایشان اگر نظام جبر نماید اما بمعنی نه چنانست و در آن حال
 گوینده و شنونده دیگر است و زبان کوشش الهی بشین نیست چنانچه در مقام قرب

فرضی نکت از ان گفته خواهد شد

لفظ جبرم عشق را بی صبر کرد این معیت با حق است و جبریت ور بود این جبر جبر عامه نیست جبر را ایشان شناسند ای سپر اختیار و جبر ایشان دیگر است هست بیرون قطره خور و بزیرگ طبع ناف آهوست آن قوم را تو لگو کاین ناف بیرون خون بود تو لگو کاین سن خون بد مختصر اختیار و جبر در تو بد خیال نان چو در سفته هست باشک آن جام در دل سفته نگردد سخیل قوت جانست این ای رست خون چمد کن کز جام مایا بی نوب زانکه آن می را بود کل اختیار هر چه گوئی گفته می باشد آن	و آنکه عاشق نیست حبس جبر کرد این تجلی مه است و ابر نیست جبر آن اماره خود کامه نیست که خدا بکشد نشان در دل بصر قطره با اندر صد فها گوهر است در صدف درهای خورده و سترگ از بیرون خون زور و نشان مشکما چون و در زنا ف مشکلی چون بود در دل کسیر چون گشت زر چون فرو شد همه نور جلال در تن مردم شود آن وح شاد مستحیاش جان کند از بسبیل تا چه باشد قوت آن جان جان بیخود و بی اختیار آنک شو تو شوی معذور مطلق مست هر چه و بی رفتی می باشد آن
--	--

کی کند آن مست جز عدل و صواب | که ز جام حق چشید بهت آن شتر

نهر معراج در بیان عقل و علم و مراتب ایشان و این نهر به دو شیخه انقسام
می یابد شیخ اول در توضیح مراتب علم و علم نرد و عرفا منقسم باشد بسه قسم علم
شرعی و آن علمی است که متعلق باشد تکمیل ملته بدنیه از افعال و اقوال و لوازم
اینها حسن و کمال و علم طریقت و آن علمی است که تعلق دارد تکمیل صفات نفسانیه
و روحانیه از جهت تخلق با خلاق الهی و علم حقیقت آن معرفت حق است و شناختن
اسما و صفات و حقایق آن تقوی می یگیرد علم سه نوع است یا علمی است پدید آمده از
جست مشاهده و عیان نباستدلال و برهان و آن را علم ذوقی و کشفی خوانند و علمی
است بی تامل و تکلف حاصل گشته و آنرا علم ذهنی و لدنی خوانند که از نزدیک
پروردگار است بی واسطه مخلوق قال الله تعالی و علمناه من لدنا علما و بهر یک
ازین علوم ایمانی خواهد رفت بدانکه علم جوهری غرزی و دانش نقدی نفسی است
و بیان شرف علم در حد حصر نیاید و آلت تخصیص مقاصد است پس سیرت
او مقصود آخرت حاصل گردد و اعراض نیوی بر طرف نهاد و الله اعلم باید که در
احوال آخرت باشند و وسیله اموال دنیا برای آنکه علم باقیست و مال فانی و
باقی را فانی عوض کردن کار عافیتان نیست بیت

وان العلم بآتم لا ینزال

جمله عالم صوت و جانست علم

فان المال فیمنه غنقریب

خاتم ملک سلیمانست علم

<p>طالب علم است غواص بحار او نگرود سیر هیچ از جستجو اینکه منومان همالایش جان طالب العلم و تدبیر آنها</p>	<p>علم دریاست بی حد و کنار اگر هزاران سال باشد عمر او کان رسول حق بگفت اندر بیان طالب دنیا و توفیر آنها</p>
<p>حدیث آنست که دو گرسنه اند که هرگز سیر نشوند چون دیده مان طلب کنند علم و از اینجی معلوم میشود که این علم غیر علم دینی است چرا که علم دینی بهم دینی باشد و بران تقدیر این قسمت درست نبود میفرماید</p>	
<p>غیر دنیا باشد این علم ای سپهر کت کند ز اینجا و باشد بر میرت مرد را باقی و پاینده کند</p>	<p>پس درین قسمت چو بگاری نظر غیر دنیا پس چه باشد آخرت علم آن باشد که جان نده کند</p>
<p>حکایت آن طالب که شجره حیات میبست و ندانست که آن درخت علم است که هر که از میوه او چشیده بچیره ابد رسید اناسی و اهل العلم حیا را مثنوی</p>	
<p>که درختی هست در هندوستان نی شود او پیر و نه بهرگز مرد بر درخت و میوه اش شد عاشق سوی هندستان روان کرد از طلب گرد هندستان برای جستجو</p>	<p>گفت دانائی برادر دوستان که کسی از میوه او بر خورد پادشاهی این شنید از صدق قاصد دانا زد و روان ادب ساله میگشت این قاصد ازو</p>

در خدمت کسانی که علوم رسمی را سرمایه جاوه و منصب سازند و در آن حالت از غایت بگری
لوای غدر مکر برافرازند و در میدان هوا نفس و متابعت شیطان مرکب ابل تا زند

بد گهر بر علم و فن آموختن
تیغ دادن در کف زنگی مست
علم و جاوه منصب مال و تکران
داستان از دست دیوانه سلاح
چون سلاح شهنشست عقلمش زیند
انچه منصب میکند با جا بلان
عیب او مخفی است چون آلت بیست
جمله صحرا مار و کژدم پر شود
مال و منصب ناکسی آرد بدست
حکم چون در دست گمراهی فتاد
چون قلم در دست غرداری بود
زیر کان مجلس آخز زمان
حیل آموزان جگر با سوخت
ای بسا علم و ذکاوات و فطن
ای لسان الطیر علم آموختن

دادن تیغ بدست راه زن
به که آید علم ناکس را بدست
فتنه آمد در کف بدگوهران
تا ز تو راضی شود عدل و صلاح
دست و راوزه بندت در کنند
افضیحت کی کند صد ارسلان
ما تزل از سوراخ بر سحر اشتافت
چونکه ناکس ابل حکم فر شود
طالب سوائی او خود بدست
جاوه نپاید و در چاپی فتاد
لاجرم منصور بردار بود
بر فرزوده خویش بر پیشینان
فعلما و مکرنا آموخت
گشته هر چه را چون غولان را نهان
طمطراق و سروری اندوختن

نش آرد و نمده گزند

<p>خافل است از حال مردان مردنم دیو اگر چه ملک گیر دهبست غیر</p>	<p>صورت آواز مرغست آن کلام کو سلیمانی که داند سخن طیسر</p>
<p>ای درویش علم تقلیدی درین عالم بجا آید و تحفه آن عالم را نشاید وازو بسچ کاره کشاید مثنوی</p>	
<p>کز نفور مستمع دارد دفعتان نه که تا یابد ازین عالم خلاص عاشق وی حسر بیداران بود چون خریداشن نباشد مرد و زلفت می کشد بالا که شد آشتی چه خریداری کند یکشت گل زانکه گل خوار است دایم زرد و رو وز تجلی چهره ات چون ارغوان چون بیاید مشتری خوش بز فروخت دایما بازار او بار و نق است</p>	<p>علم تقلیدی و تعلیمیت آن طالب علم است بهر عام و جن علم گفتاری که آن بجان بود گر چه باشد وقت بحث آن علم فیت مشری من خدایت و مرا ای خریداران مفلس اجهل گل مجور گل را محز گل را مجوء دل بخورتا دایما باشه جوان علم تقلیدی بود بهر فروخت مشری علم تحقیقه حق است</p>
<p>در مذمت علمای بی عمل ایشان شبیه اند بچراغی که خود میسوزد و مجلس می افروزد یا طیبی که بسیار است و دیگرانرا بشربت خود معا لیه میکند و خود ازان بهره بر نمیآرد و اگر تعلیم خود مشغول شود میشود یعنی بعلم خود عمل نماید</p>	

از جمله علماء ربانی باشد و از تمدید نام در انناس باره تنسول الفسحلم کن گرد و شئوی

ای ولی که جمله را کردی تو کرم
 ای زبان که جمله را ناصح برده
 وقت چند دیگر آنی های باه
 آنچه پنج سال بافیدی بهوش
 از نوائت گوش یاران بود خوش
 جمد کن تا مست نورانی شوی
 علم اندر نور چون پرورده شد
 هر چه گوئی باشد آنم نور پاک
 تا بکی عکس جمال لامعه
 تا که گفتارت ز حال تو بودیکه
 صید گیرد تیر هم با پرغییر
 باز صید آرد بخود از صید کار
 منطق کز وحی نبود از بهیست
 گرد لیلیت هست اندر فعل آر
 چون که روی نیست خنجر با چه سود
 از علی میراث داری ذوالفقار

کرم کن خود را و از خود دار شرم
 نوبت تو کشت از چه تن زردی
 در غم خود چون ز نانی وای وای
 زان پیچ خود بغلطاتی پیش
 دست بیرون آو گوش خود بکوش
 ناصحیت را شود نورش تو شوی
 پس علمت نور یا بد قوم که بد
 کاسمان جز پاک نفرستد بخاک
 جمد کن تا گردت این واقعه
 سیر تو با پروبال تو بودیکه
 لاجرم بی بهره است از لحم طیر
 لاجرم شاهش خوراند کباب سار
 همچو خاکی در هوا و در بهیست
 تیغ چوبین را بدان کن ذوالفقار
 چون نباشد دل ندارد سود جو
 بازوی شیر خد است بیار

شئوی

خایفان راه را کرده دلیر
 بر همه درس تو کل می‌کنی
 هست لیم کسان امی چشم شوخ
 خویش را تعلیم کن عشق نظر
 نفس تو باست شاگرد وفا
 تا کنی مرغی را جبر و سنی
 متصل چون شد دلت با آن عدل
 امر قل زین آمدش کای را استین
 این سخن پایان ندارد امی سپهر

از همه لرزان تری تو زیر زیره
 پشه را اندر هوا یک می‌سزنی
 همچو نقش خود در کون بر کلوخ
 کان بود چون نقش فی جرم الحجر
 غیر فانی شد کجا جوئے کجا
 خویش را بر خود خیالی می‌کنی
 بهین بگو مهر اس از خالی شدن
 کم نخواهد شد بگو دریا ستاین
 این سخن را ترک کن پایان نگر

در بیان آنکه اگر کسی همه چیز را داند و خود را نداند جاہل است و اگر هیچ چیز
 را نداند و خود را داند عالم است چه شناخت خود مؤدی بشناخت حق است
 که من عرف نفسه فقد عرف ربه سر همه علما است چنانچه میفرماید قدس سره

تو همی دانی بجز و لای بجز
 این را و انار و ادانه و لیک
 قیمت هر کاله میدانی که چیست
 سعد را و نخ سدا دانسته
 جان عالم علما نیست این

خود ندانی تو عجز است یا بجز
 تو را یا انار و انی بین تو نیک
 قیمت خود را ندانی را حقیقت است
 نیک بین تو سعد یا شائسته
 که بدانی من کیم در یوم دین

بیاست یو که حوری یا بخور
 دغند

بیت

آن اصولین بد استی و لیک
ای بسا عالم ز دانش بے نصیب
مستمع از وی همی یا بد مشام
داند او خاصیت هر جوهرے
صد هزار آن فضل از علم
زین همه انواع دانش و زمرگ

بنگر اندر اصل خود کو هست نیک
حافظ علم است آنکس نه حبیب
گر چه باشد شمع از جنس عام
جوهر خود را نداند چون خرے
جوهر خود را نداند آن ظلوم
دانش فقر است ساز راه و برگ

در بیان آنکه در ویشان سادگی دل را براتقاش معلوم رسمی اختیار کردند
چرا که غبار فکر گوناگون صفای نفس مطمئنه را بر او نمیکند همچنانکه مثلاً بر رو
آینه نقش کنند اگر چه بعد از آن پاک سازند اما داعی و نقصانی بماند پس آینه از
اول بی نقش بهتر یا ایها النفس المطمئنه ارجع الی ربک راضیه مرضیه شعری

روی نفس مطمئنه در جسد
فکرت بدناخن پر ز هر دو ان
تا کشائی عقدہ اشکال را
عقدہ را بکشاده گیرائی منتهی
در کشاد عقد ما کشته تو پیر
عقدہ کان بر گوی ماست سخت
حل این اشکال کن گر آدھے

زخم ناخنهای فکرت میکشد
میخاشد و تعمق روی جان
بر کشائی و خیال این بال را
عقدہ سخت است بر کیسه تہی
عقدہ چندی دیگر بکشاده گیر
که بدانی که خسی یا نیک بخت
خروج این دم کن اگر آدھے

آنچه تو گنجش تو بهم می کنی
 چون عمارت دان تو بهم رایسا
 در عمارت هستی و گنج بود
 خدا عیان عرض دانسته گیر
 عمر در محمول و در موضوع رفت
 بهر دلیل بی نتیج بے اثر
 جز موضوعی ندیدی صانع
 میفراید در وسایط فلسفه +
 این گریز دازد لیل و از حجب
 دل زو شمشاد بنستند لیل فریق
 دانشی باید که صاشن ان سرت
 پس چرا علم بیاموزی بزر
 چون مبارک نیست بر تو این علوم
 چون ملایک گوی لا علم لنا
 احمقی ام پس مبارک احمقی است
 که تو خواهی کت شقاوت کم شود
 حکمتی که طبع زاید و زخیال

زان تو بهم گنج را کم می کنی
 گنج نبود در عمارت جایسا
 نیست راز بهر تمانی که بود
 حد خود را دان که نبود زان گزیر
 بی بصیرت از پی مسموع رفت
 باطل آمد در نتیج خود نگر +
 برقیاس اکت رانے قانع
 از دلایل باز بر عکسش صغنی
 وز پی مدلول سر برد و بحیب
 زانکه این دانش نداند این طریق
 زانکه هر فرعی باصله ره برست
 کش نیاید سینه رازان پاک کرد
 خوشتن گوی کن بگذر ز شوم
 تا بگردد دست تو علمت نماند
 که دلم با برگ و جانم متقی است
 جهد کن تا از تو حکمت کم شود
 حکمت دل فیض نور ذوالجلال

ز غیبی

۷۶

حکمتی نیا فرایدظن و شک
 بیشتر صحاب جنت ابلهند
 خویش را عریان کن از فضل و فضول
 زیر کی ضد شکست است و نیاز
 زیر کان با صنعتی قانع شدند
 در گذر از فضل و از جلدی و فن
 بهر آن آورد نیردان مان برون
 سامه بریا آن هنر چه سود کرد
 چه کشید از کیمیا قارون بین

حکمت دینی بر د فوق فلک
 تا ز شتر فیلسوفی میر شمسند
 تا کن در حمت ترا هر دم نزول
 زیر کی بگذارد با گولے بساز
 ابلهان از صنوع در صنایع شدند
 کار خدمت دارد و خلق حسن
 ما خلقت الانس الا لعبدون
 کان فن از باب اللہش مردو کرد
 که فرو بردش لقب خود زمین

در بیان آنکه اگر سالک تصفیہ مشغول گردد علوم ذوقی و کشفی در دل او پدید
 آید و درس که از علمای قشر در حجاب خفاست بیزبان بخواند و بی گوش
 بشنود و در یاد و علمناہ من لدنا علما مشنوسے

ہر کہ در خلوت بہ بنیش یافت راہ
 با جمال جان چو شد ہمکاسہ
 گر بخوانی صد صحف بے سکتہ ہو
 و رکنی خدمت بخوانی یک کتیب
 شنو جیب آن کف موسیٰ فشا

اوز دانشجا بخوید و ستگاہ
 باشدش ز اخبار و دانشناسہ
 بی عمل یادت نیاید نکتہ
 علمهای نادرہ یا بے زجیب
 کان قرون آمد ز ماہ آسمان

و از اینجا معلوم شود که چون استمداد عارف از سر چشمه حیات ابدیت لاجرم
از مدد چشمهای آب ناپایند مستغنی است یعنی عالم ربانی هر چه یابد از درون
یابد نه از بیرون و یک آب که در درون خانه باشد به از صد جوی که به بیرون رود
زیرا که در وقت قوت از و نفع رسد نه از آنچه بر بیرون است آب خانه اصل است و آب
بیرون عاریتی و لا بدیو ما تره الودایع **مشنوی**

فارغت سازد ازین کار زینما
هر چه زان صد کم شود که بد خوشی
زاجتد آب چشمها گزیدنی غنی
در زمان امن باشد بر فزون
تا که اندر خونشان غرقه کند
تا نباشد قلعه راز انما سپناه
بهر صد همچون شیرین از برون
گلشنه که عقل و دید خرم است
گلشنه که ز دل دهد و افرحتاه
زان گلستان یکدوسه گلشنه دن
که در گلزار بر خود بسته ایم

جتذا کار نیز اصل چیزها
توز صد بیبوع شربت میکشند
چون بچو شید از درون چشمه سنی
قلعه را چون آب آید از برون
چونکه دشمن گردد آن حلقه کند
آب بیرون را بزند آن سپاه
آن زمان یک چاه شوری از درون
گلشنه که نقل و دید یکدم است
گلشنه که ز گل دهد گرد و تباه
علمهای با فزه دانشوران
زان زبون یکدوسه گلشنه ایم

در بیان علم لدنی که علم اهل است اهل تن از حقیقت این کار غافلند

علمای اهل دل ^{بزرگوارند} خمالشان ^{بزرگوارند}
 علم چون بر دل زندیاری شود
 گفت ایزد بحسب اسفاره
 علم کان نبودز هو بے واسطه
 لیک چون این بار را نیکو گشتی
 هین مکش بچهره او آن بار علم
 همچو موسی نور کے یاد رنجیب
 خویش اصافی کن از او صاف خود
 بینی اندر دل علوم نبیا
 بے صحیحین احادیث و روایات
 و در مثالے خواهی از علم نمان

علمای اهل تن ^{بزرگوارند}
 علم چون بر گل زندیاری شود
 بار باشد علم کان نبودز هو
 آن نیاید همچو رنگے ماشطه
 بار برگزند و بختندت خوشی
 تا به بینی از درون انبار علم
 سخره استا دوشاگرد کتیب
 تا به بینی ذات پاک صاف خود
 بی کتاب و بی معید و اوستا
 بلکه اندر شرب آب حیوة
 قصه خوان از در میان چینیان

حکایت رومیان صافی دل که بصفای آینه نقش چینیان ظاهر بین را
 سلطان روح نمودند بهتر از آنکه ایشان کشیده بودند بجهت صقالت
 و تصفیة آن و الصوفی هو الصافی

چینیان گفتند ما نقاش تر
 گفت سلطان امتحان خواهم دیدین
 اهل چین روم چون حاضر شدند

رومیان گفتند ما با کوه فر
 که شما با کیست در دعوی زمین
 رومیان در علم واقف تر بودند

رومیان گفتند یک خانه با
 بود دو خانه معتدل در بدر
 چینیان صد رنگ از شیشه خواستند
 به صبا حی از خرفین رنگها
 رومیان گفتند نقش و نه رنگ
 در فروبتند و صیقل میزدند
 هر کجا رنگی به بیرنگی ره می است
 چینیان چون از عمل فارغ شدند
 شه در آمد و دید آنجا نقشها
 بعد از آن آمد لبوی رومیان
 عکس آن تصویر و آن کردارها
 چه هر آنجا دید اینجا به نمود
 رومیان آن صوفیانند ای سپهر
 لیک صیقل کرده آن سینها
 آن صفای آینه و صفت دست
 صورت بی صورت بی حد و غیب
 تا ابد به نقش نو که مبر روی

خاص بشمارید و یک آن شما
 زان یکی چینی ستد رومی دگر
 پس خرنیه باز کرد آن از جنبه
 چینیان را راتبه بود از عطا
 در خور آید کار را جز دفع رنگ
 همچو آردون ساده و صافی شدند
 رنگ چون ابرست بی رنگی هست
 از پی شادی و هلا میسند
 میر بود آن عفتل را و فهم را
 پرده را بالا کشیدند از میان
 ز درین صافی شده دیوارها
 دیده را از دیده خانه می ربود
 پی زنگار و کتاب و بے هنر
 پاک ز آرزو حرص و بخل و کینهها
 صورت بی منتها را قابل است
 آینه دل را است در مضمون جیب
 بی ججانی میس نماید اندر و

شعری

کتاب آینه دل آفات و مومسی از حبیب

بهر زمان بنیند خوبی بید رنگ
 یک محو و فقرا برداشتند

اهل صقیل رسته اند از بوز رنگ
 نقش و قشر علم را بگذاشتند

ای دولیش در مکتب استاد عشق نخور همچو بدل باید کرد و فقه را بفقر تا از حقایق
 برخوردار شوند مشغول

خواند آن شاگرد چیست بولفضل
 فقه خواند نه اصول اندر بیان
 جان شاگردش از آن نحوی شود
 جان شاگردش از آن محوشه است

پیش استاد اصولی هم اصول
 پیش استاد فقیه آن فقه خوان
 پیش استادی که آن نحوی بود
 باز استادی که آن محوشه است

حکایت آن نحوی که میخواست تا با دریای شوق آشنا شود چون گرد آب حیرت افتاد
 ملاح در تلقین کشتن گنایا محوشوی باشنای دیار سبزی کرد دریا محومی باید و نحو کار نیاید

رو بکشتی بان نهاد آن خود سپرد
 گفت نیچی عمر خود کردی فناء
 یک اندم کرد خاموش از جواب
 گفت کشتی بان آن نحوی بلند
 گفت نی از من شنا کردن مجوب
 زانکه کشتی غرق این گرد آب است
 اگر تو محومی بی خطر در آب ران

آن یکی نحوی بکشته در شست
 گفت هیچ از تو خواندی گفت لاه
 از شکسته رفت کشتی بان تاب
 یاد کشته را بگردانی گفت در
 هیچ دانی ام شنا کردن بگو
 گفت کل عمرت ای نحوی فناست
 محو میسباید نه خوابجا بدان

<p>گر بود زنده ز دریا که رهد بحر اسرار ت نه بر فرق سر این زمان چون خرد رین گل مانده تا شمارا محو نحو سو خستم در کم آمد یابی ای یار شگفت یابی اند عشق پاست و بسا بو حسیف شافعی درست نکرد دفتر و درس و تبتان وی است</p>	<p>آب دریا مرده ای بر بند چون بومی تو ز اوصاف بشر ای که خلقا ترا تو حسرت می خوانند مرد نحویر از ان ورد و خستم فقه فقه و نحو نحو و صرف صرف غیر ازین معقولها معقولها آن طرف که عشق می افزود درد عاشقانرا شد در سن نام دوست</p>
<p>در بیان حال جماعتی که مبلوب رسیدند و بمقصد حقیقی خود واصل گشتند در ایشان منزل بازگشتن و سپهر آینه دیگر ایشانرا از ان منزل علامات آن یاد نماید مگر چیت راه نمودن چینی نشان منزل خبرت خبر غایب باشد ایشان حاضرند حاضر نظر بود خیر شعوی</p>	
<p>گشت دلاله به پیش مرد سرد شد طلبگاری علم کنون قبیح سرد باشد جستجوی مرد بان سرد باشد راه خیر از لبی سیر جمل باشد بر نهادن صیقل زشت باشد جستن خط و رسول</p>	<p>حاصل اندر صبل چون افتاد مرد چون بمطلوبت رسیدی ای ملیح چون شدی بر با همای آسمان جز برای یاری و تعلیم غیر آینه و شن که صافست و جمل پیش سلطان خوشش شده قبول</p>

تمشیل و مشغول شدن عاشق بخواستن بخواندن نامهای عشق در خصوص مشغول و نامیده شدن معشوق
آنرا که طلب دلیل عند حضور المولود اشتغال با علم بعد الوصول بالمعلوم مذکور میفرماید پس در

نامه بیرون کرد و پیشس یار ماند
زار می و سکنی و بس لایها
گاه وصل این عمر ضایع کرد نست
نیست این باری نشان عاشقان
بهر حاضر نیست بهر غایب است
این خبر با پیش او معزول شد
دفع کن دلالگانرا بعد ازین
نامه و دلاله برو می سرود شد
حرف گوید از پی تعسیم را
کان دلیل غفلت نقصان است
بر این آمد خطاب انصوا
علم نقتله بادم صبح زمان
رستگی زین ایلهی یابی و بس
بر این گفت است سلطان البشر
ایلهی شو تا بماند دل در دست

آن یکی را یار پیش خود نشانند
بیتها در نامه و مدح و شناسند
گفت معشوق این اگر بهر منست
من پیشیت حاضر و تو نامه خوان
این خبر با از نظر با تا بیست
هر که او اندر نظر موصول شد
چونکه با معشوق گشتی مهنشین
هر که از طفله گذشت او مرد شد
نامه خواند از پی تعسیم را
پیشین بنیایان خبر گفتن خطاست
پیش بنیاشد خموشی نفع تو ماند
چون تیمم با وجود آب دان
خویشا بله کن تبع میر و پس
اکثر اهل الجنة البئس الامی پدر
زیر کی چون باد کبر انیکر تست

عاشق

۶۹

عاشق

عاشق

اہلہی کی کو مبسوح کے دو توست   اہلہی کو والد وحید ان اوست

رشیہ و دم در تبیین مراتب عقل بلانکہ عقل کل کہ جامع کمالیت جمیع عقول است
 اول مولودیت کہ حضرت حق تجلی معین از غیب طبع متوجہ ایجاد عالم کون نخست
 و اورا قلم اعلیٰ و نور محمدی صلوات اللہ علیہ نیر گویند و این لفظ در نص حدیث از
 است و ہمین جوہر است کہ اورا بعد از قبول حضرت مفیض الجود بعبقلم ذات و صفات
 خود عقل گفتند و بواسطہ توسط میان حق و مخلوق بہ تفاضلہ علوم و معارف و از باقی
 و افادہ بہا تحت علم خوانند و بوجہ ظہور شاید کہ مرآت عکس شمعہ جمال و جلال
 است بنور سعی گرد آیدند و مظہر انوار این مرتبہ را کہ انسان کاملست عقل مضمون گویند
 و باصطلاح قوم عقل موضعی بقیل است از قلب کہ بنور روح منور باشد و عبارت
 صاحب شریعت صلی اللہ علیہ وسلم اشاد بدین معنی میکند کہ العقل نور فی القلب
 یفرق بین الحق و الباطل و این را بسبب خاصیت عقل فرقانی گویند و بزبان
 طایفہ محققان علم تفصیلہ عقل فرقانی خوانند چنانچہ علم اجمالی جامع را
 عقل تراخی و دیگر عقل است کہ اورا عقل معادی خوانند و عقل قانع نیز
 گویند کہ باز دارد نفس از معاصی و تحریر ص کنند اورا برادامی طاعت این
 عقل از شوائب او ہام صافیت و دیگر مشوب بوجہم و اورا عقل معیشی خوانند
 و در انشای ابیات نکتہ در بیان ہر یکت توان یافت ۴

تاچہ عالمہاست سو دای عقل   تاچہ باہیناست این در یامی عقل

عقل در لبا بیجان خود عرشی اندر
 و هم فتنه در خط او در غلطی
 جنس و ناجنس از خرد دانی نیست
 فرق لغز و زشت از عقل آورید
 آفت مرغست چشم کام بین
 عقل را اندیشه یوم الدین بود
 عقل را در دیده در پایان کار
 طبع خواهد تا کشته از خصم کین
 عقل ضد شهوت است ای پهلوان
 گفت پیغمبر بر آن احمق که هست
 هر که او عاقل بود او جان است
 عقل دشنامم دهد من را ضمیم
 نبود آن دشنام او بی فایده
 احمق را حلوا نهند اندر لبم
 مایده عقلست نه از نان و شوی
 غیر حشر جان که در کا و در خاست
 باز غیر عقل و جان آن دمی

بی جان که نور عرشی می زیند
 عقل باشد در اصابتنا فقط
 سوی صورتها نشاید زود تاخت
 نه ز چشمی که سیه گفت و سفید
 مخلص عنست عقل دام بین
 وین هوا پر حرص حالی بین بود
 بهر آن کل میکشد او بیخ خا
 عقل نفس است بند آهین
 آنکه شهوت تن عقلش مخوان
 او عدو ماست و غول بهرین است
 روح او و روح او ریحان است
 زانکه فیض دارد آن فیاضیم
 نبود آن تمایش بی مایده
 من از آن حلوا می او اندر چشم
 نور عقلست ای سپر جانرا غذا
 آدمی را عقل و جان یک است
 هست جانی در درون آن دمی

غیر ازین عقل توحق را عقل است
 عقل عقلت مغز و عقل است پوست
 مغز جوی از پوست در صد ملال
 چونکه قشر عقل صد برهان دهد
 عقل دفتر با کتد یکسر سیاه
 عقل جزوی کا ه چیره که نگون
 عقل ایمانی چو شمع عادل است
 بس نگو گفت آن رسول دلنوا
 زانکه عقلت جوهر این بر دوعن
 این تفاوت عقلها را نیک دان

که بدان تدبیر سبب است
 معده حیوان همیشه پوست جوت
 مغز مغز آنرا حلال آمد حلال
 عقل کل کی کام بی ایقان نهد
 عقل کل آفاق دارد پیر ماه
 عقل کلی امین اربیب المنون
 پاسبان حاکم شهر دل است
 ذره عقلت به از صوم و نماز
 این دو در تکمیل آن نشد مفترض
 در مراتب از زمین تا آسمان

تفاوت مراتب عقول و تفاضل بعضی دیگر و فعنا

بعضهم فوق بعض درجات چنانچه منیر ماید قذیر سره

هست علی همچو ترص آفتاب
 هست عقلی چون چراغ سرخوشی
 ای خنک آنکس که عقلش نر بود
 وای آن عمتی که آن ماده بود
 لاجرم مغلوب باشد عقل او

هست علی کمتر از ذره شهاب
 هست عقلی چون ستاره آتش
 نفس ششش ماده مضطر بود
 نفس ششش نر و آ ماده بود
 جز سوی خسران نباشد نقل او

عقل و عمتل است اول کسبی
 از کتاب او ستاد و ذکر و فکر
 عقل تو افزون شود بر دیگران
 لوح حافظ باشی اندر دور و گشت
 عقل دیگر بخشش نزدان بود
 چون شیشه آب دانش جوش کرد
 گره نبغش بود بسته چه غم
 عقل تحصیل مثال جویرا
 راه را شیب بسته شد شد بنیواد

که در آموزی بحرف مکتب
 از معانی و ز علوم خوب بگر
 لیک تو باشی ز حفظ او کران
 لوح محفوظ است کوزین گشت
 چشم او در میان جان بود
 نه شود گند نه دیر نیبه نه زرد
 کوهی جوشد ز خانه دمسرم
 کان رود در خانها از کویا
 از درون خوشیتن جو چشمه راه

در بیان آنکه عقل جزویرا عقل کلی مدد باید داد تا راه یابد بمنزل مراد یعنی
 از منظر عقل کل استفاضه باید نمود تا مقصود حاصل گردد

متر اعقله است جزوی در نهان
 جسرت و تواضع او کله شود
 عقل جزوی عمتل است این نام کرد
 عقل جزوی آلت و هم است وطن
 چونکه عقل تو عقیده مردم است
 عقل جزویرا وزیر خود بگیر

کامل العقلی بجواند جهان
 عقل کل نفس چون غسلی شود
 کام دنیا مر در لب کام کرد
 زانکه در ظلمات شد او را وطن
 آن نه عقل است آنکه ما و کرده است
 عقل کل را سازای سلطان وزیر

مرور

یار باش و مشورت کن ای پدر که	ورچه عقلت هست با عقل دگر
پای خود در امواج گرد و نهانی	باد و عقل از بس بلاها و راهی

وضوح و تست عقل خود با عقل دیگر بایر کردن از برای آنکه عاقل تمام که انا
کامل است نادر باشد و دیگران یا نیم عاقل باشند و نشانه ایشان آنست که بداند
که بنده یا غافل محض که بهر حال نمیدانند که نمیدانند پس توجه از بجانب عقل کامل
کنند تا عقلشان بحال رسد یا از مرتبه جهل بفعال رسد

عاقل آن باشد که آن پیش علم است	او دلیل و پیشوای قافل است
پیر و نور خود است آن پیشرو	تابع خویش است آن بنجوش و
دیگری که نیم عاقل ماند او	عاقلی را دیده خود داند او
دست زد روی چو کور اندر دلیل	تا بدو شد چست و بینا و جمیل
وان خری که عقل خوشبونی شدت	خود نبودش عقل و عاقل است
ره نداند نه کشیم نه قلیل	نگش آید آمدن خلف دلیل
نیست عقلش تا دم زنده زید	نیم عقلی نه که خود مرده کند
مرده آن عاقل آید و تمام	تا بر آید از شیب خود بام
زنده نه تا بهدم عیبی بود	مرده نه تا دمیکه عیبی شود
عقل کامل نیست خود مرده کن	در پناه عاقلی زنده سخن
عقل با عقل دگر دو تا شود	نور افزون گشت ه پیداشود

نفس بانفس در گنجدان شود	ظلمت افزون گشته هپهان شود
عقل کل نفس کل مرد خداست	عشق کرسی را بدان کز وی سبب است
عقلهای خلوق عکس عقل است	عقل کل مشکست بل خلق پوست
منظر حق است ذات پاک او	ز و بوجو حق راز دیگر س مجب
تو تصور میکنی کاین بید رنگ	دارد از گلزار معنی بومی و رنگ

در بیان تصور عقل معیشی و استخلاص از قید او که ضد عشق است اورا در راه خدا
کردن و بد و مباهات نام نمودن رختا قامت از بادیه این عقل بسبب منزل
حیرت کشیدن مشنوع

عقل جزوی عقل استخراج نیست	جز پذیرای فن محتاج نیست
قابل تعلیم و فهم است این خرد	لیک صاحب وحی تعلیمش در هر که
این نجوم و طب بوحی انبیا است	عقل حسن است و بسویوه کجاست
جمله حرفتها یقین از وحی بودند	اول نمک بود عقل آنرا فرودند
بیج حرفه را بین کاین عقل ما	تا ند او آموختن بی او ستا
دانش پیشه ازین عقل ار بدی	پیشه بی استاد حاصل کی شدی
اندرین بحث از خرد ره بین بید	فخر رازی راز داردین بید
لیک چون من لم ندیق لم یدر بود	عقل تخنیلات او حیرت فرود
می فتد این عقلمها از افتتاد	در مغالکی با حصول و استاد

عقل بفروش و هنر حیرت بخزید چون بازمی عقل در عشق صمد آن زمان چون عقلمدارا بخند عقلشان یکدم ستم ساقی عمر اصل یوسف بد جمال و ابجلال	تا ز حیرت باریابی امی پس عشر امثال دهد تا هفتصد بر براق عشق یوسف تا ختمند سیر گشتند از خرد باقی عمر ای کم از زن شو فدای آن جمال
--	---

در بیان آنکه تخمه عقل در بارگاه عشق چون هدیه بلقیس است بحضرت سلیمان
علی نبینا و علیه السلام مثنوی

هدیه بلقیس حل استر بد است چون بصحرای سلیمانی رسید بر سر زرتا چهل منزل براند بارها گفتند ز را و ابریم عرضه کش خاک زرده و همیشه ای ببرده عفتل هدیه تا آله	بار آنها جمله خشت زربده است فرش آنرا جمله زرد نچیت دید تا که ز را در نظر آبی مناند سوی مخزن ما چه بیکار اندریم ز بهدیه بردن اینجا بله نیست عقل اینجا کتر است از خاک راه
--	--

نهر خامس در بیان خوف و رجاء و تیاج ایشان و سلسال نوال این نهر
بد و شر محظما می بود می استفاضه را ریاض خواهد ساخت رشت اول
در بیان تاب آفتاب رجا که تاریک حالان ظلمت آباد ظلم را امید روشنی عفو به
پر توانست و من یقظ من رحمة الله الا الفتا تون مثنوی

نور

گفت پیغمبر که حق منموده است
 آفریدم تا ز من سودی کنند
 نه از برای آنکه من سود کنم
 از برای لطف عالم را بساخت
 چونکه خورشید عنایت تافتست
 نزد بس نادر رحمت باخت
 مومنی تر سایه بود و کب و مرغ
 بلکه سنگ و خاک و کوه و آب را
 با کفش ناستحق و مستحق
 چون شدی نو می در جہد از کلال
 حسن ظنست و امید خوش ترا
 بر امید عفو پیداشد گناه که
 جز که عفو تو کرد اند سند
 غفلت و گستاخی نامحرمان
 عفوهای جمله عالم ذره که
 عفوها گفت شنای عفو تو
 فضل تو گوید دل مارا که روید

قصد من از خلق جهان بود است
 تا ز شدم دست آلودی کنند
 و ز برهنه تن قبای بر کنم
 در بار آفتاب او نواخت
 عاصیانرا از کرم دریافتست
 عین کفر انرا انابت ساخت
 جمله را و سوی آن سلطان الغ
 هست گشت نهانی با خدا
 معقان رحمت نواز بند رق
 از جناب حق شنیدی که تعال
 که ترا گوید بر دم برتر آید
 چون امید نیست عفو ای که
 بهر که با امر تو بے باکی کند
 از و فو عفو تست ای ذوالامان
 پیش عفو ای ز تو بهر بر
 نیست کفوش ایها الناس القوا
 ای شده در دوع عشق ما کرو

چون گسرد و فرغ ما افتاده گر گسان مست کردند از گس از تقاضای تو میخارد سرم پیش آب زندگانے کس نمود مرگ آشامان عشقت زنده اند آب عشق تو چو مار دست داد در حدیث آمد که روز رستخیز	تو نه هست ای گس تو بادۀ چونکه بحر غسل راندی فرس ای بمرده من به پیش آن کرم پیش آبت آب حیوانست درد دل ز جان آب جان بر کنده اند آب حیوان شد به پیش ما کساد امر آید هر یکے تن را که خیز
---	---

حکایت در بیان آنکه امیدواری بکرم حضرت جاذب عنایتست و حاجب عطا و فی الواقع اگر جذبه عنایت از او سابقه رزمیزی نبوی میباری هرگز روی نمود

لفح صوامست از زندان پاک باز آید جان هر یک در بدن چون بر آید آفتاب رستخیز نامه آید بدست بنده اندران یک خیر و یک توفیق نه چون بخواند نامه خود آن ثقیل پس روان گردد بزندان سعیر میکشد پابر سر هر راه او	که بر آید ای ذریر سز خاک همچو وقت صبح هوش آید تن بر جند از خاک زشت و خوب نیز سر سیر جرم و فسق آگنده جز که آزاد دل صدیق نه داند انکش سوی زندان شد حیل که نباشد خار راز آتش کزیر تا بود که بر جسد از چاه او
---	--

منتظ می ایستد تن میزند
 اشک می بارد چو باران خزان
 هر زمان او روی واپس میکند
 پس حق امر آید از تعالیم نور
 انتظار چیستی ای کان شریک
 نامرات آنست کت آمد بدست
 نه ترا از روی ظواهر طاعتی
 نه ترا شبها مناجات و قیام
 نه ترا حفظ زبان ز آزار کس
 پیش چه بود یاد نزع و مرگ خویش
 چون ترا ز روی تو کج بود و دعا
 چونکه پای چپ بدو عذر کاست
 بنده گوید آنچه و معروضی میان
 خود تو پویشیدی تبر بار بحلم
 لیک بیرون از جهاد فعل خویش
 بر دم امید می محض لطف تو
 روی پس کردم بدان محسن کرم

در امید می روی واپس میکند
 خشک امید می چه دارد او جز آن
 رو بدر گاه مقدس میکند
 که بگویندش که ای بطل عود
 رو چه واپس میکنی ای خیر سر
 ای خدا از ارامی شیطان سپت
 نه ترا در سر و باطن نیتی
 نه ترا در روز پرهنیز و صیام
 نه نظر کردن بغیرت پیش و پس
 پس چه باشد فتن یاران پیش
 راست چون جونی ترا زوی خدا
 نام چون آید ترا در دست راست
 صد چنانم صد چنانم صد چنان
 و زنه میدانی فضیحتها بعلم
 از و رای خیر و شر و کفر و کیش
 وان که منائی که باشد بی عتو
 سوی فعل خویش تن می ننگرم

سوی آن امید کردم روی خویش
 خلعت مستی بدادمی رایگان
 چون شمار و بنده آن جرم خطا
 کای ملایک باز آریشش با
 لا ابالی وار آزادش کنم
 شعله درنگاه انسانه زغم
 آتشی خوش برف و نرم از گرم
 ایما نرا من تیرسانم بعلم
 پاره دوزم پاره در موضع خصم

که وجودم واده از پیش پیش
 من همیشه معتد بودم بآین
 محض بخشایش در آید در عطا
 که بدتش چشم و دل سوی سما
 تا نماند جرم و ذلت پیش و کم
 وان خطا با راهمه خط بر زغم
 خار را گلزار روحا نه کنم
 خایفانرا ترس بردارم بجلم
 هر کسی را شرتی در خورد هم به

نسخه

رشته دوم در بیان خوف بدانکه رجا آمیخته باید بخوف تا مودی ایمن
 نشود و لایا من مکر الله الا القوم الخاسرون و هر که امر و خوف و خزن ندارد و فر
 از بشارت ان لا تخافوا ولا تحزنوا جرات خواهد بود چه این خطاب با کسی را
 نیاید که خایف و خزین نباشد و شیخ تشری رحمة الله علیه گفته است که خوف نیک
 است در جامونث و چون هر دو جمع شوند حقیقت ایمان از ایشان تولد کند
 حاصل آنکه اشارت لا تخافوا مر خایفانراست میفرماید قدس سره

لا تخف من ان چونکه خوفت در ادحق
 شاد از روی شو مشوا از غیرت

نان فرستد چون فرستاد طبق
 او بهار است و دیگر با باد طبع

نسخه

تبر

هر چه غیر اوست استدر ایست
 شادادغم شو که غم دام بقاست
 آنچه جان کنز فقر میترسند خلق
 گرتبر سیدندی از فقر آفرین
 جمله شان از خوف غم در عین غم
 حلم حق گر چه مواساها کند
 خاطر مجرم اگر ترسان شود
 من تبر ساقم قبضه شج یاوه را
 هر که ترسد مرد را این کنند
 لا تخافوا هست نزل خایفان
 آنکه خوش نیست چون گونی مترس

گر چه تخت و ملکست و تاج تست
 اندرین ره سوخته است ارتقاست
 زیر آب شور رفت تا بخلق
 کجماشان کشف کشتی درین
 وز پی هستی فتاده در عدم
 لیک از حد چون بشد سوا کند
 لیک صد امید در ترسش بود
 آنکه ترسد من چه ترسانم و را
 مرد دل ترسند را ساکن کنند
 هست در خور از برای خایفان
 در سحج دهنی نیست و محتاج در

در بیان آنکه عارف از خوف درجا باز رسته است جهت آنکه خوف درجا
 تعلق با جوال دارد که در نهایت کاوی خواهد بود و عارف از بدایت کار آگاه است
 لاجرم ازین هر دو فراغت از چنانچه پیغمبر معنوی قدس سره فرموده است

آنج ل از جا رفته را دل شاد کن
 لا تخافوا از حد نشینده
 هست زاهد را غم پایان کار

خاطر ویرانش را آباد کن
 از چه خود را امین و خوشم بیده
 تا چهر باشد حال او روز شمار

عارفان ز آغاز گشته سبزه منت
 بود عارف را همین خوف و رجا
 عافست و باز است از خوف و بیم
 بود او را بیم و امید از خدا
 بار دیگر چون ظمورے بر دم
 بار دیگر خود رو دوسوے فنا

از غم و احوال آخر فارغند
 سابقه دانیش خور دان هر دورا
 مای و هو را کرده تیغ حق دو نیم
 خوف فانی شد عیان گشت آن رجا
 آن امیدش نیز از وی دردم
 آن زمان خوف از کجا و کورجا

بیم و رجا

نهر ساوس در بیان میامن عدل و نتایج ظلم و مکافات بهر فعله و این
 نهر بسبب ششونقسم است **شش اول** در بیان نواید عدل که بقای عالم بدان منوط
 و متعلق است که بالعدل قامت السموات و الارض و عدل دو نوع است یکی
 صوری و آن آنست که قوت عالم بدو تمام شود چه نفس او و قوت است عالمه و عامله
 اما عالمه بعقل کامل گردد و عامله بعقل و راستی و این عدل مرئوس است نسبتی و صفتی
 اضافی که در نهاد همه کس باید که باشد از پادشاه تا رعیت و از خاص تا عام و دوم
 مثنوی و آن آنست که سالک در مقام قلب مستقیم شود و صاحب تابدیلات گفته است
 که اقل درجات آنست که سالک در صفات حق محو شود چه قائم بنفس و صفات او
 بر عدل مطلقا قادر نیست و عدل صوری عبارتست از وضع شی در موضع آن و نزد
 عرفا اشارتست بدانکه بهر قوتی را از قوای نفسانی و روحانی کاروسی منبر اینند
 جان عیسی و ش را کار که نفس خیر طبع نسازند چنانکه بزرگی گفته است **بیت حکیم**
 عقل که استاد کار گاه دست + رواندار که در کار گل شود مژدور + و حضرت
 مولوی معنوی قدس سره نیز ایمائے بدین معنی کنده

عدل چه بود وضع اندر موضعش +
 این هجی دان تو که آن کو عادل است
 عدل باشد پاسبان کامها
 عدل چه بود آب ده اشجار را
 عدل وضع نعمت بر موضعش
 نعمت حق را بجان عفتل ده
 بر سر عیسی نهاد می تنگ بار
 سر مره را در گوش کردن شرط نیست
 گردی روزن از کن خواری مکش یک
 ز بهترین را نافع است وقت بد

ظلم چه بود وضع در نامو قعش
 فایز ع است از واقعه امین دل است
 نه شیب چو یک زن بر باهما
 ظلم چه بود آب دادن خار را
 نه بهر پنجه که باشد آبکش
 نه بطبع پرز حینز پر کره یک
 خرچرانے روز و شب در مرغزار
 کار دل را جستن از تن شرط نیست
 ورتنی شکر مخمور روز هر چش +
 تن بهمان بهتر که باشد بی مدد

در بیان آنکه اهل اختیار باید که بدو عدل و ستیاری ضعفا و پایمردی عجز نماید
 تا بیکت عدالت ایشان احوال عیت نیز صلاح آید که الناس علی دین ملوکم +

حق تعالی عادلست و عادلان +
 خوی شایان در رعیت جا کند
 شه چو حوضی دان چشم چون لولهها
 چونکه آب حطبل از حوضت پاک
 در دران حوض آب شور است و پدید
 هر بنر کاستا بدان معروف شد
 شیر مردانند در عالم مدد

کی کنند شکر می بر سیر لان +
 چرخ اخضر خاک را خضر کند
 آب از لوله روان در کولسا
 هر یکی آبی دهد خوش ذوق ناک
 هر یک لوله همان آرد پدید
 جان شاگردان بدان موشو شد
 آن زمان کافغان مظلومان رسد

آن ستونهای غلله‌های جهان
بانگ مظلومان زهر جابش‌نوند
محض مهر و داوری و رحمت‌ند
ظالم از مظلوم کی داند کسی
ظالم از مظلوم آن‌س پے برد
ورنه آن ظالم که نفس است از درون

آن طبیبان مرض‌های توآن
آن طرف چون رحمت حق می‌زند
همو حق بی علت بی رشوت‌ند
کو بود سخن ره‌هوا همچون خسی
که هر نفس ظلوم خود برد
خضم هر مظلوم باشد بر بر دون

رتبه دوم در بیان نتایج ظلم که موجب ظلم است که انظام ظلمات یوم القیمه و بر
قیاس ظلم نیز بر دو نوع است صوری و معنوی و ظلم صوری عبارت است از ستم
کردن بر نامستحق تضييع حقوق و ظلم معنوی اشارت است به ستم و بی‌تفاوتی خود
ان الشکر لظلم عظیم و جای دیگر گفته است و اکافرون هم الظالمون و بی‌معنوی
قدس سوره در باب ظلم صوری فرموده است و ظلم معنوی نیز از اینجا توآن است مثنوی

چاه مظلم گشت ظلم ظالمان
هر که ظالمتر چشش با هولتر
ای که تو از چاه ظلمی می‌کنی
گرد خود چون گرم پیله بر متن
مضعیفان را تو بخصمی مدان
کز ضعیف در زمین خواه اهدامان
گرد بندانش گزی پر خون کنی
ظلم مستور است در استار جان

اینچنین گفتند جمله عالمان
عدل فرموده است بدتر را تبر
از برای خویش چاه می‌کنی
بهر خود چه می‌کنی اندازه کن
روز قرآن جاء نصر الله بجزوان
غلغل افتد در سپاه آسمان
در دندانت بگیرد چون کنی
می‌نهد ظالم به پیش مردمان

پس ہم اینجا دست و پایت در کزند چون موکل میشود بر تو ضمیر خاصه در رنگام خشم و گفتگو چون موکل میشود غم و جفا ای بده دست آده در ظلم و کین ظلم چه بود وضع در ناموضعی سگ همیشه حمار بر مسکین کند	بر ضمیر تو گواهی میدهند که بگو تو اعتقادت و امگیر میکن فلان هر سرت را موبوء که هویدا کن مرا امی دست و پا گو برت پید است حاجت نیست این که نباشد حینر بلارامبعضی تا تو اندر خم بر مسکین زند
---	---

ترجمه سیوم در بیان مکافات که لازمه طبیعت عالم است هر کس ادر هر کاری
بجز او نمرای میرساند بمن لعل متقال ذره خیر ایزه و من لعل متقال ذره الخ

گر چه دیوار انگنر سایه دراز این جهان کو هست فعل ماندا چونکه بد کردی تبرس امین مباحش چند گاه ای او بپوشاند که تا بار بار پوشد پنه اظهار فصل تا که این هر دو صفت ظالم بشود کی کجی کردی و کی کردی تو شر کی فرستادی دمی بر آسمان	باز گرد سوی او آن سایه باز سوی ما آید نماند ارا صد ادا زانکه تخم است و برویاند خدش آیدت زان بد پیشمانی ترا پس بگیرد از پی اظهار عدل هم بمشتر گردد و من ذر شود که ندیدی لایقش در سپه اثر نیکی ز پی نیامد مثل آن
---	---

ای درویش از ظلم و فسق هر چه ببت هر کسی کنی دیگر بر این بجز آنند
تا با تو جهان کند اعمالکم تمام مثنوی که

<p>ای بسا ظلمی که بینی در کسان اندرا ایشان تاقت هستی تو آن توئی و زخم بر خود میرزنی در خود آن بدران بینی تو عیان چون بقعر خوی خود اندر رسی پیش چشمت دشتی شیشه بود گزنه کوری این کبوی دان ز خویش هر که با اهل کسان شد فسق جو زانکه مثل آن جزای آن شود قصه حفت دیگران کردم ز جاه من در خانه کس دیگر ز دم این ندانی کر پی من چه کنی داد حق تان از نکافات آگهی</p>	<p>خومی تو باشد در ایشان ای فلان از نفاق و ظلم و بدستی تو بر خود آندم تا لغت می تنه ورنه دشمن بود خود را بجان پس بدانی گز تو بود آن ناکسی زان سبب عالم کبودت می نمود خویش را بدکو ملوکس را پیش اهل خود را دان که قواده است او چون جزای سیه مثلش بود بر من آمد آن و افتادم بجاه او در حانه مرز و لاجرم نه تاقت خود را در آن چاه انگلی گفت آن عذنا به عذنا بهی</p>
<p>حقیقت مکافات در وقتی دریافت شود که آدمی را مراقبت احوال خود نماید و بسباب کار خود مشغول باشد مثنوی</p>	
<p>گر مراقب باشی و بیدار تو چون مراقب باشی و بینی رسن انکه رزے را بداند و صحیح این بلا از کودنی آمد ترا نه</p>	<p>بنی هر دم پاسخ این کار تو حاجت نبود قیامت آمدن حاجت نبود که گویندت صریح که نکردی فهمم رمز نکته را</p>

عاجت نبود که گویندت صریح

از پی آن گفت حق خود را بصیرت از پی آن گفت حق خود را علیم بین مراقب باش کردل بایدت ورازین همت ترا افزون بود	که بود دید ویت هر دم ندیرم تا نه اندیشی فسادے توزیم کز پے هر فعل چیزے زایدت از مراقب کار بالا تر رود
---	---

نهر سابع در بیان حشر و نشر و آنچه عتلق با مورخ و می دارد عطای منازل
اجتماع و زلال اسرار این حقایق و نوال حقایق این اسرار در مشیت رحمة
باز خواهند یافت شیء اول در بیان آنکه ولای این جهان جهان
دیگر هست که بازگشت بدان خواهد بود و آن جهان در جنب این جهان چون
گلشنی باشد نسبت گلخنی اما آنها که بسته بند صورتند از آن معنی خبر ندارند
الایکم اینجا برقرار نباشند بلکه آن خواهند که زودتر ازین برهند و بدان بوستان رسند

آن جهان در پیش از پیدا شدی ای تو نارسته ازین فانی رباط مرغ کباب شور باشد مسکنش ای که اندر چشمه شور است جات نقشهای کاندیرین حمامهاست تا برونی جامه سبینه و بس زانکه با جامه در آنسورا نیست	کم کسی یک لحظه اینجا بدے توجه دانی محو و سکر و انبساط او چه داند جای آب روشنش توجه دانی شط و جیجون و فرات از بیرون جامه کن چون جامه است جامه بیرون کن در آ می بنفیس تن ز جامه آن جهان آگاه نیست
---	---

تمتیل در بیان آنکه هر چند دانیان دنیا از سر نالم لاهوت خبر میدهند و مقیدان مضیق
ناسوت بواسطه نادانی و نابینائی تصدیق نمینمایند و جز عالمی نظا هر عالمی نمی شناسند

تن جان جان تن آگاه نیست

گر جنین را کس بگفتی در رحم
 کوها و بحر با و دشتها
 آسمان پر بلند و بس ضیا
 و صفت نماید عجایبهای آن
 خون خوری در چارمخ ابتلا
 او بحکم حال خود منکر بدی
 کاین محالست و فریبست غرور
 همچنانکه خلق عام اندر جهان
 کاین جهان جا نیستس تا ریک و تنگ
 هیچ در گوش کسی ز ایشان زلفت
 اندک جنبش بگن همچون جنین
 و ز جهان همچون رحم بیرون روی
 آنکه از من الله واسع گفتند
 دل نگر و تنگ از عرصه سراج

هست بیرون عالمی بس منتظم
 بوستانها با غنما و کشتار
 آفتاب و ماهتاب و غیبها
 تو درین ظلمت چه در امتحان
 در میان حبس و اجناس غنا
 زین رسالت معروض کافر شدی
 زانکه تصویر سے ندارد و فهم کوری
 زان جهان ابدال میگویندشان
 هست بیرون عالمی بی بوی وزنگ
 کین طمع آمد حجاب و دور رفت
 تا بخشندت حواس نور بین
 زین زمین در عرصه واسع شوی
 عرصه دان کانبیا در رفتند
 نخل ترا بنجانگر و خشک شاخ

شیخ دوم در بیان آنکه روز قیامت روز عرصت و عالم حشر میسران
 امتحان پس آنکه خواهان روز قیامت نباشند سبب آنست که متاع او عرض را
 نشاید و اگر نه آنکه متاع شایسته در دوش آنست که روزی باز حشر پدید آید تا کار او بنماید

عرض او خواهد که باز می فرست
 روز عرصتش نوبت رسواییست

چون قیامت روز عرض او کبر است
 بر که چون بند و بد رسواییست

چون نداد روی همچون آفتاب که
برگ یک گل چون نداد خار او
آنکه سر تا پا گلست سوسن است
خار به معنی خزان خواهد چندان
اینهوشد حسن ز آفتاب آن
تا بود تابان شکوفه چون زره
چون شکوفه نعلیت میوه سر کند
جمله جانها گذر شده منتظر
زنگیان گویند خود از ماست او
گر بود زنگی بزندش زنگیان
یوم بیدقت و تسود و جوهه
هر چه پنهان باشدت پیدا شود

او نخواهد خیرشسی همچون نقاب
شد بهاران دشمن اسرار او
پس بهار او را در چشمش نشست
تا زنده بیدوی خود با گلستان
تا به بینی ننگ آن رنگ آن
کی بود آن میوه پدید آگره
چون نگرش بشکست جان سر بر کند
تا چگونگی زاید آن جان بطرف
رو میان گویند بسن بر باست او
روم را رومی برو هم از میان
ترک بند و شمه کرد دزان گروه
هر که او خاین بود رسوا شود که

حکایت لقمان حکیم و اظهار حکمت کردن تا خجاست خاینان ظاهر کرد

و این تشبیه است مرا امتحان بیشتر

بود لقمان پیش خواجه خویشتر
بود لقمان در غلامان چون طفیل
میرفستاد آن غلامان را باغ
آن غلامان میوه های جمع را
خواجهر افکند لقمان خور و آن

در میان بندگالشس خوارتر
پر معانی تیره صورت همچو لیل
تا که میوه آردش بهر فرانس
خوش بخوردند از تمییب آن طمع
خواجهر بر لقمان ترش گشته گردان

چون تفحص کرد لقمان آن سبب
گفت لقمان سید اسپیش خدا
امتحان کن جمله ما را که کریم
بعد از آن ما را بصبحی بران
انگهان بنگر تو بر کردار ما
گشت ساقی خواجہ از آب جمیم
بعد از آن میراند شان در و شتہا
در فی افتادند ایشان از عنسا
چونکہ لقمان در آمد قے ز نواف
حکمت لقمان چو این تانہ نمود
یوم تبلی بالسرائر کلمہ
چون سقوا ما جمیم اقطع
نار از آن آمد غدا ب کافران
آن دل چون سنگ ما را چند
ریش بد را در وی بد یافت رک

در عتاب خواجہ اش کبشا و لب
بنده خاین نباشد محبتی
سیرمان در دہ تو از آب جمیم
تو سوارہ ما پیادہ میدوان
صنعمای کاشف اسرار ما
مرغلا ما ز او خوردند آن ز بیم
میدوانند آن نفر تحت و علا
آب می آورد از ایشان میوہا
می بر آند از در و نش آب فنا
پس چه باشد حکمت بت الودود
بان منکم کامن لایشتی
جملہ الاستار ما افضحت
کہ حجر انار باشد امتحان
نرم گفتیم و نمی پذیرفت بند
مر سر خرد اسزدندان سگ

شعری در بیان آنکہ در حکمت بسیار است ولیکن تا کسی ابدیدہ بصیرت
به انوار مشاہدہ روشن نشود بعضی از آن حکمتاروی بدان نماید و از جمله
حکمتائی آنست کہ تا حال آنکس وی ترقی نہد چہ از بدو وجود تار و فرمگ ہر
تبدیل بمثابہ فناست او را ترقی دیگر دادہ است پس بمرگ نیز کہ

تبدیل دیگر است هر آینه ترقی خواهد یافت

لوازان رفی می که در هست آمدی
 که بر آن حالت ترا بودی بقا
 از مبدل بستی اول مناند
 این بقا با از فنا یافته +
 زان فنا با چه زیان بود که تا
 چون و م از اولینت بهتر است
 صد هزاران حشر دیدی امی غنود
 از جمادی بخیب رسوی منا
 بازسوی عقل و تمیزات خوش
 طالب بجز این نشان پایاست
 نیست پیدا آن مراحل رسام
 در فنا تا این بقا نادیده

آتش یا خاک یا بادے بدی
 کی رسیدی مرترا این ارتقا
 هسته بهتر بجای آن فشانده
 از فنا پس رو چرا بر تافتی
 بر بقا چه سپیده اے نافت
 پس فنا جوی و مبدل اسپرست
 تا کنون هر لحظه از بد و وجود
 و ز نما سوی حیات و ابتلا
 بازسوی خارج این بیخ و شش +
 پس نشان یادرون بجرلاست
 فی نشانست آن مراحل را نه نام
 بر بقای جسم چون چسپیده

حکایت حال غافل که میگفت خوش بودی اگر مرگ نبودی و جوان

آن یکے میگفت خوش بودی جهان
 وان درگفت از نبودی مرگ هیچ
 حرمی بودی بدشت از شسته
 مرگ را تو زندگے پنداشتی +
 عقل کاذب هست خود معکوس بین

گر نبودی پائے مرگ اندر میان +
 که نیز زیدی جهان پیچ پیچ
 مهمل و ناگفت برگذاشته
 تخم را در شوره خاکے کاشته
 زندگی را مرگ بیند آن عنین

<p>حسرتش آن بود که کم بود برگ در میان دولت و عیش و کشاد رسته زین آب و گل آتشکده</p>	<p>بچ مرده نیست پر حسرت ز مرگ ورنه از چاهی بصحر او فتاد مقعد صدق و جلیس حق شده</p>
<p>و اینجاست که حضرت رسالت علیه الصلوٰة والسلام فرموده که لیس للماضین هم الموت هم حسرت الموت</p>	
<p>که هر آنکه کرد از دینا کز مکه بلکه بستنش صد دروغ از بهر فوت فخرن بهر دولت و بهر برگ را آن خیالاتی که باشد از اجل زانست کاند نقشها کردیم است</p>	<p>رست فرمود آن سپهدار بشیر نیستش درد و دروغ و غین موت که چرا قبله نکردم مرگ را قبله کردم من بهر از جمل حسرت آن مردگان از مرگ نیست</p>
<p>و تا کسی آنجا نرسد این حسرت دست ندهد و بر این مسئله قطعا راه نیابد</p>	
<p>تا بدانی قدر اتیم است درش که خانه ابدت که شوی زین جهان پاک می بگر بخت تا غذا بم کم بدی اندر وحل که بدی زین پیش نفل مقصدش ور تقی تا خانه زو تر آمدی</p>	<p>زان سبب نیامدم آمدست چون از اینجا وارهی آنجا روی کوئی آنجا خاک را می بختم ای دروغا پیش ازین بودی اجل هر که میرد خود تمنا باشدش اگر بود بد تا بدی کتس بدی</p>
<p>حکمت دیگر در مرگ نظار حقایق خلیق است چنانچه موسی کلیم علی نبیا و علیه السلام طلب کرد حکمت مرگ از حضرت علی الاطلاق و جواب آمد از حق تعالی جل جلاله</p>	
<p>گفت موسی کای خدا و حساب</p>	<p>نقش کردی باز چون کردی خراب</p>

زرواده نقش کردی جانفزا
 گفت میدانم که این پرسش ترا
 وزنه تا دویب و عتاب کرده
 لیک میخوای که از افعال ما
 تا ازان واقف کنی مرعام را
 پس بفرمودش که ای دولتآب
 موسیاتی بکار اندرز زمین
 چونکه موسی کشتش شد تمام
 داس بگیرت و مر آنرا سه برید
 که چرا کشتی کنی و پرور
 گفت یارب زان کنم ویران پست
 وانه لایق نیست در انبار گاه
 نیست حکمت این دورا آهختن
 گفت این دانش ز که آموختی
 گفت تمیزم تو دادی ای خدا
 در خلایق روحهای پاک هست
 این صدفما نیست در یک مرتبه
 واجبست اظهار این نیکه تباہ
 بر اظهار هست این مرکب اسی شمان

وانگهان میران کنی این را چرا
 نیست از انکار غفلت وز هوا
 بهر این پرسش ترا آزرده
 باز جوی حکمت و سربقا
 پخته گردانی بدان بهر حسام را
 چون بهر سیدی بیابش جواب
 تا تو هم خود و ادبی انصاف این
 خوشمالیش یافت خوبی و نظام
 پس ندان غیب در کوشش رسید
 چون کمالی یافت آنرا می بر
 که در اینجا دانه هست و گاه هست
 گاه در انبار کندم هم تباہ
 فرق واجب میسند در پنجهتن
 که بدانش خرمن اندوخته
 گفت پس تمیز چون نبود مرا
 روحهای تیره گلناک هست
 در یکی در است و در دیگر شب
 همچنان کاظهار کند ممان گاه
 تا مانند گنج حکمت با نمان

رشمه چهارم در بیان آنکه تن لباس روح است نشو و نما از روح دارد و او بر روح
 زنده است نه روح بد و پس اگر صولت مرگ نفس تن را ویرانی روی نماید روح
 را هیچ نقصانی نخواهد رسید و آنکه اول بار نفس او ساخت بود بعد از خرابی
 باز تواند ساخت و آنه علی کل شیء قدیر مثنوی

روح را اولی است در قیاس به
 روح پنهان کرده من پرده بال
 یکدور دراز پر تو من زیسته
 باش تا که من شوم از تو جهان
 شاد و خندانیم و بس ز با خدیم
 خویش اینید چون من بگذرم
 سایه را بی شخص خود نبود توان
 سایه ات کوه دمی یکدم دراز
 غیر ظاہر است و پامی دیگر است
 آن حقیقت دان دانش از کذا ف
 پس مترس از جسم جان بیرون شدن
 گریه و در خاک دستی باک نیست
 هم سرت بر جاست هم عمر دراز
 نیست باک منی دو صد پاره شدن
 گفت پیغمبر که حمله نایم است

تو بدان کین تن بود همچون لباس
 تن همی نازد بخوبی و جمال
 گویدش کاهی مزبله تو کیست
 غنچ و نازت می نگنجد در جهان
 سبز با گویند ما سبز از خودیم
 فصل تابستان بگوید کاهی امم که
 تن بود چون سایه و جان شخص آن
 قامت تو برت را آمد بساز که
 روح را تو حید الله خوشتر است
 دست و پا در خواب بینی ای تلاف
 آن توفی که بی بدن داری بدن
 این جهان خوبست اندر نظر نیست
 گر بخواب اندر سرت ببرد کاز
 حاصل اندر خواب نقصان بدن
 این جهان را کو بصوت قائم است

<p>چون بخوابد باز قایم میکند</p>	<p>کوزه گر کوزه را بشکند در</p>
<p>تمثیل از قصه خضر علیه السلام و اجزای او بعد از ریزه شدن</p>	
<p>که میوسیده است و ریزیده برت آن سر و گوشش دم و دپاش را پار باراجتماعی میدهد تا مانند شهبات در یوم دین تانه لرزی وقت مردن ز اہتمام از فوات جمله جسمای تن گر چه میگردد پریشان و خراب گر چراغت شد چہ افغان میکنی</p>	<p>ہین عزیزا در نگارند خرت پیش تو کرد آوریم اجزاش را دست نہ و جزو بر ہم نہ چشم بکشا حشر را پید را بین تا بہ بینی جامع را تو تمام ہمچنانکہ وقت خفتن اینے بر حواس خود نہ لرزی وقت خواب بی چراغت چون دہد اوروشنی</p>
<p>ای درویش دیرانہ تن کنج روح پہناست و تا طلسم تن شکستہ کسی بسیر کنج نرسد و اگر درک اضطراری باری با اختیارگیری ازین کنج بقدمی نرسی مثنوی</p>	
<p>نہ زرنجی کہ ترا دارد اسپر بلکہ بینی در خراب خانہ کنج صد ہزاران خامہ شاید ساختن از خرابی خانہ مندیش مایست میتوان کردن عمارت بے زرنج کنج از زرنجش یقین عیان شود مزد ویران کرد سنش این فتوح</p>	<p>باش خوانان اجل چون طفل شیر مرک جوی باش نہ از عجب زرنج خانہ پر کن کہ عقیق این مین کنج زیر خانہ است و چارہ نیست کہ ہزاران خانہ از یک نقد کنج عاقبت این خانہ ات ویران شود لیک آن تو نباشد زانکہ روح</p>

<p>چون نکره آن کار مزدش هست لا وست خالی بعد از آن کای امی ریغ من نکره ام آنچه گفتند از بهی دیدم اندر خانه من نقش و نگار بودم از کج نهان بختبر آه اگر داد تبر را داد می</p>	<p>لیس للان الاماسی اینچنین ماهی باندر زیر میغ گنج زنت و خانه و دستم تھی بودم اندر عشق خانه بیترار ورنه دایم میزدم انجا تبر این زمان غنم را تبر داد می</p>
<p>شرح پنجم در بیان آنکه حشر خلایق بر صور اعمال ایشان خواهد بود و بعد از قیامت صفا که آن عبارت از موت است کما قال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من مات فقد قامت قیامته این ابغاث است بعد از موت طبیعے بسوی حیات دیگر از بر انرخ علویہ یا سفلیہ بحسب حال نیست لفظ علی الصلوٰۃ والسلام کما تعیشون تموتون فی کما تموتون بتغنون و در حدیث دیگر وارد است کہ بحشر عشرۃ اصناف من امتی بعضہم علی الصورة القردة و بعضہم علی صورة الخنازیر الی آخر الحدیث و این همه در حالت میکنند بر آنکہ حشر بر صورت اعمال افعال بود و نص قاطع یوم یفرج فی الصور فیتأولن فواجبا مویلا بن باشد یعنی ہر تخمی کہ بکار مدہمان بر آید وہمان بر دہمیت</p>	
<p>خوش کن صفت چہ کہ در عالم حشر نہ وقت محشر ہر حشر را صورتیست این اعضا از چہ زاید از صور این جهان یک فکر است از عقل کل عالم اول جهان استیگان</p>	<p>حشر تو بصوت صفت خواهد بود صورت ہر یک عرض را تو بتیست این صور ہر از چہ زاید از فکر عقل چون شاہست و صور ہما رسل عالم ثانیہ خیراے این و آن</p>

سیرتی کان بر وجودت غالبست
 حکم آن خورشید که غالبتر است
 پیشها و خلقها همچون جبهه زخم
 چون کبوترهای پیک از شهرها
 خاک را در کوراو آگنده کرده
 این درختانند همچون خاکیان
 در زمستانشان اگر چه واد مرک
 این بهار نوز بعد برگ ریزی
 در بهاران سبز با پیداشود
 برده سبز از دیان و اربش

هم بر آن تصویر چشمت و حبیبست
 چونکه ز پیش از مس آمان ز رست
 سوی خلق آیند روز رستخیز
 سوی شمع خورشید آرد بهر با
 زیر خاک آن دانه اش ازنده کرد
 دستها بر کرده اند از خاکه ان
 زنده شان کرد از بهار و داد برگ
 هست برهان وجود رستخیز
 هر چه خورشید این زمین رسوا شود
 تا پدید آید ضمیر و زنده پیش

تمثیل کردن خواب بیداری بمرگ و زندگی تا حالات این را بر آن قیاس نمایند

صبح حشر که چکست ای مستحیر
 آنچه نماند که جان بهر دسوی طین
 در کفش بنهند نامه بجل وجود
 چون شود از خواب بیدار او حیر
 گریاضت داده باشد غوی خویش
 و ربا و دی خام فرشت و در ضلال
 و ربا و دی پاک و بالقوی و دین
 هست ما را خواب بیداری ما

حشر کبریا قیاس از خود بگیر
 نامه پرداز یار و از زمین
 فسق و تقوی آنچه وی خاک کرده بود
 باز آید سوی او آن خیر و شر
 وقت بیداری همان آید پیش
 نامه اش آید سیه اندر شمال
 چون شود بیدار یابد در زمین
 بر نشان مرگ و حشر دو گوا

<p>مرگ اصغر مرگ اکبر راز دود داشود در حشر اکبر بس عیان این خیال آنجا برو یاند صور دروش چون در زمینی دآ چون زمین که تخم زاید از درون روز محشر صورتی خواهد شدن چون نبات اندر زمین دانه گیر</p>	<p>حشر اصغر حشر اکبر را نمود که لیک این نامه خیالست و نه ان این خیال آنجا نهان باشد اثر در مهندس بین خیال حنائ آن خیال از اندرون آید برون هر خیالی کو کند در دل وطن چون خیال آن مهندس در ضمیر</p>
<p>ای درویش این حالها گفته شد خیری از ان عالم نمی آید و این نه بجهت آنست که مردگان فهم ندارند اما حکمت الهی ایشانرا خاموش گردانیده است تا بسلسله معاش منقطع نگردد چنانچه در حکایتی از زبان مرده می آورد تنبوی</p>	
<p>آنچه گفتی من شنیدم یک بیک بی اشارت لب نیارستم کشود هر بر دلها می باهناده اند تا نگردد و منهدم عیش و معاش تا نماند دیگر محنت نیم حرام ما همه نطقیم لیکن لب خاموش این جهان پرده است و غیب است آن تخم در خاک پریشان کرد دست روز پاداش آمد و پیداشدن</p>	<p>خواجگه گفت ای پایمرد بانگ لیک پاسخ داد نم فرمان نبود ما چو واقف گشته ایم از چون و چند تا نگردد رازهای غیب فاش تا نگردد پرده غفلت تمام ما همه گوئیم که شد نقش کوش هر چه ما داویم دیدیم این زمان روز کشیتن روز پنهان کرد دست وقت بدرودن که منجل زردن</p>

پنج کشتی آنچه می آید بکار
روز حشر این حس تو باطل شود
در لحد کاین چشم را خاک آگند
آن زمان کاین دست پایت پرورد
آن زمان کاین جان حیوانی نماند

تا نباشی در در او مشر مسار
نور جان داری که یاردل شود
هست آنچه کور را روشن کند
پر و بالت هست تا جان بر پرد
جان باقی بایست با جانشانده

ششم در بیان حال کسانی که از روی تحقیق مشتاق مرگ باشند و
ایشان را دیده دل کشاده باشد چون مرغ که نظرش باشیانه خود افتد و نفس را
از طیران مانع بیند خواهد که آن را بشکند و بیرون پرد و اینجا سرفسب و رب
الکعبه ظهور میکند جو دان گفتند ما دوست خدایم و بهشت خاصه ماست خطاب آید که
فتمنوا الموت ان کنتم صادقیین اگر این سخن راست میگویی خواهان مرگ باشید که

صورت تن گو برو من کیستم
چون نفخت بودم از لطف خدا
شد هوای مرگ طوق صادقان
چون تشنوموت گفتای صادقیین
مرگ شیرین گشت نفست لم یزین سراج
آن نفس که هست عین بلخ در
جوق مرغان از برون گرد نفس
مرغ را اند نفس زان سینه زار که
سز هر سوراخ بیرون میکند

نقش کم ناید چون باقیم
نفع حق باشم ز نامی تن جدا
که جو دانرا بداین دم متحان
صادقم جانرا برافشتم برین
چون نفس شستن پریدن مرغ را
مرغ می بیند گلستان و شجر که
خوش همی خوانند ز آزادی قصص
نه خوشی مانده است و نه صبر و قرار
تا بود کاین بند از پابر کند

چون دل جانت چنین بیرون بود
 ای حرفیان من از انہا نیستم
 جانہامی بستہ اندر آب و گل
 در ہوا می عشق چون رقصان شوہند
 خار غم از طمطراق و از ریا
 مردن این ساعۃ مرا شیرین است
 اقتلونی یا ثقتی لا یسا
 فرقتی لو لم یکن فی ذالکون
 پیش من این تن ندارد قیمتی کہ
 خنجر و شمشیر شد در یحسان من
 جسے حیوان شد از مرگ نبات

آن قفس را در کشتائی چون بود
 کز خیالاتی درین رہہ بیستم
 چون رہد از آب و گلہا شاد دل
 ہمچو قرص بدر بے نقصان شوہند
 قل تعالوا گفت جانم را بیسا
 ہل ہم احیا ہئی من آمد است
 ان فی موتی حیات دایسا
 لم یقتل اننا لیسہ راجعون
 بی تن خویشم فتی ابن الفتی
 مرگ من شد بزم نرگدان من
 رہست آمدان فی قتل حیات

حکایت سید الشہداء امیر حسنہ رضی اللہ عنہ کہ حالت مرگ را بہ آرزو
 میجست تا بحیات ابد رسید مشنوی

در غزا ہا حمزہ چون در صف شدی
 سینہ باز و تن بر بہنہ پیشین شیش
 خلق پر سیدند کامی عم رسول
 چون جوان بلوی ز زفت و سخت زہ
 چون شدی پیرو ضعیف و منحنی
 لا ابالی وار با تیغ و سنان

بی زہہ در غزوہ سر مست آمد
 در فگندی در صف شمشیر خویش
 ای ہنر صیغہ شکن شاہ فحول
 تو نیز فتی سوی صف بے زہ
 پر وہامی لا ابالی میزنے
 می نمائی دارو گیر امتحان

<p>گفت حمزه چونکه من بودم جوان سوی مردن کس مردن کی رود لیک از نور محمد من کنون از بردن حس اشکر گاه شاه خیمه در خیمه طناب اندر طناب آنکه مردن پیش چشمش تهنک است آنکه مردن پیش او شد فتحاب</p>	<p>مرگ میدیدیم و دواع این جهان پیش از در با برهنه کی شود نیشتم این شهر فانی راز بون پیر می بیستم ز نور حق سیاه شکر آنکه کردید درم ز خواب امراً تلقوا بیکه داو بدست که سار عو آید مرا در ادر خطاب</p>
<p>در معنی آن حدیث که من اجب لقاؤ اللہ احب اللہ لقاؤہ و من کره لقاؤ اللہ کره اللہ لقاؤہ کره اللہ لقاؤہ مشنوبے</p>	
<p>مرگ هر کجا می پسر سمرنگ اوست هر که پوست بد جان کردش فدا پیش ترک آینه را خوش رنگی است ایکه می ترسی ز مرگ اندر فرار زشت روی تست نه رخسار مرگ از نورست است از کویست از بدست</p>	<p>پیش چشمش چون برد دست دوست هر که کر کش دید بر گشت از هوا پیش رنگی آینه هم رنگیست آن ز خود ترسانی ای جان خوش دار جان تو همچون درخت و مرگ برک ناخوش و خوش مرغیست را خود است</p>
<p>حکایت بلال که با شادی تمام وفات میکرد و کاشش محل تخریبش و او را وقت تنبیت است مشنوبے</p>	
<p>چون بلال وضع شد همچون بلال جفت او دیدش گفتا و ا حرب</p>	<p>رنگ مرگ فتاد بر روی بلال بکه پس بلالش گفت نی فی و اطرب</p>

کانون

تاکنون اندر خرب بودم ز لرست
گفت جفتش لفرای می خوشخصال
گفت اشبب نعربی میروسے
گفت نی نی بلکہ اشبب جان من
گفت رویت را کجا بینیم ما
حلقہ خاصش تو پیوستہ است
گفت ویران گشت این خانہ دیرین
من گدا بودم دیرین حنا نہ چو جاہ
قصر با خود مرشہا ترا مسکن است
انبیاء را تنگ آمد این جہان

تو چہ دانی مرگ چون عیشیست و حسیت
گفت نی نی الوصالست الوصال
از بتار و خویش غایب میشوی
میرسد خود از غیبی با وطن +
گفت اندر حلقہ خاص خدا
گر نظر بالا کنی نہ سوے پست
گفت اندر منہ نگر منکر بنبغ +
شاہ گشتم قصر باید بجزر شاہ
مردہ را خانہ مکان کور تن است
چون شہان بقند اندر الامکان +

در بیان آنکہ چون انبیا و اولیا بحیات ابدی خود مشناسا شدند
ظہور مرگ را کہ دروازہ شہم است غنیمت سے شہم از بند +

اولیا را چون بوصل افتد نظر +
تلخ نبود پیش ایشان مرگ تن
باون گردون اگر صد بارشان
اصل این ترکیب را چون دیدہ اند
وارسید او از جہان پیچ پیچ
جان مجرک شد از غوغای تن
ہیچو آن زندانی کا ندر شہبان

دانکہ ایشانرا اجل باشد شکر
چون روند از چاہ زندان در چمن +
خرد کو بد اندرین گلزارشان
از خیال موہم کی ترسیدہ اند +
کس نگرید از فوات پیچ پیچ +
می پرد با پردل بے پاسے تن
خسپد و بنید بخواب او گلستان

گویدی بیزدان مراد تن مبره
 گویدش بیزدان دعا شد مستجاب
 اینچنین خوابی بسین چه خوش بود
 خلق گوید مرد سگین آن فلان
 کرتن من همچو تنها خفته است
 جان چو خفته در گل و نسرين بود
 جان خفته چه خب در ار دزتن
 مینزد جان در جهان آ بکون
 پس کسانی که جهان بگذشته اند
 در صفات حق صفات جمله شان
 گز قرآن نقل خوابی ای حرون
 محضون معدوم نبود نیک بین
 سرگرانی و کسل هم از تن است
 غفلت از تن بود چون تن روح شد

تا درین گلشن کتم من کور و کر
 و امر و اولاد الله علم بالصواب
 مرگ نادیده بخت در رود
 تو بگویی زنده ام ای غافلان
 هشت جنت در دم بشگفته است
 چه غمست ارتن دران سرگین بود
 گو بگلشن خفت یا در گو سخن
 نعره یالیت قوسه یسلمون
 لانه اند و در صفات آغشته اند
 همچو اختر پیش آن خوبی نشان
 خوان جمیع هم لدنیا محضون
 تا بقای دو جهان دانه یقین
 جان ز صعب جسم در پروردگست
 بیند او اسرار را بی هیچ بد

رشته بخت در بیان مرگ خیتاری و این بقیامت وسطی گویند که عبارت از اینجاست
 بعد از موت ارادی بسوی حیات قدسیه ابدیه چنانچه گفته اند مت بالا راده حقی
 بالطبع و حکیم آئی فرموده است بلیت بگیری دوست پیش از مرگ اگر تو زندگی
 خواهی نه که ادراکس از چنین مردن بشتی گشت پیش از نامه و نکته او من کان
 میتا فاجیه عبارت از نیست ستمو تو آقبل ان تموتوا اشارت بدین حاصل

بخت

سخن آنست که سالک باید که در زمان حیات فانی جان باقی پیدا سازد
که چون عارتی دستماند بدان جان زنده ابد باشد که ۴

مرگ پیش از مرگ منست ای فنا
گفت موتوا کلم من قبل ان
بادند هست و چراغی اتری
همچو عارف گرتن ناقص چراغ
تا که روزی این بیدرنا گمان
سر موتوا قبل موت این بود
غیر مردن هیچ ضرر هنگی در گم
یک عنایت به ز صدگون اجتهاد
وان عنایت هست موقوف حیات
بلکه مرگش به عنایت نیز نیست
جان بسی کند و اندر پرده
تا نگیری نیست جان کردن تمام
چون ز صد پایه دو پایه کم بود که
چون نمودی گشت جان کردن راز
تا نگشتند اختران ما نمان ۴
بی حجابت باید اسرار لباب
نه چنان مرگی که در گور روی

اینچنین سر موتوا را مصطفی
یاتی الموت تموتوا بالفتن ۴
زوبگیر اعم چراغ دیگر
شمع دل فروخت از بهر چراغ
پیش چشم او نهد خود شمع جان
کز پس مردن غنیمتت رسد
در نگردد با خدا ای حیل گره
جد را خفست از صد کون فساد
تجربه کردن این ره رافتات
بی عنایت مان دیان جانی است
زانکه مردن اصل بدنا و رده که
بی کمال نمود بان نانی بسام
آب اندر دلو از چه که رود ۴
مات شوای شمع در صبح طراز
دانکه نهیانت خورشید جهان
مرگ را بگزین و بردان حجاب
مرگ تبدیلی که در نور روی

مرد با نفع گشت آن بچکی ببرد
 خاک ز رشد هیات خاکی نماند
 ہی ز چه معلوم گرد این ز بعث
 شرط روز بعث اول مرد نست
 جمله عالم زین غلط کرد راه
 از کجا جوئیم علم از ترک علم
 از کجا جوئیم هست از ترک هست
 ہم توانی کرد یا نعم المعین
 دیده کو از عدم آمد پدید

رومی شد صنعت زنگی ستر
 غم فرح شد خار غمناکی نماند
 بعث را جو کم کن اندر بعث بحث
 زانکه بعث از مرده زنده کردست
 که عدم ترسند و آن آمد پناه
 از کجا جوئیم سلم از ترک سلم
 از کجا جوئیم دست از ترک دست
 دیده معدوم بین را هست بین
 ذات هستی را همه معدوم دید

در بیان خلق بید و حشر مجز و فنا و بقای اشیا در آرزوی باطن حقایق آن میگوید

گرد دیده مبدل و انور شود
 در عالم اگر مرد وزند

این جهان منتظم حشر شود
 در بدم در نزع و اندر مردند

این ستم زید شرمی میخواند و نزد عرفا معترف است بجلع و لبس و بنامی این سخن بر نکته است که حضرت شیخ اکبر قدسنا الله بسره الازهر در فص شعیبی انصوص الحکم می آورد حاصل آنست که عالم عبارتست از اعراض مجتمعه در عین واحد یعنی حقیقت است و در سخن که بلیت ۴

من تو عارض ذات وجودیم

مشبکهای مشکوه وجودیم ۴

این نکته باز توان یافت و آن اعراض که داستی مع الانفاس لانات مبدل و متحد میگردد و در هر آنی بعدم میرود و در جهان آن مثل آن بوجود می آید و

و درین صورت قاعده کلیده العرض الی بقی زما ین که نزد حکما اصلی تمام است تمهید می یابد
 و اکثر اهل عالم ازین وقت بآمدن غافل اند کما قال الله تعالی بل هم فی لبس من حلق
 جدید و از جمله اسراری که درین باب گفت اند یکی از قضای آثار اسما و تقابل است
 و بعضی لطیفه چون المحیی المعبود بر خرقه قریه چون القهار الممیت که همه دایم در کار بندید و چون
 یک را تعطیل جایز نیست پس چون حقیقتی از حقایق مکانیه بواسطه حصول شکر الطیب
 و ارتفاع موانع مستعد و وجود در رحمت رحمانیه بروی افاضه وجودت بعد از آن سبب
 قهر احدیه که مقتضای ضمحلالت تعینا است از آن تعین منسلح گردد و باز در جهان آن
 انسلاخ بر مقتضای رحمت رحمانیه تعین یک خاص که مماثل تعین سابق باشد تعین گردد
 و در آن ثانی بقهر احدیه مضحل شود باز تعین یک بر رحمت رحمانیه ظهور کند و الله الا ماشاء الله
 پس در هر آنی عالمی بعدم می رود و دیگر مثل آن بوجود می آید و مجموعان بواسطه تعاب
 امثال تناسب احوال گمان می برند که وجود عالم بر یک حال است و دراز زمین تو
 بر یک منوال فی الحقیقه چنانست که ایشانرا گمانست و حضرت قطب العالمین
 قدوة الوصلین اودیت ظلال حقایق اشاره بدین حال میفرمایند رباعی

چیزی که نمایشش بیک منوالست	و در صفت وجود بر یک حالست
در بد و نظر که چه بقاے دارد	آن نیست بقا متحد امثالست

و این حشریست که در ایشان آنرا قیامت نقد و ساعه حاضر گویند و هم پیر رومی
 فرماید و اندر قیامت ما هر لحظه حشر نو لیست نه زین حشر نجبر نداین مردم حشری
 قال الله تعالی و ما امر الساعه کلح البصر و هو اقرب و فی الواقع بینندگان مناظر
 تحقیق که دیده دل ایشان بکل الجواهر ان لریکم فی ایام و هر کم نغمات الافترضوا العنا

منور است ازین حالت نیک باخیزند و پیر معنوی قدس که در خزانه شغری
جوهری چند ازین رشته در رشته بیان میکشد که

بسیخبر از نوسیدن اندر لبتان
مستری مینماید در جسد
در نظر آتش در آید بس دراز
می نماید صورت انگیزی صنع
مصطفی فرمود دنیا ساعیت
جوهر و اعراض میگردد پست که
آدن شان از عدم باشد بله
میرسد از غیب چون آب روان
باز سوی غیب رفتند ای امین
همچو اندر روشش کش بندنی
فکرت هر روز را دیگر اثر

هر نفس نو میشود دنیا و ما
عمر همچون جوی نو میسرسد
شاخ آتش چون بجنبالی بس
این درازی مده از تیزی صنع
پس ترا بر لحظه مل ورا حدیست
هر دم از وی همی آید است
گرمی آید بله زیشان و له
در وجود آدمی جان و روان
صد هزار احوال آمدن خچین
حال هر روزی بدی مانند
شادی هر روز از نوع دیگر

درین ابیات اشارتی میکند نسبت به این معنی لایحیله الله فی صورت مرتین از اینجا
نکته کل یوم هو فی شان بر غرق جلال جلوه مینماید نظم کل یوم هو فی شان نشانیست
و چه شان که یعنی اوصاف جمال تو ندارد پایان که جلوه حسن ترا غایت پلانی
نیست که هر زمان شان درگ میشود از پرده عیان که و بجهت نیست صوفی را که
غنیست هرند اوقات را و پی برزند با سر هر آنی از او هر دم وقوع بهر شان درو
و آنکه ایشانرا ابن الوقت گویند هم بدین سبب است

نیست فردا گفتن از شرط طریقت
 نقت در از نسیر خیزد نیست
 خوش غنیمت دار وقت این زمان
 سرکش زین جوی امی آب روان
 پس بدان از دور کا بخاسنیزه نیست
 هست بر باران پنهانی دلیل
 لب لب جو سر بر آرد یا سمین +

صوفی این وقت باشد ای رفیق
 تو مگر خود مرد صوفی نیستی
 بان بیا ای جان جان صد جان
 در مدرد آن روی مر از شب و ان
 چون به بلینی بر لب جو سنبه ایست
 تاز کی هر گلستان جمیل
 تالاب جو خنند از ازم معین

و سخنانی که متعلق با اوقات و آیات است عقرب در اول عین ثانی مذکور خواهد شد
 رتبه هفتم در بیان بهشت و دوزخ و متعلقات ایشان بدانکه نزد جمیع محققان
 بهشت چهار است یکی جنات الافعال و آنرا جنت صوریه و جنت اعمال نیز گویند
 و بهشتی که نشان میدهند که در انجیم است مطاع سازگار و مشرب خوشگوار و ملاس
 سینه و منالک بهتیه دارد که در کلمه فیما ماشتمه الانفس اشرار بدین است این جنت
 نفس است دوم جنت وراثت و آن نتیجه اخلاق جمیده است حصول این اخلاق
 بکمال حسن متابعت حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم تواند بود و اهل وراثت
 علماء ربانی باشند اولیک هم الوارثون الذین یرتقون الفردوس سیم جنات
 و آنرا جنت معنویه نیز گویند و آن از تجلیات اسماء صفات الهیه است و این جنت
 دل باشد فادخلی فی عبادی و ادخلی جنتی چهارم جنت الذات دان مشاهد جمال
 احدیت است و آن جنت روح است و گفته اند جنت عبارت از قرب حق تعالی
 بافادات درجات آن چنانچه دوزخ اشارتست بر بعد حرمان با اختلاف درجات آن

و حقیقت دوزخ احتراق محجوبانست بصورت نفوس شرططبا یح ایشان بیسوخ هیتات
 روتیه که متعلق بامور سفلی باشد در ایشان این سخن اینجا زیادت بسططه میجواید که ایراد
 آن لایق این مختصر نیست بدین قدر کفایت میکند و الکنافی هو الله و حضرت مولوی
 قدس سره بر سبیل رمز و ایما در بیان بهشت میفرماید **مثنوی**

<p>حق ہی گوید که دیوار بهشت نه چون در دیوار تن با آگهی است هم درخت و میوه هم آب زلال زانکه جفت نه زالت بسته اند که این بن از آب و گل مرده بهشت این باصل خویش ماند پر خلل هم سر بر و قصر هم تاج و ثیاب هست در دل زندگی دارا محلود</p>	<p>نیست چون دیوار بی جان فرشت زنده باشد خانه چون شاهنشاهی است با بهشته در حدیث و در مقال بلکه از اعمال و نیت بسته اند آن بنا از طاعت زنده شده است و ان باصل خود که علمست و عمل با بهشته در سوال در جواب در زبانه چون نمی آید چه شود</p>
---	--

در بیان آنکه قصور بے قصور نیست و لغیم مقیم آن بر سبیل
 کنایت علم من علم و فهم من فهم **مثنوی**

<p>گر سخا بد نیست جان بی این بدن در سخا به بی بدن جان تو نیست واره بی زمین روزی ریزه کثیف اگر هزاران ظل لو طش میخورے که نه جس باد و تو نجات کند</p>	<p>پس فلک یوان که خواهد شدن فی السماء رزق کم روزی کیست درستی در لو تها چرب و شریف میروی پاک و سبک همچون پری چار منج معده آه نجات کند</p>
---	--

<p>بر چنان دریا چو کشتی شو سوار شهر گرد در دنت این زهر کین پرورش یابد می عفتل اسپر مست کردی بر پری از ذوق ام تازگی یابد تن شوره خراب خار زارت جنت الماوی شود جان شود از یاری حق یار جوی</p>	<p>آن طعام اللذوق خوش گوار بو که از تاثیر جوی انگبین یا ز عکس جوی آن پاکیزه شیر یا بود که عکس آن جو های خمر یا بود که لطف آن جو های آب شوره ات را سبزه پیدا شود بو که از عکس نهشت و چار جوی</p>
<p>در بیان آنکه از چهار اصل که در بهشت جاریست چهار چشمه در دنیا پیدا است اما آنها پاکست مطلق و اینها آلوده است مقید و ضمن این نیز اشارت شد نسبت من لم ینقلم یدیر</p>	
<p>چار جود در زیر او از مغفرت که جوی خمر و جله آب روان در جهان هم چنین که ظاهر شود از چه از زهر فاسی ناگوار زان چهار وقتنه انگینتند خود بدین قانع شدند این ناکسان چشمه کرده سیننه به زباله چشمه کرده در عنب از اجتر چشمه کرده باطن زنبور را از برای طهر و بجز نزع را</p>	<p>عرش معدن گاه داد و معدلت جوی شیر و جوی شهد جاودان پسین عرش اندر بهشتستان رود گر چه آلوده است اینجها هر چهار جرعه بر خاک تیره ریختند بجوید اصل آنرا ای خسان شیره داده پرورش اطفال را خمر دفع غضب و اندیشه را انگبین دارو تن رنجور را آب داده عام اصل و سبوع را</p>

<p>تا از نیهای بری سوی اصول به</p>	<p>تو بدین قانع شدی ای بوالفضل</p>
<p>ای در ولایت اصل طوبی بهشت و جریان آنها را آن اخلاق حمید و صفات سدید است هر صفتی بصورتی ظاهر شود که موجب لذتی جاودانی گردد و ازین معنی حکیم الهی خبر میدهد اینجا که میگوید بیت فعل تو تخم دوزخ است و بهشت که خواجگه تادرنما خویش چپ گشت که و حضرت مولوی میفرماید</p>	
<p>شده دران عالم سجود او بهشت گشت این دست آن طرف و نخل ثبات جوی شیر خلد مهر تست و دُد که مست و شوق تو جوی خمر بین چار جو هم مترافان نمود آن صفت چون بد چنانش میکنی هم در امتست آن جو باروان کان درختان از صفات تو پرند پس در امتست اینجا آن جزات</p>	<p>چون سجودی یار کوعی مرد گشت چون زد دستت رست ایشار و زکوة آب صبرت جوی آب خلد شد ذوق طاعت گشت جوی انگبین این بسبها چون بفرمان تو بود هر طرف خواهی روانش میکنی آن صفت در امر تو بود این جهان آن درختان مترافان بنده چون بامتست اینجا ازین صفات</p>
<p>و همچنین احوال و رخ نیز صور افعال ناشایست خصائل با بیست و یکم در متن شعوی</p>	
<p>آن درختی گشت از وز قوم رست مایه نار جسمم آمد که آنچه از وی زاد و مردافروز بود مارگزوی زاد بر مردم زنده</p>	<p>چون زد دستت زخم بر مظلوم رست چون زختم آتش تو در دلم از روی آتش اینجا چه آدم سوز بود آتش تو قصد مردم میکند</p>

<p>آن سخنهای چو مار و کتر دم او یار داشتی در انتظار وعده فردا و پس فردای تو خشم تو تخم سعیر و دوزخست کشتن این نار نبود جز بنور گریه بی نوری کنی علمی بدست آن تکلف باشد و روپوش هین تانہ بینی نوردین ایمن مباحث</p>	<p>مار و کتر دم کشت و میگردد دست انتظار استخیرت گشت یار انتظار حشر آمد و ابے تو هین بکش این دوزخ را کاین نورک اطفانار ناخن الشکور آتشت زنده است در خاکست نار را نکشد بعین نوردین کاتش بنیان شود بکیر وز فاش</p>
---	--

آمی درویش آتش حرمان بانوار ایمان جمع نشود اما کافر چون از این نور محروم است بعد از ان این آتش موسوم است

<p>نار دوزخ جز که قشر افشار نیست و ر بود در مغز نار شعله زن الخبثات الخبثین و حبست</p>	<p>مغز را با هیچ ناری کار نیست + بهر سخن دان نه بهر سوختن زشت را هم زشت جفت با بست</p>
--	--

در میان آنکه بهشت و دوزخ هر دو از عاشق ترسان و گریزان دوزخ از روی آفتاب خویش ترسد و بهشت از کساد ماز خویش چنانچه عارفی گفت است بدیت بسوز سینه جنت را بسوزم که بآب دیده آتش را دهم نه و حضرت مولوی بزمین ماید +

<p>خشق لب گرم است اندر لامکان ز آتش عاشق ازین رای صنفی گویدش بگذر سبک ای محشم نه</p>	<p>هفت دوزخ از شرارش یک خان میشود دوزخ ضعیف و منطفه + ورنه ز آتشیهای تو مرد آتشم نه</p>
--	---

ورنه گرد دهر چمن دارم کساد
 من تپی ام تو ولایتهاے چین
 نه مر این راز مر اور از و امان

گویدش جنت گذر کن همچو باد
 که تو صاحب خزنی من خوشه چین
 هست لزان زو چچو و هم جهان

عین ثانی درد قایق اسرار طریقت این عین که بحر معانی را نبع همو تواند و نکت

فیما عینات سبیل

اندرین ایام سے آرد سبق
 در ربانید انجین نجات را
 هر که اینجو هست جان بخشید وقت
 تا ازین دم وانانی خواجه تاش

گفت پیغمبر که نعمتهاے حق
 گوش و هوش آرید این اوقات را
 نفخه آمد مر شما را دید و رفت
 نفخه دیگر رسید آگاه باش

سبیل اشارت بدوست شش نه قسمت پذیر میگردد نه اول در میان آنچه
 سالک ادب ایت سلوک طریق طریقت بکار آید و انتهای این منهاج بے
 آن مقدمات نشاید و فتر نکات این نهر چچار شیخ صدیان معادرتجا
 را سیراب میگردد و هو المفیض الوجود شیخ اول در تندی بیداری از خواب
 غفلت و غنیمت شمردن اوقات و دریافتن نجات الهی و بوسی برون بدان تا
 بسبب آن روشنائی آشنائی در روزن دل افتد

میرسد سوسے محمد بے دهن
 تا که ریج الله در آید در مشام
 بوسی آن گلزار و سوسے سنبل است
 جوش مل دیدی که آنجا مل نبود

چون دم رحمن بود کان ازین
 دفع کن از مغز از بینی ز کام
 این سخنهایی که از عقل کل است
 بوسی گلن بیری که آنجا گل نبود

<p>بو فتلاؤ و ذ است و رہ ہر مر ترا آن بو و بینی کہ آن بوئے بردہ ہر کہ بولیش نیست بے بینی بودہ</p>	<p>میکشد تا خند و تا کوشتر ترا بوی اورا جانب کوئے بردہ بوی آن بولیت کان دینی بود</p>
<p>مشیل کردن تن بہمان خانہ و احوال بہمانان و عزیزداشتن این جہان غیبی را کہ چون بروند دیگر بار نیامند بلکہ آئینہ جمعی دیگر باشند چنانچہ در حشر نقد استی</p>	
<p>ہست مہمانخانہ این تنی بجای جوان ہر چه آید از جہان غیب و ش ہر دمی فکری چو جہان عزیز فکر را ای جان بجای شخص دان فکر در سینہ در آید نو بنو تا کہ چون با وصل گردد متصل دا حق عمری کہ ہر روزی از ان عمر تو مانند ہیجان زہر است میشمار و میدہ زربے وقوف گرز کہ بستانی و نہی بجای پس نہ بر جای ہر دم را عوض ہر زمان خوش ہر اسان باش تو</p>	<p>ہر صبا حی ضیف نو آید در ان در لست ضیفست اورا در خوش آید اندر سینہ ات امی با تمیز ز انکہ شخص از فکر دارد قصد جان خند خندان پیش او تو بازو شکر گوید از تو با سلطان دل کس نہ اند قیمت او در جہان روز و شب مانند نیار اشمر است تا کہ خالی گردد و آید خسوف اندر آید کہ از ان دادن ز پای تا ز عمر خویش و ایابی عنصن ہمچو بخش خفہ کن نہ فاش تو</p>
<p>در بیان آنکہ عمر عزیز بے عوض است و زمان حیات بی بدل پس مغلتم با پند مردن آنرا و ضایع بناید کردن خصوصاً ایام جوانی و قوت شباب و صحت بدن کہ ہمہ اسباب کسب کمالند</p>	

ای خنک او را که او ایام پیش با
 اندران ایام کس و تدرت بود
 وان جوانی همچو باغ سبز و تر
 پیش از آن که ایام پیری در رسد
 خاک شوره گردد و دریزان و است
 آن رخمی که تاب او بد ماه دارد
 وان قدر عنای ما زان چون سنان
 این خود آنرا غم و پشیمانیست
 لیک اگر باشد طبعش لطف حق
 گر بمیرد استخوانش غرق ذوق
 و آنکه آتش نیست باغ بے عمر
 کل من اند خار یا ماند سیاه
 روز بیکه لاشه لنگ و ره دراز
 تا نبرد است این چراغ پر گهر
 پند من بشنو که تن بندت نویست

مغتنم دارد گذارد و ام خویش
 صحت و زور دل و قوت بود
 میرساند بیدریغی بار و بر
 گردنت بندد و جگر من مسدود
 هرگز از شوره نبات خوش نرسد
 شد به پیری همچو شپت سوسمار
 گشته در پیری دو تا همچون کمان
 هر یکی ز اینها رسول مرگ کیست
 نیست از پیری و تب نقصان حق
 ذره ذره در شعاع نور شوق
 که خزاننش میکند زیر و زبر
 زرد و بی مطعم بود چون تل کاه
 کار که ویران محل نوبت ز ساز
 این فتلیش ساز و روغن زودتر
 کهنه بیرون کن کت میل نویست

در بیان آنکه هر روز از عمر عزیزت در می خرج میسرود تا
 می نگری هیچ نمی نماید الا حسرت و ندامت مثلث نویست

آفتاب عمر سوخته چاه شده
 جزییه وئی و معنی نشت نی

هین جبین ای راه رو بیکاه شده
 سال بیکه گشت وقت کشت نی

اطلس عمرت بمقراض شهو
 این دوروزک را که زورت هست زود
 هین مگوفد اگر فند و انا گذشت
 چونکه قدرت گشت کاسد شد عمل
 قدرت سر پای سود است بین
 ساحران همتاب بنمایند زود
 سیم بر بایند زین گون پیچ پیچ
 این جمان جادوت واکن تا جریم
 میکند که بایس پانصد گزشتاب
 چون شد او سیم عمرت ای رهی

بر دپاره پاره خیاط غور و نه
 پزافشانے بکن باز راه جود نه
 تا بکله نگذرد ایام کشت
 هین که تا سر مایه نستاند اجل x
 وقت قدرت را نگذارد و بین
 پیش باز بزرگان و زر گیرند سود نه
 سیم از کف رفت آن کر بایس پیچ
 که از همتاب پیمو ده خیریم
 ساحران از نور ما همتاب
 سیم شد که بایس نه کیسه تخته نه

تمتیل از حکایت آن کلخواره که در گل خوردن می افزود از شکر بردن می کاست نیز معمولی می نماید
 پیش عطاری یکی کلخواره رفت مثنوی تا خرد بلوح قند صاف ز رفت

پیش آن عطا طر ارد و دل نه
 گفت گل سنگ ترازوی منست
 گفت هستم در مهبی قند جو
 گزندی سنگ و سنگت از گل است
 اندران کفه ترازو زاعت داد
 چون نبودش تیشه او دیر ماند نه
 رویش آنسو بود کلخواران سنگت

موضع سنگ ترازو بود گل نه
 گز ترا میل شکر خجریست
 سنگ میزان هر چه باشد باش گو
 این به و به گل مرا میوه دل است
 او بجای سنگ آن گلر انساد
 مشتتم را منتظر آنجا نشانده
 گل از و پوشیده دزدیدن گرفت

ترس ترسان که نباید ناگهان
دید عطار آن و خود مشغول کرد
گر بزدی از گل من می برے
تو همی ترسی ز من لیک از خری
چونکه خواهی مرشکر آرزو
ای همه سرمایه را دادی ز دست
عاقبت تو رفت خواهی نام تمام
در کمال کار با چندین مکوش
پیر خبیر باش و ز خود وز کار خود
پیش از آن کاشکته کرد کارون

چشم او بر من رفت از امتحان
که فروتر دزدانین ای روی زرد
رو که هم از پهلوی خود میخوری
من همی ترسم که تو کمتر خوری
پس بدانی احمق و غافل که بود
چند بی سرمایه توانی نشست
کار بایت ابرو نان تو خام +
جز بکاری کال بود درین کلان
پاسبان خویش شود ز نیک و بد
آن زمان چاک بزن ای پاسبان

حکایت پاسبانی که بعد از فتن دزدان و زحمتها بردن فریاد میکرد این منم مثل
جست جمعی است که بعد از گذشتن عمر آغاز فریاد کنند یا حسرتی علی ما فرطت خجرت الله
وان كنت لمن الساحرين این بیت حضرت شیخ فریدالدین عطار قدس الله
سرہ العزیز مناسب اینست بعیت چون تو اتم ند اتم چه سود + چون
بدا تم تو اتم نبود که منوی المعنوی المولوی گوید

پاسبانی خفت و دزد سباب برد
روز شد بیدار گشت آن پاسبان
پس بدو گفتند کای حارس گبو
گفت دزدان آمدند اندر نقاب

رختهار از زیر هر خاک سپرد
دید رفترخت و سیم و اشتران
که چه شد این خفت این سیاب کو
رختهار بردند از پیشم شتاب

<p>قوم گفتندش که ای چون تل ریگ گفت من یک کس بدیم ایشان گروه گفت اگر در جنگ کم بودت امید گفت آندم کار دهنمودند و تیغ آن زمان از ترس بستم من زبان آن زمان بست این دم که دم زخم چونکه عمرت بر دویو فاضحه گر چه باشد بی نمک اکنون چنین همچنین چون بنیک می نال نیز</p>	<p>پس چه میگویی چه ای مده ریگ باسلاح و با شجاعت باشکوه لغزه زن گامی کر میان بر جمید که خمش ز کتیمت سید رلیغ این زمان بهیات فریاد و فغان این زمان چند آنکه خواهیم می کنم بی نمک باشد اعوذ و فاسحت بست غفلت بی مکت زان یقین که ذلیلانرا نظر کن ای عزیز</p>
<p>این سخنان که گذشت مناسب کسانیست استر وقت و حال باشند اما جماعتی دیگر هستند که از وقت و حال بالاتر اند کار ایشانست و وقت و حال در تحت تصرف ایشان مشغولی</p>	
<p>صوفی این الوقت باشد در مثال هست یار اهل حال از صوفیان آنکه او موقوف حالست آدمیست هست صوفی غرق عشق ذوالجلال حاله موقوف عزم راس او میرا حوال هست نه موقوف حال چون بگوید حال را فرمان کند</p>	<p>لیک صافی فارغست وقت و حال نادهست اهل مقام اندر میان کو بحال افزون بی آن دو کیست هست صافی فانغ از اوقات و حال زنده از نفخ مسیح آسامی او بنده آن شاه باشد ماه و سال چون بخوابد جسمه را جان کند</p>

سند آری است
از او کسی است

کیسهای حال باشد دست او +
آنکه او موقوف جالست آن ^{سنت} است
منتهی نبود که موقوفست او به
لا مکانی کاندرو نور خند است
ماضی و تقبل ای جان از تو است
هر که عاشق گشت رست از وقت و حال
غرق آن نوری که اولم یولد است
اینچنین عشقی بجوگر زنده که
جمله تلونین از ساعت خود است +
چون ز ساعت عیب بیرون می
ساعت از بی ساعتی آگاه نیست
پیشین ماصد سال یک ساعت یک نیست
آن دراز و کوتاهی در جسمهاست
سیصد و نه سال آن صحاب که هفت
وانگهی ننموده شان یک و نه هم
چون نباشند و زو شب یا ماه و سال
در گاستان عدم چون بجو دیست
روزها گرفت کو و پاک نیست +

دل جنبا نرا شود دل مست او
که کمی افزون و گاهی در گشت
منظر نبشسته باشد حال جو که
ماضی و تقبل و حال از کجا است
هر دو یک چیز اندینداری دو است
غرق شد در بحر عشق ذو الجلال
لم یلد لم یولد آن خود ایند است
ورنه وقت مختلف را بنده
رست از تلونین که از ساعت است
چون نماز محرم همچون شومی
زانکه آنسو جز تحب راه نیست
که دراز و کوته از ما منفکیست +
آن دراز و کوته اندر جان کجا است
پیشین شان یک و نه با نده هفت
که بتن باز آمد از روح از عدم که
کی بود سیری و پیرے و ملال
مست از سفراق لطف ایزد است
تو جان ای آنکه جز تو پاک نیست

شرح دوم در بیان توبه که باب الالباب است یعنی اول مراتب توبه است بحق تعالی

و بعضی باب الالباب یقظه را گویند یعنی بیداری که بدان در مقام توبه نزول کند
 چنانچه در شرح اول گذشته ما قول اول اصح است توبه در بدایت حال جوع است
 از معاصی و اعراض از مناهای و آن توبه عوام است در نهایت حال جوع است از
 ظهور بقیه انانیت این توبه خاص است و بزرگ درین باب گفته است بلیت
 عام را توبه زکار بد بود که خاص التوبه زدید خود بود اما توبه عوام مبنی بر سه اصل
 است اول شیمانی از فعلی که در زمان ماضی واقع شده دوم رجوع بحضرت
 تواب در حال سیوم غنیمت بر ترک آن در استقبال این را توبه نصوح گویند
 و این نوع توبه کار مردانست خلعت التائب من الذنب لمن لا ذنب له در
 خور این نوع تائبانست

توبه کن مردانه سر آرد بره ۲	که فتن عیسیل بشقال تیره سه سه
در فسون نفس کم شو عتد	کافتاب حق نبوشد ذره سه
توبه را از جانب مشرق درمی	تا قیامت باز باشد بروری
تا مغرب بزند سر آفتاب	باز باشد آن در ازوی روتاب
هست جنت را رحمت هشت در	یکدر توبه است نان هشت سالی سپر
آن هم که باز باشد که فراز	وان در توبه نباشد جز که باز ۲
هین غنیمت دان که در باز است بود	رحمت آنجا کش بگورے حسود
وز پر آموز کا دم در گناه ۲	خوش فرود آمد بسوے پایگاه ۲
چون بدید آن عالم سر را	برد و پا استاد استغفار را ۲
ربنا انا ظلمنا گفت و بس ۲	چونکه جانداران بیدار پیش و پس

هین مکن نین پس فراگیر احتسرا
 که ز بخشایش در توبه است باز +

در بیان آنکه اگر اصل گوهر پاکست و ذلت ذاتی او نیست بلکه عارضیت
 ضرورتاً بجانب توبه کشد و اگر برعکس بود قضیه معکس گردد یعنی

آن بدی علرتی باشد که او را همچو آدم زلتش عاریه بد چونکه اصلی بود جسم آن ملین گفت انظر لے الے یوم الحزاء آن فرور از خدای پاک فر زندگی تو بجان فرسود نیست عمر و مرگ این هر دو با حق خوش بود گرسیه کردی تو نامه عمر خویش عمر اگر بگذشت بخش این دم است بیخ عمرت را بده آب حیات جمله ماضیها ازین نیکو شوند ای تو از حال گذشته توبه جوی هر دلی را توبه هم دستور نیست هر کسی را توبه اندر دست نیست + می باید نار و آس بے توبه را آتش و آبی بساید میوه را	آرد اقرار و شود خوش توبه جو لاجرم اندر زمان در توبه شد ره نبودن جنب توبه نفیس کاشکی گفته که بنابر بنی تا قیامت عمر تن در خواست کرد مرگ حاضر غایب از حق نبود بی خدا آب حیات آتش بود توبه کن زینها که دست ز پیش آب توبه ده اگر او بے نم است تا درخت عمر گردد با ثبات زهر پادرنیه ازین گردد چونند کی گنی توبه ازین توبه بگو مزد رحمت قسم هر مزد و نیست ذوق توبه نقل هر سر مست نیست شرط شد برق و سبحانی توبه را واجب آمد برق و ابر این شیوه را
--	---

کی نشیند آتش تهرسید و چشم
کی بچو شد چشمها ز آب لال
ورجراحت کمنه شد رو داغ کن
پیشش دانا یان چرامی آوری
پیشش مایید است روشن همچو روز
تو چو ارسوانی از حس میبری

تا نباشد برق دل و ابرو و چشم
کی بروید سبزه ذوق وصال
توبه کن و ز توبه استفراغ کن
جیلدای تیره اندر داوری
هر چه در دل داری از مکر و رموز
گر بپوشیش ز بنده پرورس

حکایت در بیان آنکه اگر حضرت کریم کنایان بنده را بستر کریم می پوشند و آدمی تصدیه
میکند که حق تعالی او را نیکبیرد و امانی استحقاقه نه چنان است بلکه اجتناب از توبه و
اصرار بر گناه عین گرفت ست ولی حاصل ازین حال غافل باشد آن بطنش یکبارگ کشد و

که خدا از من بسی دیدست عیب
و ز کرم یزدان نیگیرد مرا
در جواب او فصیح از راه غیب
و ز کرم نگر گرفت در جرمم آه
ای ربا کرده ره و بگرفت تیر
در سلاسل مانده پاتا بر
کره سیامی درونت راستباه
جمع شد تا کورشدا سرار با
آن اثر نماید اربا شد جوک
آن سپیدی بوسه رسوا شود

ان یکی میگفت در عهد شعیب
چند دین گناه و جرمها
حق تعالی گفت در گوشش شعیب
که بگفتی چند کردم من گناه
عکس میگوئی و مغلوب ای سفیه
چند چندت گیرم و تو بخیبر
زنگ توبرتوت ای دیک سباه
بردلت زنگار بر رنگارها
گر زین آن دو دیر دیک نوی
زانکه هر چیزی بھند پیدا شود

آفتاب
شیخ
میرزا

چون سیه شد دیک پس تاثیر دود
چون کند اصرار و بد پیشه کند
توبه نماندیشد دگر شیرین شود
آن پشیمانی و یارب رفت ازو
دل بسختی همچو روی سنگ گشت
یک نشانه آنکه میگیرم و را
از نماز و از زکوة و غیر آن
طاغتش لغزست و معنی لغزینه
میکند طاعات و افعال سنی
ذوق باید تا دهد طاعات بر
دانه بی مغز که گردد نهال

بعد ازین کسی نم بیند زود زود
خاک اندر چشم اندیشه کند
بردش آن جرم تابیدین شود
شست بر آئینه زنگ شصت توبه
چون شکافد توبه آنرا هر گشت
آنکه طاعت دارد و صوم و دعا
لیک یکزره ندارد نور جان
جوز با بسیار و در وی مغزینه
لیک یکزره ندارد و چاشنی
مغز باید تا دهد دانه نخبر
صورت بجان نباشد خزیال

در بیان آنکه نقض عهده شکست توبه موجب نزول بلا بلکه سبب سخت چنانکه
در حق اصحاب سبت از امت موسی و اهل مائده از قوم عیسی او فوال بعد السلام اعا بدتم
ولا تنقصوا الایمان بعد توکید هاست مثنوی

نقص

نقض میثاق و شکست توبها
نقض توبه بعد آن اصحاب سبت
پس خدا آن قوم را بوزینه کرد
اندرین امت بند مسخ بدن
سرخ ظاهری بود اهل سبت را

موجب لعنت بود در انتها
موجب مسخ آمد و ابلاک و مبت
چونکه عهده حق شکستند از بند
لیک مسخ دل بود ای ذوالفطن
تا به بیند خلق ظاهری کبت را

<p> کشته از توبه شکستن خاک و فر توبه را شکن تیرس از سنج آن بشکند توبه پیر دم در گناه در ضعیفی راه آن توبه شکن که بود بارشش کران در راه سنگ از شکست توبه آن اصرار جو باز نسیمان میکشدشان سوی کام نور دیده است و ندید آن نار را باز چون طغیان فتاد و بلخ ریخت خویش زد بر آتش آن مع زود باز کردش حرص دل ناسی و ست اوین الرحمن کیس الکافین حق بر او نسیمان او یکجا شسته آن ستاره اش را کف حق میکشد </p>	<p> از ره سر صد هزاران دگر توبه کن سر دانه و چون ابلهان همچو کم عقلی که از عقل تباه سحره ابلیس گردد و ذوالنن در سر آید هر زمان چون اسپ لنگ می خورد از غیب هر دم زخم او توبه می آرند هم پروانه و همچو پروانه زد در آن نار را چون بیام سوخت پیش را گرفت بار دیگر بر گمان طمع سود بار دیگر سوخت هم و این محبت باز از یادش رود توبه و این چون ندارد تخم صدقی کاشته گر چه بر آتش زنده دل میزند </p>
--	---

حکایت حال کسی که در دست کفر شیطان اسیر است از پنج بواسطه نطق غفلت
حضرت مولوی میسر باید مثنوی

<p> بر گرفت آتش زنده کاشش زند چون گرفت آن سوخته میکرد پست تا شود ستاره آتش فنا </p>	<p> سرفه بشنید در شب مستم وز درآمد آن زمان پیش نشست می نهاد آنجا سر افکشت را </p>
---	---

<p>خواجه گفت این سوخته نمناک بود خواجه می پنداشت که خود می مرد بسکه ظلمت بود و تاریکی ز پیش اینچنین آتش کشی اندر و دش</p>	<p>می مرد استاره از پیشش نود این نمیدید او که دزدش میکشد می ندید آتش کشی را پیش خوش دیدۀ جانی نمیند از عمش</p>
---	--

پس مرد مردانه است که بفر و شیطان فریفته گردد و قدم در عالم توبه نهد و به فردا پس فردا مغرور شود و یکی از مکاید و صایدهای بلعین است که ناشکیبایان بصطبه شهوت را میضربد و بیج کارموزگنه کند و فردا توبه به همان حکایت در دم تقد و فایند نسبه امی در ویش عذر فردا را عمر فردای باید ایا کم و التوسلین فی التوبه فانه من مکر الشیطان

<p>تو چونم دین کنی با اجتهاد بین بر و آنسو بیندیش اسی غوی بینوا گردی زیاران و میرے توزیم بانگ آن دیوعین که بلا فردا و پس فردا مرست مرگ بینی باز کوا چپ و راست باز خرم دین کنی از نیم جهان پس علاج از علم بندگی و شکم باز بانگی برزند بر تو ز مکر باز بگریزی از راه روشنی سالها اورا بانگ نکه بسته</p>	<p>دیو بانگت برزند اندر نساد که اسیر رنج و در ویشی شوی خوار گردی و پشیمانی خوری و اگر نیزی در ضلالت از یقین راه دین پویم که مهلت پیش است میکشد همسایه را تا بانگ نجات مده سازی خویشتن را یک زمان که من این بند هواری باشکنم که بترس و باز کرد از رنج فقر آن سلاح و علم و فن را بفکنی دچنین ظلمت بند اقلندۀ</p>
---	--

هیببت بانگ شیاطین خلق را
 که چنان نومید شد جانسان ز نور
 این شکوه بانگ آن ملعون بود
 بانگ دیوان کله بان اشقیات
 بین مرواز بانگ دیو از ره بدر

بند کرد دست و گرفته حلق را
 که روان کافران ز اهل قبور
 هیببت بانگ خدائی چون بود
 بانگ سلطان پاسبان اولیات
 تاند زرد هر چه داری پاکوس

متمثیل از قصه کوه طبعانی که در بازیگاه دنی نقد عمر بر یاد دهند و با حق صلح

مانند مثنوی

شد برهنه وقت بازی طفل خورد
 اسبچان گرم او بازی و قناد
 شب شد و بازی او شد بی و
 نه شنیدی انما الدنیا لعب
 پیش ازان که شب شود جامه بچو
 نیم عمر از از روی دوستان
 چه را برو آن کله را این ببرد
 تک شب بانگاه اجل نزدیک شد
 همین سوار تو به شود مرکب تو
 همین سوار تو به شود در دزد رس
 مرکب تو به عجایب مرکب است
 لیک مرکب را نکه میدار ازان

دزد ازان که قبا و کفش برود
 کان کلاه و پیرهن ریش زیاد
 روز دارد که سوکے خانه رود
 باد دادی رفت کشتی مرعب
 روز ضائع مکن در گفتگو
 نیم عمر از اعضاے دشمنان
 غرق بازی کشته چون طفل خورد
 خل هذا للعب و ایک لا تعد
 بو که یابی دزد را گیرے گلو
 جامه از دزد و بستان بازی پس
 بر فلک تا زدیک لحظه رسبت
 کوید ز دید آن قبا بیت را انسان

تایید

تا نازد و در مکتب را نیز بهم
 هم خروخر گیر ایچا در کلند
 جز کانی را که واگردند از ان
 توبه آرند و خدا توبه پذیر
 چون بر آرند از پیشیانی امین
 ایچنان لرزد که مادر بر ولد
 که خدا تان واخریده از غرور

پاس دار این مکتب را و مبدم
 خافند اینجا و اینجا آفتند
 در بهار فصل آید از خزان
 امر او گیرند و او نعم الامیر
 عرش لرزد از زمین النذین
 دستشان گیرد با لاک بر کشد
 نمک ریاض فضل و نمک ب غفور

ر ششم سوم در بیان صحبت نیکان و پیوستن بدیشان بدانکه سالک راهی شریعت بعد از
 توبه سازگار از صحبت پاکان نیست و از جماعتی که انبیا هم جنس نباشند فرار نمودن
 چه ایشان شیاطین الانس اند و بوسه ایشان باز و دغه خیالات فاسده وی
 مینماید نفوذ باسد من محور بعد الکور

هر که خواهد منشین با خدا
 از حضور اولیا اگر بگسلی
 چون شوی دور از حضور اولیا
 اسی دل آنجا رو که با توروشنند
 در میان جان ایشان خانه گیر
 هر که باشد منشین دوستان
 هر که بادشمن نشیند در زمن
 راست کن اجزات را از راستان

گوشین اندر حضور اولیا
 تو بلا کی زانکه جز وی نی کلی
 در حقیقت گشته دور از خدا
 وزیلا با مرترا چون جوشن اند
 در فلک خانه گشت بد منسیر
 هست در گلخن میان بوستان
 هست او در بوستان در کوخن
 سرکش روز و شبان آراستان

گوشی

هم ترا زور ترا زور راست کرد
 هر که بانارست او هم خنک شد
 رو آشته از علی الکفار باش
 بر سر اغیار چون شمشیر باش
 تا ز غیرت از تو یاران نکند
 آتش اندر زن بگیرگان چون پند
 خاک پاکان لیبسی و دیوارشان
 بنده یک مرد صاجدل شوی
 از ملوک خاک جز بانگ دهل
 رو بجو اقبال را از مقبلی
 همنشینی مقبلان خود کپیست
 نارخندان باغ را خندان کند
 گر تو سنگ صحفه و مرمر شوی
 مهر پاکان در میان جان نشان
 دل ترا در کوی اهل دل کشد
 کوی نو میدی مرو کامید هست
 جز و بارار و بیاسومی کلست
 ای خوش از خستی که خویش شد لیب
 ای خوش آن مرده که از خود رسته شد

هم ترا زور ترا زور کاست کرد
 در کمی افتاد و عفتش دنگ شد
 خاک بردلداری اغیار باش
 هین مکن رو باه بازی شیر باش
 زانکه آن خاران عدوی این گلند
 زانکه این گرگان عدویوسفند
 بهتر از عمام و گل و گلزارشان
 به که بر فرق سشایان روی
 تو شو خواهی یافت ای پیک بل
 هین غذای دل بده هم ازلی
 چون نظرشان کمیای خود گجاست
 صحبت نیکانت از نیکان کند
 چون بصاجدل رسی گوهر شوی
 دل بده الایمهر و نموشان
 تن ترا در حبس آب و گل کشد
 سوی تاریکی مرو خورشید هست
 ببلان را عشق بازی با گلست
 وای گلرونی که خارش شد حرف
 در وجود زنده پیوسته شد

وامی آن زنده که با مرده گشت
 نان مرده چون حریف جان شود
 بهیزم تیره حریف نارسد
 سیل چون آمد بدربیا بحر گشت
 سنگ سرمه چونکه شد در دیدگاه
 چون تعلق یافت نان با بولبشر
 نان چو در سفره است باشد آن جام
 موم و بهیزم چون حریف نارسد
 حاصل آن آمد که یا جمع باش
 زانکه انبوهی و جمع کاروان
 فقر خواهی آن بصحبت قائمست
 دانش آنرا ستاند جان زجان
 در دل سالک اگر هست آن رموز
 تا دانش را شرح آن سازد انا
 که درون سینه شحرت داده ایم
 منفذی داری بجای آب گهر
 درنگ در شرح دل در اندرون

مرده گشت وز زندگی از وحی محبت
 زنده گردانان و عین آن شود
 تیرگی رفت و همه انوار شد
 دانه چون آمد بمزبع بذر گشت
 گشت مینا و شد آنجا دیده بان
 نان مرده زنده گشت و با جس
 در تن مردم شود نان روح شاد
 ذات ظلمانی او انوار شد
 بهمچو تگر از حجر یاری تراش
 ز بهر نان را بشکند پشت و سنان
 نه زبانت کار می آید نه دست
 نه ز راه و فقر و نه از زبان
 رفزدانی نیست سالک راهنونه
 پس الم شرح بفرمایند چندان
 شرح اندر سینه ات نهاده ایم
 ننگ دار آزاب جستن در غیب
 تا نیاید طعنه لایب و درون

در بیان آنکه سبب صحبت جنبیه است پس هرگاه بانیکان شنیدند دلیل نیکویی او باشد
 و هر که با بدان صحبت دارند نشان بدی او بود و کل قرین بالمقارن بهستی مثنوی

ذره ذره کاندیرین ارض و سمات
 کافران چون جنس سچین آمدند
 انبیا چون جنس علیین بدند
 ذوق جنس از جنس خود باشند یقین
 در جهان هر چیز چیزی جذب کرد
 معده نان را میکشد تا مستقر
 ناریان مر ناریان را جا بزند
 اهل باطل باطلان را میکشند
 صاف را هم صافیان راغب شوند
 زنگ را هم زنگیان جویان شدند
 طیبات آمد بسوی طیبین
 تلخ با تلخان یقین ملحق شود
 طلبها در پیش عطاران بن
 جنسها با جنسها آییخت
 باطلان را چه رباید باطلی
 زانکه هر جنسی رباید جنس خود
 گرگ یوسف را کجا عشق آورد
 هست هر جزوی ز عالم جزو خواه

جنس خود را همچو گاه و کهر باست
 سخن دنیا را خوش آئین آمدند
 سوی علیین بجان و دل شدند
 ذوق جزو از کل خود باشند یقین
 گرم گرمی را کشید و سرد سرد
 میکشد مر آب را تف جگر
 نوریان مر نوریان را طابند
 باقیان از باقیان هم سرخوشند
 زور را هم تیرکان جاذب شوند
 روم را هم رومیان پویان شدند
 للخبیثین الخبیثات ست این
 کی دم باطل قرین حق شود
 جنس را با جنس خود کرده وین
 زین تجانس زینتی انگیخت
 عاقلان را چه خوش آید عاقلی
 گاو سوی شیر ز کی رونند
 جز مکر از مکر تا او را خورد
 راست همچون کهر با و جذب گاه

حکایت در بیان آنکه جنسیت علت ضم است و بیخ دو کس بی جنسیت با هم قرین

نشوونده ششوی

گفت جالینوس با صاحب خود بس بدو گفت آن کی کاسی و فنون دور از عقل تو این دیگر مگو ساعتی در روی من خوش بنگرید گر نه جنسیت بدی در من ازو گر نه بدی جنس خود کی آمدی چون دو کس بر هم زندگی بچسب کی پر و مرغی مگر با جنس خود عکس نورانی همه گلشن بود عکس هر کس ابدان ای جان بین جمله اجزای جهان زان حکم پیش انجیثات انجیثین را بسخوان جنس سوئی جنس صد پره پرد	که مرا تا آن مسلان دار و دهب این دو خواهند از بهر جنون گفت در من کرد یک دیوانه رو چشمم زد آستین من کشید کی رخ آوردی بمن آن نشت رو کی بغیر جنس خود را بر زدی در میان شان هست قدر مشترک صحبت نا جنس گوار است و محذ عکس ظلمانی همه گلشن بود پهلوی جنسی که خواهی می نشین جفت جفت عاشقان جفت خویش پشت در روی این سخن را بازوان بر خیالش بند ما را بر درد
--	---

حکایت آن زن که طفاش بر سرناودان رفته بود و مانده و خطر افتادن داشت
و از حضرت شاه ولایت صنی السعنه چاره طلبیدن بهر چکست و از ان مخاطره خلاص دان

گفت شد بر ناودان طفلی مرا و ایلم تر رسم که او اقدم به پست گر بگویم که خط رسومی من آن	یک زنی آمد به پیش مرخصا گرش بنخوا نم نمی آید بدست نیست عاقل تا که دریا بدچوما
--	---

هم اشارت را نمیداند بدست
 پس نمود شیر و پستان را بدو
 از برای حق شمائید امی همان
 زود در مان کن که میسر زد و لم
 گفت طفلی را بیا و در هم بام
 سوی جنس آمد سبک ان ناوان
 آنچه نشان شد چون بدین طفل او
 سوی بام آمد ز متن ناودان
 خوش خوشک آمد بسوی طفل
 زان بود جنس بیشتر غیب ان
 زانکه جنسیت عجایب حاویت
 پس بشر فرمود خود را شکم
 بموجب ایمان نباشد معجزات
 معجزات از هر قهر دشمن است
 عیسی و ادریس بر گردون شدند
 باز آن هاروت و ماروت از بلند
 انبیا چون جنس روح اند و ملک
 باز آن جانها که جنس انبیاست
 آنکه عقلش غالبست و بی زشک

و دید اند نشنود این هم بدست
 او همی گرداند از من چشم و رو
 دستگیر این جهان و آن جهان
 که بدرد از میوه دل با کس لم
 تا به بیند جنس خود را آن غلام
 جنس جنس است عاشق جاودان
 جنس خود خوش خوش بدان آورد
 جاذب جنس را هم جنس دان
 و از هیبت از وقتادان سوی سفلی
 تا بحسبیت رهند از ناودان
 جاذب جنس است هر جاطا لبی است
 تا بحسب آینه و کم گردند کم
 بوی جنسیت کند جذب صفات
 بوی جنسیت پی دل بردن است
 با ملایک چونکه هم جنس آمدند
 جنس تن بودند و زان زیر آمدند
 هر ملک را جذب کردند از فلک
 سوی ایشان کششان چون سیاست
 عقل جنس آمد بحماقت با ملک

نفس جنس اسفل آمدش بدو
 بود سبطی جنس موسی کلیم
 برگزیدش بر دبر صدر سرا
 و رب موسی ایلی بجائے
 نفس و عقل هر دو آن آمیخته
 تا معانی غالب آید بر نقوش

وان هوای نفس غالب بر عدو
 بود قبطی جنس فرعون ذمیم
 بود با مان جنس مرفعون را
 گر بهمان مایلی با مانی
 و ربه دو مانے ایگنخت
 هر دو در جنگند بان و بان بکوش

حکایت آنکه جنسیت نه بصورت است بلکه بمعنی است و تجانسین که یکی را دیگری میکند مشغولی

از ره معنی است فی از آب و طین
 سرخسیت بصورت در مجو
 نیست جامد از جنسیت خبر
 سوسی صورت با نشاید زود نشت
 عیسی آمد در شهر جنس ملک

وین بدان دیگر که جنسیت یقین
 هین مشو صورت پرست و زین گو
 صورت آمد چون جماد و چون حبر
 جنس و نا جنس از خرد دانی شنا
 نیست جنسیت بصورت لی و لک

حکایت در بیان آنکه در شهر جنس پری و ملک باشد چنانچه عبد الغوث سالها در میان
 جنیان ساکن بود و بعد از آنکه بمیان قوم آمد صبر داشت از صحبت پریان حکم جنسیت
 و فیہ اشاره لطیفه مشغولی

چون پری نه سال در پنهان پری
 و آن پیمانش ز مرگش در شمر
 یافت دادند رچه یا کمندی به
 کشت پیدا باز شد متواریه

بود عبد الغوث بمجنس پری
 شد ز نفس رانل از شوی دگر
 که مر او را گرگ زدیار هزنی
 بعد نه سال آمد او هم عاریه

یک می همان فرزندان خویش
 برو هم جنسی پر پایش چنان
 چیست جنسیت یکی نوع نظر
 آن نظر که کرد حق در وی عیان
 هر طریقی چه میکشد تن را نظر
 چون نهد در تو صفات جبرئیل
 منتظر نباده دیده در هوا
 چون نهد در تو صفتهای حسری
 چون بهشتی جنس جنت آیدست
 نه نبی فرمود وجود محمد
 مهر بار اجمله جنس مهردان
 بود جنسیت در آریس از نجوم
 در شارق در مغارب یار او
 بعد غیبت چونکه آورد قدم
 پیش او استارگان خوش صفت
 جذب جنسیت کشیده در زمین
 چون بدانستی که جنسیت چنین
 مرد جمعی هم ره حاجی طلب
 منکر اند نقش و اندر رنگ او

بود وزان پس کس ندیش ریگش
 که رباید روح را زخم سنان
 که بدان یا بند ره در یکدگر
 چون نهد در تو تو کردی جنس آن
 بیخبر را که کث اند با خبر
 همچو مرغی بر هوا جوی سبیل
 از زمین بیگانه عاشق بر سما
 صد پرت گر هست بر آخور پری
 هم ز جنسیت شود یزدان پرت
 شاخ جنت دان بدنی آمده
 قهر بار اجمله جنس قهر دان
 هشت سال او باطل و قدم
 هم حدیث و محرم اسرار او
 در زمین میگفت او درس نجوم
 اختران در پیش او حاضر شده
 اختران را پیش او کرده بین
 جاذب آمد پس تو خوبی برگزین
 خواهد نهد و خواه ترک و یا عیب
 بگراند عزم و در آهنگ او

گر سیاهست او و هم آهنگت همزبانی خویش و هم پیوند لیست اسی بسا هندو ترک هم زبان پس زبان محرمی خود دیگرست دل زهر ماری غذای می خورد از لقای هر کس چیزی خوری چون ستاره با ستاره شد قرین از قران مرد وزن زانید بشر وز قران خاک با بارانها وز قران سبز با آدو می وز قران خرمی با جان ما هر چه با خود میکشی آن جنبست خوب خوبی را کند جذب آن بدان	توسفیدشش خوان که او هم رنگت مرد با نامحرمان چون بند لیست اسی بسا دوترک چون بیگانگان هم دلی از همزبانی خوشترست دل زهر علی صفائی می برد وز قران هر قرون چیز می بری لائق هر دو اثر زانید بین وز قران سنگ و آهن شد شر میوه با و سبزه در میانها دنجوشی و بنیسی و خر می میفرزاید خوبی و احسان ما وان ترا هم میکشد با خود دست طیبات و طیبین بروی بخوان
--	---

رشم چهارم در بیان صحبت عارفانست یعنی چون سالک را از پر صحبت ل از فروخته
شد روی بر آه طلب آرد و طلب خود مویست بمقصود که طلب بسیار و جد و جد

این طلبگاری مبارک و نجوشخت این طلب مفتاح مطلوباتتست این طلب همچون خروسی و صیاح هر که را بینی طلبگاری پسر	این طلب در راه حق مانع گشت این سپاه نصرت و رایاتتست میزند نعره که می آید سلاح یار او شو پیش او انداز سر
---	--

دست

نور

<p>وز ظلال غالبان غالب شوی سنگ را نذر جستن اوست است نه طلب بود اول و اندیشه هر کشادی در دل نذر جستن است کو و کویسگوبسان فاخته عاقبت جوینده یا بنده بود عاقبت زان در برون آید سر عاقبت بینی تو هم روی کسی عاقبت اندر رسی در آب پاک که فتوح است این زمان و فتح باب تا طلب یابی ازین یا روضا</p>	<p>کز جو اربابان طالب شوی کردی موری سلیمانی بحیث هر چه داری تو زمان و پیشه هین مگو که رکن دولت جستن است از همه کار جهان پرداخته سایه حق بر سر بنده بود گفت پیغمبر که چون کوبی در چون نشینی بر سر کوفی کسی چون ز چاه بی سکنی هر روز خاک هین بیا ای طالب دولت شتاب اسی که تو طالب نه تو هم بیا</p>
<p>حکایت سلطان ابراهیم اوهم که چون ارادت تمام داشت و طلبش از روی صدق بود از بام سراسی دل که قصر فقر شاهی است صدای شنید که سبب آن از مملکت فانی بر رسید بدولت جاودانی بر رسید مشنوع</p>	
<p>تا بیابی همچو او ملک حاصلود حارسان هر جانب اندر دروگر توق تقی و بای و هوئی شب زبام گفت با خود اینچنین زهره کرا این نباشد آدمی مانا پرست</p>	<p>ملک بر هم زن تو او هم وارزود خفته بود آن شه شبانه بر سر بر سر تختی شنید آن نیک نام کا همای تند بر بام سراس بانگ زد بر روزن قصر او که گیت</p>

سرفرد کردند قومی بواجب
 این چه میجوید گفتند اشتران
 پس بگفتند شش که تو بر تخت جا
 خود همان بد دیگر او را کس ندید
 معنیش نهان داد پیش خلق
 چون چشم خویش و خلقان دور شد
 جان هر مرغی که آمد سوی قاف
 هر که رنجی دید گنجی شد پدید
 گفت پیغمبر کو عست و سجود
 حلقه آن در هر آنکو میزند
 گنج میجو مفساد هر سرد یار
 چون کسی افتاد در ویران رنج

ماه می کردیم شب به طلب
 گفت اشتر بام بر که جست مان
 چون همی جوئی ملاقات آله
 چون پرسی از آدمی شد ناپدید
 خلق کی بینند غیر ریش و دلق
 همچو عنقا در جهان مستور شد
 جمله عالم از اولاف و لاف
 هر که جدی کرد در وجودی رسید
 بر در حق کو گفتن حلقه وجود
 بهر آن دولت سری بیرون کند
 تا بیابی داری از فقر و عمار
 عاقبت یابد دران ویرانه گنج

حکایت در بیان آنکه گنجی در خانه ناپهناست و باز یافت او بود قوت هست طلب
 و آن گنج را اگر چه جای دیگر نشان دهند اما جز در خانه خود نمی باید جست که آنچه جوئی ز خود یابے

بود یک میراثی مال و عمار
 مال میراثی ندارد خود و نسا
 او نداند قدر هم کاسان بی یافت
 نقد رفت و کار رفت و خانسا
 گفت یارب برگ دادی رفت برگ

جمله را خورد و بماند و عو روزار
 چون بنا کام از گذشته شرجا
 کو کبده و رنج و کسبش کم شتافت
 ماند چون چندان دران دیر انما
 یابده برکی و یا بفرست مرگ

چون تھی شیر یاد حق آغاز کرد
 خواب دید او با تفسی گفت او شنید
 رو بمصر آنجا شود کار تو راست
 در فلان موضع کی گنجست زفت
 چون ز بغداد آمد او تاسوی مصر
 لیک نغش پیش و کم چیز نامند
 گفت شب بیرون روم من خرم
 شب درین اندیشه بیرون شد کبوی
 ناگمانی خود عس اورا گرفت
 اتفاقاً اندران شب هاسے تار
 تا خلیفہ گفت کہ برید دست
 دچین قشس ہرید و سخت زد
 نعرہ و فریاد از ان درویش خاست
 گفت اینک دادست مہلت بگویی
 تو نہ ز اینجا غریب و منکری
 و انما یاران ہرشتت را سخت
 گفت او را بعد سوگندان ہر
 من نہ مرد دزدی و پیدا دیم
 قصہ آن خواب و گنج زر بگفت

یارب و یارب اجرنی ساز کرد
 چون پری از آدمی شد نا پدید
 شد و عایت مستجاب و مرتجاست
 در پی آن بایدت تا مصرفت
 گرم شد پیشتش چو دید او روی مصر
 خواست وقتی بر عوام الناس اند
 تا ز مردم نا دیدم در کہ پیشم
 و اندرین فکر تہمی شد سوسوی
 مشت و چو بشن د ز منم نا شگفت
 دیدہ ہر مردی ز دزدی شب حرار
 ہر کہ شب گرد اگر خویش منست
 چو بہا و زخمہا بس بی عدد
 کہ مزن تا من بگویم حال راست
 تا شب چون آمدی بیرون بگویی
 راستی کوتا بچہ کار اندری
 ہر کہ اندر دزدی از امثال تست
 کہ نیم من خانہ سوز و کیہ بر
 من غریب مصرم و بغدادیم
 پس ز قصد ان دل آنکس شگفت

بوی صدش آمد از سوگند او
گفت نه دزدی تو و نه فاسق
بر خیال و خواب چندان ره کنی
بارها من خواب دیدم ستم
در فلان کوی و فلان خانه دین
دیده ام خود بارها این خواب من
هیچ من از ره نرفتم زین خیال
گفتم با خود گنج در خانه نیست
بر سر گنج از کدائی مرده ام
زین بشارت مست شد در دوشگاه
باز گشت از مصر تا بغداد او
خانه آمد گنج را او باز یافت

بوی او پیدا شد از اسپند او
مرد نیک و لیک کول و آهقی
نیمت عقلت را تسوی روشنی
که به بغداد دست گنجی ستم
بود خواجه کوی و خانه آن خزین
که به بغداد دست گنجی در وطن
تا بیاجم خواب خود را بی ملال
پس مرا آنجا چه فقر و شینست
زانکه اندر غفلت و در پرده ام
صد هزار احمد بی لب او بخواند
ساجد و راکع ثنا خوان شکر گو
کارش از لطف خدائی ساز یافت

در بیان آنکه طالب عاشق می باید که بداند که اندیشه عقل و دغدغه و هم با هم
راست نمی آید مثنوی

نیست این کار کسی گشت نیست کمال
سخت جانی بایدش فرین چون تو
عقل راه نا ایسری کی رود
لا ابالی عشق باشد نه سرد
سو و عقل امر و ز فردا پیش نیست

که جوید گل نگرود و گداز
تو که داری جان سخت این را بجو
عشق باشد کان طرف بر سرود
عقل آن جوید که زان سودی برد
سو و عشق است آنکه پای پیش نیست

سله نوبت قداری است بصدور ۱۲۸۰

سوداگر میبایدت بردار گام
 چون کسی را خار در پایش چنبد
 وز سر سوزن همی جوید سرش
 خار در پاشتن چنین دشوار یاب
 خار دل را که بید می هر خسته
 مومنی آخرد آرد صفت رزم
 بر امید راه بالا کن قیام
 ایشک می بار و همی سوز طلب
 کاین طلب در تو کردگان حد است
 منکر اند نقش نشت خوب خوش
 منکر آن که تو حقیر می با ضعیف
 در نداری پا بجنبان خوش را
 گزینجا بست در با هر طرف
 اگر چه رخنه نیست عالم را پدید
 تا کشا قیفل وره پیدار شود
 تو بهر حالی که باشی می طلب
 کان لب خشکت گواهی میدهد
 خشکی لب هست پیغامی ز آب

جستجو کن تا شود کارت تمام
 پایی خود را بر سر زانو بند
 در نیا بد بیکند از لب ترش
 خار در دل چون بود داده جواب
 دست کی بودی غمان را کبری
 که ترا بر آسمان بود دست بزم
 همچو شمعی پیشی بخرام ای غلام
 همچو شمعی سر بریده روز و شب
 زانکه هر طالب بمطلوبی سزا است
 بنگر اندر عشق و در مطلوب خوش
 بنگر اندر رحمت خود ای شریف
 تا به بینی هر کم و هر بیش را
 یافت یوسف هم ز جنبش منهن
 خیره یوسف و از می باید و دید
 سومی بجای بی شمارا جا شود
 آب میجو دایما ای خشک لب
 که با خربزر منبع رسد
 که بهات آرد یقین از اضطراب

و بر بیان آنکه طلب بی حوائج مطلوب روی نماید پس تحقیق طالب مطلوب باشد و مطلوب طالب شنوی

ن
خلد

محراب

<p>بیدلان را دلبران بسته بجان میشود صیاد مرغان را شکار تشنگان که آب جویند از جهان چونکه عاشق اوست تو خاموش باش اندرین ره میترسش و میخراش جستن خود جستن او دان یقین</p>	<p>جمله معشوقان شکار عاشقان تا کند ناگاه ایشان را شکار آب هم جوید بعالم تشنگان چونکه گوشت میکشد تو گوش باش تا دمی آندرمی غافل مباش گر بخوید او چه جوئی تو بسین</p>
<p>حکایت در بیان آنکه در طلب پیغامی است از جناب مطلوب و حقیقت آنست که تا او نلکشد نتوان رفت اما رفتن خود را عین کشیدن او باید دانست مثنوی</p>	
<p>آن یکی اللہ میگفتی شبی گفت شیطان کاخرای بسیار کو می نیاید یک جواب از پیش تخت او شکسته دل شد و نهاد سر گفت بن از ذکر چون دامانده گفت لبیکم نمی آید جواب گفت آن اللہ تو لبیک ماست نی تر از ذکر من آورده ام چیلها و چاره جوئیهای تو ترس و عشق تو کند لطف ماست جان جاہل زین دعا جز دور نیست</p>	<p>تا که شیرین میشد از ذکرش لبی این همه اللہ را لبیک گو چند اللہ میزنی باروی سخت دید در خواب او خضر را در حضر چون پشیمانی از ان کش خزانده زان همی ترسم که باشم رد باب وان نیاز و درد و سوزت پیک ماست فی که من مشغول ذکر است کرده ام جذب ما بود و کشاد این پای تو زیر هر اللہ تو لبیک ماست زانکه یارب گفتنش دستور نیست</p>

بر دمان و بریش قفلست و بند
گر بدی با او دران درگاه کار
آنکه را خواهند او خواهان بود
تشنه می نالد که کو آب گوار
جذب آبت این عطش در جان
حاصل آنکه هر که او طالب بود
گر گران و گرشتابنده بود
در طلب زن دایما تو هر دو وقت
لنگ و لوک و خفته شکل و بی او

تا نئالد باحتدا وقت گزند
نار و اندیش کیبار و دو بار
و آنکه را جویند او جوینان بود
آب هم نالد که کو آن آب خوا
ما ازان او و هم او زان سا
جان مطلوبش دران راعب بو
عاقبت جوینده یا بنده بود
که طلب در راه نیکو ره برست
سوی او می غنچ و او را می طلب

نهر تانی در بیان توسل بذیل ارشاد پیر کامل که حبل الله المتین است و اعتصم به
الذی جمیعاً بآنگه چون طالب و مطلوب خود صادق باشد یا صدق طلب او را بگذارد
شیخی محکم رساند یا ارادت تمام شیخ را بسر وقت او آورد چنانچه آن عرف کامل
میگوید رباعی گرد و دست در دوین ترا دست دهد یا در ارادت و طلب در
توجه یا موسی کشان ترا سوی شیخ برود یا او بد و اسپه رخ بسوی تو نهد
در ملازمت این حضرت رعایت آداب باید کرد و شرائط سجاسی باید آورد آنچه درین
باب می باید ازین نهر و صورت دور شمع برستند آن منابع تحقیق جلوه می نماید و الله اعلم
و علیه اعتمادی رتبه اول در صفت شیخی که رهبری را شاید شیخ درخت پیر را
گویند اینجا پیر معنوی مطلوب است زیرا پیر صبور البر که مع اکابر کم مراد از اکابر بزرگان
صاحب حال اندر پیر ماه و سال

شیخ که بود پیر یعنی موی سفید
 هست آن موی سیه و صفی شبر
 چونکه هستی اش نماند پیراوست
 هست آن موی سیه هستی او
 که رسید از بعض اوصاف بشر
 چون یکی موی سیه کان صفت است
 چون بود موی سفیدار با خودت
 و در سر موئی ز صفش باقی است
 امی بساریش سیاه و مرد پیر
 پیر عقلم باشد امی پیر
 از بلبلیس آن پیر تر خود که بود
 طفل گیرش چون بود عیسی نفس
 شیخ نورانی ز حق آگ کنر
 شیخ تابستان و خلقان تیر ماه
 کرده ام نخت جوان را نام پیر
 بر نویس احوال پیر راه دان
 غیر پیراوستا و سرش که رسد
 پیر نورانی که ازستی او
 همدکن تا مست نورانی شوی

معنی این موبدان امی با امید
 نیست آن موی لیش و موی
 که سیه موباشد او خود باد و موت
 تا ز هستی اش نماند تا ر موب
 شیخ نبود کمال باشد امی پیر
 نیست بروی شیخ و مقبول خدات
 او نه پیر است و نه حاصل نیرت
 آن نه از عرش است آن آفاقی است
 امی بساریش سپید و دل چو قیر
 نه سپیدی موی اندریش بر
 چونکه عقلش نیست اولاشی بود
 پاک باشد از غرور و از هوس
 با سخن هم نور را همراه کند
 خلق مانند شبند و پیر ماه
 کو ز حق پیر است نه از ایام پیر
 پیر را بگزین و عین راه دان
 پیر گردون نی ولی پیرشاد
 مست و بخود نشد کسی که یافت بود
 تا ز تقلیدی به تحقیق روی

هست صورت یک ولی معنی صلا
وان یکی را روی او خود روی او
بو که گردی تو ز خدمت روشناس
پس بهروستی نشاید دادست

از مقلد تا محقق فرق است
آن یکی را روی او شد سوی دوست
روی هر یک مینگرید ارباب
چون بسی ابله ای آدم روی است

و بسیار آنکه مقلدان تشبه با بل تحقیق میکنند از روی صورت و اگر چه در معنی این
گلستان بوی نشینده اند و این جمله ایست که جهت فریب عوام کوتاه نظر آنگینند مثنوی

لیک تلخ اندر شکر مضمهر بود
قرص نان از قرص سه دو نیک است
صوفیان بدنام هم زین صوفیان
تا گمان آید که هست او خود کسی
ننگ دارد از درون او یزید

ای بسا شیرین که چون شکر بود
ظا هر شش ماند بظا هر با و لیک
نقش صوفی لیک اورانیت جان
حرف درویشان بد ز دیده بسی
خورد که در سخن بر با یزید

صفت جماعتی است که ره زفته دعوی راه شمالی کنند و بمنزل نارسیده
از نهایت مقامات خبر دهند

از ره مردان ندیده غیر صوف
جان زشت او جهان سوزی کند
راه نتوانند دیدن ره روان
پس روی کن تا روی در پیش چشم
کاین طرف دانه است یا خود آنگاه
دیده گرد و نقش باز و نقش زاغ

ای بسا رزاق کول بی وقت
ره نمیداند تولا و وزی کند
رزق چون برف است اندر نور آن
این قلا و وزی کن از حص جمع
شمع مقصد را نماید همچو ساه
گر بخوابی در خوابی در سپراغ

ورنه این زباغان دعا افروختند
 بانگ هدیدگر بیاموزد قتا
 رنگ بر بسته ز بر بسته بدان
 حرف درویشان و نکته عارفان
 حرف درویشان بنزد مرد مردون
 کار مردان روشنی و گرمی است
 حرف درویشان بسی بگرفته باد
 لاف شیخی در جهان انداخته
 هم ز خود ساک شده و اصل شده
 بینوا از خوان و نان آسمان
 او ندکرده که خوان بنهاده ام
 ای صلا ساده دلان هیچ هیچ
 طفل راه فقر چون پیری گرفت
 که بیاتاماه بنسایم ترا
 چون نمائی چون ندیدیستی بچهر
 چند زدی حرف مردان خدا
 چونکه آید خیز خیز این رحیل
 چا پلوسی لفظ شیرین و فویب
 ای بان شوخان اندر احترام

بانگ زباغان سپید آموختند
 راز هدیدگو و پینام سبا
 تاج شاهی راز تاج هدیدان
 بسته اند این بیجیا یا ان بر زبان
 تا بخواند بر سلیمی زان فسون
 کار و دنان حیل و پیش می ست
 تا دکافی و اکتد بر رشاد
 خویشتن را با یزیدی ساخته
 محفل و اگر در دعوی که و
 پیش او نداشت حق یک استخوان
 نایب حقم خلیفه زاده ام
 تا خورید از خوان جودم هیچ هیچ
 پیروان را غول او پیری گرفت
 ماه را هرگز ندیده مفترا
 عکس مه در آب هم ای خام غم
 تا فروشی و ستانی مرجا
 کم شود زان پس فنون قان قیل
 می ستانی می نمی چون ز بحیب
 از شهان ناموخته جز گفت لاف

میدد در ابلمان که عیسی ام
 بیخبر از گفت خود چون طوطیان

هر یکی در کف عصا که موسیم
 صورتی بشنیده گشته ترجمان

تمتیل در آنکه چون طوطی به آدم انس ندارد که از تلقین تواند گرفت آئینه پیش و
 او دارنده بصورت خود در آن آئینه بیند و آن سبب تعلیم او شود همچین حق نبی و ولی را
 چون آئینه پیش روی مرید دارد و از پس آئینه تلقین کند و چون تقلد سخن از جنس خود شنود
 در غلط افتد و بی تحقیق نبرد و مصراع در راه بماند و بمنزل زرسد و شنود

عکس خود را پیش او آورد
 حرف میگوید ادیب خوش زبان
 گفت آن طوطی که در آئینه هست
 بیخبر از صاحب علم لدن
 خویش را بیند مرید مسکلی
 کی به بیند وقت گفت و ماجرا
 و آن دگر سرسیت اوزان بیخبر
 او نداند طوطی ست او نه ندیم
 کاین صفت کار دهان او فتاد و خلق
 جز سلیمان زمان خوش نظر
 منبر و محفل بدان افروختند
 یاد را آخر حجت آمد بره نمود

طوطی در آئینه میدید او
 و پس آئینه استاد نهان
 طوطیک پنداشته کاین گفت
 پس جنس خویش آموزد سخن
 همچنان در آئینه چشم ولی
 از پس آئینه عقل کل را
 او گمان دارد که میگوید بشهر
 حرف آموزد ولی سر قدیم
 هم صغیر مرغ آموزند خلق
 بلکه از معنی مرغان بیخبر
 حرف در ایشان بسی آموختند
 با خبر آن حرفشان روزی نبود

حکایت حال آن قوم که از حجاب بیرون نیامده چشم دل باز نشود دعوی بصیرت کنند

واز مقالات ایشان نه ایشانز اوقتی باشد و تمعنا ترا هایتی او تکب فی ضلال سیرت شوم

در ربی ماده سگی بد حاله
 سگ بچه اندر شکم بزنا پدید
 سگ بچه اندر شکم زد چون زنا
 بیچاکس ویت این اندر جهان
 حیرت او دمبدم میگشت بیش
 جز زو گاه خدا عزوجل
 در چله و امانده ام از ذکر تو
 در حدیقه ذکر سیستان شوم
 کان شمالی دان جزب جانان
 چشم بسته بیده گویان شده
 نه شکار انگیز و نه شب پاسبان
 دزد نادیده که منع او شود
 روستائی را بدان کج می نهد
 صد نشان نادیده گوید بهر جا
 در فریب اقتداران آسمان

آن یکی میدید خواب اندر چله
 ناگهان آواز سگ بچکان شنید
 بس عجب آمد در آن بانگسا
 سگ بچه اندر شکم ناله کنان
 چون بحسب از واقعه بد خویش
 در چله کس رانداه عقده سل
 گفت یارب زمین گان گفتگو
 پیر من بکاشی تا پیران شوم
 آمدش آواز تافت دوزنان
 کز حجاب و پرده بیرون ناسه
 بانگ سنگ اندر شکم باشد زیان
 گرگ نادیده که دفع او بود
 ماه نادیده نشا نه میسد
 از برای شتری در وصف ماه
 خویش را رنگ دگر بیند وزان

حکایت حال طایفه که بزنگ و بوی معرفت رسمی و بدعوی بهیمنی فریفته شده
 خود را کم کنند بی آنکه چیزی یافته باشند

و ندران خم کرد یک ساعت زنگ

ان شغالی رفت اندر خم زنگ

پس برآمد پوستین نگین شده
 و دید خود را سبز و سرخ و رنگ زرد
 جمله گفتند ای شغالک جان چیست
 از نشاط ما کناره کرده +
 یک شغالی پیش او شد کافلان
 شید کردی تا بمسیر بر چه
 پس کبوشیدی ندیدی کر می
 گرمی آن آبیا و اولیاست
 آن شغالک رنگ رنگ آیدفت
 بنگر آخرد من و در رنگ من
 چون گلستان گشته ام مندان
 کرد و فرآب و تاب و رنگ بین
 مظهر لطف خدائی گشته ام
 ای شغالان بنمخوانیدم شغال
 آن شغالان آمدند آنجا بجمع
 پس چه خوانیمت بگوای جوهری
 پس بگفتند کس طاووسان
 تو خنان جلوه کنی گفتا کنی
 بانگ طاووسان کنی گفتا که لا

که منم طاووس قلیین شده
 خوشیتن را بر شغالان عرضه کرد
 که تزار در سر نشاط ملتوی است
 این تکبیر از کجا آورده +
 شید کردی تا شدی از خوشدلان
 تا زلات این خلق را عبرت دی
 بس ز شید آورده بیش رمی
 باز بیش رمی پناه بروغاست
 بر بنا گوش ملامت گریگفت
 یک صنم چون من ندارد خود من
 مر مرا سجده کن از من سرکش
 فخر دنیا خوان مرا و کن دین
 لوح شرح کبریا فی گشته ام
 کی شغالی را بود چندین جمال
 با همچو پروانه بگرداگر و شمع
 گفت طاووس نرمی چون شتری
 جلو ما آرند اندر گلستان
 بادیه نازت چون گویم من
 پس نطاووس خواجه بوالعلا

خلعت طاووس آمد از آسمان
سوی طاووسان اگر پیدا شوی
ز شتیت پیدا شد و رسوائیت
چون محک دیدی سیه شتی چون قلب
ای سگ گر گین شت از حرص هوش
بوشناسانند حاذق دروصاف
رو عیبت باش چون سلطان
چون نه کامل دکان تنها گیسر
انفتوا را کوشش کن خاموش باش
آنکه زرق او خوش آمد مر ترا
بر که او بر خوی و بر طبع تو رسیت
رویو یار خدائی را تو زود
رسیری بگزین که ره فرستد بود

کی دهی از رنگ دعویها بدان
عاجزی از جلوه رسوا شو
سرنگون افتادی از بلا نیت
نفس شیرین رفت و پید گشت قلب
پوستین شیر را بر خود پیش
تو کلید بیاد و موکن کر کزات
خود مران چون مرد کشتیبان
دست خوش می باش تا کردی خمیر
چون زبان حق گشتی گوش باش
آن ولی تست نه خاص خدا
پیش طبع تو ولی است ذبیست
چون چنین کردی خدایار تو بود
تا بهم کراشیش ره فرستد شود

بیتل در بیان متابعت کردن مرید شیخ ناریسید را و آنمودی بگمراهی تمامت مثنوی

واعظ را گفت روزی سائک
یک سوال استم بگو ای ولباب
بر سبب بازوی کی مرغی نشست
گفت اگر رویش بشهر دم بده
در سوی شهرست دم روستوی نه

کی تو منبر را سنی ترا می
اندرین مجلس سوالم را جواب
از هر وازدم که هدایت گشت
روے او ازدم او میدان که به
خاک آن دم باش و رویشن بجه

ده مروده مرد را حق کند
 ده چه باشد شیخ و اصل ما شده
 سر سکه کن تو خاک هر بگزیده را
 هر جامی که کند رو در نبات
 هر نباتی که بجان رو آورد
 باز جان چون روسوی جانان
 هیچ آئینه دگر آهن نشد
 هیچ انگور دگر غوره نشد
 چخته گردد از تفسیر دور شو
 چون ز خود رستی همه بران شد

عقل را بی نور و بی رونق کند
 دست در تقلید و در حجت زده
 هم بسوزد هم باز دیده را
 از درخت بخت او روید حیات
 خضر و اراز چشمه حیوان خود
 رخت را در عیب بی پایان بند
 هیچ نانی گندم خرمن نشد
 هیچ میوه بخت با کوره نشد
 آنچه بر مان محقق نور شو
 چون که گفستی بنده ام سلطان شد

در بیان آنکه ز رانند و اگر چه تالیستی دارد اما چون محک تجربه پیدا شود سیر روی کرد و در تمام عیار خود جوایمی محک است تا جوایم اصلی عرض کند گوهر در دم و صاحب نظری بچشم

صد هزاران امتحانست ای سپهر
 گرداند خام او را ز امتحان
 گر نبود می امتحان هر بدی
 نور مردان مشرق و مغرب گرفت
 آفتاب حق بر آمد از مسل
 بین که اسرافیل وقتند اولیا
 جان مرده هر یک اندر کورتن

هر که گوید که منم سربنگ تر
 پسخنگان راه جویندش نشان
 هر محنت در جهان رستم بی
 آسمانها سجده کردند از شکفت
 نذیر چادر رفت خورشید از نخیل
 مرد در از ایشان حیاست و نما
 بر جبهه آوازشان اندر کفن

زنده کردن کار او از خداست
بانگ حق آید همه بر خاستیم
گر چه از طقوم عبد اللہ بود

گوید این آواز ز آوازهاست
ما بمردیم و بجای کاستیم
مطلق آن آواز خود از شه بود

با صلاح این طایفه عبد اللہ زنده بود کامل که حق تعالی تجلی فرموده باشد بروی جمیع
اسما و اذکمل و اتم عبادت و بلندترین مقامی و بزرگترین مرتبه او راست و این
خاصست پیغمبر مصلی اللہ علیہ وسلم کما قال اللہ تعالی و انه لما قام عبد اللہ و این تحقیق
او راست و تبہیت ورثه او را از قطاب و اگر بر غیره قطاب اطلاق کنند
بجسب مجاز باشد معنوی

نور کی یا بسند ارومی دیگران
چه شد در چشمها الا که چشم
از نهایت و ز نخست آ که بود
پیش او کشف باشد حال
بر زمین رفتن چه دشوارش بود
در حضور و غیب آگاه از خبر
در بحر علم اسرار خدا
نور گشت و تابش مطلق گرفت
زان بود اسرار حقش در دلب
در جهان جان جو اسیر القلوب
تیر خسته باز آمدش بر او

هر که انوری نباشد در قران
همچو غمش گو کند در چشم
شیخ کو بنظر بنور اللہ بود
در درون دل در آید چون خیال
آنکه بر افلاک رفتارش بود
اولیا اطفال حق اندای پدر
پاسبان آفتابند اولیا
هر که او خوی ولی حق گرفت
مردہ از خود شده زنده بر لب
بندگان خاص عن سلام الغیوب
اولیا را هست قدرت از آنکه

اولیا آئینه خاص هستند	اولیا مرآت نور مطلقند
دگر خود سازان آئینه را	صیقلی کن بیکد و روزی سپید

در میان آنکه اولیا را بیده سر باید دید پیشم سر که کافران نظر ظاهری دیدند لاجرم از حقیقت باطن غافل ماندند که مابذلابشر مشکلم جا بلان حالات انبیا و اولیا و خواص راه خدا بر حالات خود قیاس کردند که باکل الطعام و پیشی فی الاسواق و ازان خبیره که انانی وادی و انت فی الوادی

کارپاگان را قیاس از خود گیر	که چه ماند در نوشتن شیر سیر
جمله عالم زین سبب گمراه شد	کم کسی ز ابدال حق آگاه شد
همسری با انبیا برداشتند	اولیا را همچو خود پنداشتند
گفت اینک ما بشر ایشان بشیر	ما و ایشان بسته خوایم و خور
این ندانستند ایشان از عجمی	در میان فرقی بود بی منتها
هر دو گون زنبور خور د از یک محل	لیک ازین شنیدش مزان دیگر گل
هر دو گون آهوکیا خورند و آب	زین یکی سرگین شد و زان مشکتاب
هر دو فی کردند از یک آب خور	آن یکی خالی و دیگر پر شکر
صد هزاران همچنین اشباهین	فرق شان هفتاد ساله راهین
این خور دگر د پلیدی زان جدا	وان خور دگر د هم نوح خدا
این خور د زاید همه بحسل و حسد	آن خور د زاید همه عشق احد
هر دو صورت گرهیم ماند و است	آب تلخ و آب شیرین را صدقا
جزله صاحب ذوق بشناسد بیا	او شناسد آب خوش از شور آب

هست ترکیب محمد لحم و پوست
 گوشت دارد پوست دارد استخوان
 کاندران ترکیب باشد معجزات
 ساحران موسی از استینه را
 زین عصا تا آن عصا فقیهت ژرف
 لغت الله این عمل را در قفا
 خلق دیوار یکسان میروند
 بر گما همزنگ باشد در نظر
 بیضه ما را چه باشد و شهر
 دانه آبی بدانه سیب نیز
 جز ازین سپدرینجا ای فلان
 قصه جنگ انبیا برداشتی
 کار ازین ویران شدت ای مردمان
 تو همان دیدی که ابلیس لعین
 چشم ظاهر را بر و یکدم ببند
 دیده معنی زمانی بر کشا

گر چه در ترکیب هر تن جنس او
 بیج این ترکیب را باشد همان
 که همه ترکیبها گشتند مات
 بر گرفته چون عصای او عصا
 زین عمل تا آن عمل را ہی شگرت
 رحمة الله این عمل را در وفا
 آن یکی ذر ذوق و دیگر در دند
 میو یا هر یک بود نوع دیگر
 بیضه کجشک را در دست راه
 گر چه ماند فرهادان ای عزیز
 که بشر بنی تو مردان را نه جان
 جسم دیدی آدمی پنداستی
 که بشر دیدی مرا اینها را تو عام
 گفت من از آتشم آدم ز طین
 چند بینی صورت آخر چند چند
 تا به بینی فرهاد در فرقا

در بیان آنکه اولیا محبوبان بارگاه عزت و غیرت الهی حکم اولیائی تحت قبای ایشیا
 در نقاب ان الله یامرکم اخفیا و ینہان میدارد تا دید هیچ ناخومی جمال با کمال ایشیا
 نه بیند و شک نیست که ولی را جز ولی شناسد و بعضی اولیا باشند که هیچکس را از اولیا

در دین

و غیر هم رجال ایشان اطلاع نباشد و باشد که حال ایشان نیز بر ایشان مخفی بود چنانچه
حضرت فرماید مصرع در راه تو مردانند از خویش نهان مانده متنوع

قوم باطن سخت پنهان میروند
اینهمه دارند چشم هیچکس
روی شان چشم حق بین دیده آ
پیرانشانند کاین عالم نبود
پیش ازین تن عمر بگذاشتند
در فضای محض شی را دیده اند
پیشتر از فلک کیوان دیده اند
پیشتر از خلقت انگوهرها
این فلک در دور ایشان جریعتوش
اندرین یکم ماه بیان پرفن اند
ما میان قعر در یاسی جلال
بس مجال از سحر ایشان حال شد
هر چه میخواستند ایم میکنند
تا دل مرد خندانانند بدرد
صد هزاران چتر از خشم شمان
خشم مردان خشک کردند سیاب
گاه خشم این اندام گاه وجود

سخره خلقان ظالم بر کی شوند
می نیفتد بر لقا شان بکنش
هر گرا آن دیده است این دیده
جان ایشان بود در یاسی جو
پیشتر از کشت بر برداشتند
پیشتر از د انسان دین اند
پیشتر از انگور می را دین اند
خورده میها و نموده شوهرها
آفتاب از جویشان زلف پیش
ما را از سحر مای می کنند
بحر شان آموخته سحر حلال
خس انجارت و نیکو فال شد
و غضب پنج جهان بر میکنند
بیج قومی را خدار سو انکرد
سزنگون گردید ای بدگوهران
خشم دلها کرد عالم را خراب
پیش شان صد گنج یک جبه نمود

گر گدائے بود شایبش ساختند
تا کر آن گنجا آید بدست
صدقیامت بگذرد وین ناتمام

هر که از جود خود بنواختند
دست شان مفتاح گنج رحمت است
تا قیامت گر بگویم زین کلام

ای عزیز چون دانستی که اولیا پنهان اند پس شخص حقیر خلقت خلقان کسوت بظفر
حقارت منکر که شاید از اولیا باشد و بوی رانی صورت از آبادانی معنی او غافل شو که گنج در
ویرانه بود چون دانستی که گنج هست اگر طالب آنی در هر ویرانه بطلب تا باشد
که جانی یابی مثنوی

هیچ ویران را بدان خالی ز گنج
چون نشان یابی بچشمین طواف
گنج می پسندار اندر هر وجود
که سیه کردند از بیرون ز
وز برون آن غسل دو آلود شد
شادی بچشم درین بازار نیست
گنجا پیوسته در ویراناست
گشت طینش چشم بندان بعین
جان همی گفتش که طینم بندت
او چو ابله نیست دارد در درون
وانکه میراث بلیست آن نظر
پس تو میراث آن سگ چون سب

چونکه گنجی هست در عالم مرغ
قصد هر درویش میکن از گران
چون تر آن چشم باطن خود نبود
تو بدلق پاره پاره کم نگر
از برای چشم بد مردود شد
گنج بی مار و گل بیخار نیست
گنج و گوهر کی میان خانهاست
گنج دائم چون بویران بد فین
او نظر میکرد در طین سست
هر که ویران دید و غافل شد ز گنج
تا تومی بینی عزیزان را بشد
گر نه فرزند بلیسی اعنید

من نیم سگ شیر ختم حق پرست
شیر دنیا جوید آنسکارسی و برگ
پیش آن چشمی که باز در برهت

شیر حق آنست که صورت برت
شیر مولی جوید آزادی و ترک
هر کلبهی را کلبی در برهت

در بیان اتحاد نبیا و اولیا از روی معنی اگر چه بحسب صورت متعدد نماید
والفقر انکس واحدة مثنوی

ده چراغ ارحاضر آید در مکان
فرق نتوان کرد نور هر یک
گر تو صد سیب صد آبی بشتری
در معانی قسمت و اعداد نیست
مفترق شد آفتاب جانها
چون نظر بر قرص داری آودیت
تفرقه در روح حیوانی بود
چونکه حق رش علیهم نوره
اتحاد یار با پاران خوشست
هزنی و هر ولی را مسلکی ست
مومنان معدود یک ایمان یک
جان حیوانی ندارد اتحاد
گر خورد این نان نگرود سیر آن
بلکه این شادی کند از مرگ او

هر یک باشد بصورت غیر آن
چون نبورش روی آری شکی
صد نماید یک بود چون بفشری
در معانی تجزیه و افراد نیست
در درون روزن از ابدانها
آنکه شد محبوب ابدان در شکست
نفس واحد روح انسانی بود
مفترق هرگز نگرود نور هو
پای معنی گیر صورت سرکشست
یک تا حق می برد جمله یکی ست
چشم شان بسیار لیکن جان یک
تو مجو این اتحاد از روح باد
در کشد بار این نگرود آن کران
از حسد میرد چو بسند برگ او

<p>جان گرگان و سگان هر یک جداست با چو آن یک نور خورشید سما لیک یک باشد همه انوارشان چون نماند جان بار اقاعدہ</p>	<p>متحد جانهای شیران خداست صد بود نسبت بصحن خانها چونکه برگیری تو دیوار از میان مومنان مانند نفس واحده</p>
<p>امی در ویش اگر چه بحسب معنی اتحاد انبیا و اولیا ثابت است اما از روی مرتبه فرق فتح است تنک الرسل فضلنا بعضهم علی بعض لاجرم در هر زمانی قطبی و عوثی باشد که افضل و اکمل و لیبیای زمان بود و او را کامل الاعصار خوانند و بحق خلیفه الله باشد و سیان خلق و این خلیفه را مقام تحقق است بمظهریه ذات و صفات اسماء الهی و او مرآت ذات بجمع شیون ذاتیه و رابطه فیض است از رب بمر بوب زیرا که قابلیت او بفیض اقدس که عبارت است از طور احدیه حاصل آمد چون خارجی هر یک که مستعد قبول هوا است از فیض مقدس که ظهور و احدیت بود حاصل گشت پس اقدس اول با قدم موجودات که قطب است و اصل گردد و چون آن فیض تا بحر رسد فیض مقدس باشد و حضرت مولوی قدس سره درین معنی میفرماید</p>	
<p>قطب شیر و صید کردن کار اوست چون بر خنجر بینوا مانند حلق زانکه وجه حلق باقی زرق است او چو عقل و خلق چون اعضای تن ابهانشش فرد دیدند و ضعیف ضعف قطب از تن بود از روح</p>	<p>باقیان این حلق باقی حوا اوست که کف عقل است جمله زرق حلق این نگهدار دلت توحید خوست بسته عقل است تدبیر بدن کی ضعیف است آنکه باشد شد حریف صنعت در کشتی بود در نوحی</p>

ای درویش ظاهر قطب با خلق است بخت افاده و باطن با حق برای استفاده
 چون بظاہر نگری انما اناب بشر شکم و چون باطن را ملاحظ کنی لی مع الصدوق لا یعنی
 فیہ ملک مقرب ولا نبی مرسل حضرت درین معنی مفسر بایہ

<p>گردشش افلاک گردا و بود و آن دگر نقشش چو مبر آسمان و آن دگر با حق بگفتار عیس گوشش باطن جانب اسرار کن چشم سر حیران ماز غ البصر پایی معنی فوق گردون و طواف این درون وقت دان مردان یضین و آن دگر یار ابد ترن انزل هست یک نقش امام القبلتین هیچ غیبی مرد را غایم نماند کی حجاب آرد شب بیکانه اش کفر او ایمان شد و ایمان نماند او ندارد هیچ از اوصاف خویش بر پرید از چاه بر ایوان جاه هم نماند و هم نشسته پیش رو و آن ولی کم از وقت بدیل آوست</p>	<p>قطب آن باشد که گرد خود نشد آن یکی نقشش نشسته در جهان این دباشش نکتہ گو یان جلیس گوش ظاهر ضبط این افسانه کن چشم ظاهر ضابطه حلیه بشر پایی ظاهر در صفت سبی صواف جز و جزو دش را تو بشم بچنین این که در وقت است باشد تا بسل هست یکنامش ولی ذوالمنن خلوت و چله برو لازم نماند قرص خورشید است خلوتخانه اش علیت و پر هیز شد بجران نماند چون الفت از استفاضه شد پیش خلعتی پوشید از اوصاف شاه مهدی یادی و سیت اسی را جو او چون نور است خرد جبرئیل آوست</p>
---	--

حضرت مولوی در بیان فوائد ادب و نتائج بے ادبی میفرماید

نی ادب محروم گشت از لطف رب
بلکه آتش دہم آفاق زد
آن زبے باکی و گستاخیت ہم
شد عزازیلے زجرات رد باب
وز ادب مصوم و پاک آمد ملک
کرد فعل خود نہان دیودنی
او فعل خود شد غافل حوما
زان گنہ بر خود زدن او بر خورد
آفریم در تو آن جسم و محن
چون بوقت عذر آن کردی نہان
گفت من ہم پاس آنت داشتہم
ہر کرا حرمت نباشد بر خورد
آب مردی و اب مردان نختید
رہن مردان شد و نامرداوت

از خدا جویم توفیق ادب
بے ادب تنہا نہ خود را داشتید
ہر چہ بر تو آید از ظلمات و غم
بزرگستاخی کسوف آفتاب
از ادب پر نور گشتت این فلک
گفت شیطان کہ جا اغویتی
گفت آدم کہ ظلمنا نفسنا
در گنہ او از ادب پنهانش کرد
بعد توبہ گفتش ای آدم نہن
نہ کہ تقدیر و قضای من بدان
گفت من ترسیم و بگذاشتم
ہر کہ آرد حرمت او حرمت برد
آن گروہی کز ادب بگریختند
ہر کہ نامردی کند در راہ دوست

ای درویش رعایت ادب با خاصان خدا شایع ادب است با خدا و الظاہر

عنوان الباطن مشغولے

در حضور حضرت صاحب دلان
زانکہ دل نشان بر سر این فاطن است

دل نگہدارید ای بیجا صلان
پیش اہل دل ادب بر باطن است

هست زان سوی خرد صد جمله
گریه او ناز غمست و نه از نسج
آب دیده او چو دیده او بود
گریه او خنده او نطق او

عقل را واقف بدان زان مسئله
روح دانند گریه حین اسلح +
دیده نا دیده دیده کی شود
نیست از وی هست محض صنع هو

و بر بیان آنکه گنجه‌ای که بد بخاری که گریه تو از او باشد باری جمد کن تا گریه تو برای او باشد
که جزای آن بگانیست مگر مشاهده تقابیر معنوی قدس سره فیضیه

من غلام آن س بهت پرست
من غلام آنکه نافر و شد وجود
چون بگیرد آسمان گریان شود
دست اشک ته بر آرد درد عا
ای خدا شکتگاز دست گیر
ز آب دیده بنده بے دیده را
ورنماند آب آهم ده بسین
او چو آب دیده جست از جو دحق
چون نباشم ز اشک خود بار کیس
چون چنان چشم اشک را مفتون بود
قطره زان زین دو صبد همچون است
ای درینا اشک من بس چون بدی
ای درینا اشک من دریا بدی

کو بغیره گیمیا ناز و شکست
جز بان سلطان بافضال وجود
چون بنالد چرخ یارب بخوان شود
سوی اشک ته بود فضل خدا
ز آب دیده چاههارا کن غدیر
سبز نه بخش و نباتی زین چرا
همچو عینین نبی هطالتین
با چنان اقبال و اجلال سبق
من تهی دست و فقیر و کالیس
اشک من باید که صد بس چون بود
که بدان یک قطره انس و جن است
تا تار آن بت موزون شدی
تا تار دل بر زبا بدی

چون بنالد زار بے مشکر و کله
 هر دشمن صد نامه صد پیک از خدا
 چونکه شد اشکسته سازندش دست
 پس شدند اشکسته او عاقلان
 عاقلان اشکسته اش از اضطرار
 عاقلانش بندگان بندگی اند
 خود نشان مومنان مغلوبیت
 گر تو مشک و عنبری را بشکنی
 در اگر چه خورد و اشکسته شود
 ای در از اشکست خود بر سر فر
 بی شکستن کی دستی میرسد
 پیش حق بیکانه از روی نیاز

افتد اندر هر دو عالم غلغله
 یار بی زو شصت ولبیک از خدا
 چونکه گم شد میکنندشس باخبت
 لیک کو خود آن شکست عاشقان
 عاشقان اشکسته با صد اختیار
 عاشقانش شکری وقتندی اند
 زانکه در اشکست مومن خوبیت
 عالمی از فوج ریحان پر کنی
 توتیاسی دیده خسته شود
 کرسکستن روشنی خواهد شدن
 بی نیازی کی گشاده می شود
 به که عمری در سجود و در نماز

در بیان آن مخلص که برفوت نماز جماعت حسرتی تمام خورد
 و بقضی ملتے مالا کلام رسید میفر ما پد

آن یکی میرفت در مسجد درون
 گشت پرسان کابین جماعت را چون
 آن یکی گفتش که پیغمبر نماز
 گفت آه و دروازان آمد برون
 آن یکی از جمع گفت آن آه را

مردم از مسجد همه آمد برون
 که در سجده می برون آید زود
 با جماعت کرد و فارغ شد ز راه
 آه او میداد از دل بومی خون
 تو بمن ده آن نماز من ترا

گفت

اوستد آن آه را با صد نیاز
 که خریدی آب حیوان و شقی
 شد نماز جمله حلقان قبول
 در گذشت است از و صد ذکر و نماز
 که نشاید ناز با حکم خدا
 جمله اینجا کمتر از خاک زینند

گفت دادم آن و پذیرفتم نواز
 شب بخواب اندر بگفتش با تفتی
 حرمت این اختیار و این دخول
 آن تا سفت و آن فغان و این نیاید
 اگر نیازی می کنی اینجا بیاید
 جمله خوبان سر برین در می نهند

در بیان آنکه حضرت حق مرجع همه است و رجوع و اعیان برای اجابت دعوات بحضرت
 اوست و رجا اسیدواران و اثنی اجنابت بی علت او و لفظ الله خود بدین معنی دلالت میکنند

یولسون فی السحواج هم لیدیه
 و ائمتنا ما وجدنا ما لیدیک
 جمله نالان پیش آن د بیان فود
 عاشقان کی جان کشیدند می پیش
 جمله پرندگان در او جسا
 مایه زو یا بند هم دی هم بهما
 که مشر و مگذارم ای حق یک زبان
 ای که بر آیم تو کردستی سوار
 دادن حاجت از و آموختند
 آب دریم جو جو از خشک جو
 لیک بهتر شد هر سو میسرود

معنی است گفت آن سیبویه
 گفت ائمتنا فی حوائجنا الیک
 صد هزاران عاقل اندر وقت در
 کردند ندی هزاران بار پیش
 بلکه جمله ماهیان در موجها
 بلکه خاک و باد و خیر و شر
 هر دوش ملا به کنده این آسمان
 دین زمین گوید که دارم بر قرار
 جملگان کیسه از و بردوختند
 این از و خواهی دنی از غیسراو
 آب اگر بسیار در جو میسرود

ن
عدو

تشنه شو یعنی نیاز آور به آب
نیک بنگران دین اسی محجب
بنده می نالد بحق از درد پیش
حق همی گوید که آتش رنج و درد
در حقیقت هر دعا دار وی هست
که از و اندر گریزی در حلالا
اسی انخی دست از دعا کردن مدار
گر اجابت کرد او را بس نکوت

تا شوی سیراب از ان بحر عذاب
که دعا را بست حق در استجب
صد شکایت میکند از درد خویش
مر ترا لا به کنان و ارسته کرده
دو ستار صادق و دوجوی هست
استغانت جوی از لطف خدا
با اجابت یار اویت چکار
ور کند موقوف آنم لطف اویت

در بیان آنکه تاخیر اجابت دعای مؤمن سبب است که زاری او
پسندیده حضرت باریست ان الیحب الملین فی الدعاء

مستجار

یاری

سنگوار

اسی بسا مخلص که نالد در دعا
تار و وبالای این سقفت برین
بس ملایک از خدا نالند زار
بنده مومن تضرع میکند
تو عطا بیگانگان را میدسپه
حق بفر باید نه از خواری اوست
حاجت آوردش ز غفلت سوی من
گر بر آرم حاجتش او وارود
گرچه می نالد بجان یا مستجار

تار و دو و دخلوشش و سبسا
بوی مجر از انین المنببین
کامی مجیب هر دعای مستجار
او نمیداند بجز تو مستند
از تو دار دآرزو سرشته
عین تاخیر عطا زاری اوست
او کشیدش موکشان در کوی من
هم دران باز بچه مستغرق شود
دل شکسته سینه خسته گو بزوار

<p>خوش همی آید مرا آواز او طوطیان و بلبلان دلپسند زلغ را و چغدر را اندر قفص</p>	<p>آن خدا یا گفتن و آن ساز او در خوش آوازی قفص را ساکنند کی کنند این خود نیابند و قفص</p>
---	---

و بسیار آنکه هر کس را خواهند که ملازم درگاه باشد حاجت او دیر و آسود و هر که را نخواهند
زود زودش بازگردانند و از آنجا گفته اند هر چند دعا کنی اجابت نکند زیرا که مراد ما همه را نیست

<p>پیش شاهد بازگرا آید و دوتن هر دو نان خواهند از روز و تر قطیر آن دگر را که ششستش قد و خند گویش نشین زمانه بی گزند چون رسد آن نان گرمش بعد که هم بدین فن دارد ارشش میکند که مرا کار نیست با تو یک زمان بی مرادی مودنان از نیک و بد</p>	<p>آن بی کم پیرو دیگر خوش ذوق آرد و کم پیرو را گوید بگیس کی دهد تا آن بل بتا خیر افکند که بخانه نمان تازه سے نزنند گویش نشین که حلو امیرسد از ره پنهان عسکارش میکند منتظ می باش ای خوب جهان تولیقین میدان که بهر این بود</p>
---	--

در بیان اجابت دعای مودنان بدین حکمت که شنیدی موقوف است اتا دعای عاشقان
تا گفته مستجاب میشود چه ایشان فانی اند و عاکنده او است که باقی است و الله خیر و البقی

<p>هر که را دل پاک باشد ز اعتلال آن دعای بخودان خود دیگر است آن دعا حق میکند چون او فداست خواندن با خود همه افسردگیت</p>	<p>آن دعایش میرود تا ذوالجلال آن دعا زو نیست گفت او دست هم دعا و هم اجابت از خداست خواندن بخود همه دل بردگیت</p>
--	--

درد و گرمی بایست اندر جهان
با کدامی روی چون دل مرده
این دعا بار اجابت بایست
این دعای شیخ نه چون هر دعا
چون خدا از خود سوال و کند کند

تا بدانی مرشد را در نهان
رو بسوی آسمانها کرده
غم خوری چونکه اجابت نایدت
فانیست و گفت او گفت خدایت
پس دعای خویش را چون و کند

در میان در ترک شهرت و طلب خمول بدانکه مضرت شهرت و انگشت تمامی خلق شدن
و تعظیم داشتن هر کسی را زیاده از آنست که شرح توان داد و کثیر چیزی که این صورت
تولد کند عجب است که سبب لعن و طرد و ابلیس آن بود پس سالک باید که نظر از خلق
بردارد و تعظیم و تعریف ایشان درنگرد و بلکه از ایشان بگریزد و بیزاد و پیشمول جای
گیرد الشهرة آفة و الخمول راحة میفرماید

خویش را بر بخور سازای مرد کار
کاشتمار حلق بند محکم است
دانه باشی مرغکانت بر چسبند
دانه پنهان کن بجلی دام شو
بهره دار حسن او را در مراد
دشمنان او را ز غیرت می درند
ایش گوید من شوم هر سراز تو
ایش گوید در جهان مثلت نبود
و انش گوید هر دو عالم آن تست

ما ترا بیرون کند از استعمار
در ره این از بند آهن کی کم است
عنجه باشی کو دکانت بر کشند
غنچه پنهان کن گیاه با م شو
صد قضای بد سوی آن رونما
دوستان هم روزگارش میزند
آتش گوید نه منم انباز تو
در جبال و فضل و در احسان م چو
جمله جانها مان طفیل جان تست

<p>در تکبر میرود از دست خویش کمترش خورگان پر آتش لعلت دو دو اظہار شود پایان کار از طبع میگوید او من بے پر روز با سو ز دولت زان سوزها دانست که مدح ہم افزون شو آدمی فری ز غر است و شرف + جانور فری شود از خلق و نوش کن ذلیل النفس ہو نالت دام ہین ایمن مرد تو بر زمین تا چو تمھابی کند از دست پوست وای او کرد دشمنان افیون چش چا بلوست کشته مردم روز چن زہر اندر جان آدمی آگنند بستہ بر گردن جانت زہے</p>	<p>او چو بیند خلق را مست خویش لطف و سالوس جهان خوش لعلت آتشی پنهان و دودش آشکار تو ملوکان مدح را من کی خرم مادحت گر بگو گوید در ملا چون زدمی اینچنین دل خون شو جانور فری شود لیک از لعلت آدمی فری شود از راه کوشش نفس از بس مدھا فرعون شد عشو ہاسی یار بدمی نوش ہین دم دہد گوید ترا ای جان دوست دم دہد تا پوستت بیرون کشد تو بدان فخر آوری کہ ترس بند ہر کہ را مردم سجدی میکنند در ہوای آنکہ گویند زہی</p>
--	--

<p>در بیان برد و قبول دل منہ و از مدح و ذم ایشان جسامی برگیر کہ بانکہ جمالی معتقد حال تو شوند و بجز می و مقام انکار آیند</p>	
<p>یک شیرینی جان بر تو باشند</p>	<p>بیک تلخی تو چون زہر باشند</p>
<p>آنکہ در خلوت نظر برد و خست</p>	<p>آخر آنرا ہم زیار کہ موخت است</p>

یار باید کان وفاداری کند
 زانکه چون لطف نماید وین جمال
 آن جماعت که ستم دارند ریو
 جمله گویندت چو بیندت بدر
 همچو امرد که خدانش کنند
 چون بدنامی بر آید ریش او
 آنکه اندر دامت آویخت او
 غیر تم آمد که پشت بستند
 عاشقان در پس پرده کرم
 که بخوردند ز خدعه جذب
 وقت صحبت جمله یارند و حرف
 وقت درد چشم و دندان بجای پس
 پس همان درد و مرض رایا و آ
 گر ناشی نامدار اندر بلا و
 اندران ویران که آن معروفیت
 موضع معروف کی نبیند گنج

در بلا و در جفا یاری کند
 از تو آید آن حرفان را ملال
 چون به بیندت بگویندت که پو
 مرده از کور خود بر کرده سر
 تا بدان سالوس در دامنش کنند
 دیو را تنگ آید از تقیبتش او
 چون چنین گشتی ز تو بگریخت او
 بر تو میخندند عاشق نیستند +
 بهر تو نغز زان من دبدم
 سالها زایشان ندیده چه
 وقت درد تو بجز حق کوالیفت
 دست تو گیر و بجز فریاد رس
 چون ایاز از پوستین کن اعتبار
 کم نه الله اعلم بالعباد
 از برای حفظ گنجینه زریست
 زن قبل آفرین در زیر رنج

در بیان بدان معنی که اگر خلق بجناروی از تو بگردانند دست بوفاروی با تو کند و هم سخن
 حضرت است که شعر عشق عاشق را در اول سخت دشمن رو کند چونکه در خلق کرده عشق روبا و کند

گر بدانی گنج زراسد نهان

این جفای خلق با تو در جهان

تا ترانا چسار روان سوکنند خصم گردد و عدو سرشان لا تذرنی رافر و خوان از احد که نگیرد آخرت آن آستین من سلامی ای برادر و السلام	خلق را با تو چنین بد خوکنند این یقین دان که در آخر جمله شان تو بمسانی با نفسان اندر لحد یک سلامی نشنوی ای مرد دین بی طمع نشنوده ام از خاص و عام
--	---

شهر و بیان آنکه سالک را در وسط سلوکیه بکار آید از اقصاف باوصاف حمیده و صفات
پسندیده و اجتناب از خصائل زریله و شیم و سیمه و این نبرده رشحه انقسام می پذیرفت
رشته اول در حسن خلق که سلم نجات و معراج رفیع در جاست و اول چیزی را که بنجند
بمیزان حساب اخلاق حسنه باشد بعد از آن اعمال حسنه کما قال صلی الله علیه و سلم اول
مای وضع فی المیزان الخلق احسن و این نعمتی است که بدین بر حضرت تتم مکام اخلاق
صلی الله علیه و سلم منت نهاده اند و آنک لعلی خلق عظیم

هیچ ابله نیست به از خلق نکو هر کس کسی کوشش پشه دل باشد شکست همچو سبزه گلخنی دان ای کیا با خیال بندیسر زد یک تسو بود چون خلقتش نکو در پاش میر خشمت آید از کسی کو واکشد واکشد از گل تر با باشد عدد کیمنها خیزد ترا با او بسے	من ندیدم در جهان جستجو هر که را خلق نکو باشد برست در حدیث آمد که تسبیح ریا پس بدان که صورت خوب و نکو در بود صورت حقیر و ناگزیر چون ز عادت گشت محکم خوی بد چونکه تو گلخوار گشتی هر که او چون خلاف خوی تو گوید که
---	--

خویش را بر من چو سرو بر میگند
 کی فروزد از خلافت آتش درو
 در دل او خویش را جا میکند
 که مزاج بد بود مرگ بدان
 زرد و بد رنگ و سقیم و خوار شد
 رفت رشتی از زرش چون شمع نیت

که مرا از خوی من بر میگند
 چون نباشد خوی بد سرکش درو
 با مخالفت او مدارا میکند
 شرط تبدیل مزاج آمد بدان
 چون مزاج آدمی گلخوار شد
 چون مزاج زشت او تبدیل نیت

ممشیل در بیان حال کسی که بعد تبدیل اخلاق
 خود را از درکات هلاک بدرجات نجات برساند میفرماید

که توئی خواجه حسن تریا که ریش
 نی ز ریشی پس جهان را دیدم
 خوی زشت تو نگردیده است شربت
 تو چنین خشکی در سوائی خرید
 یکقدم زان پیشتر ننهاده
 مانده بر جاحل سال ای سفیه
 خویش می بینی در اول مرحله
 قوت بر کردن آن کم شده

عارفی پرسید از ان پیرشیش
 گفت نه من پیش از وزا نیده ام
 گفت شد ریشیت سفید از حال کشت
 او پس از تو زاده از تو بگذرید
 تو بران رنگی که اول زاده
 همچو قوم موسی اندر تریه
 میروی تا روز و تا شب هر دم
 بنجسای خوی بد جسم شده

حکایت حال آن درشت خوی نافرمان که در تزکیه
 اخلاق تاخیر کند تا وقتی که فرصت فوت شود

در میان ره نشانند آن خار بن

مچو آن شخص درشت بد سخن

بگذرد

رهنگذریانش ملامت گرشند
 هر دمی آن خار بن افزون شدی
 جامه های حشلق بر دیدی ز خار
 چون سجد حاکم بد گفستی بکن
 مدتی فردا و من در او وعده داد
 تو که میگوئی که من در این بدان
 آن درخت بد جوان تر میشود
 خار بن در قوت و بر خاستن
 خار بن هر روز و هر دم سبز تر
 آن جوان تر میشود تو پیر تر
 خار بن دان هر یک غوی بدت
 بارها از غوی خود خسته شدی
 یا بر برگیر و سر دانه بز
 یا بگلبن وصل کن این خار را
 تا که نور او کشد نار ترا

بس بگفتند شش بکن آرزو نکنند
 پای خلق از زخم آن پر خون شده
 پای درویشان نجستی زار زار
 گفت آرسی بر کتم روزیش من
 شد درخت خار او محکم نسا
 که بهر روزی که می آید زمان
 وین گنده پیر و مضطر میشود
 خار کن در پیری و در کاستن
 خار کن هر روز زار و خشک تر
 زود باش و روزگار خود مبر
 بارها در پای خار آخر زودت
 حس نداری سخت بیس آهی
 تو علی و ارا این در خیر بکن
 وصل کن با نور یا در این نار را
 وصل او گلشن کند خار ترا

رتبه دوم در صفت صدق که فرقان حق و باطل است و از جمله اخلاق هیچ کدام از آن
 خاصیت نیست که صدق را نیز که صفات رحمانی از او صاف شیطانی جز پند و صدق
 متمیز نشود و عادت عام از سیرت خاص خبر بقوت و ممتاز از دیگر و بنیان صدق کمال صاحب جلال
 و نقصان صاحب نفس توان شناخت و شایسته مقعد صدق مردانی اند که هم قدم

صدق عند ربهم در شان ایشان است پس سאלک باید که صدق بدرقه راه خود سازد
 و در اقوال و افعال و احوال این صفت را مری دارد تا بدرجه صدیقان رسد

<p>همچنانکه تشنه آرد با ب حصه را ذوق مونس می شود داد سوی راستی بخواند آب و روغن هیچ نفروزد و فرغ راستها دانه دام دست داند اندر چاشنی این و آن طعم صدق و کرب را کرده علیم</p>	<p>دل بیاراد ز گفتار صواب صدق بیداری هر س می شود هیچ غیر از راستی نرساند دل نیاراد ز گفتار دروغ در حدیث راست آرام دست دل مگر رنجور باشد که زبان چون شود از رنج و علت دل سلیم</p>
--	--

مقتیل در بیان حال کسی که حالتی بد روح نگاهد نماید ظاهرش بدان آراست شود و ظاهرش
 نیز چون از آن حالت مجبرانه بزبان حال برود و حسرت میکند لیتولون با فو ا هم مالس فی قلوبهم

<p>هر صباحی چرب کردی سبلتان لوت چربی خورده ام در انجمن دین نشان چرب و شیرین خورد که عیاذ الله کید الکا ذین کان سبال چرب تو بر کنده باد یک کریمی چشم افگندی بما نیعضن الصادقین صدقم از تمالیش وز دغل خود را کش</p>	<p>پوست و نبه یافت شخصی مستهان در میان منغان رفتی که من کاین کواه صدق گفتار من است آشکش گفتی جواب باطنین لات تو ما را بر آتش بر نهاد گر بنودی لات زشتت ای گدا گفت حق که کج مجبان کوش دم وز نگوئی عیب خود باری غمش</p>
--	--

راستی پیش آریا خاموش کن
 او بدعوی میل دعوت میکند
 آنکه نهان میکند پیدایش کن
 آن شکم خصم جبال او شده
 مستجاب آمد دعای آن شکم
 چون شکم خود را بحضرت در سپرد
 از پس گریه دویدند آن گریخت
 آمدند با نجمن آن طفل غمخورد
 گفت آن دهنه که هر صبحی بدان
 گریه آمد ناگمانش در ر بود
 خنده آمد حاضران از شگفت
 دعوتش کردند و سیرش داشتند
 او چو ذوق راستی دید از کرام

وانگهان رحمت بپین و قوش کن
 معده اش نفرین سبب میکند
 سوخت ما را اسی خدا رسواش کن
 دست پنهان در دعا اندر زده
 سوزش حاجت بیرون زد علم
 گریه آمد پوست آن دهنه ببرد
 کودک از ترس عتابش رنگ نخرت
 آبروی سرد لافی را ببرد
 چرب میکردی لبان و سبلتان
 بس دو دیدیم و نکرده آن جسد سود
 رحماشان باز جنبیدن گرفت
 تخم رحمت در زمینش کاشتند
 بی تکبر راستی را شد غلام

ز شخم سووم منبج کذب هوای نفس است چون کی
 از هوا بگذرد جبر راستی از وی در وجود سایید

حسرت است آرزویند دهوا
 هر که خود را از هوا خود با نه کرد
 زان پذیرا کند کذب و حیل را
 جان خود را آشنای راز کرد

تمثیل این حکایت در بیان آنکه ترک هوا و بی مغزی
 موجب راستی است و علت طبع کبی و کاستی

قاضی نشانندند و میگوییست
 این نه وقت گریه و فریاد تست
 گفت آه چون حکم را ندیدید
 آن دو خصم از واقعه خود عالم اند
 جاهل ست و غافل ست از حال شان
 گفت خصمان عالم اند و علتی
 زانکه تو علت نداری در میان
 آن دو عالم را غرض شان کور کرد
 جهل را بے علتی عالم کند
 چون غرض آمد هنر پوشیده شد
 چون دهد قاضی بدل رشوت و ترا
 تا تو رشوت نستی بیننده
 از هوا سن خوبی را و کرده ام
 چاشنی گیر دلم شد با فروغ

گفت نایب قاضیا گریه چیست
 وقت شادی و مبارکباد تست
 در میان آن دو عالم جا بے
 قاضی مسکین چه دانند آن دو بند
 چون رود درخوشان و مال شان
 جا بے تو یک شمع ملته +
 وان فراغت هست نور دیدگان
 علم شان را علت اندر گور کرد
 علم علت را ز دلها بر کند
 صد کجباب از دل بسوی دیده شد
 کی شناسد ظالم از مظلوم زار
 چون طبع کردی ضریر و بنده
 لقمهای شهوتی کم خورده ام
 راست را و امی شناسد از دروغ

شیخ چهارم آنکه یکی از علامات صدق و فای عمودست و فی الحقیقه آن عمودست
 و همان استوار کردی بارگاه است با روح انبیاء استبرای صدق بود که واخذنا منهم
 بیثباتا غلیظا لیسال الصادقین عن صدقهم پس بدانکه وفا کردن کار راست
 یا ایها الذین آمنوا و فوا بالعقود

کی تواند صید دولت زوگرخت

جرعه بر خاک و فاکس که رخت

عشق چون دانیست دانی مخرد
 چون دخت است آدمی وینج عهد
 شاخ و برگ او اگر چه سبز بود
 و زنده در برگ سبز وینج بست
 چونکه در عهد خدا کردی وفا
 تو وفا می حق کجاکم دیده
 گوش نه او فوا بهمدی گوش دار
 آن جماعت را که دانی بوده اند
 گشت دریا با مسخر شان و کوه
 این خود اکر امی است از بهر نشان
 آن کرامتسای پنهان شان کآن
 کار آن دار و خود آن باشد ابد
 گر نخواهی رشک بلبیسی بسا
 چون وفایت نیست باری و مزن
 سوی لطف بی وفا یان بین مرو
 گر خورد سوگند هم باور کن
 چونکه بد سوگند گفتش بد دروغ
 نفس او میرست و عقل او اسیر
 چونکه بی سوگند پیمان بشکند

در حریت بی وفا می نشکند
 پنج را تیمار می باید بهسد
 با وفا وینج سبزی نیست سود
 عاقبت بیرون کند صد برگ دست
 از کرم عمدت نگهدار دستا
 اذکر و اذکر کمو نشینده
 تا که اوت عهد کم آید زیار
 بر همه اصناف شان افزوده اند
 چار عنصر نیز بنده آن گروه
 تا به بیند اهل انکار آن عیان
 در سیاه در حواس و در عیان
 و ایمان منقطع نه مسترد
 از در دعوی بدرگاه وفا
 که سخن دعوی است اغلب ما وین
 کان پل ویران بود پندم شنو
 بشکند سوگند مرد کج سخن
 تو میفت از مکر و سوگندش بدوغ
 صد هزاران مصحفش گو خورده گیر
 گر خورد سوگند هم آن بشکند

ز آنکه نفس آشفته میگردد از آن
توزا و قوا با تعقودش دست شو
چون ندارد در کوچ در دین وفا
راستان را حاجت سوگند نیست
نقض میثاق و عهد و از احمق است

که کنی بندش بسوگند گران
احفظوا ایماکم باو که گوید
هر زمانه بشکند سوگند را
ز آنکه ایشان را در چشم روشنی است
حفظ ایمان و وفا کار تقی است

ترجمه پنجم در بیان جود که نوالی است مشیع از خوان الطاف الهی و ذباله ایست مرضی از
شعاع مشاعل فیضی نامتناهی و در ذات آدمی اشرف اخلاق و اگر کم او صاف
اوست و بنای کار سلوک در صورت و معنی بر وجه اقصی غایت جود بدل عبدست نفس
خود را در راه حق تعالی و بی این بدل جز او و الشیخ الحسنین و جود نگیرد و ادنی مرتب
او اینار مافی ید الله است بر غیر جود احتیاج بدان و یونزرون علی نفسم و لو کان بهم خصما
و یقین است که تا کسی را نظر بعوض نیفتد در جود بشاید و مسک جاهل چون از جزا خافل
است تقدار دست نمیدهد انجیل لا یدخل الجنة و السخی لا یدخل النار یعنی نماید

گفت پیغمبر که در پاداش دین
که یکی را در عوض ده آیدش
جود جمله از عوضها دیدن است
بخل نادیدن بود اعواض را
پس سخا از چشم آمدن ز دست
بر لب جو بخل آب آزا بود
این سخا شایسته است از سر و پشت

داند او پاداش خود را از یقین
هر زمان جود می دگرگون زایدش
پس عوض دیدن ضد رسیدن است
شاد دارد و دید در عواص را
دیده دارد کار و جز بینا ز دست
که ز آب جوی نایبنا بود
و امی او که ز کف چنین شامی پشت

عروة الوثقی است این جود و سخا
 میسر و مثل سخای خوب کیش
 گفت ختم انبیا شاه نجات
 ما نقص مال من الخیر است فقط
 محنتان فرزند و احسان شان بلند
 گفت پیغمبر خنک آن را که او
 فرمود حسن بیگ احسانش نمود
 و اسی آنکو مرد و عصیانش نمود
 مرگ اهل جور عین زندگی است
 بانگ محتاجان در درویشان نبوش
 گفت پیغمبر که دائم بهر پسند
 که آلی منفقان را سیر دار
 اسی خدایا مسکان را در جهان

بر کشد این شاخ جان را بر سما
 مرترا بالا کشان تا اصل خویش
 استماح یا اولی النعمار باح
 استما الخیرات نعم الممر تبیط
 اسی خنک او را که این مرکب براند
 شد ز دنیا ماند از و فصل نکو
 تزدیزدان دین احسان نیست خرد
 تانہ پنداری بمرگ او جان برد
 زندگی محنتان پایدگی است
 بانگیرد بانگ محتاجیت کوشش
 دو فرشته خوش منادی میزنند
 هر دم شان را عوض ده صد هزار
 توده الا زیان اندر زیان

اشارت آنکه گرم با سخت باید و با غیر سستی نیز تیر تیر باشد
 اما باید که بی ریا بود تا مقبول حضرت گردد و میفرماید

اسی لبسا امساک کز انفاق به
 تا عوض یا بی تو گنج بیکران
 بیست صیاد اگر کند دانه نثار
 گر گدایان طامع اند و زشت خوی

مال حق را جز با سحر حق ده
 تا بناشی در صد او کافران
 نه ز رحم و جود بل بهر شکار
 در شکم خواران تو صاحب دل بچی

در ته دریا گهر با سنگهاست | فخر با اندر میان ننگهاست

در بیان حال جماعتی که آتش نخل ایشان اشتغال یافته بود
و جز بآب سخاوت حقانی انطفاء نمی پذیرفت که

آتش افتاد در عرعر
نیم شهر از شعلها آتش گرفت
مشکهای آب و سرکه می زدند
آتش از استیزه افزون میشدی
خلق آمد جانب عمر شتاب
گفت آن آتش ز آیات خداست
آب بگذارید و نان قسمت کنید
خالق گفتندش که در یکشوده ایم
گفت نان در رسم و عادت دادند
بهر خسر و بهر عمر و بهر ناز
هر کسی بر قوم خود ایشار کرد
ز آنچه حق دادت برای حق به
آن درم دادن سخن را لاف است

آتش

بخت

بهمچو چوب خشک سوزیدی حجر
آب بروی میرسید و می شکفت
بر سر آتش کسان سوختند
میرسید او را مدد از هیچدک
کاتش مای نمیرد و بیج از آب
شعله از آتش نخل شتابست
نخل بگذارید اگر آل بسند
ما سخی و اهل فتوت بوده ایم
دست از بهر خدا نکشاده ایم
نه برای ترس و تقوی و نماز
خواه پندارد که او خود کار کرد
خوشش را در باز تا یا بی فیره
جان سپردن خود سخای عاست

بناز

ششم در بیان شکر و آن در بدایات تنای نعمت بزبان وارکان و در نهایت
مشاهده نعمت از دو آدم حقیقی دانستن و کفران پرشیدن نعمت است بلا حظه اسباب
و از نعم حقیقی غافل ماندن و آن علت است که از اله جبریم با حقیقت شکر

مشهور

متصور نباشد چنانچه میفرماید

که ازان در حق شناسی آفتی است
 طعمه در بیماری قوت شود +
 که شکر با آن حدث خواهد نمود
 سود دارد شکر از سود ای دل
 زانکه شکر آرد ترا در کوی دوست
 صید نعمت کن بدام شکر شاه
 شکرهای او نیاید در بیان
 نه جدال در و ترش کردن بود
 پس چه سر که شکر گونی نیست کس
 نعمت شکر است سوی منعم بود
 تا کنی صد نعمت ایشان فقیر
 تا رود از تو شکم داری دوق

انبیاء گفتند در دل علتی است
 نعمت از وی جگر بی نعمت شود
 دفع آن علت بباید کرد زود
 شکر باشد دفع علتهاے دل
 شکر جان نعمت و نعمت چو پوست
 نعمت آرد غفلت و شکر انبیا
 که سر هر موی تو گردد ز زبان
 شکر نیردان طوق هر گردن بود
 که ترش بود و بودن آمد شکر دس
 شکر نعمت خوشتر از نعمت بود
 نعمت شکر است کند بر چشم و سر
 شیر نوشی از طعام و نقل حق

در بیان آنکه آدمی را خاصیتی است که در محنت نعمت بسیار و در شکر گذاری کند اما چون محنت زائل شد چون نعمت رسید فراموشی شکر بر وی غالب گردد و فاقد کربواتی

الفلك دعواته تخلصین له الدین فلما سجا هم الى البرزاهم نیشرون

حلق خود را در بریدن داده
 توبه پذیرفت و دولت را شاد کرد
 نعمت حق را بباید یاد کرد

بارها و در ام حصر افتاده
 بازت آن سلطان لطف آزاد کرد
 غلک آن نعمت که تان آزاد کرد

چند اندر رنجس و در بلا تا چنین خدمت کنیم احسان کنیم چون رها کنی یافتی رفتی ز دور	گفتی از دامم رها ده ای خدا خاک اندر دیده شیطان کنیم گو یا هرگز نبودت این افتور
--	--

در بیان حال محبی که در شدت بلا داعیه توبه و طاعت
دارند چون نعمت و رخا سپید از آن خیال غافل و ذلیل مانند

سگ زمستان جمع کرد استخوانش که بگوید کاین قدر تن که منم چونکه تابستان ببايد از کساد گوید او چون زفت بنید خویش را استخوان حرص تو در وقت درد گوئی از توبه بسازم حسنه چون بشود و شدت آن حصنفت نه کنی شکر حق و نه شکر خلیق	رنجم سرا خرد کرد اند چنانشن خانه از سنگ باید کرد نم استخوانها پهن کرد و پوست شاد در کد این خانه گنجم اے کیا در هم آید خرد کرد و ز بسرد در زمستان باشدم کاشانه تا چوسگ سودای خانه از تو رفت بر نیاری بی شکایت سر زد و حق
--	--

اشاره کفران نعمت صفتی مذمومست خواه نسبت با منم تحقیقی باشد خواه بمنم مجازی
و معنی من لم يشکر الناس لم يشکر الله ای ناظر هر میگردد چه اگر المجا ز منظره تحقیقه معلوم
است اما این سخن باک نیست که از مقام رویت اسباب است و وسایط گذشته باشد
اگر کسی را فرق این حجاب دست دهد اند که شکر ثابت نیست الا حق را انهم هر که
و همه حمد را راجع بدوست و هو الحامد المحمود و الحمد لله ذوالعزیمه میفرماید

گفت چون توفیق یابد بنده	که کند مهمانی فرخنده
-------------------------	----------------------

مال خود ایشا را راه او کند
 شکر او شکر خدا باشد یقین
 ترک شکرش ترک شکر حق بود
 شکر میکنی مر خدا را در نعم
 رحمت مادر اگر چه از خداست
 زین سبب فرمود حق صلوات علیهم
 شکر کن مرشاکران را بنده باش
 شکر نعم واجب آمد در حسرت
 کم شد از بی شکر خوبی و هنر
 جز ز اهل شکر و اصحاب وفا
 دولت رفته کجا قوت دهد
 هر زمان در گلشن شکر خدا

جاه خود ایشا را جاه او کند
 چون با حسان کرد تو نقیض قرین
 حق اولاشک بحق ملحق بود
 نیز میکنی شکر و ذکر خواجسته هم
 خدمت او هم فریضه است و سزا است
 که محمد بود محتال ایسم
 پیش ایشان مرده شو پاینده بش
 ورنه بکشاید در خشم ابد
 که در هرگز نیند زان اثر
 که مرا ایشان راست دولت در وفا
 دولت آینه خاصیت دهد
 رو بر آرد و سجده بسلس صد نوا

در بیان کسانی که سر از خدمت از آستانه نهم بردارند
 و وظیفه شکر گذاری خود گذارند بر معنوی بیغرمایند

دانگ بی شکری بود شوم و شمار
 شکر نبود پیشه آن برگان
 هر سگ را قلم نماند ز دور
 پاسبان و حارس در پیشش بود
 ناشناسی و فراموشی تو

می برد بی شکر را در حیرت نار
 که وفاشان هست کمتر از سنگان
 چون رسد بر در بهی بند دگر
 گر چه بر دسی جور و سختی میرود
 یاد ناهار و آن غسل نوشی تو

هم برین در گرد کم از سگ مباش
 که سگی آید غریبه روز و شب
 که برو آنجا که اول منزل است
 میگذردش که برو بر جای خویش
 آن در اول که خوردی استخوان
 میگذردش که سگ طاغی برو
 آن سگان هم مرگان را صاحب اند
 بر همان در همچو حلقه بسته باش
 صورت نقص و فاسی ما مباش
 مرگان را چون وفا آید شمار
 بیوفائی چون سگان را عا ربود

باسگ گفت ارشدستی خواجہ تاش
 آن سگانش میکند و ایلم او
 حق آن نعمت گروگان دست
 حق آن نعمت فروگذارد پیش
 سخت گیر و حق گذارد بر امان
 باولی نعمتت یا غنی مشو
 که دل اندر حنا اول بند
 پاسبان و چاکر و بر بسته باش
 بیوفائی را مکن بهیوده فاش
 رو سگان را رنگ و بدنامی میار
 بیوفائی چون دمن داری نمود

رشدیم در بیان رضا و آن ترک تدبیر است و از دعان و گفته اند رضا در بدایات تسلیم
 شدن است امر حق را هر چه آید در نهایت قیام است بحق در ذات و صفات خود را
 بودن از حق و غیر حق بر رضای حق و رضا شمره محبت است و هر که در مقام رضا ساکن شد
 از دغدغه حسد برست و عارف درین مرتبه بینا می شود که حضرت تعالی شان در قیمت
 غلط نکرده است هر که را هر چه باید داده است طوعا بدان راضی باشد و بر داده و
 فرستاده حق اعتراض نکنند و هر چه در عالم واقع شود بر وفق رضای خود بیند و آن
 رضی البدعتم و آنکه جمعی از اولیایان از دعا بسته دارند و استدعا وقع قضا
 نکنند هم ازین وادی است میفرمایند

ز اولیا اهل دعا خود بگیرند
 قوم دیگری شناسم ز اولیا
 از رضا که هست رام آن کرام
 در قضا ذوقی همی بینند خاص
 هر چه می آید بدون از ملک غیب

که همی دوزند و گاهی میسرند
 که زبان شان بسته باشد از دعا
 جستن دفع قضا شان شد حرام
 کفر شان آید طلب کردن خلاص
 خاص خود دانند آن بی شک و ریب

در بیان مناسب حال مردی که در مقام رضایت بود و اراده او در اراده حق خانی شده باشد
 پس از هر چه از عدم بوجود آید مراد او همین باشد چه مراد او جز مراد حق نیست و احکام شد

گفت بهلول آن بی درویش را
 گفت چون باشد کسی که جاوان
 سیل و جوها بر مراد او روند
 هر کجا خواهد فرستد فقرت
 ساکنان راه هم بر کام او
 گفت ای شه راست گفتی اینچنین
 این و صد چندینی ای صادق لیک
 اینچنانش شرح کن اندر کلام
 گفت این باری یقین شد پیش علم
 هیچ برگی نمیفتد از درخت
 میل رغبت کان ز نام آدمی است
 اینقدر بشنو که چون کله کار

چونی اسی درویش واقف کن مرا
 بر مراد او رود کار جهان
 اختران ز انسانکه خواهند آن شوند
 هر که را خواهد بخشد تنهیت
 ماندگان راه هم در دام او
 در فرسویهای تو پیداست این
 شرح کن این را بیان کن نیک نیک
 که از وهم بهره یابد عقل خام
 که جهان در امر یزدانست رام
 بی قضا و حکم آن سلطان تخت
 جنبش و آرام آن ز امر غنی است
 می نگرود جنبز با مر کردگار

باب

پس بامرا و چو راضی شد یکی
 چون قضای حق رضای بنده شد
 هر کجا امرت دم را مسلکیست
 بهر یزدان میزید نه به سر گنج
 ترک کفرش هم برای حق بود
 هست ایمان شان برای خاص آن
 آن گمان خندد که او بیند بلا
 بنده کش خوبی و خلقش این بود
 پس چرا لایه کند او یاد عا
 پس چرا گوید دعا الا مگر
 و آنکه نبود از رضا بهره پذیر
 چون نشد راضی بامر کنجگان
 هر که را باشد مزاج و طبع است
 و آنکه هر بد بخت خرمن سوخته

او در صفا را گشت واحد سلکی
 حکم او را بنده خواهنده شد
 زندگی و مردگی پیشش یکیست
 بهر یزدان می مردن از خوف و رنج
 نذر بیم آنکه در آتش رود
 نه برای جنت و اشخاص آن
 همچو حسلوای شکر او را قضا
 نه جهان بر امر و فرمانش رود
 که بگردان اسی خداوند این قضا
 در دعا بیند رضای دادگر
 در حد افتاد و در حد صبر جبر
 داده حق را سخاوت با کسان
 او سخاوت بد چاکس را تن درت
 می خواهد شمع کس افرخته

شعر هشتم بصفت حسد و حسد بدترین عقباست در راه او شر است از دشمنان
 آتش که ابلیس مخلوق از آنست لاجرم خاصیت اصل خود دارد و آنکه او
 بسیار مؤثرست البته صاحب حسد بد نادت همت و خست طبع که نتیجه جهل اند

موصوف باشند امجدون الناس علی ما انهم الله من فضله

و حسد ابلیس را باشد علو

از حسد گیر و تراره در گلو

عقبه زین صعبتر در راه نیست
 تو حسودی که فلان من گت مرم
 خود حسد نقصان عیب گیر است
 آن بلیس از تنگ و عاری کتری
 از حسدی خواست تا بالا رود
 آن ابو جهل از محمد تنگ داشت
 بوالحکم بدنام او بوجهل شد
 یوسف آن از رشک زشتان مخفی شد
 از حسد بر یوسف مصری چه فرت
 لاجرم زین گرگ یعقوب حلیم
 گرگ ظاهر کرد یوسف خود نکشت
 دانکه حشر حاسدان روز گزند
 و نعیم فانی و مال و جسد
 پادشاهان هم که لشکر میکشند
 گر نکرده می شمع افنون لطیف
 پس درین مردار زشت بی وفا
 پس زان اقبال ولت چون بود
 آن شیاطین خود حسود کنند
 و آن بنی آدم که حصیان گشته اند

ای خنک آنکش حسد همراه نیست
 می فزاید کتری در نخست مرم
 بلکه از جمله بدبیا کتر است
 خویش افکند در صد ابره
 خود چه بالا بلکه خون بالا بود
 و حسد خود را ببالای فراشت
 ای با اهل حسد نا اهل شد
 از عدو خوبان در آتش میزنند
 این حسد اندر کمین گرگیت زفت
 داشت بر یوسف همیشه خوف و بیم
 این حسد در فعل از گرگان گزشت
 بیگمان در صوت گرگان کنند
 چون همی سوزند عامه از حسد
 از حسد خویشان خود در میکشند
 بر در پدی هر کسی چشم حریف
 اینهمه رشکست و خصمت و جفا
 چون بود جنی و انسی در حسد
 یک زمان از رهزنی غافل نه اند
 از حسودی شر شیطان گشته اند

هر که آن عصیان کند شیطان بود
 اگر کسی جان برد و شد در دین بلند
 باز میخسایند دندان حسد
 و افسا زرا چون به بینی کرده سود
 بین کمالی دست آور تا تو هم
 خاک شو مردان حق را زیر پا
 این جسد خانه حسد باشد بدان
 طهر بیتی نشان پاک نیست
 از خرد اینخواه رفع این حسد
 مر ترا مشغول بخش درون

کوه سود و دولت نیکان بود
 نوحه میدار و حسود شک مسند
 بر کسی که دید ادیب او را خرد
 تو چو شیطانی شوی آنجا چه سود
 از کمال دیگران نفستی بغم
 خاک بر سر کن حسد را سپهر ما
 و ز حسد آلوده باشد خاندان
 گنج نورست از طلسمش خاک نیست
 تا خدایت و اربانند از حسد
 که سپرد از می از آن می برود

در بیان شرف قناعت و مذمت حرص بدانکه قناعت عبارتست از ترک
 شهوات نفسانیه و تمتعات حیوانیه مگر از آنچه لابد باشد و این معنی موجب
 عزت دینی و سعادت آخرتست که عزم من قنغ و چون کسی سیرتند حرص و طمع
 شد در هر دو جهان خوار گردد که ذل من طمع پس سالک باید که بقدر احتیاج از
 ماکول و مشروب قانع باشد و از لذات فانیه دنیاوی و تمتعات بلا فائده جسمانیه
 احتراز کند تا از گنج قناعت بهره یافته باشد و القناعه کنز الیقینی بهر معنوی مفسر باید

گفت پیغمبر قناعت چیست گنج
 این قناعت نیست جز گنج روان
 چون قناعت را پیمبر گنج گفت

گنج را تو و امنی دانستی گنج
 تو مزن لاف غم و بخر روان
 هر کسی را کی رسد گنج نهفت

از قناعت کی توجان افروختی
 بندگی بس باش آزاد امی پسر
 گر بریزی حبه را در کوزه
 کوزه چشم حریصان پرشد
 آرزو میخواد لیک اندازه خواه
 آفتابی کز وی این عالم فروخت
 صبر کن با فقر و بگذار این ملال
 سرکه بفروش هزاران جان بین
 هر که شیرین میزند او تلخ مرد
 گوشتان راز صحرای میکشند
 گر جهان را پر در مکنون کنند
 بر دل خود کم نه اندیشه معاش
 نعمت از ذیبا خور و عاقل غم
 چون در افتد در گلوشان بسبب دام
 باز مرغان نجیب هوشمند
 کاندین دام آن نه دانه زهر با
 مرغ عاقل کی خورد دانه ز دام
 دانه کمتر کن کس چندین رفو
 تا خوری دانه نیفتی تو بدام

از قناعت تو نام آموختی
 چند باشی بند سیم و بند زر
 چند گنج قسمت یک وزه
 تا صد قانع نشد پرورش
 بزنت ابد کوه را یک برگ کاه
 اندکی که پیش آمد جمله سوخت
 زانکه در فقر است عز و الجلال
 از قناعت غرق حبه را بگین
 هر که او تن را پستد جان نبرد
 آنکه فریه تر مراور میکشند
 روزی تو چون نباشد چون کنند
 رزق کم ناید تو بردرگاه باش
 جا بلان محروم مانده در نیم
 دانه خوردن گشت بر جمله حرام
 کرده اند از دانه خود را خشک بند
 کور آن مرغی که در فخر دانه خواست
 همچنان کردام دنیا این عوام
 چون کلو خواندی بخوان لاله خوا
 این بود علم قناعت و التلام

شومی حرص که خصالت زبیره است و نقصان حال او همین بس که مرد حرصی از
نبض حرصی از انصاف حرص جز حرمان نصیبی نیست که اگر حرصی محروم میفرماید

<p>دیو چون خویش مر جوست کند چون حرصیان تک مروا هسته تر وز حرصین هیچکس سلطان نشد مرگ را بر احمقان آسان کنند گر حیات نیست من مرد در رسم باز کرده صد زبان هر زمان بر دل و عقل خود خندید نیست عیب خالقان و بگوید کو بگو می نه بنیز گر چه هست او عیب جو در کین این سوی خون آشامها در نیاید نکسته در گوش حرص ز استقامت روح را مبدل کند</p>	<p>حرص کورت کرد و محرومت کند هر حرصی هست محروم ای سپهر از قناعت هیچکس چنان نشد حرص کور و احمق و نادان کند گوید او زین جمع باری وار هم حرص تو چون آتش است اندر جهان آن حرصی عاقبت ناوید نیست حرص نابیناست بینه مویبو عیب خود بگذره چشم کوراو ای خزان کور این سودا مه است صد حکایت بشنود مدد هوش صر حرص شهوت مرد را حول کند</p>
--	---

اشاره طمع نیز نتیجه حرص است همین خاصیت دارد که دین دل را بپوشاند

دین کان فی هذه اعملی فهو فی الآخرة اعملی

<p>بر دران تو پردایم سمع را با طمع کی چشم دل روشن شود بچونان باشد که سوی اندر بصیر</p>	<p>صاف خواهی چشم و عقل و سمع را هر که را باشد طمع الکن شود پیش چشم او خیال جاه و زور</p>
--	--

<p>گر چه بدهی گنجا اور حر بود این جهان در چشم او مردار شد میدهد جان در هوای آب و گل در نفاق آن آینه چون ماستی کی ترازو راست گفתי حسب حال کام حسب از طمع و در دام او افتاد که بریده حلق او بهم حلق او بر کنسار بام محبوب تفصص گشته از حرص گلو ما خوش است از بی حرص گلویش زرد رو شومی نسج و گلور سوا شده</p>	<p>جز مگدستی که از حق پر بود هر که از دیدار برخوردار شد وانکه پوشیدش طمع این چشم دل گر طمع در آینه بر خاسته گر ترازو را طمع بود به مال از طمع هر مرغ و در دام او افتاد ای بسامغ پریده دانه جو ای بسامغ از پس محده منحص ای بساماهی در آب دورست ای بساقاضی جبر نیک جو ای بسامستور در پرده بده</p>
<p>در میان جماعتی که بشومی حرص از فیض حضرت نبوت صلی الله علیه وسلم بازماندند تا زبان قرآن صفت حال ایشان بدین منوال بیان کرد که واذا راها تجارة اولهوان انفضوا اليها وتركوك قاتل ما عند الله خير من اللهو ومن التجارة والله خير الرازقين و امر و نیز جمعی همین حال ازید</p>	
<p>گفت اصحاب نبی را گرم و سرد جمعه را کردند باطل بید رنگ ناگهان صرفه زما ایشان برند باد و سه درویش ثابیت پرنیاز</p>	<p>این سنو له چند نیردان زجر کرد زانکه با بانگ دهل در سال تنگ تا بناید و دیگران ارزان خزند ماند پییر سحر خلوت در نواز</p>

گفت بطل هو و بازر گاستن
 بهر گندم تخم باطل کاشتی
 صحبت او بهتر از لهوست و مال
 خودت در حص شمار این یقین
 از پی گندم جدا گشتند از آن
 هر چه از یارت جدا اندازد آن
 اگر بود آن سود صد در صد
 اگر نبود می شب همه خالقان ز آرز
 خلق دیوانه و حرص آن سلسله
 میکشاید شان سوی کسب و شکا
 میکشید شان سوی نیک سوی بد
 حرص را یکدم تهی نبود و گلو
 همچو نیما چست خانه میکند
 اعتمادش نیست بر سلطان خویش
 لیک هو من ز اعتماد آن حیات
 امین ست از فوت از باغی که او
 لاجرم نشتا بد و ساکن بود

چون نتان بسرید از ربا نی
 وان رسول صدق را بگذاشتی
 هین که را بگذاشتی چشمی مبال
 که نغم رزاق خیر از اقلین
 که فرستاد است گندم ز آسمان
 مشنوا آنرا که زبان دارد زبان
 بهر زبکسل ز گنجوا می نغشیر
 خویش تن بسوختندی ز آهراز
 میکشد شان سوی دکان و غله
 میکشد شان سوی دکان و بجا
 گفت حق فی جید با خصلت
 نشنود از حق بجز امر کلوا
 زود زود ابنان خود پر میکنند
 که نیاز و طامعی آورد پیش
 میسر و چیزی میبسل با نانات
 می شناسد قهر شه را بر عدو
 از قوات خط خود امین بود

تمتیل مرد حرایص که ز راتی حق را نه بیند و وسعت خزان رحمت او را نداند
 چون مثل مولسیت که در خرمنگاه بزرگ بایکدانه گندم می کوشد بجزص تمام میجویند

و بتجلیل میکشد و از بسیاری خرمن منجیل نام

مور بردانه از ان لرزان شود میکشد آن از رباترس و بیم صاحب خرمن همگوید که هست توز خرمنهای ما آن دین امی بصورت ذره کیوانرا ببین در جوانی مدتی نان خورده	که ز خرمنهای خود اعلمی بود که نمی بیند چنان خرمن عظیم که ز کوری پیش تو معدوم شده که در ان دانه سببان پیچیده مولرنگی تو سلیمان را ببین وقت پیری آن فراموش کرده
---	--

در بیان اینکه حرص از همه کس نالائق است اما از پیران که مدتی روزی
خورده اند و قناعت ندارند پس نازیبامی نماید

حرص در پیری وجود انرا مباد رخیخت دندانهای سگ چون پیر این سگان شصت ساله را نگه پیر سگ را رخیخت لشم از پوستین تو جوان بودی و قانع تر بدی زربدی امروز چون کاسد شدی میوه ات باید که شیرین تر شود عشق تان و فرحتان در فرج وزر ایچنین عمری که بایه دوخت هر که او اسن ز عشقی چاک شد	آن شقی که خدش آن حرص داد ترک مردم کرد و سرگین گیر شد هر دی دندان سگشان تیز تر این سگان پیر اطلس پوش بین ز طلب گشتی خود اول زربدی وقت میوه بختنت فاسد سدی چون رسن تابان نه واپش رود دمبدم چون نسل سگ شد شبتیر مرفصا بان غضب را سلخ است اوز حرص و عیب کلی پاک شد
---	---

۱۰۷

گر سخن خواهی که گونی چون شکر صبر باشد منتهای زیرکان	صبر کن از حرص و این حلوا مختصر هست حلوا آرزوی کودکان
هر که صبر آورد بگردون بر رود هر که حسد خورد و ایلستر رود	

در بیان حال آنکس که گوید حرص ندارم و او دروغ میگوید از برای آنکه حرص چون سنگ خفته است هر گاه که بوی مودار بزند او رسد باز سر بر آورد و در حرکت آید مگر این سنگ را بزنجیر قناعت بسته باشد اگر چه بوی شند اما آن طرف نتواند دید
بواسطه بستگی میسر فرماید

میلسا همچون سگان خفت اند چونکه قدرت نیست خفتند این ده تا که مرداری در آید در میان حرصهای رفته اندر کتم غیب موبومی هر کس دندان شده صد چنین بگ اندرین تن خفته اند شهوة رنجور ساکن می بود چون ببیند نان و سیب خربزه	و اندر ایشان خیر و شر نهفته اند همچو همی نرم بارها و تن زده نفع و حرص زشت گوید با سگان تا سخن آورد و سر بر زد ز جیب از برای حیل دم جنبان شده چون شکاری نیست شان نهفته اند خاطر او سومی صحت می کشد سر بر آورد در مصاف آید مزه
---	---

سهر حرص هر کاری را بزنگ زیبا تر بر آرد تا در نظر نیکو نماید پس اگر آن کا
خیرست بعد از آن بهمان زنگ خوب بماند و اگر کاربرد است زنگ حرص بود
آن کار تیره و تار نکند باز آید بر معنوی میفرماید

حرص تو در کار تو چون آتش است	انگار از زنگ خوش آتش خوش است
------------------------------	------------------------------

آن سیاهی فخر در آتش نمان عکس غول حرص آن خودم بود	چونکه آتش شد سیاهی شد عیان از هوس آن ام و دانه می نمود
حرص اندر کار دین خیر جوید خیر با نغز اندنه از عکس سیر	چون نماند حرص مانند نغز او تاب حرص از فرت مانند تاب سیر
تاب حرص از کار دنیا چون فرت	فخسم باشد مانده از آنکه ثبوت

اشارت در کار حق حرص ز زمین محمودست و در خیرات کوشش نمودن پسندیدله

حرص اندر عشق او محضت و جاه شعوت و حرص زان بشی بود	حرص اندر غیبا و ننگ و تباه وانکه چیزی ننگ و بدکیشی بود
آن یکی حرص از کمال مردیست همچو مستقی که آتش سیر نیست	وان دگر حرص فضاخ محسوسست بر هر آنچه یافته و الله است
نیست کسی از توکل خوبتر	چسیت از تسلیم خود محبوبتر

رشته مخصوص در بیان توکل و تقویین بدانکه توکل عبارتست از قطع نظر از جمیع اسباب و ادوات و اعتماد نمودن بر حضرت سبب الاسباب و گفته التوکل نفی الشکوک و التفویض الی مالک الملوک امی در شوی از جمله اخلاق که عمل معاملات را تصاف بدان لازمست هیچ خلق آن حال ندارد که توکل چرا که آن باران یقینست که ابر وجود حق بر دل سالک می بارد و انواع ریاضین روح و راحتست میرو یاند و وحشت های شبهات شیطانی و نفسانی مرتفع می سازد و زحمت کدورات هوا و قاذورات فضول نفس از بسبب بیان دور میکند تا آسوده و مرفه الحال برآید و در آیند و بنظر التفات بغیر او درنگر دو من توکل

علی الله فوج بران الله بالغ امره

طفل تا کیر و تا پویا نبود
 چون فضا لے کرد و دست پانمود
 جانمای خلق پیش از دست و پا
 چون با ما راه بطوا بندی شدند
 گر همان احوال را یاد آورند
 این همه غمها که اند سینهاست
 این عمان بیچ کن چون است
 تنگ درویشان زد رویشے ما
 اندرین عالم هزاران جانور
 حمد میگوید خدا را عند لیب
 شکر میگوید خدا را فاخسته
 باز دست شاه را کرده نوید
 همچنین ایشہ گیری تا بغیسل
 ما عیال حضرتیم و شیر خواه
 آنکه او از آسمان باران دهد
 آنکه با اسباب وزمی داده بود
 گیرم اکنون خشم را گر کاشته
 چون نویسه سال آن نروید چون کنی
 دست بر سر منی پیش آگر

کمرش جز کردن با پا نبود
 در عناقست او در کور و کبود
 می پریدند از وفا اندر صفای
 جس نفس و حرص جز سندی شدند
 پردہای این سببها بر درند
 از بخار و گرد باد و بود ماست
 اینچنین آنچنان سوس است
 روز شوب از روزی اندیشے ما
 میزند خوش عیش بی زیر و زبر
 که اعتماد رزق برتست امی محیب
 بر درخت و برگ شبنا ساخته
 وز همه مردار ببریده امید
 شد عیال الله حق نعم الوکیل
 گفت الخلق عیال لاکه
 هم تو اندکوز رحمت نان دهد
 بی سبب هم می تواند امی عنود
 در زمینے که سبب پنداشته
 جز که در لابه و دو خاکف منرنی
 دست و سر بردادن در شش گوا

<p>تا بدانی اصل اصل رزق اوست رزق از وی جو مجواز زید و مسر سنعمی زو خواه نه از گنج و مال عاقبت زینها سخواهی مانند این دم او را خوان باقی را بمان هین بگوئنگ روز من فیروز شد</p>	<p>تا همورا جوید آن کو رزق جوست مستی از وی جو مجواز بنگ و مسر لضرت از وی جو می نه از عم و خال هین کرا خواهی دران دم خواندن تا تو باشی وارث ملک جهان آنچه فردا میرود ام روز شد</p>
<p>در بیان آنکه غم روزی خوردن منافی توکل است و هر که نظر بر زرقی حق افتاد مالک ممالک نرسندی شد آن الله هو الزرق ذو القوة المتین *</p>	
<p>ای زخم مرده که دست از زمان است جله را رزاق روزی میبهد رزق آید پیش هر که صبر جست آنچنان که عاشقی بر رزق زار گر تونش تابی بیاید بر درت</p>	<p>حق غفورت رحیم این ترس صیبت قسمت هر یک پیشش می نهد بچ کوششها ز بی صبر می است هست عاشق رزق هم بر رزق خوا ور تو لبش تابی دهد در دست</p>
<p>حکایت در تقریر معنی توکل و امتحان آن زاهد که ترک اسباب کرد و بسبب سازی و رزاقی حق اعتماد نمود و رزق او نیخواست بدو رسید و الله رزق من یشار بغير حساب</p>	
<p>آن یکی زاهدش نمود از مصطفی گر تو خواهی و رنخواهی رزق تو از برای امتحان آن مردوفت</p>	<p>که یقین آید بجان رزق از خدا پیش تو آید روان از عشق تو در بیابان نزد کوهی خفت لغت</p>

کاروانی راه گم کرد و کشید
گفت بسینم رزق می آید بین
گفت این مرد این طرف چو هست
ای عجب مرده است یا زنده کز او
آمدند و دست بروی میزدند
هم نخم پید و جنبانید سر
پس بگفتند این ضعیف نامراد
نان بیاوردند و مقداری طعام
پس مقاصد مرد دندان سخت کرد
حشمان آمد که این بس بنو است
کار آوردند و قوم اشتافتند
رنجیدند اندر دهانش شور با
گفت ای دل گرچه خود تن میزنی
گفت آری دانم و قاصد کنم
استحان زین بیشتر خود چون بود
همین توکل کن ملرزان پا و دست
گر ترا صبری بدی رزق آمدی
این تب لرزه ز خوف جوع نیست

سوی کوه آن ممتحن را خفت و دید
تا قومی کرد و مرا بر رزق نطن
در بیابان از ره و از شهر دور
می نترسد هیچ از گرگ و عدو
قاصد اچیزی نگفت آن اجمند
وانگه دراز استحان او هم صبر
از جماعت سگته اندر آفت او
تا بریزندش سب خلقوم و بکام
تا بر بند صدق آن معیاد مرد
از جماعت غافل مرگ فناست
بسته دندانش را بشکافتند
میفشند دندان دران نان پار با
راز میدانی و ناز می سیگنی
رازق الله است بر جان تو هم
رزق سوی صابران خوش میرو
رزق تو بر تو خود عاشق ترست
خویش را چون عاشقان بر تو زد
در توکل سیر می نمایند زلیت

تمثیل در بیان حرص نفس که هر روز روزی میخورد و هر شب غم روزی آرد

و با وجود آنکه سالها این حال مشاهده کرده است یک ساعت از این غم غم نمیاید

<p>اندر آن گالیت تنها خوش دوران تا شود زفت و عظیم و منتخب گردد او چون تار مولا غم ز غم نامیده رسته قصیل و سبز گشت تا لبش با او را چرد او سر بر آن تنش از پیه و قوت پر شود تا شود لاغر ز خوف مستبح سالها نیست کار آن لقب میخورد زین سبز هزار و زین چین چسیت این رس غم دل سوزیم میشود لاغر که آوه رزق زفت که همی لاغر شود از بیسم نان لوت فردا از کج سازم طلب ترک استقبال کن و ماضی نگر</p>	<p>یک جزیره سبز است اندر جهان جمله صحرا را چرد او تا شب شب در اندیشه که فردا چه خورم چون بر آید صبح گردد سبز دشت اندر افتد گاو با جوع لبست باز زفت و فریه و لکشر شود باز شب اندر تافتد از فرج که چه خواهم خورد فردا وقت خو بیخ ننداشید که چندین سال سن هیچ روزی کم نیامد روزیم باز چون شب میشود آن گاو زفت نفس آن گاو است آن شت این جهان که چه خواهم خورد مستقبل عجب سالها خوردی و کم نامد ز خور</p>
---	--

سبب این غم آنست که آدمی را از رزق حقیقی غافل می سازد تا سبب سبب و سبب
دانسته میشود و اگر فی الواقع غفلت بودی قیام بهام این عالم تصور نشد
وز و دوازده نظام پانده ام کشیدی پس از جمله الطاف الهی یک غلبه غفلتت بر
اکثر اهل عالم تا بدان سبب چنگ در سبب معاش میزنند و این سلسله

منطق همی ماندیر معنوی می منبر ماید

هوش یاری این جهانز آنست
 غالب آمد پست گرد این جهان
 پس خرابی اندر آفتد با کمی
 حرصها بیرون رود از مردمان
 هوش یاری آب و این عالم و سخ
 تا نلرزد در جهان حرص و حسد
 نه هنر ماند درین عالم نه عیب
 تا نپروزد و دسرایه زد دست
 زهر جان و عقل رنجوری شوی
 پیشه از بهر چند اندیشه کن
 کسب باید کرد تا تن قادرست
 از توکل در سبب کامل مشو
 کسب کن پس نتیجه جربت ار کن
 پاکش از کار آن خود و بیست
 جدد جز قومی مپندار امی عیال
 کار دین نه کسب دنیا و معاش

آستین این عالم امی جان غفلتست
 هوش یاری زان جهانست ای جوان
 گر بر آن آتش بماند آدمی
 این جهان ویران شود اندر زان
 هوش یاری آفتاب حرص و سخ
 زان جهان اندر ترشح میسر
 گر ترشح بیشتر گردد ز غیب
 غافل هم حکمت و هم نعمتست
 یک نه چندا نکند ناسوری شوی
 غفلتت بگذار و فکری پیش کن
 اجزه بیچاره بردن نادرست
 رمز اکاسب جمیب الله شن
 گر توکل میکنی در کار کن
 کسب کردن همچو رمانع کیست
 کسب جز نامی بدان امی نامدار
 کار میکنی یک نان غافل مباش

اشارات استغراق اوقات کسب دنیا هم شاه غفلتست و خلعت بار
 اکاسب جمیب الله بر بالای کاسبان مکاسب حقیقت راست می آید نه پیشه

دران بازار غفلت

پیشتر کاموختی در کسب تن در جهان پوشیده گشتی غنی پیشتر آموزگان در آخرت آن جهان شهرت پر باز کسب حق تعالی گفت کاین کسب جهان دین عشق است و جذب اندرون کسب فانی خواهدت این نفس حس در زمین مروان حسانه مکن کیست بیگانه تن خاکه که تو	چنگ اندر پیشه دین بزن چون برون آئی از بنجا چون کنی افزاید کسب و دخل مغفرت باز پنداری که کسب اینجا است پیش آن کسب است لعوب دکان قابلیت نور حق را اسی حرون چند کسب حس کنی بگذار پس کار خود کن کار بیگانه مکن که برای اوست غمنا که تو
--	--

بشارت چنانکه هستی مدار این عالم بر سبب و وساطت است اما در محقق باید که سبب
و انامید و از سبب غافل نشوید و پیش دل در سبب بند و سبب را مکن میسر باید

سستی نبه او در سبب بطرق پیشتر احوال بر سنت و بی سبب که غزل با موصول نیست ای گرفتار سبب بیرون مر هر چه خواهد آن سبب آورد لیک اغلب بر سبب را نماند لغاد چون سبب نبود چه ره جوید مید	طالبان راز یارین نیلی تنق گاه قدرت خارق سنت شود قدرت از عزل سبب معزول نیست لیک عزل آن سبب ظن مبر قدرت مطلق سببها برود تا بداند طالب جستن مراد پس سبب در راه می آید پدید
---	---

سر دیدن اسباب نظر مبتدیان سلوک میگوید اما منتهی بر عکس خرق
اسباب باید کرد و میفکند

که سببها را بد زندامی غمناک
در گذشته از حجب از فضل بی
یافته رسته ز علت و اعتلال
که نه مرید از صنعتش را سزاست
تا حجب را بر کند از بیخ و بن
هرزه داند حجب اسباب کان
نیست اسباب و ساطع ای پدر
زین سببهای حجاب کول گیر
فزع بیند مرو چون احوال بود
معجزات خویش در کیوان زند
بی زراعت حاس گندم یافتند
عز و ایش پلاک بولمب
شکر زفت جش را بشکنند
تا شود زنده بهماندم در سنگ
نقص اسبابست و علت و اسلالم
بندگی کن تا ترا پیدا بود
در سبب از جهل بر چسبیده

مخدا را بندگان هستند نیز
چشمشان باشد گذاره از سبب
سرمه توحید از کمال حال
این سببها بر نظر با پرده است
دیده باید سبب سوراخ کن
تا سبب بیند اندر لامکان
از سبب میبید هر خیر و شر
کی شود محبوب ادراک صبر
اصل بیند دیده چون اکمل بود
انبیاء در قطع اسباب آمدند
بی سبب مریح را اشکاف کنند
جمله قرآن هست در قطع سبب
مرغ با بیل دوسه سنگ افکنند
دم گاو کشته بر مقتول زن
همچنین ز آغازت در آن تمام
کشف این نه از عقل کلا افزا بود
تو بطفلی چون سببها دیده

نقش

<p>سوی این روپوشها از ان ملکه ربن فاغفر لنا یا میکفی در سبب منکر بدان افکن آن سببها زین سببها برترست مارگا هی سبب و عاقل کند وان سببها است محرم انبیا</p>	<p>با سببها از سبب غافل چون سببها رفت بر سر منیزی هست بر اسباب اسباب دیگر آن سببها کانبیا را برتر است کاین سبب آن سبب عامل کند این سبب را محرم آمد عقلمسا</p>
<p>اشارت آنکه چون کسی بمرتبه خرق اسباب و رفع وسایط رسد باید که خود را تسلیم امر پروردگار کند و مهمات خود را با او گذارد و هیچ سبب متمسک نگردد و از غیر استعانت بخوید که با وجود حق از غیر مدد طلبیدن همچنانست که در حضور آفتاب از چرخ روشنائی جستن پیر معنوی میسفراید</p>	
<p>رهنهای جستن از شمع و وبال روشنائی جستن از شمع و چراغ کفر لغمت باشد و فعل هوا</p>	<p>با حضور آفتاب با کمال با وجود آفتاب خوش مساع بی گمان ترک ادب باشد ز ما</p>
<p>مقاله در مواخذة یوسف صدیق علیه السلام بحسب اضع سنین و آن نیز سبب استعانت از غیب بود</p>	
<p>بانی از خاضعی سعدانی پیشش شد گرد و امورت مستوی تا مرا هم و اخرو از حبس نیز مرو زندانی دیگر ز خست لاس</p>	<p>آن چچن آنکه یوسف از زندانی خواست یاری گفت چون بیرون رو یاد من کن پیش آن سخت عزیز که دهد زندانی ما اقتناص</p>

انتظار مرگ و فانی بوده اند
 تن بزندان جان او کیوانی
 مانند یوسف حبس در بضع سین
 مانند در زندان داو و چند سال
 تا تو چون خفاش افتی در سواد
 تا تو یاری خواهی از ریگی سراب
 یوسف آخر تو داری چشم باز

اہل دنیا جملگی زندانے اند
 جز مگر نادری کیے فردا نے
 پس جزای او کہ دید اور امین
 این گنہ کا نماز ان نیکو خصال
 کو چه تقصیر آماز خورشید داد
 ہین چه تقصیر آید و بحر و سحاب
 عام اگر خفاش طبعت و محباب

وحی کرد حق تعالی باموسی کہ یا موسیٰ من ترا دوست میدارم بحجت آنکہ ہمہ کار
 خود بمن تفویض میکنی و جز از من نیکتریزی و جز از من یاری نینخواہی از سبب
 بگرنجیتہ و در کرم سبب آونجیتہ

کامی گزیده دوست میدارم ترا
 موجب آن تا من آن افزون کنم
 وقت تشریش است ہم بروی زو
 ہم از و مخمور و ہم از او ست
 ہم با در آید و در روی تن
 اوست جمله شر او و خیر او
 اتفاقی نیست جاہامی دگر
 کہ صبی و گر جوان و گر شیوخ

گفت موسیٰ را بوحی دل خدا
 گفت چه حاصلت بود امی ذلکم
 گفت چون طفلی بپیش والدہ
 خود نداند کہ جز او دیار هست
 مادرش کہ سیل برومی زند
 از کسی یاری نخواہد غیب او
 خاطر تو ہم ز مادر خیر و شر
 غیر من پیشیت چنانست و کلوخ

حکایت آن شیعی کہ گناہکاری را شفاعت کردی تا بواسطہ شفاعت او

خلاص یافت اما چون خلاص یافت آن گناه کار از شفیع خود برنجید که چرا واسطه شد میان من و پادشاه

<p>خواست از وی داوری و داد کرد یا شفیع بر شفاعت برتند در شفاعت مصطفی و اراغه خاص در زمان شمه تیغ قهر از کف نهاد و لبیبی کرد من پوشید مش را ضمیمه کرد محرم صد زیان زین شفیع آرزو در گشت از و لا زین تعجب خلق در افسانه شد از کسی که جان او را و خسرید خاک نعل پاش پیتش شدن کاین جفا چون میکنی بانگ صحه او چرا آمد شفیع اندر میان لا یسع فیہ نبی مجتسبی می نخواهم غیر آن شه را پناه که بسوی شه تو لا کرده ام باز بخش چند جان دیگرم کارشاهنشاہ من سرخشی است</p>	<p>پادشاه بنی بر ندیمی ششم کرد بہنجیکس از ہرہ نے تا دم زند جز رعما و الملک نامہ از خواہم بر جہید و زود در سجدہ فتاد گفت اگر دیوت من بخشید مش چونکہ آمد پامی تو اندر میان وان ندیم رسد از ز جسم و بلا از شفیع خویش تن بیگانه شد گر نہ مجنونست چون یاری برید و اخریدش آن دم از گردن زو پس ملامت کرد او را مصطلح گفت بہر شاہ مبذولست جان لی مع اشد وقت بود آندم مرا من نخواہم رحمتی جز رحم شاہ غیرشہ را بہر آن لا کرده ام گر ببرد او بقہر خود سرم کار من سہ بازی و بیخوشی است</p>
--	--

<p>تنگ آن سرکه بغیری سر برود من نخواهم در بلا اورا دلیل که ببرد از حدیث حق مراد ورنه بگنیم سبکباری کنم واسطه رحمت بود بعد العیان</p>	<p>مخز آن سرکه شهنشا هوش برود من خلیل و قتم و او جبرئیل او ادب ناموخت از جبرئیل داد که مرادت هست من یار که کنم گفت ابراهیم نه روز میان</p>
<p>چون کسی واسطه از میان بردارد هر چه خواهد چنان شود که احتیاج بنخواستن نیز نباشد علمه بحالی حسی من سوالی اما کسی که هنوز ابداً اسباب است بدان سبب مجبوبست سببهای بی سببی را نمیداند پیر معنوی میفرماید</p>	
<p>چون ننداند گوشت اید ابر سعد ببخیز از ذوق آب آسمان از سبب لاجرم محبوب ماند کی نندول بر سببهای جهان</p>	<p>تشنه را در و سر آمد بانگ رحمد چشم او مانده است بر آب روان مرکب هست سوی اسباب راند او که بیند او سبب را عیان</p>
<p>حکایت آن زاهدی که در تاب آفتاب از فیض سیاح عنایت غرق آبجیات بود</p>	
<p>در عبادت غرق چون عباده دیدشان بر زاهد خشک و قنار از سموم بادیه بویش عسلج و آن سلامت در میان آفتش ریگ که تفتش بچو شد آب ریگ یا سواره بر براق دلدلست</p>	<p>زاهدی بد در میان بادیه حاجیان آنجا رسیدند از بلاد جان زاهد بود خشک و ترمراج حاجیان حیران شده از وحشتش بر نماز استاده بد بروی ریگ گوئیاست بر سبزه و گلست</p>

یا که پایش بر حریر و حلماست
 پس همانند آن جماعت بانیا
 چون ز استغراق باز آمد فقیر
 وید کالبش میچکد از دست و رو
 پس بر پیشش که آبت از کجاست
 گفت هر گاه بی که خواهی می‌رسد
 شکل ماحل کن ای سلطان دین
 و انما سری ز اسرار ت بسا
 چشم را بکشو و سوسوی آسمان
 رزق جوئی را ز بالا خوگر م
 ای نموده تو مکان از لا مکان
 در میان این مناجات ابرخوش
 همچو آب از مشک باریدن گرفت
 ابر می بارید چون مشک اشکها
 یک جماعت زان عجائب کارها
 قوم دیگر را یقین در از دیار
 قوم دیگر ناپذیر خشک خام

یا سموم او را به از باد صباست
 تا شود در ویش فارغ از نماز
 زان جماعت زنده روشن ضمیر
 جامه اش تر بود ز آثار و ضو
 دست را برداشت کوسوی سبت
 بی ز چاه و بی ز حبل تن می‌شد
 تا بخش حال تو ما را یقین
 تا بسیریم آن زمان ز نارها
 که اجابت کن دعای حاجیان
 چون ز بالا بر کشادستی گرم
 فی السماء رزقکم کرده عیان
 ز و پیدایش چو پیل آبکش
 در که و در غارها مسکن گرفت
 حاجیان جمله شاد و مشکها
 می برید ناز بسیار ز نلها
 زین عجب و الله اعلم بالرشاد
 تا قصان سرمدی تمم الکلام

ر شمع در بیان عزت تو اضع و ذلت تکبر بدانکه تو اضع در بدایات مروتی
 کردنت با مردان راه خدا و گردن نهادن مر خدا می را و در نهایت سجود

با عدم اصل در وجود حق و فی نفس الامر تو اضیع فر ازنده در جالت بصورت
 و معنی که سن تو اضیع رفوعه الله و بکبر رساننده بدر کالت در دنیا و عقبی که سن
 تکبر و ضعه الله و مشکرفی الحقیقه خود را در مقام شرکت میدارد و اگر نه با وجود
 کبر یائی حق کسی را چگونه لاف کبر یائی رسد من فرماید

<p>از می پر زهر شد آن گنج مست در طرب یکدم بجناند سری زهر در جالتش کند او روستد بکشش یا باز داید و دجی ممشس سازد شه و بد بد عطا گشت شه را بیگناه و بی خطا زین و جنبش زهر را باید شناخت گرگ گرگ مرده هرگز گز کند تا تو اندکشتی از بخار رست امن در فقر است اندر فقر و روز سرد و برف آنکه جامه تر اسی برادر چون بر آذر میرومی تیر بار که بدف گردد و بسین چون بدنسا زخم یابد بی رفو عاقبت زین زرد بان افتادیت</p>	<p>این تکبر زهر قاتل و آن که هست چون می پر زهر نوشد مدبری بعد یکدم زهر در جالتش فستد چونکه شاهی دست یابد بر شمی و ریاید خسته افتاده را گزند زهر است این تکبر پس چرا و این دگر رابی ز خدمت چون نوا رهنمونی بهرگز گدائی را نزد خضر کشتی را برای آن شکست چون شکسته میرد اشکسته شو کبر زشت و از گدایان زشت ممتزی زهر است آتش ای غوی هر چه او هموار باشد بازین سر بر آرد از زمین آنگاه او خود بان خلق این ما و نیست</p>
--	--

از لفظ

هر که بالا تر رود ابله تر است
 این فروختن حصول آن بود
 اسپ سگش را عرب شیطاناش خواند
 شیطنت گردن کشی شد در لغت
 از الوهیت زند در چاه لاف
 هست الوهیت رد امی ذوالجلال
 تاج ازان اوست زان ماکر
 ماکر در ایم اوسالار است
 چیست تعظیم خدا فراموشتن
 چون خلقنا کم شنو امی من تراب
 در بهاران کی شود سر سبز سنگ
 سالها تو سنگ بودی دل خزش
 بین که اندر خاک خمی کاشتم
 کندم از بالا بریزی خاک شد
 از تو اضع چون زگره پی شد بزیر
 پس صفات آدمی شد آن جهاد
 هر که بالا رفت آخر پست شد
 هر که در می دو آسجبارود
 آب رحمت بابت رو پست شو

استخوان او بر خواهد شکست
 کاین ترف کسرت یزدان بود
 نه ستوری را که در مرع بماند
 مستحق لعنت آمد این صفت
 طامع شرکت کجا باشد معان
 هر که در پوشد بر و گردد وبال
 وامی او که حد خود دارد گذر
 حرمت و تعظیم و خدمت کار است
 خویشین خاک و خواری دشمن
 خاک شود ز خاک بودن رخ مشا
 خاک شو تا گل بر وید رنگ نگ
 آزمونرا مکن مانی خاک باش
 گشت خاکی و منش افراشتم
 بعد ازان او خوشه چالاک شد
 گشت جزو آدمی حی دلیه
 بر فراز عرش پیران گشت شاد
 نیستی هر کس که آرد هست شد
 هر کجا پستی است آب آنجا شود
 و انملمان خور عمر عشق دست شو

سالک درستی می باید نه درستی که هستی نیستی از شراب خداست و مستی

و هستی از شراب هو

عقل از سرشرم از دل می برد
که چرا آدم شود بر من رئیس
صد هنر اقبال و آماده ام
پیش آتش موحل را محسول
کالتشی بود اول کد سر آریب
منجد چون غفلت منج ز افتاب
زم گشت و گرم گشت و تیز زاند
کارگاه هست کن جز نیست هست
یا نسالی کار داند مفرشته
تخم کاردموضع گشته نیست
کاغذ اسپیدار نوشته باش
تا بکار و در تو خسته ذوالکرم
دورخواهی خویشتن بین و رشو

دانکه هستی سخت سستی آورد
شد عز ازیل از همین ^{معنی بلبل} بلبل
خواجده ام من نیز و خواجده ام
من آتش زاده ام او از وحل
شعله میزد آتش جانرا سفید
این تکبر صیت غفلت از لباب
چون خبر شد ز افتابش تیغ نماند
هست مطلق کارگاه نیست پست
بر نوشته هیچ ننویسد کس
کاغذی جوید که آن نیوشته است
تو برادر موضع ناکشته باش
تا مشرف کردی از نون و القلم
نور خواهی مستعد نور شو

اشارات آنکه محجب و مخوت که زاده گزند علامت صفات شیطان است
هر جا که سر برزند آن مظهر صفات شیطانی خواهد بود و هر که خود را صاحب کمال
پندارد آن پندخت و دلیل نقصان اویش باشد

انفست اندر جان مغرور خیال

صلتی بدتر ز پندار کمال

جانت ای مغرور

از بول و از دیده ات بس خون و علت ابلیس مانا خیر بدست بهر که نقص خویش را دید و شناخت زان نمی پندرسد سوچی زو الحبال بل بیس و یو از آن حسد دید بروگان هر زر نما خندان شد است ناز نینی تو و لے در حد خویش فتنه شست این پر طاروسیت	تا ز تو این معجبی کس برون رود وین مرض و نفس هر مخلوق است اندر است کمال خود و دانسته است که گمانی میبرد خود را کمال که تو خود را انبیا ک مردم دین زانکه سنگ امتحان پنهان شد است اندر شد پانده از حد به پیش کاشتر اکت باید و قدر و سیت
--	---

حکایت آن حکیم طاروس را دید که پراز پای خود بنهار سیلند می اندازد گفت
در لغت نمی آید که گفت می آید اما پیش من جان عزیز ترست و این پر چمد و
جان منست پس طاروسان ریاض سلوک نیز قدرت بر حفظ حال ندارند که پر
رحونت خود بینی به بقار ریاضت گزینند اما جان جاودانی بریشان بماند که
زنگ فانی دشمن است مروح باقی را

پرخود میکند طاروسی بدشت گفت طاروسا چنین پرستی خود است چون میدهد با این خلل هر بیت را از عزیز دل پسند بهر تخریب هوای سودمند این چه ناشکری و چربی باکیست	یک حکیمی فرست بود آنجا بگشت بیدر بیخ از بیخ چون برسی کنی برگنی داند از پیش اندر و حل حافظان در طلی مصحف می نهند از پر تو باد و بیزین می کنند تو نمیدانی که لغاشت کیست
---	--

بر مکن آن پر که نپسیدد در فو
 چون شنید این نیند و کونگ است
 چون زگریه فارغ آگفت رو
 این نمی بینی که هر سو صد بلا
 امی با صیاد بی رحمت مدام
 چند تیر انداز بس بر بالما
 چون ندارم روز و ضبط خویشتن
 به بود آن که شوم زشت و کریم
 این صلاح عجب من شدای فتنه
 چون نباشد حفظ و تقوی ز بهار
 جلوگاه اختیارم این پر است
 چند حرف و مطراتی و کار و بار
 تر بات از دعوی و دعوت گوی
 رو بر من طعنه کم زن بر بدان

روی محشر اش از عزا امی خوب رو
 بعد از آن در نوحه آمد میگفت
 که تو رنگ و بوی راهستی گوی
 سوی من آید پی این بالما
 به این پر با نهد هر سوی دام
 تیر سوی من کشد اندر هوا
 زین قضا و زین بلا و زین فتن
 تا شوم امین درین کسار و تیه
 عجب آرد معجزا صد بلا
 دور کن آن لت بیند از خست یار
 بر کتوم زیرا که در قصد سراسر است
 کار و حال خود بین و شرم دار
 رو سخن از کبر و از نخوت گوی
 پیش ام حکم عجب ز خود بدان

اشارت آنکه کی از نتایج خود بینی عیب بگردان گفتن است طعنه بر حال بروم زدن
 و از عیب خود خافل ماندن و ندانستن که عیب تمام است

ما که آدم بر نیلے کوشقی است
 خویش بینی کرد آمد خود کزین
 بانگ بر زد غیرت حق کا صحنی

از حقارت و زذلت بنگر است
 خنده زد بر کار بلایس لعین
 تو نمیدانی ز اسرار حشقی

<p>پوستین باز گونگر کند پرده صد آدم اندم برورد گفت آدم تو بگردم زین نظر اسی خنک حالی که عیب خویش نید چونکه برتن مر ترا ده ریش هست عیب کردن خویش آوارگوست هر کسی کان عیب خود دید نمی پیش پاک کردن چشم را از موسی عیب تو بدان معیوب کان تسخر ز روی</p>	<p>کوه را از بیخ و از بن بگرد صد بلبس نو مسلمان آورد همچو نینگ تارخ نندیشم و گر سر که عیبی گفت آن بر خود خرید مر همش بر خویش باید کار بست چون شکسته گشت جامی از جوست کی بدی فارغ روی از اصلاح خویش تا به بینی باغ مرستان غیب چون نظر کردی تو خود ز ایشان بد</p>
<p>حکایت حال جماعتی که عیب یکدیگر دانا شدند و از عیب خود ناپیدا بودند</p>	
<p>چاره بند و در یکی مسجد شدند هر یک بر نیستی نتیجه کرد مؤذن آمد زان یکی لفظی صحبت گفت آن هندی وی دیگر از نیاز آن سیوم گفت آن دوم را کامی آن چهارم گفت حمد الله که من پس نماز هر چهاران شد تباہ خا فلند این قوم از خود اسی پدر من بیخ روی خود را اسی شن</p>	<p>بهر طاعت راکع و ساجد شدند درین از آمد بس کینی و درد که مؤذن بانگ گفتی وقت هست این سخن گفتی و باطل شدند از چیزی طعن برو خود را بگو ذرغیت آدم بچپ چون آن ستن عیب جو یان بیشتر گم کرده راه لاجرم گویند عیب یکدیگر من بیخ روی تو تو روی من</p>

آنکسی که او بید روی خویش
گر بیدر و دید او باقی بود
عیب گوید عیب جوی خود بدست
عیب پیشه کو به بیدر چه عیب

نور او از نور خلقا نیست بیش
زانکه دیدش زید خلایق بود
با همه نیکو و با خود بد بدست
عیب کی بیدر روان پاک عیب

بشاید هر چه از عدم بوجود آمد محض نهرست اما دیده کج بین عیب می پندارد
و آن عیب نسبت برائے نه بر سئ

عیب بدین تا نظر آید بدست
و عین الرضا عن کل عیب کلیه

عیب شد نسبت بحقوق جهول
کفر هم نسبت بخالق حکمتست
در یکے عیبی بود با صد صفات
در تراز و هر دو را یکسان کشند
پس بزرگان این نگفتند از کذاف
و حقیقت خالق آثار اوست
منغز کو از پوستها آواره نیست
چون دوم بار آدمی زاده بزاد
او چشم خوب بید هر چه هست
گر تو خواهی کوترا باشد شکر

نه نسبت با خداوند سبحان
چون با نسبت کنی کفر آفتست
بر مثال چوب باشد در نبات
زانکه آن هر دو چه جسم و جان خوشند
جسم پاکان عین جان افتاد صفا
لیک جز علت نه بنی اهل پوست
از طبیب علت او را چاره نیست
پای خود بر سرق علتها نهاد
لاجرم آید همه خویش بدست
پس و از چشم عشاقش نگر

حکمت هر چیزی که بدیده خریداری کنی بی عیب در نظر آید چون رخسار
معشوق در دیده عاشق خواه آن رخسار زیبا باش محسب واقع و خواه بسیار

و درین باب قصه لیلی و مجنون کفایتست

<p>بین چشم طالبان طلوب کردوشد مجنون پریشان غوی گفت خاشخو تو مجنون نیستی عاریت کن چشم از عشاق او پس چشم او بروی او نگره</p>	<p>منگراز چشم خراب آن خوب را گفت لیلی را خلیفه کاین تونی از در خوبان تو افزون هستی چشم خود بر بندران خوش چشم تو بلکه کن زان عاریت چشم نظر</p>
--	---

در بیان آنکه شتر مطلق در عالم وجود ندارد و هر چه بر تو وجود که خبر محض است و او را از خلوت مخانه عدم بصحای ظهور آورده خیرست اما چون تغفل نسبت و انصافات کنند شایه نسبت با چیز دیگر بدین آید

<p>بذبت باشد این راهم بدان که یک را با دیگر پیوند نیست هر یک را ز هر و دیگر را چو کنند نسبتش با آدمی باشد مات خلق خاکی را بود آن در دو داغ نسبت این از یکی کن تا هزار در حق شخص دیگر سلطان بود او برین دیگر همه رنج و سنان غیر او را ز هر او در دست و مرگ هست این را در وزخی از راستی</p>	<p>پس بد مطلق نباشد در جهان در زمانه هیچ زهر و قند نیست هر یک شده با دیگر یک پامی بند ز هر ماران مار را باشد حیات خلق آبی را بود دریا چو باغ همچین پیشمراسه مرد کار زید اندر حق آن شیطان بود زید یک ذاتت بران یک جان ز هر باشد مار را هم قوت و برگ صورت هر نعمتی و در هستی</p>
--	---

اندرین باز از لفعیل پاشا
بوی گلان قوت قوت سرخوشت
پیش خوکان شکر و حلوا بود

پس خریدارست هر یک را خدا
نقل خارستان غذا می آتشست
گر لیبیدی پیش مار سوا بود

بیان آنکه خلق اشیا که ظاهر است تفاوت می نماید بحجت تو ضیح و تبیین ایشان است

والاشیا تبیین خدا دادها

سفل و علوی بهم آنگیختست
از غضب و زحلم و زنج و کید
علم ازین رو و جاست نافع است
هر یکی ازین صورتی آنگیخت
نه بکلی کمر با نند این رس
قلب را ابله بومی ز خرید
آن دروغ از راست میگردد و فرج
باطلان بر بومی حق بومی دلند
بی حقیقت نیست در عالم خیال
وانکه گوید جمله باطل و شقیست
تا جران باشند جمله ابلهان
چونکه عیبی نیست چه نا اهل اهل
چون همه چوست اینجا عود نیست
چند باید عقل مارا رنج برد

غیرت حق پرده آنگیختست
نیست باطل هر چه یزدان آفرید
نفع و ضرر خود هر یکی از موضع است
نیک بد در یکدگر آنگیخت
این حقیقت آن نه حق اند این همه
زانکه بی حق باطلی ناید پدید
تا نباشد راست کی باشد دروغ
پس گو کاین جمله و مها باطلند
پس گو جمله خیالست و ضلال
آنکه گوید جمله حق اند احمقیست
گر نه معیوبات باشد در جهان
پس بود کاله شناسی کار سهل
ور همه عیب است انش سو نیست
تا نبیا لایحیم صافا نازد در

حکایت در بیان علم و غضب بدانکه علم از جمله اخلاق پیغمبر است کما در الحکم ان یکون بیننا
 غضب خوی سگالست و وسوسه شیطان الغضب یفسد الایمان گفته اند تا کسی بر
 غضب مستولی نشود بدرجه صدیقان نرسد آورده اند که جماعتی حواریین عیسی علیه
 السلام گفتند یا معلم الخیر ما را خبر ده که چه چیز سخت ترین چیز باست گفت خشم خدا
 گفتند چگونه ازان ایمن باشیم گفت ترک خشم خود و حضرت همین حکایت امی آورد

<p>گفت عیسی ایکی هشیار گفت ایجان صعبه خشم خدا گفت ازین خشم خدا چه بود امان پس عوان که معدن این خشم گشت چه امیدش برکت حسنه مگر خشم و کین صفت سابع هست و دوان کین مدارنا که از کین مگر بسند اصل کینید و نوح است و کین تو چون تو جز و دوزخی پس هوش دار ترک حرص و شهوت و خشم آوری</p>	<p>صیبت در هستی از جمله صعبتر که ازان دوزخ همی ترسد چوما گفت ترک خشم خویش اندر زمان خشم ستش از سبع هم در گذشت باز گردوزان صفت آن بی هنر هر که از خشم است و کین هست از بدان گوششان به پهلوی کین دارنند جز و آن کلست و خصم دین تو جز و سومی کل خود گیر و رسار هست مردی در رگ پیغمبری</p>
--	---

حکایت موسی که ترک خشم و با تصاف بصفتم علم در کعبه عالی
 و مرتبه و نسبی یافت میفرماید

<p>گو سفند که از کلیم اند که گشت درت او تا لبش در بستجو</p>	<p>پای موسی آبله شد نعل رحمت آن رنه غائب شده از چشم او</p>
--	---

مانده شد آن گو سفت دوست ناند
 کف همی مالید بر رومی سرش
 نیم ذره تیرگی خوشم نه
 گفت گرم بر منت رگم نبود
 با ملائک گفت یزدان آن مان
 بی شبانی کردن آن امتحان
 تا شود پیر او قاصد بر شان
 هر امیری که شبانی بش
 علم موسی و ارا ندر رعی خود
 لاجرم حقش در چه چو پائی
 آنچه ناکه انبیا را زین دعا
 خویشین چون از کسی صبر بدید
 حمیت دین خواند او آن صبر را
 حمیت دین را نشانی دیگرست

پس کلیم الله گردا زومی فشاند
 می نواخت از مهر همچون بادش
 غیبر سرور رحم و آب چشم نه
 طبع تو بر تو چرا استم نمود
 که نبوت را همی زید فلان
 حق ندادش پیشوای جهان
 کرد شان پیش از نبوت حق شان
 آنچه نماند آرد که باشد متوسر
 او بجا آرد بت بر سر و خرد
 بر فرما چرخ مهر روحانی
 بر کشید و داد رعی مصطفی
 آتشی در وی زد و زخ شد پدید
 ننگ در در خویش نفس کبر را
 که از آن آتش جهانی دیگرست

اشارت غضب مردان خدا بر تو شعاع قماری حقست نه چون چشم دوان
 و بدان بلکه این چشم که صفت شقیست مرد خدایر امغلوب است چنانچه از بنجال خسته

خشم بر شاهان شه و برین غلام
 تیغ علم که گردن چشم زد هست
 چونکه نرم چشم کی بسند و مرا

خشم را من بسته ام زین لگام
 خشم من برین همه رحمت شد است
 نیست اینجا جز صفات حق و را

شکوہ و تم در بیان اخلاص که اصل معاملات بود ولی بر تو نور آن هیچ یک از اعمال
صالحه بجز تسبیح ز سداقلی عمل عملا صالحا و لایشرک بعبادة رب احد او این سلسبت
از اسرار الهی که در دل و ستان و دلیت نهد او عمل از خلل و ذلل مصفا و از ند چه
اگر نعوذ باشد شایسته بریا چهره عمل را مگر سازد هیچ وجه روی قبول ندارد و فی الحقیقه
اخلاص آنست که هر عمل که از روی در وجود آید بی غرضی از اغراض دنیوی و اخروی
باشد و ری آنست که عملش بعارض بست بود و این شرک خفیهست بر معنوی فرمایند

<p>گر بجای کوشش اهل مجاز هر یک از یکدگر نمی مغز تر آن محب حق ز صبر علتی این محب دایه لیک از بهر شیر مطل خود از حسن او آگاه نه وان دگر خود عاشق دایه بو پس محبت حق با امید و بیس این محبت حق ز بهر حق کجاست</p>	<p>تو بتو کند بود همچون پیاز مخلصان از یک زد و یکدگر غم تر وان دگر را خود عرض بی خلته وان دگر دل داده بهر آن صغیر غیر شیر او را از ان دل خواه نه بی غرض در عشق یک رایه بود دفر تقلید می خواند بدر کس که ز اغراض ز علتها جداست</p>
--	---

حکایت شاه ولایت که بقوت اخلاص نهال شرک از زمین آن کافر بر کند

<p>از علی آموز اخلاص عمل در غراب بر پهلوانی دست یافت او خویو انداخت بر روی علی او خویو ز دبر رخ که روی ماه</p>	<p>شیر حق را دان مطهر از دغل زود شمشیرش بر آورد و شافت افتخار بر نبی و حسد روی سجده آورد پیش او در سجده گاه</p>
--	---

در زمان انداخت شمشیر آن ولی
 گشت حیران آن مبارز زین عمل
 گفت بر من تیغ تیز افراستی
 گفت من تیغ از پی حق مینرم
 شیر حقم نیستم شیر هوا
 چون در آید علتی اندر غذا
 چون خبوا انداخته بر روی من
 نیم بهر حق شد و نمی هوا
 گبر این بشنید و نوری شدیدید
 گفت من ششم جفایم کاشتم
 من غلام موج آن دریای نور
 عرض کن بر من شهادت را کن
 قرب پنجه کس نخویش و قوم او
 او به تیغ حلم چندین خلق را
 تیغ حلم از تیغ آهن تیزتر

کرد او اندر غزایش کا هلی
 وز نمودن عفو و رحمت بی محل
 از چه افکندی مرا بگذاشتی
 بنده حقم نه مامور تنم
 فعل من بر دین من باشد گوا
 تیغ را دیدم نهان کردن سزا
 نفس خبیذ و دگر شد خومی من
 شرکت اندر کار حق نبود روا
 در دل او تا که زناش برید
 مر ترا نوع دگر پنداشتم
 کوچین گوهر بر آرد در ظهور
 مر ترا دیدم سرفراز من
 عاشقانه سوی دین کردند رو
 و خرید از بیج چندین خلق را
 بل ز صدت که ظفر انگیزتر

در بیان ربا که شعبه از نفاق است یراون الناس لا یذکرون الله الا قلیلاً

کالسب نامه است اندرومی نگر
 گوشه رونامه کشامی و سخوان
 اگر نباشد در خور آن را پاره کن

هست لایق شاه را آنکه مبر
 بین که حرفش مست رخورد شهران
 نامه دیگر نویس چاره کن

<p>کار مردانست نه طفلان لعب زانکه در حرص هوا آغشته ایم تا چنان دانند متن نام را زین سخن انشا اعلم بالصواب متن نامه سیند را کن امتحان تا منافق دوار نبود کار تو +</p>	<p>نامه یکشادن چه دشوار و چه محب جمله بر فهرست قانع گشته ایم باشد آن فهرست دامی حامه را نامه را سر باز کن گردن متاب هست آن فهرست اقرار زبان که موافق هست با استرارتو</p>
<p>حکایت حیلده آن فقیه در بزرگی دستار خاص از بهر فریب عام و رومی پوش کردن آن نبی آنکه چپیزی در میان باشد که بکار آید + +</p>	
<p>در عمامه خویش در چپیده بود چون در آید سومی محفل در حلیم ظاهر دستار از آن آرسته در درون آن عمامه بدوفین چون منافق اندرون سواوز منتظر استاده بود از بهر فن پس وان شد تا بسازد کار را باز کن دستار را وانکه نگره باز کن آن هدیه را که میسر آنکه از خواهی ببر کردم حلال صد هزاران ژنده اندر زره بر</p>	<p>یک فقیه ژنده با بر چیده بود تا شود زلفت و نماید آن عظیم جامها از ژنده با پیراسته پاره پاره دلق و پنبه پوستین ظاهر دستار چون حله بهشت در ره تاریک مرد جامه کن در بود او از سرش دستار را پس فقیهش بانگ بر زد کاهی پیر اینچنین که چار پره میسر باز کن از ابدت خود بسال چونکه کرد انگاه بازش میگر سخت</p>

بر زمین و خرقر را کای بی عیار
 این دغل بگنار و در اخلاص پنج
 تو جو ابی بس کرانی میسر
 که چه داری در جوال از تلخ و خوش
 ورنه خالی کن جوال را ز سنگ
 در جوال آن کن کمی شاید کشید
 تا کمی در گفتگوی رنگ و بومی
 تو گو اهی غیر بومی و غیر رنگ
 که گو اهی که گرفت و رنگ بد
 صدق میخواید گواچه سال او
 صدق و اقبال ست بر وبال کرد
 نیز مخلص و خطر باشد مدام
 زانکه در راه است و رهن بیست
 چونکه خالص گشت مخلص با گشت
 کار اخلاص است خالص و نیست

زین دغل را بر آوردی ز کار
 کاین دغل نزد خدا چیست بیج
 چه شود بیکره در آن گریزنگ
 که همی از زد کشیدن خمش بخش
 باز خر خود را ازین بیکار و ننگ
 سومی سلطانانج شاهان رشید
 گر نشانی داری از معنی گوئی
 و انما تا رسم آرد شاه شنگ
 نزد آن قاضی القضاة آن حج شد
 تا تا بد نور او بافتال او
 مرد در اخلاص صاحب حال کرد
 تا ز خود خالص نگردد او تمام
 آن رهد کورمان ایند است
 در مقام امن رفت و برد دست
 در پے اخلاص صد آسودن است

نرساوس در بیان صفاتی را که سالک را بنهایت طریق طریقت رساند و مرتب
 را سطح نظرش گرداند و ازین نرسبشت رشح اعتراف میا ه معانی میتواند نمود
 رشح اول در بیان سماع که آرام دل عاشقان و سرور سینه صادقان و غذای
 جان سایر ان و دوای درد کمالست بدانکه سبب جمعیت حال سالک است

برای آنکه آدم را نفسی است و هوای و عقلی و روحی و هر یک از این چهار
غذا باید و هر چه باومی رسد از آن بیرون نباشد که غذای یکی از این چهار
باشد و چون غذای یکی پیدا آید آن حال دیگر آن بوخت انجامد و در عالم
وجود پریشانی پیدا شود و اما چون چیزی برسد که هر چهار را در آن نصیب شد
و هر یک غذای خود بردارد خصوصاً از میان منقطع گردد و هر یک بگذا سی خود
مشغول شوند و بیکدیگر فراسازند و در سماع این حال دست دهد که چون سخن
با او از خوش رسد هر یک از این چهار مخلوط شوند و الا نفس درستی و کجی صورت
نظم و شر و صنایع و بدایع آن سخن نگردد و هواد استقامت و انحراف اصول استقامت
و ترتیب آن و لیسق نعمات متامل شود و عقل باصل معانی و سخن تلفت گردد و روح
با او از خوش که نشانه است از عالم ارواح میل کند هر یک بفرای خود اشتغال نمایند و
در میان لذت و جمیعت و ذوق و شوق حاصل آید و سهل عسره قسم است اول سماع
عام و ایشان نفیس شنوند و آن چهار نوع است طبیعی و هوایی و شهواتی و بدعتی
و همه حرام است دوم سماع خاص ایشان بعقل شنوند و آن سه نوع است جهانی
و خونی و علمی و هر سه نوع پسندیده است سیوم سماع خاص ایشان بروح شنوند
و درین هیچ علت نیست ایشان هر چه شنوند از حق و بحق شنوند بشریه و
الذین یتبعون القول فیتبعون حسنه اولئک الذین هد لهم الله اولئک هم
اولو الالباب و در سماع و شرايط آن سخن بسیار است این مختصر احتمال آن
کنند اسی درویش از نقد بدان که سماع سکلی است که از عالم درس خبر میجو جهان کعبه
تحقیق رساند و حد نیست که مرکب سلوک بسیار آن طریقت را در راه گرم تر

می سازد و حضرت شیخ سیدالحی والدین ساینم الله علیه میگوید هر ساعتی که دل وقت سماع
 بوی دلدار برود جان را بسلاطین پرده اسرار برود این زمره مگر نیست مریض ترا به بر دارد
 و خوش بجا می یابد و سماع منادوست که در ماندگان بیابان تیره دنیا را از
 عشرت آباد بهشت برضنا یاد میدهد

<p>مومنان گویند کاتار بهشت ما هم از اجزای عالم بوده ایم گر چه بر ما نخت آب و گل شک ناله سوزنا و آواز و حسرت نشنود آن نغمه را خود کوشش پس حکیمان گفته اند این کمنها بانگ گردشهای چرخست اینک غلظت پس غذای عاشقان آمد سماع قوتی گیر و خیالات ضمیمه آتش عشق از یواها گشت تیز</p>	<p>نغمه کرد و نید هر آواز زشت در بهشت آن کمنها بشنوده ایم یادمان آید از آنها اندک اندک مانده بدان ناقور کل کز ستمها گوش حس باشد نجس از دو ارجح بگر فقیم ما می سریندش بطنبور و جلق که در آن باشد خیال اجتماع بلکه صورت گرد آن بانگ و صیفر آنچنان که آتش آن جوز زینر</p>
---	---

مقاله در حالت شخص که تشنه بود و دستش آب نرسید از دور حرکتی میکند که آواز
 بدو رسد و این سخن مناسبست بحال صوفیان که بهوای نغمه بهشت برین شغف مند

<p>در لغوی بود آب آن تشنه راند می فتاد از جوز بن جوزی در آب عاقلی گفتش که بگذار ای فتمه</p>	<p>بر درخت جوز جوزی می فشاند بانگ می آمد همی دید او حباب جوز با خود تشنگی آرد ترا</p>
---	---

<p>میشتر در آب می افستد شمر تا تو از بالا فرود آبی بزور گفت قصد من این فشان ذق جوهر قصد من آنست کاید باگ آب تشنه را خود شغل چه بود در جهان اولیاد در درون هم نعمهاست پس کریم آنست که خود را دهد بر سماع سیرت هرگز چیز نیست</p>	<p>آب در پستت از تو دور تر آنچه بگوشی شنیده باشد تا بدور تیر تر بنگر برین ظاهر نیست هم به بنیم بر سر آب این جناب کرد پایمی حوض شستن جاودان طالبان از ان حیات بی بهت آب حیوانی که ماند تا ابد طعمه هر مرغی غله آنچیز نیست</p>
<p>اشارت آنکه فی سماع نیکو ادا می کند و فی باصطلاح این طائفه اشارت به پیغام محبوب اما درین ابیات که نوشته میشود عبارتست از کسی که زبان حال او آن پیغام ادا میکند و آن عالم نیست که دل از غیر پرداخته و با دم دوست پرداخته که شرح شوق ببرد اگر نیتان عالم غیب است بیان می نماید چنانچه میفرماید</p>	
<p>بشنو از فی چون حکایت میکند که نیتان تا مرا بریده اند سینه خواهم شرحه شرحه از زلف هر کسی کان دور ماند از اصل خویش من بهر جمعیت نالان شدم هر کسی از ظن خود شد یار من</p>	<p>از جدا اینها شکایت میکند از نفیرم مردوزن نالیده اند ما بگویم شرح در دشت تیاق باز جوید روزگار وصل خویش حفت به جانان خوش طالعان شدم وز درون من بحسبت اصرار من</p>

مسر من از ناله من دور نیست
 تن جان جان ز تن مستور نیست
 آتش است این باگ نامی نیست با
 آتش عشق است کاند رنی فتاد
 فی حدیث راه پر خون میکند
 فی حرف هر که از یارے برید
 با چو فی زهری و تریانی که دید
 هر که او از سزبان می شد جدا
 بالب و مساز خود که خفستی
 دود با ندریم گویا همچو ننه
 یکدیگر گویا شده سوی شمشا
 که بنودی ناله فی راه بر
 فی چیز میب اطرب است اعلی شقان
 این دو ابناء زند مطرب با شراب
 پر خماران از دم مطرب خوردند
 با رستی از دم مطرب چشید
 آن شراب حق بدان مطرب برد
 مطرب جان مولی مستان بود

لیک چشم و گوش را آن نور نیست
 لیک کس را دید جان دستور نیست
 هر که این آتش نذر نیست باد
 جوشش عشق است کاند می فتاد
 قصه های عشق همچون میکند
 پرده بالیش پرده های ما درید
 با چو فی و ساز و هشیاری که دید
 بنوا شد که چه دار و صد لوا
 با چو فی من گفتندیا گفتی
 یکدیگر پنهان دران لبهای و
 با می بونی در گفت ده در مسا
 فی جهان را پر نکرد می از شرک
 مطرب ابناء شراب آمد بدان
 این بدان آن بدین آرد شتاب
 مطربان شان سوی میخانه برند
 مطرب ایشان را سوی شتی کشید
 وین شراب تن ازین مطرب خورد
 نقل قوت و قوت مست آن بود

شراب آگاه کننده باشد در طریق و شراب غلبات عشق را گویند و چون این

وانستی دانی کردین ابیات چه گذشت شرح دویم در بیان ذکر و آن عبارتست
 از یاد کردن حق بشرطی که ماسومی الله را فراموش کند و ذکر تنگ از انسیت
 و بزرگان این راه گفته اند و ذکر و الله نبیان سوا و این کلمه طیبه که فضل الذکر
 عبارت از دست بدین معنی ایمانی میکند الا اگر ایمان نیست نبیان ماسوا و الا الله
 اشارتست به اذکر و الله و ذکر مرتبه دارد اولی بیان ذکر عامست و آن طرد
 غفلت باشد و هر گاه که غفلت مرتفع شد سالک ذکر است اگر چه بزبان گشت
 باشد دوم ذکر خاص و آن از آله ثنیه و خرق حجاب عقلست و ذکر درین حال متوجه
 حضرتست بقلب سالج سیوم ذکر انحصار آن فناسی ذکر است از خلیقه و بقای او
 بحق و درین مرتبه گفته اند فلما اضاء الصبح اصبح صبحه عارفاً بانک مذکور و ذکر کذکر و

حضرت مولوی سیف ریاض

ذکر را خورشید این فسرده ساز
 منکر اگر جا بد بود زو ذکر کن
 تا در آب از زخم زنجوران سرت
 چون بر آرد سر ندارد نش معات
 مهست یاد این فلان و آن فلان
 تا رهی از فکر و سوا سس کن
 ذکر کن تا فکر گردی در خب
 ذکر گفتن منکر او الا کنند
 رخت بر بندد برون آید پلید

ذکر آرد فکر را در اهتزاز
 بنیقد گفتیم باقی منکر کن
 آنچه نماند عوارند آب جست
 میکند ز بنور بر بالا طواف
 آب ذکر حق و زنجور این زمان
 دم بخورد در آب ذکر و صبر کن
 فکر کن تا وارهی از منکر خود
 ذکر کو تا منکر و بالا کنند
 ذکر حق پاکست چون پاکی رسید

شب گزید چون بر آرد خور ضیا
فی پلیدی ماندونی آند بان
نیستشان از یاد کردن ستر نحو
از زبان جمله ذرات جهان

میگزیزد ضدها از ضدها
چون در آید نام پاک اندر دبان
لاجرم هر ذره زان دارد خوشی
نام اورامی شنواز امتحان

حکایت در التذاف ز لیخا از نام حضرت یوسف علیه السلام و در ذکر حضرت
دوست کم ازین نشاید بودن میسر ماند

نام جمله چیز یوسف کرده بود
محرمان ز اسرار آن معلوم کرد
و میگفتی سبز شد آن شاخ بید
و میگفتی خوش همی سوز و سپند
و میگفتی شده سرش سباز گفت
و میگفتی که بر آمد آفتاب
و میگفتی عکس میگردد فلک
و میگفتی جوهری پر خست اند
و میگفتی در دست شد کمتر م
مقصد او زان همه یوسف بد
میشدی او سیرست از جام او
نام یوسف شربت باطن شد
در د او در حال کشتی سودمند

آن ز لیخا از سیدان تابعود
نام او در نامه ها مکتوم کرد
و میگفتی مه بر آمد بن گرید
و میگفتی بگوش می طپند
و میگفتی گل پلبل از گفت
و میگفتی که سقا آورد آب
و میگفتی هست نانمابی نمک
و میگفتی دوشش دگی پخته اند
و میگفتی که بدر آمد سرم
صد هزاران نام اگر بر هم زد
گر سینه بودی چو گفتی نام او
تشنگیش از نام او ساکن شد
و ربذی در ویش از ان نام بلند

وقت سرا بود او را پوستین عام میگویند هر دم نام پاک آنچه عیسی کرده است از نام بنو چونکه با وی متصل گردید جان خالی از خود پر بود از ذکر دوست	این کند در عشق نام دوست این این عمل نکند چون در عشق پاک میشود عشاق را از نام او ذکر آن نیست و ذکر آن نیست آن پس کوزه آن ترا و در دست
--	--

رشته هم در بیان تفکر و آن استغال است از معرفت تحقیق و از صورت معنی
و بی آنکه آتش فکر رده صورت نسوزد چراغ معنی بهیچ حال بر نیز وز دان
تفه ذلک لآیات لقوم تفتی کرون

چون در معنی زنی بازت کنند فکر آن باشد که بکشاید رهی رو بمعنی کوشش ای صورت پرست صورت از معنی چوشیر از مشبه و لهن این سخن و آقا از اندیشه نجات لیک چون موج سخن دید می لطیف از سخن صورت بزاد و باز مرد چون ز حرف و صوت دم بکیتا شود حرف گوی و حرف نوشن حرفها نان دهنده و نان شان نان پاک یک معنی شان بود در هر مقام	پرت فکرت زن که شهبازت کنند راه آن باشد که پیش آید شمی زانکه معنی بر تن صورت پرست با چو آواز و سخن ز اندیشه دان توجه دانی سحر اندیشه کجاست سحر آن دانی که باشد لب شریف موج خود را باز اندر کعبه مرد این همه بگذار و دور یا شود هر سه جان گردند اندر انتها ساده گردند از صور گردند خاک در مراتب هم ممیز هم مرام
--	---

<p> هر که گوید شد تو گویش هم بماند هم عطا یا بی تو هم باشی فنا باز شد کانا الیه را چون صورت گل رشکست آموختی همچو حیدر باب خیبر بر کنی جان بمعینیت از صوت برت چرخ را معینش میدار و نگون کردشش از حسیت از چرخ منیر هست از روح مستر ای سپر این خیالش هست دلال وصال بی نیاز از نقشش گرداند ترا مرد را بقشش عاشق ترکند جنتست در گلستان و گلستان بی صداع صورتی معنی بگیر معنی آتش بود در جان دیگر معنی معشوق جان رگ چون خون </p>	<p> خاک شد صورت ولی معنی بماند همنشین اهل معنی باش تا باد صورت از بصورتی آمد بر لب صورت خود چون شکستی سوخته بعد از آن هر صورتی را بشکنی چند صورت آخر ای صورت پرست پیش معنی هست صورت بس بون تو قیاس از چرخ و دلالی بگیر گردش این قالب همچون سپر از صفت و زتام جز اید خیال معنی آن باشد که بتانند ترا معنی آن باشد که کور و کرند گز صورت بگذریدی ای دوسان بهر صورتها مکش چندین ز حیر صورت آتش بود پایان دیگر صورتش بیرون و معنی اندرون </p>
---	--

بشارت آنکه وجود صورت جهت ظهور معنیست بی جلباب صورت مخدیره معنی از
 خلوت سراسی غیب قدم بجلبوه گاه شهادت ننهد اما بصورت باز ماندن و از
 معنی بهره برند آشتن حرمان شکر گشت

<p>نور بی سایه بود اندر خراب خلق عالم باطل و عاقل بدی صورت از معنی قشر بیست و بعید چون با هیبت روی دوز بخت تا از آن صورت شو معنی درست تا که در هر کوزه چه بود آن نگرید کوزه این تن پر از زهر ممت در لطفش بنگدی تو کو تته احمد و بوجبل خود یکسان بد بین که از صورت چه چیز اورست رو و بجان جوهر کیاب را</p>	<p>هست صورت سایه معنی آفتاب گریبان معنوی کافی شدی گرچه شد معنی درین صورت پدید در دلالت همچو آبنده درخت صورت خندان نقش از بهرست جسمها چون کوزه های بسته کوزه آن تن پر از آب حیات گر بظرفش نظر داری شمع گر بصورت آدمی انسان بد نقش بر دیوار مثل آدمست جان کست آن صورت با تاب</p>
<p>تندی هر که گوید نظرست جز صورت نه بیند و جز بظاهر فرو دنیا دید و از آن بچیز که ظاهر بی باطن باطلست و صورت نه معنی عاقل</p>	
<p>غیر ازین ظاهری بیسم وطن آن ز حکمتی پنهان منجز نیست همچو نفع اندر دوا با کاستست بی امید نفع بهر عینش بهر عین کوزه نه بر بوسی آب بهر عین کاسه نه بهر طعام</p>	<p>حجت منکر همین آید که من هیچ نندیشد که هر با ظاہر بیست فلیده هر ظاهری خود باطنیست هیچ تقاشی نگار و زین نقش هیچ کوزه گر کند کوزه شتاب هیچ کاسه گر کند کاسه تمام</p>

مریخ خطاطی نویسد خط لبش
 نقش ظاهر بر نقش غائب است
 ناسیم چارم دهم بریشه
 اول از بهر دوم باشد چنان
 وان دوم بهر سیم میدان تمام
 چونکه ظاهر با گرفتند احقان
 لاجرم محبوب گشتند از غرض
 بنیجر کاین کنبها و بیشها
 بر لب بام ایستاده قوم خوش
 صورت فکرست بر بام شید
 صنع بصورت نگار و صورتی
 تا چه صورت باشدش بردفن خود
 صورت نعمت بود شاگرد شود
 صورت رحمی بود بالان شود
 صورت شهری بود گیر و سفر
 صورت خوبان بود عشرت کند
 صورت دیوار و مقف همگان
 فاعل صورت یقین بصورت است
 اگر که آن بصورت از کتم عدم

بهر عین خط نه بهر خواندن
 وان برای غائب دیگر بهت
 این فواید را بمقدار نظر
 که شدن بر پایهای نزدیکان
 تارسی تو پایه پایه تا بسام
 آن قائل شد از ایشان لب نمان
 که دقیقه فوت شد در معترض
 هست نقل صورت اندیشهها
 هر یکی را بر زمین بین سایه و ش
 وان عمل چون سایه بر ارکان پدید
 تن بروید با حواس و آلتی
 اندر آرد چشم را در نیک و بد
 صورت محنت بود صابر شود
 صورت زخمی بود بالان شود
 صورت تیزی بود جوید سپر
 صورت غیپی بود خلوت کند
 سایه اندیشه معار و ان
 صورت اندر دست او چون است
 هر صورت را رو نمساید از کرم

تا مدد گیرد از و هر صورتی
باز بصورت چو پنهان کرد و رو
صورتی از صورت دیگر کمال

از کمال و از جمال و قدرتی
آمدند از بهر کرد گفت گو
گر بجوید باشد آن عین ضلال

تمثیلی دانستی که صورتها از بی صورت رنگ و بوی می یابد و تو صورتی پس
بصورت دیگر و بس مشهور است که از صوت هیچ کار نیاید و همدکن تا از صورت
بدرانی و به بصورتی سی تا همه صورتها از توفیض برند

پس چه عرضه میکنی ای بی هنر
چون صور بندست پس نیردان گو
در تضرع کوشش در افنای خویش
ورز غیر صورت نبود نره
صورت شهری که آنجا میری
پس معنی میروی ای لامکان
صورت یاری که سومی او شوی
پس معنی سومی بصورت شدی
پس حقیقت حق بود معبود کل
لیک بعضی روسومی دم کرده اند
لیک آن دم پیش آن جان لان کم
آن ز سر می یاید این باید ز دم
چونکه کم شد جمله جمله یافتند

احتیاج خود بخت حاج و گد
طن مبر صورت شبش بر مجوی
کز تفکر جز صور ناید به پیش
صورتی کان بی تو زاید در قوی
ذوق بصورت کشیدت ای روحی
که خوشی غیر مکالتست و زبان
از برای منویش میروی
که چه زبان مقصود غافل آمدی
کز پی ذوقست سیر آن سبل
گر چه ملصاست سر کم کرده اند
میدهد او سر می از راه دم
قوم دیگر پاوسر کردند گم
از کم آمد سومی گل بشتا فغند

تبصره همچنانکه دستی که صورت جسمت و معنی جان و این برعموم بود علی الخصوص
تیز بدانکه حالت الفاظ با معانی آن بعینه همچنین است چه حروف ظریفند و قائل
حقائق حقائق را و الفاظ اجسام اند مراد روح معانی را با وجود آنکه در هم
آمیخته اند هرگز لفظ در معنی نرسد و اسم از جسمی خبر نماند

معنیش اورون مانند جان
و دیده جان جان پرفتن بین بود
زان چو میگفت قد کُل لسان
جسم چون روح است آب سائرت
از شمار باغ غیبی شد روان
زانکه آب از باغ می آید بسو
سبحر معنی عنده ام الکتاب
معنی اندرومی مثال آنه است
انگردد پیمان را اگر کشت نقل
گرچه گفتن نیست آنجا آشکار
بشنو معنی کزین کن ای عزیز
هین ببالا بر میر چون چهلست
گفت خانه اش از کجا آمد بدست
فرخ آنکس سوی معنی شناخت
از لقب من نام در معنی گزین

لفظ را مانند این جسم دان
و دیده تن و استاتن بین بود
لفظ و معنی همیشه نارسان
لفظ چون و کوه است و معنی طایر است
قشر با برومی این آب روان
قشر با را منغر اندر آب جوید
حرف ظرف آمد در و معنی چو آب
ای بر او قصد چون پیمان است
دانه معنی گبید در معنی
ماجرای لبیل و گل گوشه دار
ماجرای شمع با پروانه نیز
گرچه گفتن نیست شرف است
گفت در شطرنج کاین خانه خست
خانه را بخرد یا میراث یافت
ورگداز صورت و از نام نیست

۱۰۶

ششم چهارم در بیان آنکه هر اسمی را حقیقی است که صاف و دست مصوت که در دست
 و اکثر اهل عالم بدرد قانع گشته اند و از طلب صاف در گذشته که صوفیان صافی
 دل از مسرع بگذرند و ره باسند

صوفی بدرید جب در حرج کرد نام آن در دیده فرج این لقب شد فاش صافش شیخ همچنین هر نام صافی داشت هر که گل خوار است در دی را گرفت گفت لابل در در صافی بود هست صوفی آنکه شد صفوت طلب برخیا آن صفا و نام نیک بر خیاالش که روی تا اسل او پاک سجانی که سیستان کند شد غمام حرف و صوت و گفتگو باری افزون کش تو این بورا هو بونگمدار و سپرین از ز کام و ربدی در ویش از آن نام بلند وقت سر ما بود او را پوستین تا مینداید شاست را اثر	پیشش آمد بعد بدیدین فرج این لقب شد فاش از آن مر ماند از طبع خلیقان حرف درد اسم را چون در دی بگذشت رفت سوی صاف صافی را گشت زین دلالت ل بصفوت میرود نه لباس صوف و خیاطی و دب زنگ پوشیدن نکو باشد و لیک نه جو عباد خیال تو تبو در غمام حرفش ان پنهان کند پرده که ز غیب ناید غیب رو تا سوی صلت برد بگرفته گوش تن بپوشش از تار بود سرو عام درد او در حال کشتی سو دست این کند در عشق نام دوست این ای هو ایشان از زمستان مژوتر
--	--

از پروانه کی رهی نه جامه
 تیغ نامی نه حقیقت دین
 اسم خواندی رو ستارا بجو
 حرف چه بود خار دیوار زران
 حرف و صوت و نطق را بر هم زخم
 ای خدا جان را تو بنمای آن مقام
 تا که سازد جهان پاک از سر قدم
 اصطلاحات نیست مراد بال را
 گز نام و حرف خواهی بگذری
 دفتر صوفی سواد و حرف نیست
 زاد دانشمند آثار مسلم
 چون دبیرستان صوفی را توان

ای زهوق قانع شده بانام هو
 تا ز کاف و لام گل گل چسبیده
 مده لب لادان مدان در آب جو
 حرف چه بود تا تواند لیشی ازان
 تا که بی این هر سه با او دم زخم
 کا ندران بچرف بر روید کلام
 سو می عرصه دور پنهانی عدم
 که نباشد زان خبسه اقوال را
 پاک کن خود را ز خود بین یکسری
 جزدل اسپید همچون بر نیست
 زاد صوفی چسبیت اسرار قدم
 حل مشکل را در زانو جادو است

در ششم پنجم در بیان یقین و ترک تردد و اضطراب بدانکه یقین استغنی شده است
 با استدراک و استدلال و تعیین از بیان و گفته اند حرف حجاب علم است
 و بی شبهه زطن خیال زاید و یقین بجانب شموله

دید زاید از یقین بی استمال
 این عجب ظنیست در تو ای مهین
 هر گمان کش نه یقین ست ای لیسر
 چون رسد در علم پس دریا شود

آسپندان که زطن همی زاید خیال
 که نمی برد بستان یقین
 میزند اندر تنزاید بال و پر
 مر یقین را علم او جویا شود

زانکه هست اندر طریق مفتتن
 علم جو یاسی یقین باشد بدان
 اندر انکم نخوان اورا کنون
 میکشد و نش پهنش اسی علم
 علم را دو پریمان رایک پرست
 مرغ یک پر زود افتد سرنگون
 افت و خیزان میرود مرغ گمان
 چون زطن و است علمش ه نمود
 بعد از ان میشی سویاست تقیر
 باد و پر بر میرد چون جبیل

علم کمت را از یقین یا فوق ظن
 دان یقین جو یاسی دیدت عینا
 از پس کلا پس بو تعلمون
 گر یقین گشتی بدیدندی جسم
 ناقص آمدن که مرغ ابرست
 باز پر دیگ دو گلایه یا فزون
 با سیکه پر بر امید آشیان
 شد پران آن مرغ و خوش پر بر کشود
 فی علی وجه کتب اسی تقسیم
 بیگمان بی فکر هم بی قان و تیل

اشارات آنکه ظن و وهم شیاطین اهانده قاساک متابع ایشانست لبر منزل
 یقین نرسد می فرماید

عقل جزوی آفتش هم هست و ظن
 صد هزاران گشتی با وهم وهم
 چون ترا وهم تو دارد خیره
 بر زمین گرنیم کز راهی بود
 بر سر دیوار عالی میروے
 بلکه می افتد ز لرزه دل جو هم
 گبر ترسان دل کواز کمان

زانکه در ظلمات شد اورا وطن
 تخته تخته گشته در دریای وهم
 از چه کردی گردو هم اسی خیب
 آدمی بی وهم امین میشود
 کرد و کز عرشش بود کز میشوی
 ترس می را نکون بنگاه هم
 میرید در شک ز حال آن جن

<p>کام ترسان می نهند اعمی و دل با تردد با دل پر خون رود او کند از بیم آنجا وقت ایست کی رود مهر با او بود در کوشش او زانکه وقت ضعیق و ببلند آفلان</p>	<p>میسر و دره می نذاند منزل چون نذاند ره سافر چون رود هر که گوید باش این سوراخ نیست و در بنداره دل با پوشش او پس مرو همراه این اشتر دلان</p>
<p>اشنارت هر که از مشرب بقین میراب شد از نزد صاحب و کاشکش گمان و تخمین باز رست و بامان خانه ثبات تکلیف پیوست و سر که نبر ل سکون و اطمینان نرسید در بیان تردد سرگردان ماند</p>	
<p>مست شد اندر ره طاعات مست بی فتور و بی گمان و بی ملال اندرین دریانشد بنده مرید یک زمان شکر ستشش مسال کلمه می نهد با صد تردد در لقیبین اسی خنک آنرا که پایش مطلقست که بنگدار و که جان سومی رود هر یک گوید منم راه رشد که کشش انیسو و آنسو کم کشد بره یزدان و دین ستوی جان طاقی او نگردد جفت شان</p>	<p>هر که خوابی دید در روز است میکشد چون اشتر مست این حال در است آن کوچین خوابی ندید و ز شد اندر تردد صد و لم پای پیش پای پس راه دین این تردد عقب بر راه حق است این تردد جس زندانی بود این بدانسو و آن بدین سو میکشد مرد باید آنچه شان در راه خود که همه عالم بگویندش توئی او نگردد که متر از گفت شان</p>

<p>کوہ پنداری و تو برگ کے اونگر و دور دست از لعنشان گویدش با گرہی گشتی تو جفت کہ خیالش میکند رنجو حال</p>	<p>ورہمہ گویند اور اگر ہے اونیفتد و رگسان از طعنشان بلکہ گردریا کوہ آید بگفت ہیچ یک ذرہ نگر و در خیال</p>
---	---

بیان آنکہ عالم خیال عالمی ست بی نہایت و اکثر خلاق و حجب خیالات محبوب
ماندہ اند و مدار کار بیشتر جهانیان بر خیال و اندیشہ است بلکہ چون نیک در نگری ایشان را
جز اندیشہ و خیال چیزی نہ بینی

<p>تو جهانی بر خیالی بین رون وز خیالی فخرشان و ننگشان رومی آورده مبعذہ ساسی کوہ رو نساہدہ سومی دریا بہر در وان دگر بہر حریصی سومی کشت ہست رہر و رایکے عظیم چون خلیلی رہش افسون گزند چونکہ اندر عالم ہمہ او فتاد آنچنان کہ راز جاسی خویش کند در جبار و ہم و گرداب خیال میگد از دہچو موم از آتش کان خیالات فرخ خوش آمدنت</p>	<p>نیست و شن باشد خیال اندر رون بر خیالی صلحشان و جنگشان از خیالی کشتہ شخصہ پر شکوہ وز خیال آن دگر با جدم وان دگر بہر تر تہب در کشت عالم و ہم و خیال و طبع و بیم نقشہ ساسی این خیال نقش بند گفت ہزارنی ابراسیم راد عالم و ہم و خیال چشم بند غرق کشتہ عقلماسی چون خیال در خیالاتش نماید ناخوشی صبر شیرین بد خیال خوش شدہ است</p>
--	---

از یک اندیشه که آید در درون
 خلق بی پایان ز یک اندیشه بزر
 خود نمی بینی که از اندیشه
 امی برادر تو همین اندیشه
 گر گشت اندیشه تو گلشنی
 جمله خلقان خسره اندیشه اند
 چشمها و گوشها را بسته اند
 زین خیال رهن راه یقین

صد جهان گردد بیکدم سرنگون
 کشته چون سیلی روانه بر زمین
 قابلیت اندر جهان هر شبهه
 مالمقی تو استخوان و ریشه
 و بود خاری تو همیشه گلخنه
 زان سبب خسته دل غم پیشه اند
 جز مر آنها را که از خود رسته اند
 گشت هفتاد و دو دولت مرد دین

بیان آنکه مذابب مختلفه نتیجه اختلاف خیالاتست و ازین خلاف و اختلاف
 جمعی خلاصه یافتند و از هوشم و خیال گذشته اند

این روشها مختلف بین برو
 چون خیالات از بدناموتلف
 همچو قومی که تحریر می کنند
 قبله جانرا چون پنهان کرده اند
 چونکه کعبه رومنا صد حج گاه
 هر کس روی بسوی برده اند
 هر کبوتری پر در مذسبه
 مرد ایقان رست از و بیم و خیال
 آن خیالاتی که دام او لیاست

زان خیالات ملون در درون
 چون زیرون شد روشها مختلف
 بر خیال قبله سوی می کنند
 هر کس رو جانب آورده اند
 کشف گردد هر گم کرده است راه
 وان عزیزان رو بان سو کرده اند
 وین کبوتر جانب بی جانبی
 موسی ابرور انیس گوید لال
 عکس مهر و بان بستان خدای

مختلف

این خیالات جهان چون جیلماست
 خلق را از جیلمادل گشت ریش
 جیلماشان راهمه جبرسم زخم
 آب را آرنند من آتش کنم
 مهر بپویند من ویران کنم
 دست شان بالاسی دست این کجا
 کان چو دریائست بی غور و کران
 جیلمادو چار باگر اثر دو باست
 و هم حسن فکر و ادراک شما
 جلمتان کشته سواره بر بهی
 باش ناروزی که میرستان حق
 تخرج الروح الیه و الملک
 همچو طفلان جلمتان من سواد
 از حق انظر لا یغنی رسید

میفرید مردمان را روی راست
 با من این جیلمه سخواد شد ز پیش
 آنچه افزایند من بر کم زخم
 نوش خوش گیرند من با خوش کنم
 آنکه اندر جسم نامد آن کنم
 تا به یزدان که ایسه المنتها
 جمله دریا با چوسیلے پیش آن
 پیشش الاشد آن جمله چو لاست
 همچو فی دان مرکب کو دک هلا
 کاین براق ماست ما دل دل نبی
 اسپ تازان بگذرند از نه طبق
 من عروج الروح تهتیز الفلک
 گوشه دامن گرفته اسپ وار
 مرکب نطن بر فلک ساکی دوید

بیان در معرفت انسان که نامه الهی و آینه جمال پادشاه هیست بدانکه انسان مظهر
 اشعه مفاخر الغیب است در اقصای مراتب ظهور و سمیع و بصیر و متکلم و قادر که هر یک
 از ایشان اسم عظیم است و حجت الفتح مغالیه غیب هویت حق تعالی بدانیشان
 بمقتل غیب موسوم گشته اند هر جا ظاهر شوند تصور ایشان جز در سمع و بصر و لسان
 و دیدن آنچه از فواید کنت سمع و بصر و مغفوم طبایع زاکیه گشته که از قبیل معالاست

الاجرم حضرت کمال که جامع جلال و جمال باشد همین مرتبه بر زینده که اجمالینان و تفصیلیه عماست تواند بود و مرتبه خلافت کبری جز در میان این نوع عظیم الشان عالی نشان نتوان یافت و حضرت مولوی قدس سره العزیز در بیان خلافت انسان که عین مقصود آنست منتهای غایات و نهایت مقامات و مرآت انوار ذات و

و سبجمل هفتاد صفات میفرماید

<p>وصف آدم مظهر آیات اوست بود در قدمت تحلی ظهور وان شده بی مثل راضی نبود تا بود شاه پیش آیینش و انکه از طاعت صدش بنهاد و و نذر و تابان صفات ذوالجلال چون ستاره چرخ در آب روان فاضلان مرآت آگاه حق عشق ایشان عکس مطلوبی او و انما در آب کی ماند خیال چون بجای چشم خود جمله خود اوست در مثال عکس حق نمبود نیست خاک مسجود ملائک چون بود دیدن او دیدن خالق شد هست</p>	<p>آدم مظهر آداب و صفات علوت چون مراد و حکم نیردان غفور بی زخند و زدن توان نمود پس خلیفه ساخت صاحب سیند پس صفای سجد و دش داد او خلق را چون آب دان نهاد و زلال علمشان عدل شان لطفشان پادشاهان مظهر شانست حق خوب رویان آینه خوبی او هم باصل خود رود این خدو نخل جمله تصویرات عکس آب جوت عکسها را مانند این عکس نیست قبله و حدانیت بیچون بود ماریت از ریت احمد است</p>
--	--

دو چون

<p>روز دیدن دیدن این روز نیست این یکی قبله است دو قبله بسین بنده را در خواهر خود محدود کن</p>	<p>خدمت او خدمت حق کرد نیست چشم دل را بهین گذاره کن طین دو کو و دو مجو و دو مخوان</p>
<p>بیان آنکه انسان را ظاهر لیسیت و باطنیست و اعتبار از ان معنی باطن دارد بصورت ظاهر حیا نچید در و صدق خیال توانست</p>	
<p>در ریاض سردی قصری بساخت از و رای تن صدای میس نیم پیش عاقل باشد این بس سهل چیز طفل کی در دانش مردان رسد مرد آن باشد که بیرون از شکست هر نبوی را ریش و مو باشد بسی ترک این ما و من آشوبش کن پیشوا و ره نامی سالکان خوش قلا و وزره باغ ابد</p>	<p>ای خشک آنرا که ذات خود شناخت ما بد استیم ما این تن نیم کودکی گریه کنی جوز و مویز پیش دل جوز و مویز آمد حسد هر که محو لیسیت او خود کوه دست گر بریش و موی مردستی کسی روروشش بگذرین ترک لیش کن تا شوی چون بوی گلن عاشقان کیست بوی دل دم عقل و خرد</p>
<p>حالت ظاهر انسان تیره نماست اما باطنش صفا اندر صفاست باطنه فی الرحمة</p>	
<p>و ظاهره من قبله العذاب</p>	
<p>در درون دار و صفات انوری باطنش چون گوهر و ظاهر چون سنگ باطنش گوید نگوین پیشین لپس</p>	<p>از برون شد خاک شکل انجبری ظاهرش با باطنش کشته سجنک ظاهرش گوید که ما اینیم و بس</p>

ظاہرش منکر کہ باطن هیچ نیست
 ظاہر این خاک اندوه و بکا است
 ظاہرش از تیرگی افغان کسان
 جسم مار و پوشش آمد در جهان
 کہ کہ باشد کہ بپوشد روی آب
 شاه بین منکر تو اسی نادان لطین
 کی توان اندو این خورشید را
 گر بریزی خاک و صد خاکسترش
 گر بظاہر آن پری پنهان بود
 نزد عاقل آن پری گرمضم است
 سحره گاہ لامکان اندر مکان
 کہ چرامن خدمت این طین نسیم
 نیست صورت چشم را نیکو مال
 آدمی چون نور گیرد از حنما

باطنش گوید کہ بنمایم بیت
 در درونش صد ہزاران خند ہست
 باطن او گلستان در گلستان
 ما چو دریا زیر این کہ دوزبان
 طین کہ باشد تا بپوشد آفتاب
 کین نظر کردست ابلیس مسین
 با کف گل تو بگو آختر مرا
 بر سر نور او بر آید بر سرش
 آدمی پنهان تر از پریان بود
 آدمی صد بار خود پنهان تر است
 اسی بلب سناز تو ویران دکان
 صورتی را سن لقب چونین گم
 تا ب بینی شعشعہ نور جلال
 ہست مسجود ملایک ز اجبتا

نکتہ ابلیس نظر بصورت آدم کرد از معنی خلافت غافل ماند لاجرم از استحقاق آن
 صورت خاکی معنی شد و ازین نکتہ بخیر کران اند خلق آدم علی صورتہ میسفر باید

ز آدمی ابلیس صورت دید و پس
 این ندانست او کہ او صفا کمال
 ہر چه در روی دیدہ گرد و عکس است

غافل از معنی شدان مرد و دخت
 اندر این آئینہ نباید جمال
 همچو عکس ماہ اند آب جوست

اندرین چون غنچه دیدی شب
 گرترا از عین عکس آن نقوشش
 چشم ازین آب از حول حر میشود
 پس بمعنی باغ باشد این نه آب
 بر همه جوها تو این حکمت مران
 آب خضرست این نه آب دام و دود
 زمین تک جو ماه گوید منجم
 از در جوها گویبر این جوی را
 اسی ظهور تو بکلی نور نور
 گنج مخفی بد ز پیری چاک کرد
 گنج مخفی بد ز پیری جوش کرد
 آفتاب در یک ذره نهان
 پیش آن خورشید چون جست از کبیر
 از نفوس پاک اختر و شمشیر
 طاهر آن اختران تو ام ما
 پس بصورت عالم اصغر تویی
 طاهر آن شاخ اصل میوه است
 گر بنودی میل و امید شمر
 پس بمعنی آن شجر از میوه زاد

همچو هر جو تو خیاش ز سب
 حق حقیقت کرده و میوه فروشش
 عکس می بیند سب بد پر میشود
 پس مشوعریان چو بلقیس از جناب
 اندرین جو ماه بین عکس سخنان
 هر چه اندر روی نماید حق بود
 من نه غم هم حدیث و هم هم
 ماه دان این بر تو سر روی را
 گنج مخفی از تو آمد در ظهور
 خاک را تا بان ترا ز افلاک کرد
 خاک را سلطان اطلس لوح پیش کرد
 ناگهان آن ذره بکشاید دمان
 ذره ذره گردد افلاک و زمین
 سومی اخترهای گردون میرسد
 باطن کاشته تو ام سما
 پس بمعنی عالم اکبر تویی
 باطن باهر شمر شد شاخ لست
 کی نشاندی باغبان شاخ شجر
 که بصورت از شجر بود شمشیر

<p>بهر این فرموده است آن ذوقنون گر بصورت من ز آدم زاده ام کز برای من بدش سجده ملک پس ز من زانید در معنی پدر اول فکر آمد آخر در عمل گر چه میوه آخر آمد در وجود</p>	<p>رمز سخن لآخر و ان الت بقون من یعنی جد جدا افتاده ام وز پی من منت بر هتم فلک پس ز میوه زاد در معنی شجر خاصه فکری که بود و صف نزل اولست او زانکه او مقصود بود</p>
--	---

سر معلوم شد که انسان بحسب صورت آخرت و بحسب معنی اول و
 چنین باید که باشد زیرا که چون حکم فاجبیت ان اعرف مخلقت الخلق لاعر
 مقصود از ایجاد عالم کمال پیدائی بود و کمال پیدائی بطلو حقیقت جمعیت و
 اجمالا و تفصیلا موقوف بظهور حقیقت جمعیت کماهی جز صورت بعنصر
 انسانی پس قضیه مضیه اول الفکر آخر العمل و نشان او است آید و از اینجا گفته

نخستین فکرت پسین شمار | توفی خویشتن را بسا ز می مدار

جمیع آنچه در عالم است مفصلا مندرج است در اشارت انبان پس انسان عالم صغیر
 مجمل است و عالم انبان کبیر فصل این از رومی صورت است اما از راه مرتبت انسان
 عالم کبیر است و عالم انسان صغیر زیرا که او خلیفه است و خلیفه را استعلاست بر
 عالیه و حضرت شاه ولایت رضی الله عنہ اینجا میفرماید و تو زعم آنک جرم صغیر
 و فیک الطوی العالم الاکبر پس انسان باید که خود را بشناسد و تمیث خود بداند و از
 طلبد آنچه میخواهد که در بیایه جمال و جلال و مجموع کمال اوست میفرماید

ای غلامت عقل متدبیرات و بهوت | تو چو انی خویش را از ان فروش

علم جوئی از کتبها اسی فسوس
 باد سرمایہ لطف تو برد
 ہر شرابی بندہ آن قدر خد
 ہیچ محتاج مے گلگون نہ
 بادہ کاندہ خم می جویشندان
 اسی ہمہ دریا چہ خواہی کر خم
 تو خوش خوبی و کان ہر خوشی
 تاج کر مناسبت بفرق سرت
 ہیچ کر مناشیند این آسمان
 بر زمین و سپنج عرضہ کرد کس
 حسن التقویم دروالتین بخون
 گر بگویم قیمت آن مستنح
 اسی تو در بیکار خود را باخته
 تو بہر صورت کہ آئی بیستی
 این تو کی باشی کہ آن تو واحد
 یزدان تنها بمانی نور خلق
 مرغ خویش و صید خویش و ام خویش
 تو ز این جسم تو آن دین ہے
 آدمی دیدت باقی گوشت پوست

ذوق جوئی تو ز حلوا اسی سبوس
 لطف آب از لطف تو حسرت خورد
 جلہ ستان را بود ہر تو حسد
 ترک کن گلگونہ تو گلگونہ
 زاشت تیاق روی تو جو شد بدن
 وی ہمہ ہستی بیجونی عدم
 تو چرا خود منت بادہ کشتی
 طوق اعطیناست آویز برت
 کہ شنید این آدمی پر غمان
 خوبی عقل و عبارات ہوس
 کہ گرامے گوہرست اسی یار جان
 من بسوزم ہم بسوز دستم
 دیگر انرا تو ز خود نشا ختہ
 کہ منم این والقد آن تو نیستی
 کہ خوشن زیبا و سرست خود
 در جسم و اندیشہ مانی تا جلق
 صد خویش و فرس خویش با م خویش
 وار ہی از جسم اگر جان دین
 ہر چہ پیشش دیدہ ستان چیز است

گر تو آدم زاده چون او نشین	جمله فرات را در خود بسین
چسیت اندر خم که اندر ز شهریت	چسیت اندر خانه کاغذ شهریت
این جهان خم است دل چون می آب	این جهان خانه است دل شهر عجاب

حضرت مولوی عالم را خم و خانه گفته و دل انسان را نه و شهر خوانده و از اینجا معلوم میشود که هر چه در عالم هست در نثار انسان هست و در نثار انسان امری هست که در عالم نیست و آن جامعیت است توضیح این نکته آنست که شیون و صفات در مرتبه جمعیت آئینه مجمل است بالقوه و در مظاهر متفرقه عالم مفصل است و بالفعل نثار انسان جامع است بین الاجمال و التفصیل و القوه الفعل زیرا که در وقت دفعه مجمل است و بالقوه و علی السبیل التدریج مفصل است و بالفعل و محصل این سخن آن باشد که انسان خلیفه است قابل منظر کامل مرات صافی صفات قدم را پس باید که دایم در آئینه خود نگردد و بکلمه ستم آیتنا فی الآفاق و فی انفسهم رقوم صفات از لوح ذات خود مطالعه نماید که هر چه او را باید یا هست تیر و ن ز تو نیست هر چه در عالم هست از خود بطلب هر آنچه خواهی که تویی نزدیک نزدیک را دور و دور جستن کار بنجیر است و تقدیرا باید بیاز دست و اذن پیشینه غافلان شهرای بر لب بحر نشنه در خواب شده و وی بر سر گنج در گردانی مرده بدیر بر مواید و نواید آئین اگر سینه نشستن عیبی بزرگست و در میان بجا ز غار اسرار ما متناسی نشنه بودن چغنه عظیم

یک سبد پر نان ترابر فرق سر	تو همی خواهی لب نان دگر
در سر خود بیج و بل خیره سر	رو در دل زن چرا بر هر در
تا بزنه نون میان آبجو	غافل از جان نین آن تو آبجو

هست آن ریش و می آوست آن
 چون گهر در آب گوید بجزر کو
 گفتن آن کو جابش میشود
 در میان روز گفتن روز کو
 دلبر مطلوب با ما حاضر است
 در دل مالاله زار و گلشنی است
 و اما تر و جو اینم و لطیف
 آنچه ما دیدیم جز ما کس ندید
 خویش را شناخت مسکین آدمی
 خویشین آدمی از ان فروخت
 هر کسی شد بر خیالی ریش گاؤ
 همچنین مرقوم چون پروانگان
 خویش را بر آتشی بر میزنند
 ماه را بگذر است ماهی شده
 خفته می بنید عطشهای شدید

اندر آب و بنجیر زاب روان
 وان خیال چون صدق دیوارم
 ابرتاب آفتابش می شود
 خویش سوا کردنت امی روز جو
 در نثار حمتش جان شاکر است
 پیری و پیر مردگی را راه نیست
 تازه و خندان و شیرین و ظریف
 سخن اقرب گفت من جبل الورد
 از فرونی آید و شد در کی
 بود اطلس خویش ادر دلق و دخت
 کشته در سودای گنجی کبج کاؤ
 کرد شمع پیر زمان اندر جان
 در طواف شمع معنی خافلسد
 عین خواب خصم بیداری شده
 آب اقرب بنه من جبل الورد

بیان از حکایت آن زاهد که بواسطه خوان لغت سهروردی تمام داشت
 و خلق چون از ان مائده بونی نمی شنیدند در قحط سال فراق از غم می مردند

بود او خندان که بیان جمله بر خط
 قحط پنج مومنان بر کنده است

همچنان کان زاهد اندر سال قحط
 پس بگفتندش چه جای خنده است

گفت در چشم شما قحط است این
 من همی بنیم بهر دشت و مکان
 خوشها در موج از باد صبا
 یار فرعون تیند اسی قوم دون
 یار موسی حسر در گردید زود
 من همی بنیم جبار چون نعیم
 تو ز ضعف خود کن بر من نگاه
 بر تو زندان بر من کن ندان چو باغ
 پاسی تو در گل مرا گل گشته گل
 از هزاران می نگویم من یک
 پیش من هم این گفت مرزده دادست

پیش چشم من بهشت است اسی زمین
 خوشها ایند سیده تا میان
 پر بیابان سبز و تراز گشت دانا
 زان نماید مر شمار اسیل خون
 تا نامد خون و بنید آب رود
 آب او از چشمها جوشد مقیم
 بر تو شب بر من همان شب چاشتگاه
 عین مشغولی مرا گشته فراغ
 مر ترا ماتم مرا شور و حسل
 ز آنکه آگت گشت گوش هر شکله
 عقل گوید مرزده چه نقد نیست

بیان آنکه نقد حاصل عقلاست و نه حصول و هم درین باب حکایت
 فرزندان عزیز مناسب است که از پدراحوال پدر می پرسند گفت آری
 دیدش و بعضی نشناختند میگفتند این سخن مرزده بود بیوشی چرا باشد میفرماید

همچو پوران عزیز اندر گذر
 گشته ایشان پیرو بابا شان جوان
 پس پرسیدند از او کی رگ گذر
 که کسی مان گفت امروز آن مند
 بانگ منید و کامی مبشر باش شاد

آند پرسان ز احوال پدر
 پس پدرشان پیش آمد ناگهان
 از عزیز ما عجب داری خبر
 بعد نو میدی ز بیرون میسر
 وان در شناخت می پوش او فتاد

که در افتادیم در کان شکر ز آنکه چشم و هم شد محبوب نقد لیک نقد حال در چشم بصیر لاجرم از کفر و ایمان برتر است	که چه جای مرده است ای خیره سر و هم را مرده است پیش عتس نقد کافر از او در مومن را بشیر ز آنکه عاشق در دم نقد دست مست
--	--

و موافق همین حکایتی است آنکه صوفی عارف بنیم درم نقد راضی شد و لصد
درم سپید ز سیفر ماید

ای قدم بای تلخ باغم فراش یا که فردا چاشت گاهای صد درم ز آنکه امروز این و فردا صد درم نک قفا پیشت کشیدم نقد ده که قفا و سیلش لیشیت تو است	صوفی را گفت خواجہ سیم تاش یکدم خواهی تو امروز اشتم گفت وی بنمی درم راضی تدم سیل نقد از عطای نسید به خاصه آن سیل که از دست تو است
--	--

بیان در معرفت دل و آن جوهر لیسیت نورانی مجرود در مراتب تنزلات بشا به
لوح محفوظ است در عالم و حکایت این جوهر را نفس ناطقه خوانند و حق آنست
که دل حقیقت جامنا انسانیت که جامع جمیع حضرت است و منظر مویذ ذاتیہ تمامی اسما
وصفات شمع سر پرده شاهی دلست آینه نورا آبی دلست و حضرت مولوی قدس
سره در سمت عالم و فسحت کشور قلب که دارالملک حضرت کبریا عود و علا دوست و بارگاہ
سلطان ازل حکم و لکن سیغی قلب عبد المؤمن است بر میفراید

جان لبسوی عرش ماز و ترکت از تنگ آید عرصه هفت آسمان	گر کشاید دل سر اسبان راز در فراخی عرصه آن پاک جان
---	--

گفت پیغمبر که حق فرموده است
 در زمین و آسمان و عرش نیز
 در دل مومن گنجبم ای عجب
 خود بزرگی عرش باشد کس پدید
 کام در صحرا می دل باید نهد
 امین آبادست دل ای دوستان

من گنجبم ای بیچ در بالا و پست
 من گنجبم آن یقین دان ای عزیز
 که مرا جوئی در آن دلها طلب
 لیک صورت کیست چون موی سید
 ز آنکه در صحرا می گل نبود کشاد
 چشمها و گلستان در گلستان

حکایت صوفی مراقب که فیقانش تفرج صدائق آب و گل میگرداند آن خطبه
 عشق ریاضین ریاض جان دل می نماید

صوفی در باغ از بهر کشاد
 پس فروفتا و بنجود اندر نغول
 که چو بستی آخرا ندر زری گنگ
 امر حق بشنو که گفتست نظر و
 گفت آنازش است ای بوالهوس
 با عننا و میوه با اندر دلست
 با عننا و سبزه با در عین جان
 که نمودی عکس آن سر سرور
 آن غرور اوست یعنی در خیال
 جمله مغروران برین عکس کنده
 میگردد از اصول با عننا

صوفیا ز روی بر زانو نهاد
 شد لول از کثرت خواش فضل
 این درختان من و آنا رخضر
 سوی این آنا رحمت آرو
 آن برون ز آنا رحمت بس
 عکس لطف او بر این آب و گلست
 بر برون عکس شرح در آب وان
 پس نخواندی ایندش دار الغرور
 هست در عکس دل و جان جمال
 بر بختانی این بود وحشت تکره
 بر خیال میکنند آن لا عننا

چون جنال از حق بگیرد ای سرو
 شیر خواره چون زد ای یکسلد
 تو دلا منظور حق آنکه شو
 گوشه بی گوشه دل شده مهست
 در حدیث آمد که دل همچون پرست
 باد پر راه زمان را اندک زان
 هر زمان دل را در گراسه بود
 بردنی کان در تحیر با خداست
 دل نباشد تن چه داند گفت گو
 چشمها مشکوۀ دان و دل زجاج
 گشت مشکوۀ از زجاجه جایی نو
 بس مثال شرح خواهد این کلام
 حق همی گوید نظر مان بردست

بس غنی گروی ز کلن رول روی
 نوت خواره شد مرا ورامی هلدید
 که چو جزوی سوی کل خود روی
 تا بلا شرف و لاغرب مهست
 در بیابان و اسیر صحرست
 که چپ و کر است یا صد اختلاف
 آن نازوی بلکه از جائی بود
 کی شود پوشیده از وی چپ راست
 دل نباشد تن چه داند جست جو
 تافته بر عرش افلاک این سراج
 که همی در دوز نور آن جایی طور
 لیک ترسم تا مغز دو هم خام
 نیست بر صورت که آن آب گلست

بیان آنکه از دل تا دل فرق بسیارست اگر صاحب دلی خود فیض کلی را قاسم بدهد و اگر نه باری و ظلمت و دلدار در آئی تا بعالم رسی آن فی ذلک لذكری لمن کان له

قلب او القی السمع و هو شهید

تو همی گویی مراد دل نیز مهست
 در گل تیره یقین هم آب مهست
 زانکه گراست مغلوب گلست

دل فراز عرش باشد نه به پست
 لیک از آن آبت نباید آب است
 پس دل خود را گم کاین هم پست

آن ولی که آسمانها برتر است
 پاک گشته آن ز گل صافی شده
 ترک گل گشته سومی بجز آمده
 آب را محبوس گل لذت بین
 بجز گوید من ترا در خود کشم
 لاف تو محروم میدارد ترا
 سر کشیدی تو که من صاحبدم
 آنچه نماند آب و گل در سر کش
 دل تو این آلوده را پنداشتی
 خود رو اداری که این دل باشد این
 لطف شیر و انگبین عکس دست
 پس بود دل جوهر و عالم عرض
 نیست دل کو عاشق آبت و جاه
 دل نباشد غیر آن در یامی نور
 نه دل اندر صد هزاران خاصم
 باز این دلهای جزوی چون من
 ریزه دل را بهل دل را بجز
 تو دل خود را چو دل پنداشتی
 صاحب دل آینه شش و بود

آن دل ابدال یا پیمیبست
 در فزونی آمده وانی شده
 رسته از زندان گل بجز می شود
 بجز حمت جذب کن ما را ز طین
 لیکت لافد که من آب خوشم
 ترک آن پنداشت کن را در آ
 حاجت غیر می ندارم و مسلم
 که منم آب و چسب را جویم مدد
 لاجرم دل زایل دل برداشتی
 که مرود عشق شیر و انگبین
 سر خوشی آن خوشان دل صلیست
 سایه دل چون بود دل عنص
 یا فزون این گل و آب سیاه
 دل نظر گاه چند انگاه کور
 دل یکی باشد که هست آن که نام
 با دل صاحب دلی کو معدنست
 تا شود آن ریزه چون کوهی ازو
 جست مجوی اهل دل بگذاشتی
 حق در و از شش حمت ناظر بود

هر که اندر ششجهت آرد مقرر
 گر کند رواز برای او کند
 صد جوال زر بیاری ای غنی
 گر ز تور ضیست دل من ضمیم
 ننگرم در تو و در دل من گرم
 با تو او چو نست من هم چنان
 مادر و بابا و اصل خلق اوست
 من ز اصل دل کنم در تو نظر
 گفت لانیظر الی تصویر کم
 تو بکبونی ننگ دل آوردم بتو
 آن دلی آور که قطب عالم است
 صاحب دل جوی اگر بجان نه
 دل محیط است اندرین شهر وجود
 از سلام حق سلامت انشار
 هر کرا دامن درست است و سعد
 دامن تو آن نیازست ظهور
 تا نذر دود هنت زان سنگها
 سنگ پر کردی تو دامن جهان
 آن خیال سیم وز چون نبود

کی کند بیواسطه دل حق نظر
 در قبول افتد هم او باشد سند
 حق بگوید دل بسیار ای منجی
 در ز تو معرض بود عسر و ضیم
 تحفه اور آور ای جان بر درم
 زیر پایی مادران باشد جنان
 ای خنک آنکو بداند دل زیوست
 یتیمش سجده و ایش از زرد
 فاجتخوا اذا القلب فی تدبیر کم
 گویدت پر شد ازین دل شهر کو
 جان جان جان جان دم است
 جنس جان شو کر ضد سلطان
 ز زبانی فشانند از احسان وجود
 میکند بر اهل عالم ختیار
 آن نثار دل بر آنکس میرسد
 بین من و در دامن آن سنگ فجو
 تا بدانی فخر یا از ننگها
 هم ز سنگ سیم وز چون کو دکان
 دامن صدقت درید و غم فرود

اسی در ویش دل آینه جمال دوستت هر آینه باید که صفائی باشد تا روی رو
نماید و آینه تیره هیچ را نشاید و هیچ کار نیاید

و آشناسی صورت زشت و نکو
نقشها بینی برون از آب خاک
ز آینه دل تا منت موسی را خرب
نه بعرشش و فرشت دریا و سمک
آینه دل خود نباشد آنچه من
از ملایک لایزال و لم یزل به
در عقول و در نفوس و با حلا
بی ز چون و بی چرا و بی ز کیف
یابد از من پادشا همیا و تخت
برنتا بدنه زمین و نه ز من
میرسد به واسطه نور خدا
اصل من ای بنده روزن کرد
تیش زن در کندن روزن هلا

آینه دل صاف باشد تا در و
آینه دل چون شود صفائی و پاک
صورت بی صورتی بی حد غیب
گر چه آن صورت نگنجد در فلک
زانکه محدودست معدودست این
زین حکایت کرد آن ختم رسل
گر نگنجد در افلاک و خلا
در دل من بچشم مردم چون صیف
تا به دلالی آن دل فوق و تخت
بی چنین آینه از خوبی من
روزن دل گر کشادست و صفا
دو زخست آن خانه کان بیروز
تیشه در سرشیه کم زن بیا

تمتیل درین معنی که همیشه آفتاب جهانتاب آن جمال بی زوال از سپهر وجود
در درجات تنزلات طالع است اما خانه که روزن ندارد پر تو شعاع آن بچسبند
ما موم محرومی نماید میفرماید

می فتاد از روزن اندر هر قصو

نور روی اوستغنی وقت عبور

پس بگفتندی درون خانه در
زانکه بردیوار دیدندی شعاع
خانه را کشن در یچه است آنظرف
هین در یچه سوی یوسف باز کن
عشق و رزمی آن در یچه کز دست
خانه آن دل که باشد نه دنیا
تنگ تار کیست چون خانه جهود
راه کن اندر دور و نه ناخوش را
پش هپشه روی معشوقه نگ
چون شدی بیابدان زیباری

یوسف است این سو بسیر آن گذر
فهم کردندی بس اصحاب بقاع
دارد از سیران آن یوسف شرف
در شگافش فرجه آفا ز کن
گر جمال دوست سیندر روشنست
از شعاع آفتاب کبریا
بخبر از ذوق سلطان و دود
دور کن اوراک دور اندیش را
این بدست است ای جان پدر
کور با نذر روح را از بس کیسی

سر در بیان معرفت روح انسان و مراد از ولطفه ربانیت و آن
جوهری باشد بجز دانه زاده نه روح حیوانی که نجاریت لطیف متولد در قلب
که قابل حیوة و حس و حرکت است و این روح انسانی که گفته شد نشانه است
از عالم ملکوت و چون حقیقت زنگری مرغیزی را صحبت خاص که فانیست
بر روی از ریشش و او را حیاتیست خاصه مناسب او که ظاهر میشود در وی آن حیاتی
و توابع او از علم و قدرت و ارادت و غیره با حسب مزاج آن چیز پس اگر مزاج او
از اعتدال بعید افتاده باشد چون جماد و معدن خاصیت حیوة و لوازشش در
وی منتفی گردد و اگر قریب با اعتدال باشد چون انسان ظاهر میشود در او جمیع خواص
یا اکثرش و درین معنی میفرماید

جان نباشد جز خبردار آزمون
 جان ما از جان حیوان بیشتر
 پس فزون از جان جان ملک
 و ز ملک جان خداوندان دل
 قیمت همیان و کسیده از زرت
 همچنان که قدرتن از جان بود
 گر بدی جان زنده بی پر تو کنون
 آسپندان که پر تو جان بر تن است
 جان جان چون واکشد بازار جان
 چون تو ندی راه جان خود بره گیر
 جان چه باشد با خبر از خیر و شر
 چو سرباهیت جان مخبر است
 روح را تا تیر آگاهست بود
 اقتضای جان چو ای دل گهست
 خود جهان جان سراسر گهست
 چون خبر با هست بیرون از نهاد

هر که افزون جز جانش فزون
 از چه روزان که فزون دارد خبر
 کو منزه شد جانش مشترک
 باشد افزون تو تحیر را بسل
 بی زراز همیان و کسیده ابرست
 قدر جان از پر تو جانان بود
 هیچ گفتی کافران را سیتون
 پر تو جانان بر جان منست
 جان چنان گردد که گرد و جاودان
 جان که بی تو زنده باشد مرده گیر
 شاد با احسان و گریان از ضرر
 هر که او آگاه تر با جان ترست
 هر که این پیش الکی بود
 هر که آگ تر بود جانش قولیت
 هر که بیجانت از دلش تهیست
 باشد این جانها دران میدان د

خبر از برای روح که بجز سبب جمعی داخل بدن نیست و خارج از بدن متعلق
 است بدو و این رای حکماست

در نهوای غیب مرغی می پرد

سایه او بر زمین می بندد

<p>جسم کی اندر خور مایہ دست بر فلک تابان و تن در جامہ خواب تن قلب میکند زیر لجام ہر مثالی کہ بگویم متقی است بحیث ما ذات پاک روشنست بستہ جسمی و محرومی ز جان جان شناسی پیشہ مردان بود جان دیگر ہست با جسم بشر</p>	<p>جسم سایہ سایہ صاحب دست مردہ و خستہ روح او چون آفتاب جان نہان همچون سبحان اندر خلا روح چون من امر ربی منتفی است زیر و بالا پیش و پس مصفقتست گرچہ خود را پیش و پس ماری سخا آنکہ تو جان خویش کی جان بود غیر آن جانی کہ دارد گاو و خر</p>
<p>تکلمت در فرق میان روح حیوانی و انسانی کہ یکی سرمایہ بقاست و یکی پذیرای فنا می فرماید</p>	
<p>تا بنور آن ز ظلمت میسرند ہست محتاج فتیلہ این آن جملگی بر خواب خوردار اساس با خور و با خواب نرید نیز ہم با فتیل و نوغن او ہم بیون چون زید چون روز روشن مرگ او ز آنکہ پیش نور روز حشر لاس نیست کلی فانی و لا چون گیا جان انسانیست زندہ از خدا</p>	<p>شب بہر خانہ پر اعی می ہنند آن چراغ این تن بود نورش چون این چراغ شش فتیلہ پر حج اس ببخور و بی خواب نرید نیم دم بی فتیل و روغنش نبود لبت ز آنکہ نور علمتیش مرگ جوست حملہ جسمہای بشر ہم بی بقاست نور حس جان بی پایان ملو جان حیوانی بود حی از خدا</p>

این مثال جان حیوانی بود
آنکه اوجی باشد از فیض غدی
گر بمیرد این چراغ و طی شود
نور این خانه چو بی این هم هست
باز از مهندومی شب چون باز زد
نور آن صد خانه را تو یک شمر
تا بود خورشید تابان بر افق
باز چون خورشید جان آفل شود
جان همه نورست تن نگست بو
زنگ دیگر شد و لیکن جان پاک
این سخن جانی چه در خورد تن هست
چون زره دان این تن چریف را
قیمتش گاهی نه و حشش جو کوه

نه مثال جان ربّانی بود
هم بمیرد او بهرنیک و بدی
خانه همسایه منظم کی شود
پس چراغ حس هر خانه جدت
بر سر هر روزی نوری فتاد
که ماند نور این پے آن دگر
هست در هر خانه نور او فتق
نور جان جمله از اکل شود
زنگ و بو بگذارد و دیگر آن گوی
فایغ از نگست ازار کان خاک
هین بشوای جان ازین تن هر دو
نی شتارا شاید و نی صیغ را
جسته بیوجی وجوه از هر گروه

جب نفس تن هر مرغان ریاض علوی را از ندان تنگست بخلافت
تن پرستان که او را عشرت با نفس نام کرده اند

این تن پر فکرت معکوس او
همچو صاحب نفس کو تن پرورد
کاین عدو آن حسود دشمنست
گر چه اندر پرورش تن با درست

صد نه از آذر کرده گرد
برد گرس نهن حقدی می برد
خود حسود و دشمن او این تن
لیک از صد دشمنت دشمن تن است

<p>جرعه نتوان خورد از آب حیات زمین بدن اندر عذابی ای پسر روح بازست و طبل کعبه ز غمها هر که را با ضد خود بگذاشتند ای خشک آنکو فدا کرد دست تن مغز هر مسویه به است از پویشش مغز مغزی دار و آخر آدمی تنش ناسان و دمارا که کنند جان شناسان ز عدو شان فالغند جان شو و از راه جان جانرا شناس جان اول منظر در گاه شد آن ملائک جمله عقل و جان بدند</p>	<p>تا نیابی زمین تن خاکی نجاست مرغ روحت بست با جنس دیگر دارد از زاغان و چندان دغما آن عقوبت را چو مرگ انگاشتند بهر آن بتوان فدای او شدن پوست دان تن را و مغز آن دوستش یکدمے اورا طلب گر آدمی آب نوحان ترک مشک خم کنند غرقه دویاسی ربی چونند و چسند یا نیش شونو فرزند قیاس جان جان خود مظهر الله شد جان نو آمد که جسم آن شدند</p>
<p>بیان آنکه اشارتست بروح عظیم که عقل اول و قلم علی است و او را روح محمدی و نور محمدی نیز میگویند و او را روح اول و روح اقدم و روح او حد نیز خوانند و همه ارواح جنی و انسی و فرشی و ملکی و ملکی و ارضی و فلکی جزئیات روح و افراد او و زبان حقیقت محمدی درین حال میگوید و روحی لا ارواح روح کلهما تری حسنا فی الکون من فیضی طینتے</p>	
<p>آن ملائک جمله عقل و جان بدند از سعادت چون بران جان بزرگو</p>	<p>جان نو آمد که جسم آن شدند همچو تن آن روح را خادوم شدند</p>

<p>از ملک بالاتر اینجانیست کس روحهای که نفسها را بسته اند پس بزرگان این گفتند از گرفت گفتشان نفسشان و فعلشان این نشان جان مردان خداست جان بمعنی درین تن بے خلاف تا خلاف اندر بود باقیمت است تیغ چو بین را مبرور کارزار و ر بود چو بین برود دیگر طلب تیغ در زردخانه اولیاست</p>	<p>آنکه غمش خوراند آرد با نفس انبیاشان رهبر شایسته اند چشم پاکان عین جان افتاد صفا جمله جان مطلق آمد بی نشان جان حیوانی ازین معنی جداست هست چون شمیر چو بین ر غلا چون برون شد سوختن آه لست بسنگ اول تا نگردد کارزار و ر بود الماس پیش آید طرب دیدن ایشان شمارا کیماست</p>
<p>اشارت و دستی که بدن صدر روح است اما این را نیز میدان که دست قدرت این مرغ شریف را در نفس کشیف بند کرده است بجهت حکمتی چند که بعضی گفتنی است و بعضی دانستنی و این آلتست مروج را در کتاب کمالات که بی این آلت آن کار نرساناید</p>	
<p>روح بی قالب نداند کار کرد حکمت این اصداور ابا هم هست قالب بیداد آن جان نمان خاک را بر سر زنی سرش کند چون شکستی سرود آبتن حاصل حکمتی گر بود حق را از دواج</p>	<p>قالب بیجان فسرده بود و سر امی قصاب این کرد زان با کرد ر است شد زین هر دو اسباب جهان آب را بر در زنی و نشکند خاک سوی خاک آید رور فصل گشت حاصل از نیاز و از لجاج</p>

باشد آنکه از دو اجابت دیگر
 این بطور افکنند جان را در بدن
 بحر علم در بنی پنهان شده
 جان بی کیفی شده مجوس کسین
 این همه بهتر تر قیاسی روح
 مرد اول بس خواب خور است
 آتشی کاو ل ز آهن می جسد
 دایه اش پنبه است اول لیک اخیر
 گر چه آتش نیز رسم جسمانیست
 جسم را نبود از ان عمر بمره
 جسم انجان روز افزون میشود
 حد جسمت یکد کف خود پیش نیست
 تا بجداد و سمر قند اسی هم نام
 دو درم سنگست پیله چشم تان
 نور بی این جسم می بنید خواب
 بار نامه روح حیوانیست این
 بگذر از انسان و هم از قال و قیل
 بعد از انت جان احمد لب کرد

لا سمح اذن ولا عین لجر
 تا بگل پنهان بود در عین
 در دو کز تن عالمی پنهان شده
 آفتابی جسم عقده نیست حیف
 تا رسد خوش خوش بمیدان فتوح
 آخر الامر از ملائک برتر است
 او قدم لبست است بیرون بند
 میرساند شعلما او تا آتیش
 نه ز زحمت و نه از روحانیست
 جسم پیش بحر جان چون قطره
 چون رود جان جسم بین چنان میشود
 جان تو تا آسمان جولان نیست
 روح را اندر تصرف جسم کام
 نور حشر تا عنان آسمان
 جسم بی آن نور نبود جز خراب
 بیشتر روح انبیاست این
 تالب در یابی جان جسم نیل
 چیر نیل از بیم تو واپس خرد

در ششم هشتم در بیان تصوف و صفت فقرند آنکه تصوف فرست باقی

ونس را از خلق و چون سالک بدین صفت متحقق شود بسیار فقر سید فقر از اصول مقامات است و در بدایت ترک دنیا و مافیهاست و در نهایت فناست در عین احدیت جمع و فقیر آنرا گویند که هیچ ندارد و بجزیر از سر همه چیز گذشته تا همه رسیده است و اندر الاصل الی الکل الا من القطع عن الكل صوفی آنها خوانند که صفای دل حاصل از دوا و آئینه باشد مرم نمودن عکوس انوار را و بدین جهت است که پادشاهان صوفیان را در پیش روی خود جای دهند

<p>پادشاهان را چنان عادت بود دست چپشان پهلو آنان بستند مشرف و اهل قلم بر دست راست صوفیان را پیش رو موضع دهند سینه صیقل زده در ذکر و فکر آنکه اوبی نقش ساده سینه شد هست صوفی آنکه در این صفا بالتصوف قال وجد ان صرح صوفیان صافیان نور خور بی اثر پاک از قدم باز آمدند دیر یابد آرزو از روزگار جزرگه آن صوفی که نور حق از هزاران اندکی زین صوفی اند</p>	<p>این شینده باشی ار یادت بود ز آنکه دل پهلو می چپ باشد به بند ز آنکه علم و خط ثبت آن دست راست کآئینه جان اندوز آئینه به بند مانند بر آئینه دل نقش و بگر نقشه های غیب آئینه شد در شرح افتاده هنگام بلا فی الفواد عند ایتان الترح مدتی افتاده بر خاک کدر همچو نور خور درین قصر بلند زان سبب صوفی بود بسیار خوار سیر خورده فارغست از تنگ و دق باقیان در دولت او میزینند</p>
---	---

<p>شکل مایه‌ی یک از دریایمان لوت نوشد او بنوشد از خدا نیست جانش عاشق حسن و جمال پیش نقش مرده که نه طبق</p>	<p>مایه‌ی خاکی بود درویش نان مرغ خانه‌ی است او نه سیمخ هوا عاشق حقیقت از بهر نوال فقر لقمه دارد او نه فقر حق</p>
<p>صوفی حقیقی کسی است که محتاج بحق باشد نه بغیر و اگر چه مردود خلق باشد درین صورت مقبول حق باشد در معنی و اگر چه در قافله از همه واپس تر رود اما زود از همه بمنزل رسد</p>	
<p>سوی درویشان تو منت نگر است دام راحت دایمانی را حقیقت زردی زر سرخ زونی صیغه نیست او بصورت پس بمعنی همیشه پیش حق محبوب مطلوب پسند که کله و اگر در دوحسانه رود پس فناد آن بزرگ پیش آهنگ بود فخر را دادند و بخندند رنگ از حرج راه است پنهان تا فرج وقت و گشتن تو پیش آهنگ باش بر شجر سابق بود میوه لطیف</p>	<p>کار درویشی و رای فهم است جنگلهای خلق بهر آشتی است برگ بی برگی نشان عارف نیست هر که کالمتر بود او در مینر پیش خلقان خوار و زار نشیند راجعون گفت و رجوع اینان بود چونکه کله باز گردید از ورود از کزانه کی شدند آن قوم رنگ پیشگسته میروند این قوم حج پس محبوبی ازین سر رنگ باش از خون اساقون باش امی غریف</p>
<p>حکمت طبع از فقر وستی می ترسد و از ان بخیر است که کمال او درین صفتهاست</p>	

چنانچه آن هندو بجه از ملازمت سلطان محمودی ترسید و از آن غافل گشت
او از دست و ازین فقر اگر فقر ظاهری نخواهی منی را بست امام را و فقر مغفولیت غایت

چون علاج در دلو آن نیستی است
رحمت اشد علیه گفت است
کز غزای هند پیش آن بهام
پس خلیفه اش کرد و تختش نشا
او بگریه اشک میراند بسوز
از چه گری دولت شد ناگوار
تو برین تخت و دریران و سپاه
گفت کودک گریه ام زانست از
از تومی تهدید کردی هر زمان
پس پدر مرادرم را در جواب
می نیابی هیچ نفرین دگر
من زگفت هر دو حیران گشتی
تا چه دوزخ خوست محمود امی عجب
من همی لرزیدی از بیم تو
مادرم کوتا به بیند این زمان
فقر آن محمودت است امی بی سعت
گر بدانی جسم این محمود و زاد

از فنا و نیست این پر بهر صیت
ذکر شه محمود و غازی سفته است
در غنیمت او فتادش یک غلام
بر سپه بگزیدش و فرزند خواند
گفت شد او را که ای فیروز روز
فوق افلاکی قرین شهریار
پیش تخت صفت زده چون نجوم ما
که مراد در دران شهر و دیار
بنیمت در دست محمود ارسالان
جنگ کردی کاین پنجه شمشیر خدا
ز اینچنین نفرین مهلک سخت تر
در دل افتادی مرا و هم و غمی
که مثل گتست در ویل و کرب
غافل از اکرام و از تعظیم تو
مر مراد بر تخت امی شاه جهان
طبع تو وادیم از و ترساندت
خوش گجوی عاقبت محمود باد

عاشق و شاعر مولانا عطار از رجزه امیر علیه السلام

نسخه

فقر آن محمود دست امی بیم دل چون شکار فقر کرده تو یقین بچو هند و بچو پین امی خواجہ تاش از وجود می ترس کا کنون دوروی لاشی بر لاشی عاشق شد است	کم شنوزین مادر طبع مضل بچو کودک اشکبار می یوم زمین روز محمود عدم ترسان مباحش آن خیالت لاشی و تو لاشی ایچ نے مر ایچ نی راره ز دست
---	--

تین سیم در لوا مع انوار حقیقت و فراست نکات این عین بحبت نصارت است
قلوب عرفا در نہر جریان می باید و این ماجرا صاف نیست از شوائب جبراعینا نشرب با
عباد اندر یغیر و نہا تفجیرا در بیان عشق کہ بقوت
جاو بہ او از قید ہستی توان ست و در بحر بعید القعر بنیستی غوطہ توان خورد و ازین
گفتہ اند کہ ہر چیز می کہ ہست او را قبلہ است یا از راہ صورت یا از راہ معنی و لکل وجہ
ہو مولیہا مگر عشق کہ پیری را کہ او حاجی قبلہا ست ہر گاہ کہ عاشق رومی بطرفی آورد
عشق گریبان جاننش گرفتہ باد براہ محو کشد و چشمش را ہمہ برد و ز وجب پندار و غرور
شعلہ نار افتد الموقدہ النقی تطلع علی الاقندہ بسوزد و این انوار کہ بشارت ہدہ در می آید
و ازین ہمہ اسرار کہ استماع می افتد اثر عشق است ہر گر عشق کہ نبوی و غم عشق نبوی
چندین سخن نغز کہ گفتی کہ شنودی . . . در بیان شمعہ از صفات عشق کہ قیام و قانع ملوک
حقانی از دست و قوام حقائق جذبات ربانی بد و و این نہر بشش شیمو طالب با حشر شیمو
معرفت را بنوع فیض میرساند شیمو اول در بیان صفتی چند از لوازم عشق
با اعتبار تعنیات نور و تنوعات ظہور او در مرانی قلوب و معانی ارواح مثل نور کہ شکوہ
نیہا مصباح نہ از حیثیت کند ذات و تجرد او از صفات کہ از حضرت عشق ازین جہ

بجواب عزت محجب است و بسپرده غیرت مخفی لایعنه الامو . . .

مرحبا ای عشق خوش سودا ای ما	ای علاج جمله علتی ما
ای دوای نخوت ناموس ما	ای تو افلاطون و جالینوس ما
جسم خاک از عشق بر افلاک شد	کوه در رقص آمد و چالاک شد
عشق جان طور آمد عاشقا	طور مست و خمر موسی صاعقا
باغ سبز عشق گوئی منتهاست	جز غم و شادی در آن بس میوه است
عشق خود زین هر دو حالت برتر است	بی بهار و بی فزان سبز و تر است
با دو عالم عشق را بیگانگی است	اندر و هفتاد و دویو انگلی است
سخت پنهانست و پیدای ترش	جان سلطانان جان در حسرتش
غیبه افتاد و دولت کیش او	تخت شاهان تخته بند پیش او
مطرب دل این زند وقت سماع	بندگی بند و خداوندی صدراع
پس چه باشد عشق در ایامی عدم	در شکسته عقل را آنجات دم
عشق از اول چرا خون نه بود	تاگر نیرد آنکه بسیرونی بود
عشق آن شعله است که چون بر فرو	هر چه جز معشوق باقی جمله سوخت
تیغ لا در قتل غیر حق براند	درنگد که ز بعد او دیگر چه ماند
ماند الا الله باقی جمله رفت	شاد باش ای عشق غیرت سوز رفت
خود همان بود اولین آخترین	شکر جز از دیده احوال بسین
ترس مولی نیست اندر پیش عشق	جمله قربانند اندر کیش عشق
کی رسد ای خائفان در گرد عشق	کا سمان را پست سازد در عشق

دستگیر صد هزاران نا امید	پیر عشق تست ندریش سفید
ورن از وسواس کی رشته هست کس	پوز بند و سوسه عشقت و بس
کو ز گفت و گو شود فریاد رس	عشق بر دجست را می جان و بس
زهره نبود که کند آن ماجرا	چیرتی آید ز لطف آن عشق را
عشق دریا نیست قعرش نا پدید	وز گنج عشق در گفت و شنید
مہفت دریا پیش او چلیبیت خورد	قطره های بحر انوان شمرد
عشق شاید کوه را مانند ریگ	عشق جرشه بحر را مانند ریگ
عشق لرزاند زمین را از کزمن	عشق بشکا فذ فلک صد شکان
بهر عشق او را خدا اولاک گفت	با محمد بود عشق پاک جفت
پس مرا و از انبیا تخصیص کرد	نتی در عشق چون او بود فرد
کی وجودی دادی این افلاک را	کز بودی بهر عشق پاک را
تا بلندی عشق را نمی کنی	من بدان افرشته تم چرخ سنی
تا ز ذل عاشقان بونی بری	خاک را من خوار کردم کیسری
تا ز تبدیل نقیبه آگه شوی	خاک را دادیم سبزی و لومی
وصف حال عشق را اندر ثبات	با تو گوید این جبال رسایات
گر نبود عشق لفسردی جهان	دور گرد و نهناز موج عشق دن
کی فدای روح گشتی نامیات	کی جمادی محو گشتی در نیات

حکمت بدان معنی که حکم گویند که متحرک را ناچارست از مقدم بدان حرکت
که باعث و سبب آن حرکت شود و او را بحرین مخصوص گرداند و آن میل طبیعی ذاتی

که جز بغلبه قاهری قوی ساکن نگردد و عاشق است که سرایت کرده طبائع جز کشتش
کاری ندانند حکیمان آن کشتش را عشق خوانند اما نزد محققان غیر از حرکات اربعه
کمی و کیفی و اینی و وصفی میل و حرکتی دیگر است از مبداء آفرینش تا منتهای عالم و آن
ثوران هر وجود و اقتضای نیست که همه اعیان موجودات بغلبه میل او از قوت لبعقل آزند

در مرقا سببت ان اعرف برین همی گواه است

کم نگردد و ماه نیکو فال عشق
از دل یعقوب کی شد نا پدید
چشم غیری فتنه و آشوب دید
از دهای گشت گوی خلق عشق
عقل همچون کوه را آن که با
طب لمار از سخت اندر آب جو
لم لیکن حقا که کفو احد
از فر از عرش تا تحت الثری
صد قیامت بگذرد و ان ناتمام
حد کجا آنجا که وصف ایز دست
چون لعشق آیم خجل گردم ازان
لیک عشق بیزبان روشنتر است
چون لعشق آندز میت بر شکافت
محرشش در دیگی دیار نیست

گرنه بیند غافل احوال عشق
حسن یوسف را دل اخوان
مرعصا را چشم موسی چوب دید
بنگر این کشتی خلقان غرق عشق
از دهای نا پدید و دل ربا پد
عقل بر عطار کا که شد از و
روگزین جو برنت ابد تا ابد
عشق را پالند در سرت و هر سر
شرح عشق از من بگویم بر دوام
زانکه تا بیخ قیامت را حد است
هر چه گویم عشق را شرح و بیان
گرچه تفسیر زبان روشنگر است
چون قلم اندر نوشتن می نشافت
عقل را در خربشش خود با نیست

<p>شرح عشق و عاشقی هم عشق گفت کرد بلیت باید از وی روتاب</p>	<p>عقل شر حش چو خرد کل نخبنت آفتاب آمد دلیل آفتاب</p>
<p>رسخه دوم در بیان عشق عاشق حقیقی و اطوار و اسرار ایشان</p>	
<p>غیر جسم و غیر جان عاشقتان ماند از گل بهر که شد شتاق جزو از دهاش میجد در کوی عشق بوی فقر آید از ان خوش ددمه آید از گفت شکش بوی یقین نیست بیماری چو بیماری دل عشق صطراب اسرار خداست عاقبت ما را بدان سر بهر است عاشقان را هست بی سرایه سود دست نه و گوز میدان می بزند چون عدم یک رنگ نفس واحدند دست مزد و اجرة خدمت هم است عشق نبود هرزه سودانی بود کفر باشد پیش او جز بندگی</p>	<p>بی غرض نبود بگردش در جهان عاشقان گل نه این عشاق جزو هر چه گوید مرد عاشق بوی عشق گر بگوید فقر آید هم ور بگوید کف آید سومی دین عاشقی پید است از زاری دل علت عاشق ز علتها جداست عاشقی گزین سر و گزین سر است عاشقانرا کار نبود با وجود بال نه و کرد عالم می پرندینه عاشقان اندر عدم خیمه زدند عاشقان را شادمانی و غم است غیر معشوق ارتماشانی بود هر که اندر عشق یابد زندگی</p>
<p>در بیان بهمت عاشق که نوال دنیا و آخرت برود و عذر کند و نذنبط قبول هیچکدام التفات نکرد و زبان حالش از روی نیاز با معشوق می گفت مصرع</p>	

من فارغ شدم از هر دو مرا عشق تو بس است

پیش شیخی عرض کرده بود حق
 شیخ گفتا خالق من عاشقم
 بهشت جنت گرد آرم در نظر
 مومنی هشتم ملاست جوی من
 صد بدن پیش نیز در برگ توت
 عاشق عشق خدا آنگاه مزو
 عاشق آن لیلی کور و کبود
 پیش او یکسان بود خاک چرزر
 شیر و کرگ و دواز و واقف شده
 کاین شد است از خوی حیوان پاک
 لحم عاشق را نیار و خورد و
 و رخورد او ز هر خود را بکشش
 هر چه بر عشقت شده ماکول عشق
 عشق در دام آورده صیت او را
 بنده آزادی طبع دارد و ز جسد
 بنده و ایم خلعت داد در جوت
 تا نو باشی در محراب بلب لب
 زین گذر کن پند من بپذیرین

کجی همی خاک تا به منم سبق
 که بگویم غیر تو من فاسقم
 و رکنم خدمت من از خوف و خطر
 زانکه این هر دو بود خط بدن
 عاشق که عشق نیز دان خورد قوت
 جبرئیل مومن و انگاه دزد
 ملک عالم پیش او یکدزه بود
 ز چه باشد که بود جان را خط
 به جو خویان کرد او جمع آمده
 بر ز عشق و شخم و شمش زهرناک
 عشق معروفست پیش نیک بد
 محرم عاشق زهر گرد و در گش
 و جهان یکدانه پیش نول عشق
 عشق سازد بنده هر آزاد را
 عشق آزاد کس نخواهد تا بد
 خلعت عاشق هم از دیدار اوست
 سر سری در عاشقان کست نگر
 عاشقان را تو بچشم عشق بین

<p>ز اهد با ترس می ناز و بسپا عاشقان دریل تن در افتاده اند بچو سنگ آسیا اندر مدار بر چه اسی عاشق بر آرد اضطراب</p>	<p>عاشقان پر آن تر از باد هوا برقنای عشق دل به نهاده اند روز و شب نالان و گردان برقرار بانگ آب و تشنه و آنگاه خوب</p>
--	---

حکایت آن عاشق بیدار که بسبب خواب غفلت از دولت وصال محروم ماند

<p>عاشقی بود دست در ایام پیش سالها در بند وصل ماه خود حاجت جوینده یا بنده بود گفت روزی یار او مشب بیا در فلان حجره نشین تا نیم شب مرد قربان کرد و نانا بخشش کرد شب در آن حجره نشست آن سوگوار بعد نصف الیصل آید یار او عاشق خود را منت او مخفی دید کرد کان چسبند از جیب کرد چون سحر از خواب عاشق بر جمید گفت شاه ماهمه صدق و صفات اسی دل بنیو اب من زین اینم اسی بستر خواب جواز جادونی</p>	<p>پاسبان عهده اندر عهد خویش شاه مات و مات شاه شاه خود که نرسد از صبر زاینده بود که پنجم از پی تو لبوبیا تا بیا بم نیم شب من بی طلب که بدید آید ممش از زیر گرد بر امید وعده آن یار عنار صادق الوعدان آن دلدار او اند که از استین او درید که تو طفلی گیر و این می باز نزد استین و گردگان را او بدید آنچه بر ما میرسد آنم ز ماست چون جریس بر بام چوبک مینرم سخت دل یار که در عالم توفی</p>
---	--

عشق نگذار و بجا شق خواب خور
 عشق و ناموس ای برادر نیست
 عشق مستغنی است مستغنی طلب
 روز او و روزی عاشق همو
 در دل معشوق جمله عاشق است
 در دل عاشق بجز معشوق نیست

اگر تو مرد عشقی از خود در گذر
 بر در ناموس ای عاشق نیست
 در پی هم این و آن چون روز شوب
 دل همو دل سوزی عاشق همو
 در دل عذرا همیشه واقم است
 در میان شان فارق و مفروق نیست

ششم در میان استیلاهای شعلات عشق و فانی شد عاشق و غلبات او میفرماید

ای حیات عاشقی در مرد که
 ما بسا و خوبنهارا یافتیم
 غرق عشقی ام که غرقست اندرین
 غرق حق باشد که خواهد غرق تر
 جمله معشوق است و عاشق پرده
 چون نباشد عشق را پر وای او
 وقت آن آمد که من عریان شوم
 ای عدوی شرم اندیشه بیا
 بین گلو می صبر گیر و میفشار
 تا نسوزم کی خنک گردد دشتش
 خانه خود را همین سوزی بسوز
 خوش بسوز آن خانه را ای مست

دل نیابی جز که در دل بروی
 جانب جان باضتن بشتا فیتیم
 عشقهای اولین و آخرین
 همچو موج جان خود زیر و زبر
 زنده معشوق و عاشق مرده
 او چو مرغی ماندن بی پروای او
 جسم بگذارم سراسر جان شوم
 که دردم پرده شرم و حیا
 ناخنک گرد و دل مرده سوار
 ای دل من خاندان و منزلت
 کیست آنکس کت بگوید لای مجوز
 خانه عاشق چنین اولی ترست

بعجازان این سوز را قبال کنم
 عشق قمار است و من مقهور عشق
 چون دبا نم خورد از حلوا می او
 بر دلم زد تیر بود آسیم کرد
 برگ کا هم پیش تو ای تند باد
 عاشقی و توبه یا امکان صبر
 تو بگرم و عشق همچو انز و با
 عشق خود بی خشم در وقت خوشی
 این بود آن لحظه کو خوشنود شد
 لیک مرغ جان فدای تیر او
 کشتنش به از نهران زندگی
 دین من از عشق زنده بودنت
 چند در و فقرتش بکشد مرا
 تیغ عشق از جان عاشق گردوب
 چون غبار تن بشد ما هم بتافت
 عمر با طبل عشق آن صنم

زانکه من بنده بسوزنش روشنم
 چون شکر شیرین شد م از شکر عشق
 چشم روشن گشتم و بنیای او
 عاشق شکر و شکر خایم کرد
 من چه دایم که کج خواهم قناد
 این محالی باشد ای جان بن سطر
 توبه و صف خلق و آن وصف خدا
 خوی دارد و مبدم خیره کشی
 من چگویم چونکه خشم آلود شد
 کش کشد این عشق و این شمشیر
 سلطنت ما مرده این بندگی
 زندگی از جان و سزنگ من است
 سر بر ترا عشق سر بخشد مرا
 زانکه سیف افتاد محیا الذنوب
 ماه جان من هوای صاف یافت
 آن فی موتی حیاتی میسر نم

ترتیب چهارم در مذمت عشق مجازی و غافل ماندن از عشق حقیقی بدانکه استغفال مجرب
 مجازی اقرار باشد بتجید جمال و بی تکلف جمال الهی را مرتبه اطلاق است و ترتیب اصالت به
 نسبت حسن فرعی واقع کما قال شاعر و مرجع اطلاق جمال و لا تغفل بتجیده مینا از نرفتن

شکل بلخ حزمین جلالها معاد اهل حسن کل طیحه دوم حضرت مولوی قدس سره در بعضی
 اشعار بدین اسرار اشعار میکنند + زجوی خوب تو خوبان سبوسو برده
 بتشنگان ره عشق کرده سقائے خوش سعادت آن تشنگان که بوی بند
 باصل چشمه آب خوش مصفائے سبوی صورت مارالبنگ برشکند
 خورند آب حیات تراز بالائے واگر چه در بدایت حال توجه بسن مجاز
 که قطره جمال حقیقی همان زان تواند بود عالی از فائده نیست چنان عشق همه عمرها را
 بیک غم باز آزارد و از یک غم باز آمدن آسان باشد و دیگر آنکه در محنت و جفا و در دوپلا
 که از نواز عشق است خویزیر شود و اینجا گفته اند سحر غازی بدست پور خود همیشه چو سینه پید
 تا او از دست تا شود همیشه گریه در غذا چه کار با وجود آفتاب عالمتاب است تنگال
 چراغ زیبا نیابد و در وقت مشاهده کل نظر بجانب جزو خوب نماید پس کار پاکبازان میر
 بازار عشق بهشت توجه به مشوق ازلی ابدی که حسن او از اوال انقطاع نباشد نمودن
 ترک ستعار و جمال یابداری است باز اگر فتن چیتا سنج می فرماید

عاشقا و احوکه معشوق تو کیست
 تا بش عارتی دیوار یافت
 و اطلب اصلی که باید او تقسیم
 ورنه چون شد شاهد تو چیز
 کان ملاحظت اندران عاریه بد
 عالمش میزاید از خود جرم کیست
 کرد دعوی کابین علی ملکی نیست

صورتش بی پریت این سر می چیست
 پر تو خورشید بر دیوار یافت
 بر کلوخی دل چه بندی ای سلیم
 چون زراند و دست خوبی در لبش
 چون فرشته بود همچون دیو شد
 شاد بی که عشق او عالم گز نیست
 خرمش آنکه زیور عاریه است

و استانیم آنکه تا داند یقین
 باز میکردند چون استار ما
 پر تو خورشید شد آن حسابگاه
 عشق دان و صف خدای بی نیاز
 ز آنکه آن حسن زانند و آمده است
 چون رود نور و شود پیداد خان
 چون رود آن حسن سوی اصل خود
 نور مه راجع شود هم سوی ماه
 پس مانند آب و گل بی آن نکار
 قلب را کر ز روی او نجست
 پس شش سوا بماند و دودوش
 عشق بینایان بود بر کان زر
 ز آنکه کا زادر زری نبود شریک
 هر قلبی را کند انباز کان
 عاشق و معشوق مرده ز اضطراب
 عاشقی رو شاهد خون لب جو
 عشق بر مرده نباشد پایدار
 عشق بر بنیست خورشید کمال
 نور اومی بین تو در هر روشنی

خرمن آن هست خوبان خوشه چین
 نور آن خورشید ازین یوار ما
 ماند هر دیوار تا یک سیاه
 عاشقی بگریه او باشد مجاز
 ظاهرش نور اندرون دو داندست
 بفسر و عشق مجازی آن زمان
 جسم ماند کنده و رسوا و بد
 دارد و عکسش ز دیوار سیاه
 گرد آن دیوار بی او دیوار
 باز گشت آن زربکان خود نشست
 رویه تر زو بماند عاشکش
 لاجرم هر روز باشد تازه تر
 مر جبا ای کان زر لاشک فیک
 وار و ذر تا مکان لا مکان
 مانده ماهی رفته زان گرداب آب
 صید مرغابی همی کن جو بجو
 عشق را برخی در بستی تو مدار
 امر نوز اوست بر خلقان حلال
 کافتاد آن نوز در هر روغن

لطیفه پر تو نور دوست بر روزنهای صور افتاده است و حسن هر صورتی چون
ظرف نیست که هر کس از و چیزی دیگر خورد جز عاشقی حقیقی که از و شراب وصال نوشد
و مصنوع را آینه جمال صالح بیند پس در صل آویزد و از سر ع بگریزد و بی

حسن لیلی نیست چندان هست سهل
هست همچون ماه اندر شهر ما
می خدایم میداد از طرف وی
تا نماند عشق او تان گوشش کش
هر یکی را دست حق عذو جل
رومی نماید بچشم ناصواب
جز بجنبش خویش نمایندشان
وین حجاب نظر نما همچون خیام
زان پدر بخورد صد باده طروب
کان دریشان زهر کینه می فزود
میچشید از عشق افیون دگر
بود از یوسف غذا آن خوب را
تا نماند در می غیبت شک
کوزه پیدا باده در وی بس نهاد
لیک بر محرم هویدا و عیان
بگذر از نقش سبو آب جو

البسان گفتند مجنون را بجهل
بهتر از وی صد نهاران دلر بانه
گفت صورت کوزه است و حسن می
مر شمار اسر کرد از کوزه اش
از یکی کوزه دهنده رسو عسل
کوزه می بینی ولیکن آن شراب
قاصرات الطرف باشد ذوق چنان
قاصرات الطرف باشد آن دلم
صورت یوسف چو جامی بود خوب
باز اخوان را از آن زهراب بود
باز از آنخوان مرزین را شکر
غیب آنچه بود مرعیقوب را
گونه گونه کوزه و شربت یک
باده از غیبت و گونه زین جهان
پس نهان از دیده نامحرمان
چند بازی عشق با شس سبو

عاشق آن صنع شود شکر و صبر
 عاشق صنع خدا با نسر بود
 صورتش دیدی ز معنی غافل
 این صد فنمای قوالب در جهان
 یک اندر هر صدف نبود گهر
 کان چه دارد این چه میدارد کزین
 بر اید زنده کن اجتهاد
 رونمره نسکسه بخوان
 کان جمال دل جمال باقی است
 صورت ظاهر فدا گردد بدان
 اندک اندک می ستانند آن جمال
 آن شعاعی بود بر دیوارشان
 بر هر آن چیزی که افتد آن شعاع
 عشق تو بر هر چه آن موجود بود
 چونکه زربا اصل نیت موس همانند
 از زرانند و وصفاتش پای کش
 کان خوشی در قلبها عاریتی است
 ز زرومی قلب در کان می رود
 نور از آن دیوار تا خورشید رود

عاشق مصنوع تا کی همچو گیسو
 عاشق مصنوع خود کا نسر بود
 از صدف گوهر کزین گر عاقل
 گر چه جمله زنده اند از سحر جان
 چشم بجشاد در دل هر یک نگه
 زانکه کم یا بیست آن در شین
 کونگرد دلجبد و روزی جهاد
 دل طلب کن دل منبر استخوان
 دوشش از آب حیوان ساقی است
 عالم حسنی بماند جاودان
 اندک اندک خشک میگردد نهال
 جانب خورشید و افت آن نشان
 تو بر آن هم عاشق آئی امی شعاع
 آن ز وصف حق نه زرانند و بود
 طبع سیر آمد طلاق او سجانند
 از جهالت قلب با کم گوی خوش
 ز ریز نیت مایه بی ز نیتی است
 سوی آن کان برو تو هم کان می رود
 تو بدان خور رو که در خورشید رود

زین پس بستان تو آب از آسمان
 هست معشوق آنکه او یکتو بود
 نوز او رخسار بر باند ز ناز
 چشم را این نور حالی بین کند
 صورتش نورست در تحقیق ناز
 و سببم در رفتد هر جا رود
 سیند را آن نور چون گلشن کند
 آنکه کرد او در رخ از خونا به رنگ
 شیشه های رنگ رنگ آن رخ را
 چون نماید شیشه های رنگ رنگ
 خوبی کن بی شیشه دیدن نوز را

چون ندیدی تو وفا از نادان
 بتد او منت سایت او بود
 این مشوق قانع ز نورستعار
 عشق را اگر گدای برود چنین کند
 گر صنیا خواهی و دوست از وی مدد
 دیده جانی که حالی بین بود
 دیده های روح را روشن کند
 نور خورشید است نه شیشه رنگ
 می نماید این چنین رنگه با
 نور سیرنگت کند آنگاه رنگ
 تا چو شیشه اشبکند نبود عساکر

تمتیل آنکه جهان مرعاشق را آینه که از هر طرف مگردوی دلدار بیند اما این سنی
 وقتی روی نماید که فانی باشد چرا که اگر باقی بود و چون دزد کرد خود را بیند اما چون فانی
 باشد دوستت که از در چه چشم او خود را بیند و در محل بنده ایست مرقدت را

کرد آن جبهه ز لحن پر صور
 چونکه یوسف سوی او می ننگید
 تا بهر سو بنگرد آن گل عذار
 بهر دیده روشنان نیز داند فرد
 تا بهر جانب که ایشان بنگرد

ناگس دیوسف بنا کاش نظر
 خایه نقشش خود کرد از مکید
 روی او را بیند او بی اختیار
 شش جبهه را مظهر آیات کرد
 از ریاض حسن ربانی چرند

<p>بہر این فرمود یا این اسپہ او او عطش گرد قح آبی خورند آنکہ عاشق نیست او در آب در صورت عاشق چو فانی شد درو حسن حق را بیند از روی حو غیرتش بر عاشقی و صادقیت دیو اگر عاشق شود ہم گوی برود اسلم الشیطان ازینجا شد پدید</p>	<p>حیث ولتیم فتم و جہسہ در درون آب حق را ناظرند صورت خود بیند ای صاحب نظر پس در آب اکنون کرا بیند بگو همچوسہ در آب از صنع عبور غیرتش بر دیو و برستونریت جبریلے گشت آن دیوی ببرد کہ نریدی شذ فضاش بایزید</p>
<p>تسخیر در بیان تجرید عاشق و تخلیص از تعلق با سوا معشوق و انقطاع ارادت او از ہمہ مزادات و طلبات و قطع نظر از جملہ معلومات و محقولات و آن بے تلاشی خلقیت و تہلاک یافتہ صورت نہ تہذہ * بالامر الاتبدال والحمد</p>	
<p>با دو پا و عشق نتوان چہستن ہر کسے را خود دو پا و یکسرست زمین سبب کل جا مہاشد کل بدر ہیچکس را تا نگردد او فنا</p>	<p>با یکے عرش نتوان باختن با ہزاران پامی یکسزادرت ہست این ہنگام ہر دم گر متر نیست رہ در بار گاہ کس بریا</p>
<p>متقیل مجنون کہ در طلب لیلی ناواقہ اش بخت کرہ واپس کردیدی تا باختر ناقرہ را بگذشت و بنزل رسید سفر ماید</p>	
<p>میل مجنون جانب لیلی گشان یکدم از خود غافل بدی</p>	<p>میل ناقرہ در پی طفاش وون ناقرہ اش گردیدی وپس آمدن سے</p>

عشق سود از آنکه بر بودی بدن
 آنکه او باشد مراقب عقل بود
 لیک ناقه بس مراقب بود و جست
 فهم کردی ز آنکه غافل گشت و گنگ
 چون بخود باز آمدی دیدی بجای
 در سه روز ره بدین احوالها
 گفت اسی ناقه چو مهر و عاشق تقسیم
 نیستت بر وفق من مهر و مزار
 این دو مهر یکدگر راه زن
 جان ز سحر عرش اندر فاقه
 جان کشاید سومی بالابالسا
 تا تو با من باشی ای مرد و دتن
 راه نزدیک با منم سخت زیر
 سرنگون خود را ز شتر در فلکند
 آسپندان افکنند خود را سخت زیر
 چون چنان افکنند خود را سومی بست
 پای را بر بست و گفتا گوشوم
 عشق موی کی کم از لیلی بود
 گویی شوم میگردد رسیدان عشق

می نمودی چاره جز بنجو و بستن
 عقل را خود عشق لیلی در بود
 چونکه او دیدی مہار خویش است
 رو بکره بی سپس کردی درنگ
 کو سپس فتنه است بس فرسنگها
 ماند مجنون در ترد دو سالها
 هر دو ضد بس مهر و دنا لای تقسیم
 کرد باید از تو هجرت اختیار
 گره آن جان کو فرو ماند ز تن
 تن ز عشق خار بن چون ناقه
 در زده تن در زمین چنگالسا
 پس ز لیلی دور ماند جان من
 سیر گشتم زین سواری سیر سیر
 گفت سوزیدم ز غم تا چند چند
 که مغلغل گشت جسم آن دلیر
 از قضا آن لحظه هم پیش گشت
 در غم چو گان او غلط ان شوم
 گوی گشتن بهر او اولی بود
 غلط غلطان در غم چو گان عشق

<p>تا یکی و ابیه در کب شو چند آبادانی قصر حصون کنج در ویر نیست اسی میس من مست آنکه خوش شود کوشد خراب کنج خود از گنج آبادان کنشش</p>	<p>خانه ویران کن فرود آیی روی راه لذت از درون دان نبر لوی قصر چیزی نیست میران کن بدن این نمی بینی که در بزم شراب گر چه پر نقش است خانه بر کنشش</p>
<p>حکایت اصل این کاریستی است و کلیدیستی حقیقی جزا نیست و جبت سنا حکایتی ایراد کرده میشود از آن عاشق خود نمایی که بفرغ و مانده بود از اصل سخن</p>	
<p>میشم و از خدمت و از کار خویش تیر با خوردم درین رزم و سنان بر من از عشقت بسی ناکام رفت پیچ شام با سر و سامان نیت او بتفصیاشن یکایک میشم در درستی محبت صد شهود عاشقان را تشنگی زان کی رود لیک چون شمع از لطف آن میگردد گوش بجشا هین اندر یانگیب آن نگر دی و آنچه کردی فرماست گفت هلمش مردنت نویستی است هین بپیرا یار جان بازنده</p>	<p>آن یکی عاشق به پیش یار خویش کز برای تو چنین کردم چنان مال رفت و زور رفت و نام رفت هیچ صبحم خفته یا خندان نیافت آنچه او پوشیده بد از تلخ و درد نه از برای منستی بل می نمود عاقلان را یک اشارت بس بود آتش بودش نیدانت صیت گفت محشوق این همه کردی لیک آنچه اصل عشقت و ولایت گفتش آن عاشق گویان صیت تو همه کردی نمودی زنده</p>

همچو گل در باخت جان خندان شاد
 سوی اصل خویش باز آمد شتاب
 بزگلشنها برورنگی رساند

هم دران م شد در ازو جان بداد
 ارجی بشتند نور آفتاب
 نذ ز گلشنها برورنگی رساند

شرح ششم در اتحاد عاشق با معشوق و یزنگ شدن در کارخانه صبغه الله و حسن از
 من الله صبغه و این رنگ بیریگی باشد چه اتحاد و یگانگی عاشق و معشوق از روی
 حقیقت نه از راه صورت برای آنکه هر دو در صورت متفاوت اند که یک مظهر نیاز است
 و دیگری منبع بی نیازی چنانکه آئینه مصیورست و ساده و بصیورقی ضد صورت است اما این
 آئینه و صورت اتحاد است که شرح آن قابل عبارت نیست بل پذیرای اشارت نه و
 عارفان با اتحاد نه معنی لغوی خواهند که آن در شریعت کفرست و در حقیقت بدتر از
 کفر چه از ان رایج غیریت است شام توان نمود لیس فی الدار غیره و یار پس اتحاد
 حالت استغراق عاشق است در حضرت معشوق بشابه که عیاد در وجود بنظر شود او
 در نمی آید و این نمایت سیر عشقت انامن اهو می و من اهو می اناربعی در صفای
 می و لطافت جام به در هم آمیخت رنگ جام و دمام به همه جا است و نیست کوی
 یا دمام است و نیست کوی جام به و شیخ اقدس سره فرموده اتحاد ایجا فنا از هستی است
 در ظهور نور و وحدت پستی است و ازین سخنان مفهوم میگردد که مراد ازین اتحاد نه معتقد
 اهل الحاد است بلکه آنست که در آئینه جز حال دست مشاهده نمی افتد و حضرت ازین معنی
 بدان نوع خبر میدهد

باز آمد شاه مادر کوی ما
 نوبت تو به شکستن پیر سر

باز آمد آب جان در جوی ما
 سیخ از دست و دامن میکشد

<p>تو بر این گنج کجاست باش در و نیست گرد چون کند نورش ظهور می ندانم کرد خویش از نور فرق</p>	<p>این من و این رگ من پیرز تو چه سایهائی که بود جویای نور من چو خورشیدم درون نور غرق</p>
<p>حکایت مجنون که چنان مستغرق بجز عشق لیس بود که میان خود و او همسایز نیک و سیف نماید</p>	
<p>اندر آمد ناگهان رنجور سئ تا پدید آید برو مجنون خنق گفت چاره نیست هیچ از گز نش رگ زنی آمد بد اخبا ذوفنون بانگ بر زنا گمان آن عشق جو که میرم گو برود جسم کمن چون نمیترسی تو از شیر عسرن صبر من از سنگ غار است پیش عاشقم بر زخمها بر منم این صدف پر از صفات آن شبت نیش ساناگاه بر لیلی زنی در میان لیس و من فرق نیست</p>	<p>جسم مجنون راز مجرب دور سئ خون بچوش آمد ز شعله اشتیاق پس طبیب آمد بدار و کردش رگ زدن باید برای دفع خون باز و لیش بست و گرفت آن نش او مرو خودستان و ترک قصد کن گفت آخرا از چه می ترسی ازین گفت مجنون من نمی ترسم ز نیش من سلم می زخم تا ساید تنم لیک از لیس و وجود من پرست ترسم ای فضا و اگر قصدم کنی و اند آن عقلی که او دل ترش نیست</p>
<p>حکایت در بیان فنای صفت عاشق و بقای صفات معشوق و کم شدن در و چون آب در شیر و مناسب این کلمات آنکه معشوق از عاشق پرسید که خود را دوسترواری</p>	

یا مرا گفت من از خود مرده و تپوزنده ام و از خود صفات خود نیست گشته و تو هست
 شده و اگر خود را دوست دارم ترا دوست داشته باشم و اگر ترا دوست دارم خود را
 دوست داشته باشم

در صبوحی کاسی فلان ابن فلان
 یا که خود را هست گوای ذوالکرب
 که پر م من از تو از سر تا دم
 در وجودم جز تو ای خود کام نیست
 همچو سر که در تو بحسرا نجبین
 پر شود او از صفات آفتاب
 پر شود از وصف خورشید شبت رو
 دوستی خور بود آن امی نستی
 دوستی خویش باشد بگیان
 خواه یا او دوست دارد آفتاب
 هر دو جانب جز ضیای شرف نیست
 زانکه یک من نیست آنجا دوست
 او همه تار یک است و در عینا
 گفت منصور می انا الحق و برست
 و این انا را رحمة الله ای محب
 آن عدوی نوز بود و این عتیق

گفت معشوقی لبعاشق بچمتان
 مر مرا تو دوست داری ای عجب
 گفت من در تو چنان فانی شدم
 بر من از هستی من جز نام نیست
 زان سبب فانی شدم من نجبین
 همچو سنگی که کان شود محل لعل ناب
 وصف آن سنگی هماندا نذرو
 بعد از آن گردوست از خویش را
 و در که خور را دوست دارد او بجان
 خواه خود را دوست از لعل ناب
 اندرین دو دوستیش فرق نیست
 نالشد آن لعل خود را دشمنست
 پس نشاید که بگوید سنگ انا
 گفت فرعون می انا الحق گشت پست
 آن انا لعنت الله در عقب
 زانکه آن سنگ سپرد او آن عتیق

این انا هو بود در سراسی فضول جمد کن تا سنگیت کمتر شود صبر کن اندر جبار و در عینا وصف سنگی هر زمان کمتر شود وصف هستی میرو و از بیکرت	ز استحاد تو نه از راسی حلول تا بلعلی سنگ تو کمتر شود و بسدم می بین بقا اندر فنا وصف لعلی در تو محکمتر شود وصف مستی میفراید در سرت
---	---

در بیان مقامات که در آنها ظاهر شود بر سالک مراتب حقائق اشیا و بدین جهت آنها را حقائق خوانند و ازین نهر پنج شرح استفاده تمام میتوان نمود شرح اول در بیان مشاهده و آن مشهود و احاطه حق باشد بذات پهرشی اولم کیف بر یک اند علی کل شیئی شهید و چون سالک بدین مقام رسیده پیوسته الوار جنبی و آثار عینی ظاهر میشود و این بنظری دست و پد که حضرت جان دل نشدند عین آب و گل به

هر که ا جان از موهما گشت پاک ای برادر چون بینی قصه او چشم دل از موسی علت پاک کن چون محمد پاک شد زین نار و دود هر که باشد بسینه فتحباب حق پدیدت از میان دیگران جان نامحرم نه بنید روی دوست آدمی دیده است باقی پستت چونکه دید دوست نبود کور به	ز و دیند قصه صمد ایوان سماک ز آنکه در چشم دولت رسته هست مو ما بینی قصه فیض من لدن هر کجا رو کرد و جبهه اش بود اوز پر زره پبند آفتاب همچو ماه اندر سیان اختران جز هما نجان کاصل او از کوی اوست دید آن باشد کردید و پستت دوست کو باقی نباشد دور به
--	--

بیخ بینی و حیران الضاف ده
 بیخ جز انگشت نفس شوم نیست
 و آنکجا نه هر چه میخواهی ببین

دوسر انگشت بر و چشم نه
 گرنه بینی ایچنان معدوم نیست
 تو ز چشم انگشت را بردار این

نگت نظر روندگان راه که پرده از پیش برداشته اند و اسرار ازل و ابد
 مشاهده میکنند میفرماید

جز زنده جز درنده پرده نیست
 شد گذاره چشم و لوح غیب خواند
 ما جبر آغاز هستی رو نمود
 آنچه خواهد گشت تا محشر پدید
 پیش می بیند عیان تار و فضل
 غیب را بیند بت در صیقلی
 بیشتر آمد در صورت پدید
 و ان صاحب دل بود تا نفع صور
 وین قدم عرصه عجب بپرد
 پس نظر بگذارد بگذرین انتظار
 حق کجا هم از سر احمق شود
 در نظر شود در نظر شود نظر
 یک نظر دو کون دید و روی شاه
 پس عیانی کردش دید خطاب

آن نظرهای که آن افسرده نیست
 چونکه سد پیش و سد پس نماند
 چون نظر پس کرد تا بد و وجود
 چون نظر در پیش افکند او پدید
 پس ز پس می بیند او تا اصل اصل
 هر کسی ز اندازه روشندی
 هر که صیقل پیش کرد او پیش دید
 بنیش آن عقل باشد تا بگور
 این خرد از کور و غما که بگذرد
 زین نظر زین عقل ناید جز در وار
 دیده بینا از بقا سستی شود
 در گذار این جمله تن را در رهبر
 یک نظر دو کرد همی بیند بر راه
 چون گذار آهسته کردش شد جاب

برکه

<p>ہر کہ دید اندر اسے لکھے ست وقت سیرنگی چہ دانی مغز پو ست تا پینہ پیش ازینہ نور را پد شد ز نور آن رنگہار و پوشش تو پس پدید ہی دید رنگ از نور شد</p>	<p>ہر کہ دید آن بجز را او ما ہی ست چون تو بی رنگے نہ بینی روی دوست کی بینی سبز و سرخ و رنگہا لیک چون در رنگ کم شد ہوش تو چونکہ شب آن رنگہا ستور شد</p>
<p>تفصیل الوان و اشکال سائر بصرات بواسطہ ضیائیت کہ محیط ست باہنا و شرائط رویت وجود این رائی در شاہدہ آن مریات از ادراک ضیاء غافل ہی شود اما بنسبت ضیاء اورا محقق میگردد کہ و رای آن بصرات امری دیگر بودہ است کہ آن ضیاء همچنین نور ہستی حقیقی کہ محیط ست بضیاء و برائی او مرئی و ادراک اول مجال ست خلق از ادراک او غافلند و آن بخلقت بواسطہ دایم ظہور و عدم غیبت اوست چون کسی در شاہدہ از شہود وجود زائل بشد همچنانکہ رای در ادراک بصرات بلون و شکل مشغول گردد و آن چنانکہ شکل تویت بخلقت موسوم شود یک اقال قدس ہو</p>	
<p>همچنین نور خیالے اندرون وان درون از عکس انوار عیلا نور چشم از نور دلما حاصل ست کوزنگ و عطل و حسن پاک و جدت تا کہ پیش از مرگ بیند روی او یا کہ دید دوست ست آبجیات و دوست نبود کہ نہ میوہ استن برگ</p>	<p>میت دید رنگ بی نور برون این برون لاز آفتاب و از سہا نور نور چشم خود نور دل است یا ز نور نور دل نور خدا ست مرد باید یا نظر و حسبت و جوہد وار ہا نداز مرگ تا باید بختات ہر کہ دید او نباشد دفع مرگ</p>

آنکہ او این نور را بسینا بود شرح او کے کار نو سینا بود

حکمت در بیان افضل بصیرت سمع کر یکے علامت یقین است و دیگرے نشانه است گمان
 و میان ادراک این تا آن چندان فرقت کہ از نقد تا بسبب و درین سخنان شرح بصیرت
 بدانکہ علم را بعین باید رسانید و نقل را بقصد باید بدل کرد ❖ ❖ ❖

گوش دلاست چشم اہل سوال ہر جوابی کان ز گوش آمد بدل ❖ در شنود گوش بتبدیل صفات و صف تصویریت بہر چشم و ہوش عسر با باید بنا در گاہ و گاہ کور اہم خود قضا ہمراہ اوست پس دو چشم روشن ای صاحب نظر خاصہ چشم دل کہ آن ہفتاد و نوبت از زبان چشم کو پاک از شکست در میان چشم و گوش از بنگرے کرد مردی از سخن دانی سوال گوش را گرفت گفت این بلاست جہد کن کہ گوش و چشمت رود زان پس گوش گشت شود ہم طبع چشم بلکہ تن خجلہ چو آید شود	چشم صاحب حال کو سق اہل قال چشم گفت از من شنو آنرا بہل در عیان دید با بتبدیل ذات صورت آن چشم دان نہ آن گوش تا کہ بسینا از قضا افتد بچاہ کہ مر اورا او فتاد ان طبع خوست بہتر از صد مادرست و صد پدر وین دو چشم دین خوشہ چین است صد ہزاران سالہ گویم اندکست فرق صد چندین بود در بہترے حق و باطل چیست ای نیکو خصال چشم حق است و یقینش حاصل است آنچه کان باطل بدست آن حق شود گوہری گردد و گوشہ همچو چشم جملہ چشم و گوہر سینہ شود
---	--

<p>کوشش نیکیز و خیال آن خیال جسد کن تا این خیال افزون شود تا نسوزی نیست آن عین یقین</p>	<p>هست دلال وصال آن جمال تا دل از هر چه مجنون شود این یقین خواهی در آتش نشین</p>
<p>شرح دوم در بیان قبض و بسط و این همان دو صفت خوف و رجاست و بحقیقت یکی اند اما آنچه ازین دو صفت در مقام نفس بود آنرا خوف و رجاست و آنچه در مقام دل باشد که منقلبست به سبعین جمال و جمال آنرا قبض و بسط گویند و بسط وارد است از حق تعالی که در او بود قبول و رحمت و انس و قبض خالیست که حاصل گردد و اودی که مودی باشد بقتاب و تادیب و هست و این هر دو صفت پیوسته در حرکت اند و سالک یکی از ایشان موصوف</p>	
<p>دیده دل هست بین الاصبغین اصبع لطفست و قهری درین اسی قلم بنگر اگر جلایسته جمله قصه خورشید زین صبغت این حروف خالها از نسج اوست جز نیاز و جز تضرع راه نیست چونکه قبضی آیدت ای راه رو ناکه در خوبی در آن بسط کوشد گر سماره فصل تابستان بدی مینش را سوختی از پنج و بن</p>	<p>چون تلم در دست کاتب امی بین کلمک دل با قبض و بسطی در جهان که میان اصبعین کیست فرق تو بر چاره راه مجمع است عزم و شمت هم ز عزم و فسخ است زین تقلب هر قلم آگاه نیست آن صلاح است آیس دل مشو حسیج را دخلی بیاید ز اعتماد سوزش خورشید در بستان زد که در گرتازه بگشتی آن کهن چو</p>

گو ترش و سست او گر شفق است
 چونکه قبض آمد تو در وی بسط بین
 غم جو آینه است پیش مجتهد
 فکرم گم راه شاد می یسزند
 می فشاند برگ زرد از شاخ دل بند
 غم زد دل هر جا بریزد یابد
 بعد از رخ آن خردگر
 این دو وصف از پنجه دستت بین
 پنج اگر قبض است دانا
 زین دو وصف کار کسب منتظم
 حافظت و رفعت این کردگار
 حفظ ارضین بود رفع آسمان
 حفظ و رفع این زمین نوع دگر
 حفظ و رفع روز کار با کرب
 همچنین این جمله ان جهان
 این جهان ویرانه با این دو دست

صیف خند نیست اما محرق است
 تازه باش و چین میفکن در چین
 کاندزین ضد می نماید روی ضد
 کار ساز میهای شادی میکند
 تاب روید برگ بنوعت دل
 در عوض حقت که بهتر آورد
 رو دهد عیسی کشاد و کوفه
 بعد قبض مشت بسط آمد یقین
 یا همه بسط او بود چون مبتلا
 چون پر مرغ این دو حال و مهم
 بی یکی زین دو نیاید هیچ کار
 بی ازین دو نیست توان ای فلان
 نیم سالی شوره نمی سبز و تر
 نوع دیگر نیم روز نویسم شب
 جذب و حصص و صلح و جنگ و فن
 زین دو جانها موطن خوف است

رتبه سیوم در بیان شکر عشق و آن عیبی که سالک را روی نماید بسبب دارو
 قوی و غلبه او را در و در و شراب گویند لاینها غول و لاهم عنها ز فون و بسیار باشد
 که این سکه سحیرت انجامد و بجنون کشد و بجنون فون

جرعه خون بخت ساقی است
 جوش کرد آن خاک نازان شو شمیم
 تا رفت نور صبح ما از نور تو
 داده تو چون چنین دار و مرا
 باده از جوشش گدای جوش است
 باده از ما هست شدنی ما از و
 ما اگر قلاش اگر دیوانه ایم
 بر خط فرمان او سر می نیسم
 اشتران بختیم اندر سبق
 مست می هشیار گردد از دیور
 خاصه زین باده که از خم بنی است
 آنکه زین اصحاب کف از نقل نقل
 زان زنان صرنا می خورده اند
 ساحران هم سکر موسی داشتند
 جعفر طیار از آن می بود مست
 تا چپ پتیا بود املاک را
 اگر بهوی دل در می بستر اند
 چون بغیر اید می تو نسیق را
 قطر با از باد های آسمان

بر سر این خاک شد هر زره مست
 جرعه دیگر که مانع کوششیم
 در صبح بام منصور تو
 باده چه بود که طرب آرد مرا
 چرخ در گردش فدای هوش است
 قالب از ما هست شدنی ما از و
 مست آن ساقی و آن بیانه ایم
 جان شیرین را گردگان میدیم
 مست و بیخود زیر مخلصای حق
 مست حق نماید بخود تا نفع صور
 نه می کهستی او کیشی است
 سیصد و نه سال کم کردند عقل
 دستار اشرف شرف کرده اند
 دارا دلدار می پنداشتند
 زان گرو میگرد بخود پا و دست
 و ز جلالت روحهای پاک را
 خم باده این جهان نشکستند
 قوت می بشکند ابریق را
 پر کنند جانرازمی و ز حاقیان

بهر مخمور خداجام طهور
 هین بهرستی ولاغره شو
 مستی جو که خماری نبودش
 آنچه آن سستی مباحش امی نجیب در
 شادمانستان که چون می پیچورند
 آنکه مرداری خورد یعنی بنید
 مست و بنگی را طلاق و بیع نیست
 مستی کا دید ز بوی شاه منرد
 پس برو تکلیف چون باشد روا
 عاقلاً همچون حتم بقیب رار

بهر مرغ کوه هست آن آب شور
 هست غلیظی مست حق فرست جو
 خر که بر حیرت مداری نبودش
 که بعقل آید پیشمانه خورد
 عقلمای سخت حسرت میسزند
 شرح اورا سومی معذوران کشید
 همچو طفاست او معاف و تقنیست
 صد خم می در سر و مغز آن نکرود
 اسپ ساقط گشت و شد بی دست پا
 در چنین پیویشی ام معذ و ردار

گفتار در جنون آبی و نابودن و بودن در تو اثر صدمات سطوات نامتناهی و بکل
 از مراتب تیز و قفر و بر طرف ماندن و مرکب هست لبسوی میدان مجمع لاندن

باز دیوانه شدم من امی طبیب
 حلقه های سلسله تو ذو فنون
 و او هر حلقه فنون دیگر است
 پس جنون باشد فنون این مثل
 آن چنان دیوانگی گسست بند
 نیست از عاشق کس دیوانه تر
 زیرا که این دیوانگی عام نیست

باز سودائی شدم من امی حبیب
 هر یک حلقه دهد دیگر جنون
 پس مرا هر دم جنون دیگر است
 خاصه در زنجیر آن میرا جسل
 که همه دیوانگان بیندم و پسند
 عقل از سودای او کورست و کر
 طب دیگر ارشاد این احکام نیست

گر طبعی برسد زین سان جنون
 من سر به راه سه روز ای صنم
 همین که امر و اول سه روزه است
 هر دلی را که سر آن شه بود
 کیف یا فی التسمین والقانین
 ما جنون واحد لی فی الشجون
 در چنین حالت مراعات ادب
 چونکه بیلم دید هندستان بخواب
 ذره از عقل و هوش ارباب منست
 چونکه مغز من ز عقل و هوش می است
 ننگناه اور است کو عتلم ببرد
 یا مجیر العتلتان منس الجحج
 بل جنون فی هواک مستطاب
 بادۀ او در حور هر هوش نیست
 بار و گیر آدم دیوانه و ارباب
 غیر آن ز بخیز زلف و لبم
 عاشقم من بر فن دیوانگی
 چون بدر و شرم گویم روز فاش
 همین بنه بر پایم این زنجیر را

دقت طب را فرو شوید بخون
 بیگمان باید که دیوانه شوم
 روز فیروزت نه سه روزه است
 و مبدم اورا سر سه میشود
 بعد ما ضاعت اصول العائنه
 بل جنون فی جنون فی جنون
 خود نباشد و ر بود باشد عجب
 از خراج امید برد و شد خراب
 این چه سود او پریشان گفتن است
 پس گناه من درین تخلیط صیبت
 عمتل جمله عاقلان پیشم ببرد
 ما سواک للعقول مرستج
 قل ملی و الله یحکم الثواب
 حلقه او خمره هر گوش نیست
 رور وای جان زود زنجیری بیای
 گرد و صد زنجیر آری بر درم
 سیرم از فر بهنگ از فرزنگی
 چند ازین صبر و زجیر و ارتعاش
 که در یدم سلسله تند بنیرا

غیر حجب آن نگار مقبل
عاقلا چندین صدای جبر
من نخواهم شیوه آتش شنود
هر چه غیر شورش و دیوانگی است

گرد و صد زنج آری بگلم
پند کم ده بعد ازین دیوانه را
آزمودم چند خواهم آزمود
بگلم صد سنگ فرزانی است

لطیفه خزینه سنگری پای سلوک میشوند بواسطه آنکه تفرقه محض و محض تفرقه اندیش
ترک ایشان موجب جمعیت تامه باشد

داند او که نیکیخت و محرم است
زیر کی سیاحی آمد در جبار
مل سیاحت را را با گن بر و کین
وانگمان دریای شرف و بی تباه
عشق چون کشتی بود بهر خواص
زیر کی بفروش و حیرانی سخن
زین خرد جاہل همی باید شدن
هر چه بینی سود خود زان میگریز
تا لگد بر تو نکوبد زود باش
گفت ای شه با چنین عقل و ادب
تو و رای عقل کلی و در بیان
گفت این او باش رای میزند
دفع یگفتم مرا گفتند نه

زیر کی ز لیس و عشق از آدم است
کم رهد غرقه است او پایان کار
نیست همچون نیست جود ریاست این
در رباید هفت در یار اچو کا
کم بود آفت بود اغلب خلاص
زیر کی غننت و حیرانی نظر
دست در دیوانگی باید زدن
کاسب من بس تو هست متن خیز
از چرمی ترسی بگو پید او فاش
این چه شیدست و چه محاسن ای عجب
آفتابی در جنون چونی نمان
که درین شهر خودم قاضی کنند
نیست چون تو عالمی صاحب فنی

با وجود تو صراحت و خبیث
 زین منور کج و دیوانه شدم
 عقل من گنجت و من ویرانه ام
 اوست دیوانه که دیوانه نشد
 کان مقدم نیتان شکرم
 عقل قربان کن پیش مصطفی
 عقل را قربان کن اندر عشق دوست
 زین سر از حیرت اگر غفلت رود
 من نیم ام روز و نرسد انیم خام
 نه مرا از خویش هم آگاه نیست
 من چلویم بیکر گم هشیانیت
 هر که گلزار نهانی دیده است
 تو فسرده در خور این دم نه
 خست مکت با تو است و عاقل
 من جو غافل نیستم و حیرتم
 خیره شتم فری بس خیره گشت
 حیرتی باید که رو بد منکر را

که کم از تو در قضا گوید حدیث
 لیک در باطن بباغم که هدم
 گنج اگر سپید کنم دیوانه ام
 این عس را دید و در خانه نشد
 هم ز من میر وید و من می خورم
 حسی الله که گوید اندام کف
 عقل با بری ازین بود است
 هر سر مویت سرو عقله شود
 تا بر اندیشم ز نشینات عام
 این دل از غیر تجر شاد نیست
 وصف آن یاری که او را یار نیست
 غارت عشقش ز خود بر دیده است
 باش که مهر و دل نه که چهره
 از جنود آلم تر و باغ افله
 حیرت اندر حیرت آمد قسمتم
 موج حیرت عقل از سر گذشت
 خورد حیرت منکر را و ذکر را

شرح چهارم در بیان آنکه حیرت بالغ بحث و فکر است هر که در شیخاقت داد از تفکر
 برست میفرماید

<p>آن کی مردود موآندش تاب گفت از ریشم سینه کن جبا ریش او بر بید و در پیش نهاد این سوال این جوابت اسی گزین</p>	<p>پیش آن آئینه دار استتاب که عروس نو گزیدم اسی فتا گفت خود بگزین مرا کاری نشتاد که سرانپا نذار و مردو دین</p>
<p>حکایت در سہین معنی کہ ہر کردوی دارد و حیرت فارغ ہست از تکاپوی اندیشہ و فکر</p>	
<p>آن کیے زو سیلے مرزید را گفت سیلے زن سوا لے می کنم بر قفای تو زدم آمد طراق این طراق از دست من بودت یا گفت از درد این فراخت نستم تو کہ بید روی ہمین اندیش این</p>	<p>حکمہ کرد او ہم برای کیڈ را پس جوابت گوی آنگہ میں نم یک سوالی دارم اینجا از فراق از قفا گاہ تو اسی فخر کیا کہ درین فکر و تفکر ہستم نست صاحب رور این فکر ہن</p>
<p>رشتہ کہ سخن در بیان قرب و آن ارتفاع مسافتت و القطاع مخافت و گفته اند کہ زوا حسن است و آنحال نفس و گمان بزی کہ قرب حق بکانت بل بکانتست چہ بی شبہ حضرت ذات از مکان زمان جامی وجہ نشترہ و مقدس تعالی و تبارک و تقدس</p>	
<p>پس بد ان این اصل راری اصل جوی قرب نہ بالا پستی رفتن است کار گاہ گنج حق در پستی است گفت پیغمبر کہ معراج مرا آن من بر چرخ و آن اوشیب</p>	<p>ہر کرد و دیت او بروست گوی قرب حق از جنس ہستی رستن است غور ہستی چو دانند نیست نیست نست بر معراج یونس اجبتی زانکہ قرب حق برونت از حسیب</p>

گر چه زوق قاصر بود این دیدن است
 از سکون و جنبش در امتحان
 بعد از آن عفاش ملامت می کند
 از ملامت که ترا سیل زدی
 زان بدانی قرب خورشید وجود

چون خرد باشت مشرف با تن است
 نیست قاصر دیدن او ای مسلمان
 از خرد غافل شود بر بدتند به
 گر نبودی حاضر و غائب بدی
 چون بینی قرب حق اندر شهود

حکمت قرب بیچون بیچون باشد تو میدانی که نزد کیست و سخن اقرب الیه من جل اوید
 اما از غایت نزدیکی دور دوری افتی چنانچه جان خرد بسیار بسیار با تو جویند و از غایت
 قرب بعید بعیدی نماید:

نیست چپ راست پس پیش و
 که نیاید بحث و عقل آن راه را
 از چه راه آمد بغیر شش جهت
 جمیبت دان عالم امر و صفات
 جمیبت تر باشد آخر اجسام
 عقل تر از عقل جان تر هم زبان
 قرب حق را چون بدانی ای عمو
 تو فلکندی تیر فکرت را بعید
 صید نزدیک و نمود و راند خسته
 از چنین صید نیست او مجور تر
 میزند خورشید بر کس از دور

قرب بیچونست غفلت را آن تو
 قرب بیچون چون نباشد شاه را
 نور چشم و مرمک در دیده ات
 عالم خلقت ماسوی جهات
 جمیبت دان عالم امر ای سنم
 جمیبت دان عقل علام البیان
 جان بتو نزدیک و تو دوری از و
 آنکه حق است اقرب از جبل الوری
 ای کمان و تیر را بر ساخته
 هر که دور انداز ترا دور تر
 قرب بر انواع باشد ای سپر

۱۲۹۰

اشارات قرب دو نوع است فرائض و نوافل اما قرب فرضی مرتبه است که بنده را
 در مقام محبت حالتی دست دهد که بخود و غیر خود شعوری نماید و اختیاری که از لوازم شعور
 بسبب سلب شعور از وی منتفی گردد و وی مرقدت کامله را آلتی باشد چنانچه حق تعالی
 خواهد کار فرماید و نکته باریت از بیت و قال الله علی لسان عبده و سمع الله لمن حمده

شاهد این مقام اند

اول صنعت آذریت و من حسنم گر مرا ساغر کند راعنه شوم که مرا چشمه کند آبی دم که مرا دیتان کند خرم دم که مرا ماری کند زهر فشکنم من چون کلک در میان صبعین آنکه او پیچید که بید در قلم	آلتی که سازد دم من آن شوم و مرا خنجر کند خنجر شوم و مرا آتش کند تابانی دم و مرا ناوک کند در تن جسم و مرا یاری دهد خدمت کند نیستم در صف طاعت بین بین فعل پیدا در جنبش از قلم
--	---

ملکت از تفاوت ادراک موران که از مایه عقول خزینه اند و رسیدن اکمل

ایشان بمعنی و از جان معنی غافلند

مور کی بر کاغذی دید آن مسلم که عجائب نقشها آن کلک کرد گفت آن مور را صعبست آن پیشه ور گفت آن مورم که بار و لبست همچنین میرفت بالاتا سیکه	گفت باموری و کرا من راز هم همچو حجاب همچو سوسن همچو ورد و من قلم در فعل نه هست و اثر کا صبیح لاغر زورش نقش لبست مهتر موران فطن بود اندکے
---	--

گفت

گفت که صورت نه بیند این سبب
 صورت آمد چون لباس نقشها
 بنجبر بود او که آن محفل و فواد
 یکزمان از وی عنایت بر کند
 نه که قلب و قلوبم در حکم اوست
 سزگر دم چونکه گوید کشت باش
 پیش چو گانهای حکم کن فکان
 نقشهاگر با خببر گر بنجیب
 و مبدم بر صفوه اندیش شان
 خشم می آرد و صفا را میسبرد
 کوزه گر با کوزه باشد کار ساز
 جامه اندر دست خیا طے بود
 مشک با سقا بود ای نهستی
 ماریت از میت گفت حق
 که پیرانیم تیر آن نه زماست
 ما کیم اندر جهان بیچ پیچ
 ماریت از میت بی و لیست
 این جهان چون خن مست باو یب
 که بلندش میکند گایش لپست

که خواب مرگ گرد و بنجیب
 جز بقفل جان غنجد نقشها
 بی ز تقلید خدا باشد جدا
 عقل زیرک ابلهسای کند
 لحظه مغز کم کند کا هم پوست
 زرد گردم چونکه گوید زشت باش
 میدویم اندر مکان و لا مکان
 در کف نقاش باشد سر سب
 ثقت و محوی میکند آن بی نشان
 سخن می آرد سخا را میسبرد
 کوزه از خود کی شود پین و دوزار
 ورنه از خود چون بدوز و یادرد
 ورنه از خود چون شود پریاشی
 کار حق بر کارها و در سبق
 ما کمان و تیر اندازش خداست
 چون الف او خود ندارد هیچ
 همچنین قال الله از ضمنش غیب
 عاجزی پیشه گرفت از داغیب
 که در دستش میکند گایش شکست

که مینیش میبرو گاهے بسیار
 ماشکاریم نجیبین امی کر است
 میدرد میدوزد این خیاط کو
 دست پنهان و قلم بین خط گذار
 تیر بران بین ناپید اکنان
 پس یقین عقل هر دانه هست
 اگر تو آن را می بینی در نظر راه
 تن بجان جند نمی بینی تو جان

که گلستان می کند گاه همیشه خار
 گوی چو گانیم چو گانی کجاست
 میدرد میسوزد این لفظ کو
 اسپ در میدان و ناپید اسوا
 جانها پیدا و نپسان جان جان
 این که با جنبنده جنباننده هست
 فهم کن اما با نظر اثر
 لیک از جنبیدن تن جان بدن

تبصره نقلی مقام محبوبیت است و درین مرتبه صفات سالک محوصفات کبریا شود
 و آن مراد را چون آلتی باشد که گفت سمع و بصره و لسان و عیده و شطیحات اکابر همه
 ازین مقام است و درین حال کونیده و شنونده جزا و نیست خود همی گوید و خود می شنود
 غیر کجاست فلانا طق غمیری و لانا طر و لایم سو گمن جمیع الجلیفه و ازین کلام بین بقالم نجارینما

ماچو نانیم و نو او را زانست
 ماچو شطر بنجیم اندر برد و مات
 ما که بشیم ای تو ما را جان جان
 ما همه شیران ولی شیر علم
 حمله شان پیدا و ناپید است بار
 ما همه ما نیم و هستی ما
 با و ما بود ما از داو زانست

ماچو کو همی و صد او را زانست
 برد و مات ما زانست ای شمس صفا
 تا که ما بشیم با تو در میان
 حمله شان از باد باشد و مبدم
 آنکه ناپید است یارب کم مباد
 تو وجود مطلق فانی نما
 هستی ما جل از ایجاد زانست

نقش باشد پیش نقاش و قلم
 پیش قدرت جمله حلق بارگه
 گانه نقش من یو گو که آدم کند
 که بجهل آیم آن زندان اوست
 و در خواب آیم مستان و نیم
 که بگریم ابر پر زرق و نیم
 و در خشم آیم عکس قهر اوست
 تا نشد مغلوب کس این مترسافت
 هر که شد مغلوب او معدوم رفت
 او نسبت با صفات حق فناست
 جمله ارواح در تدبیر اوست
 آنکه او مغلوب اند لطف ماست
 گفت من اورا زبان و چشم تو
 رو که زنی یسمع و بی بصیر تو گے
 منتهمای اختیار آنست خود
 چونکه اینجا اختیار خفته است

عاجز و بسته چو کودک در شکم
 عاجزان چون پیش سوزن کارگه
 گانه نقش شادی و گره غم کند
 و در بزم آیم آن ایوان اوست
 و در به بیداری بدستان و نیم
 و در سخت دیدیم آن زمان برق و نیم
 و در صلح آیم عکس مهر اوست
 و در تو خواهی آن طرف بایستافت
 بهترین به تمام افتاد و رفت
 و در حقیقت زان فنا و بقا است
 جمله اشباح در تاثیر اوست
 نیست مضطرب که مختار و لاست
 من حواس من دان و چشم تو
 سر تو می چه جای صاحب سر توئی
 کا اختیارش کرد اینجا معقت
 هر چه گوید آن در گریب نقطه است

حکایت در زانیت سلطان العارفين و ظهور نکتة سبحانی ما عظم شأنه از و اعجاز کردن
 میدان بران و جواب دادن سلطان مرثیان را نه بر طریق بیان بلکه بر سبیل عیان

با میدان آن فقیر محتشم ۴
 با نیز دید آمد که نامک نیز دان محتشم

تا بی...

گفت ایشانرا عیان آن فنون
 چون گذشت آن حال گفتن صباح
 گفت این بار از کنم آن شغله
 حق منزله از من با تمسم
 چون وصیت کرد آن آزاده مرد
 مست گشت و باز استغراق رفت
 عشق آمد عقل او آواره شد
 عقل خود شعله است چون سلطان
 عقل سایه حق بود حق آفتاب
 چون پری غالب شود بر آدمی
 هر چه گوید آن پری گفت بود
 خمی اورفته پری او خود شده
 چون بخود آمدند اندیک لغت
 پس خداوندی پرے و آدمی
 چون پری را این دم و قانون بود
 شیر که از خون نره شیر خورد
 در سخن پرواز از نو یا کهن
 باده رامی بود این شر و شور
 گز ترا از تو بکل خالی کنند

لا آذالانا با فاعب دون
 تو چنین گفتی و آن نبود صلاح
 کار و با بر من ز نید آن دم بله
 چون چنین گویم بهاید گشتنم
 هر میدی کار دے آماده کرد
 آن وصیتهاش از خاطر رفت
 صبح آمد شمع او بیچاره شد
 شعله بیچاره در سخن خنیزد
 سایه را با آفتاب آخر چه تاب
 کم شود از مرد و صفت مردے
 زین مسری نذ ان مسری گفته بود
 ترک بی انجام تازی کوشده
 چون پری رهبت این است و صفت
 از پری کی باشد شش آخر کی
 کرد کار آن پری خود چون بود
 تو بگونی او نکرد آن باده کرده
 تو بگونی باده گفتست این سخن
 نور حق نیست آن فرنگ و زور
 تو شوی مست آن سخن علی کند

که چه قرآن از لب پهنیبر است
 چون های بنجودی پرواز کرد
 عقل اسیل تخمب سردر بود
 نیست اندر جسم الام خدا
 آن مردیان جمله دیو این شدند
 هر که اندر شیخ تیغ می حنلید
 یک اثرنی بر تن آن ذوفنون
 هر که او سوی گلوش زخم برد
 و آنکه او را زخم اندر سینه زد
 و آنکه آگه بود از آن صاحبقران
 نیم دهنش دست او را بسته کرد
 روز گشت و آن مردیان کاسته
 پیش او آمدن هزاران مردودن
 این تن تو کرتن مردم بد
 پا خودی یا بنجودی دوچار زد
 ای دوه بر بنجودان تو ذوالفقار
 ز آنکه بنجودان نیست و این است
 نقش او فانی و او شد آئینه
 که کنی تف روی سوی خود کنی

هر که گوید حق گفت او کافر است
 آن سخن را با بنید آفت از کرد
 زان قومی ترلفت کا دل گفته بود
 چند تنی بر زمین و بر سما
 کار و با جسم پاکش میزدند
 باز گونه او تن خود می برید
 و آن مردیان خفته اند غرق خون
 خلق خود بشیرید و دید آزار و مرد
 سینه لبکافید و شد مرده ابد
 دل ندادش که ز نذر ختم گران
 جان بر دالا که خود را خسته کرد
 نوح از خانها بر خاسته
 کای بود عالم درج در یک پیرین
 چون تن مردم ز خنجر کم شده
 با خود اندر دیده خود حنار زد
 بر تن خود میزنی آن هوش دار
 تا ابد در اینی او ساکن است
 غیر نقش روی نقش آنجاسی نه
 در زنی بر آئینه بر خود ز سنبه

در به بینی عیسی مریم تو سئ
 نقش تو در پیش تو نباده است
 چون سید اینجا سخن را بشکست
 دم مزن واقدا علم بالرشاد

در به بینی روئی شت آنم تو سئ
 کونه نیست و نه آن اوساده است
 چون رسید اینجا سخن را بشکست
 لب به بندار چه فصاحت دست داد

رشته ششم در بیان وصلت که عبارتست از سبق حجت محبت چنانچه فرموده علامت
 ان اعرف از مضمون این حال نخبه است گفته اند قیومیت حق است مرشیا را زیر کبریا
 و اصل میگردد بعضی از کثرت بعضی و آنچه اکثر برانند که وصل اشارت است لفتا عی
 اوصاف خود و ظهور اوصاف حق در و چون سالک تصف شود بصفت فانی
 گردد از ذات هر آینه بوصف حقیقی برسد ابداه همچنانکه در ازل بوده بعضی بعد از تنزل
 بادنی مراتب مبوط یعنی عالم عناصر از مرتبه عین جمیع احدیت که اعلی مراتب است آنرا
 وصل مطلق گویند رجوع نمود و معاودت فرمود بهر آن مقام که داشت شمع این آن
 سرکوی بود اول بند ز اینجا بهر جهان سفر کرد و بهر جز انسان کامل کسی بمرتبه وصل
 نمیرسد و این وصل اتصال همچون و بی چگونه گویند که قال الهولوی قدس سره العزیز

هست رب اناس با جان ناس
 ناس غیر جان جان شناس نه
 تو سر مردم ندیدیستی دمی
 لیک جسمه در خیر مانده
 که زو سالیط و ورانی ز وصل آن
 واسطه کم ذوق وصل افزون تر است

اتصال بی تکلف بقیاس
 لیک گفتم ناس من شناس نه
 ناس مردم باشد و کومر دمی
 ماریت از ریت خوانده به
 بگذرد از جسم و وسایط را سخوان
 واسطه هر جانز و ن شد وصل حست

<p>از دلایل او شان دار و نه رخ زور سد باقی خلقان را مزید شمره کفتم من از صاحب وصال در کفش آن را بجز حومان دهد هست بیچون و چگونه بر کمال گفتنش تکلیف باشد و اسلام</p>	<p>و اصلانرا هست چشمی چو پراخ هر که وصل شد باصل خود رسید بی از و نندید کسی حق را نوال مو بهمت را بر کف دستش بند با کفش در یابی کل را اتصال اتصالی که گنج بد در کلام</p>
<p>در بیان آنکه بحقیقت جوایب وصال معشوقست پس جوایب عاشق نشاید باشد از آن و اثری بود از آثار آن اما طلب عاشق بدست مایل معشوق پنهان برین طرف احتیاج ظاهر است دوران جانب اشتیاق مخفی الاطال شوق الا برارالی لقائی وانا الیهما شد شوقا و اینجا گفته اند مابد و محتاج بودیم او با مشتاق بودیم</p>	
<p>با کر یا کار با دشوار نیست که نه معشوقش بود جوایب او عشق معشوقان خوش و فرزند اندران دل دوستی میدان که هست بهت حق را بیگمان هم هست تو از یک دست توبی دست دیگر میل عاشق باد و صد طبع و نفیسه راز گوید کاسی ز تو دل مقبلا به که شاه زندگان جاسنه دیگر</p>	<p>تو کومار ابدان شده با نیست هیچ عاشق خود نباشد وصل جو لیک عشق عاشقان تن نه کند چون درین دل برق و مهر دوست است در دل تو مهر حق چون شد دو تو هیچ باگ کف زدن نماید بدر میل معشوقان نه نانت و ستیر چون بنالده عاشقی در پیش یار کشته و مرده پیشیت امی قمر</p>

۶۲

آزودم من هزاران بار بشیست
 براسید وصل تو مردن خوشست
 گوید ای جان پییده از بلا
 ای خود ما بنجودی دوستی است
 با تویی لب این زبان من نو به نو
 کوش بی کوشی درین دم بر کشا

بیتوشیرین می ز بنیم عیش خویش
 تلخ بچران توفوق است
 وصل را ما در کشادیم الصلا
 ای ز هست ما همار هستی است
 رازهای کنه گویم مے شنو
 بهر راز یغیعل الله ما یشاء

مقاله ذوق بشارت وصال حلاوت اشارت اتصال کسی نبشند نماند

ایست التشاق اقبال بدید
 البشر وای قوم قد جاو الفرح
 خسر و شیرین جان نوبت زود
 یوسفان غیب شکر مے کشند
 اشتران مصر رار و سومی ما
 شهر ما فرو ایز شکر شود
 در شکر غلطید ای حلو ایجان
 نشیکه کو بید کار نیست مے لبس
 یک زرش در شهر ما اکنون نماند
 نقل بر نقل هست و می بر مے بلا
 سر که ز ساله شیرین میشود
 آفتاب اندر فلک دستک ز نان

از جهان کنه بخت نوز رسید
 افروحا یا قوم قد جاو الفرح
 لاجرم در شهر قند ارزان شد است
 تنگنمای قند مصری می برند
 بشنوید ای طوطیان با ناک در
 شکر از زانست ارزان تر شود
 به چو طوطی کوری صفت ایجان
 جان بر افشانید یاد نیست مے لبس
 چونکه شیرین خسرو اندر نشانند
 بهین راه رو بزین با ناک صلا
 سنگ ممر لبس و ز زرین میشود
 ذر با چون عاشقان بازمی کنان

م

چشم دولت سحر مطلق می کند زان شراب لعل لعل جانفزا باغ خرم گشت و مجلس و لغز روز بوی جانی سوی جانی میرسد نغزه سنا نه خوش می آیدم	روح شد منصور انا الحق میزند لعل اندر لعل اندر لعل ما خیزد و دفع چشم بد اسپند سوز بوی یار مهربانی می رسد تا ابد ای جان چنین می بایدم
---	---

بشارت از زلال وصال همه عالم مال مال است اما او بستان شراب غفلت راه بدین
شراب نمیزند و اگر کسی گوید این اتصال را در نمی یابم راست میگوید بجهت آنکه این اتصال
بچوشت و تا کسی از چوچون بوی نبرد در نیابد نه بینی اتصال جان با بدن و عقل با نفس
هستم بجهت بچوچون نمی توان یافت

آخر این جان با بدن چوسته است تاب نور چشم پیمپست جفت شادی اندر کرده و غم در جگر این تعلق مانده بی کیفیت و چون بی تعلق نیست مخلوقی بدو زانکه وصل و فصل نبود در روان بی پیامی می بر از دوری ز وصل این تعلق را خرد چون راه برد زین وصیت کرد ما را مصطفی آنکه در ذاتش تفکر کرد نیست	اتج جان با این بدن مانده است نور دل در قطره خونی نفست عقل چون شمی میان جان و سر عقل ندارد دانش خونی فزون وان تعلق هست همچون ای عمو غیر فصل وصل نندیشد کمان تارک مردیت آرد سوی وصل بسته فصل است وصل است این خود بحث کم جوئید در ذات خدا در حقیقت آن نظر در ذات نیست
---	---

هست آن پندار او زیرا بماه
 هر کسی در پرده موصول جوست
 پس پیمبر و فتح کرد این و هم از و
 عمر خوش در وصل جان پرورد
 جور و دوران و هر آن رنجی که هست
 زانکه اینها بگذرد آن نگذرد و بد
 ماکه ایم آخر بیایم شاه من
 روح را تا بان کن از انوار ماه
 با نشیب را روز مجور سده
 بعد تو مرگست یاد و نکال

صد هزاران پرده آمد تا آنکه
 و هم او آنست کان خود همین است
 تا نباشد در غلط سودا پز او
 عمر ز غلذ بهر حیفه خور و نست
 سهل تر از بعد حق و غفلت است
 دولت آن دارد که جان آگه بود
 طالع مقبل کن و چرخه بزن
 که ز آسیب دُنب شد رو سیاه
 جان غنبت دیده را نوری بده
 خاصه بعدی که بود بعد از وصال

حکایت در بیان صبر کردن در رنج کار بهتر است از صبوری در فراق یار

آن یکی زن شوی خود را گفت هی
 بیچ تیمار منیداری چسرا
 گفت شو من نفقه چاره می کنم
 نفقه و کسوه است و جبای منم
 امستین پیچین نبود زن
 گفت از سخن منم را می خورد
 گفت ای زن یک جوابت می کنم
 این و درت مست غلیظ و ناپسند

ای مروت را بیکه کرده طے
 تا یکی باشم درین خواری سرا
 که چه مورم دست و پائی میزنم
 از منت این هر دو هست نیست کم
 پس درشت و پر و سخ بد پیچین
 کس کسی را کسوه ز میان ناورد
 مرد درویشم همین آمد قسم
 یک بندیش ای زن اندیشه مند

<p>این ترا کرده ترا خود سراق از بلای نعت و از رخ و سخن لیک از تلخی بعد حق با است لیک این بهتر از بعد ممتحن گویدت چونی تو ای رنجور من لیک آن ذوق تو پیشش کرد</p>	<p>کاین دشت دشت ترا خود طلاق بچنین ای خواجده تشنچ زن لاشک این ترک هوا تلخی ده است که جهاد و صوم سختت خوشن سج کی ماند می که ذوالمنن ورنه گویدت نه آن فهم و فن است</p>
<p>اضطراب عاشق و مبالغه کردن و طلب وصل با آنکه فراق محال است خواه بجهت احاطه و محبت که الا نه کل شیء محیط و خواه بواسطه عدم تصور کثرت و منغائر است و الله هو الواحد القهار پس بوجوب دوری غیر از ملاحظه نسبت و همی و احکام امتیاز که اختلاف تجلیات و اضافات تعینات است ان تو بهمت قدمان لکلا تیرتبه وان کنا فی البین ما یمنع الشاه فلاحه و لا ما تم و الله مانع بهومی آن عینی کان حجج بهائمی هاسی دوست ترا بر سر کان میستم ۴ هر دم خیرت ز این و آن میبستم ۴ تو در دل و من ترا بجان میبستم ۴ شجرت زده ام که تو نشان میبستم ۴ پس مبالغه عشاق و طلب استعدا خراق حجب تو همت در رفع استار تعینات باشد و کس</p>	
<p>چون نیم در حلقه رستان او بی وصال روی روز افزو او بهر خوشنودی شاه فرد خویش به مقام عشق صبر آتش نشانند در گذشت آن حاضر از آن عمر باد</p>	<p>گر بنالم شاید از رستان او چون بنباشم همچو شب بی روز او عاشقم بر رخ خویشم در در خویش صبر صبری که بود اکنون نمائند صبر من مرد آتشی که عشق زاد</p>

ای محدث از خطا و از خلوب
 سرنگو نم بین را کن پای سن
 اشتر کم من تا تو انم می کشم
 من علم کنون لصبج را می زخم
 خلق کون بود سنزای آن شراب
 دیده که نبود ز وصلش در فر
 گوش تا نبود سنزای راز او
 اندران دستی که نبود آن نصاب
 آنچنان پای که از رفت او
 آنچنان پاد در حدید اولی ترست
 ای جهان کنه را تو جان نو
 شرح گل بگذار از بهر چند
 از فراق تلخ میگوئی سخن
 تلخ تر از فرقت تو هیچ نیست
 صد بنبران مرگ تلخ زشت خواه
 رحم کن بروی که روی تو بدید
 دل فرو بسته و ملول آنکس بود
 از فراق این خاکما شور شود
 عطل دراک از برای دوستان

در گذشتم آهمن سر روی کوب
 فوسم کوه چسب لاجزای من
 چون قدام زار باکستن خوشم
 با سر اندازی و پاروی صمغ
 آن بریده به به تیغ اضطراب
 آنچنان دیده سپید و کور به
 برکشش کوفت او بر سرنگو
 آن شکسته بر بساطو قصاب
 جان نه پیوند و بر کس نه ار او
 کاسچنان با عاقبت در دست
 از تن بجان و دل افغان شنو
 شرح بلبل گو که گشت از گل جدا
 هر چه خواهی کن ولیکن آن کن
 در فراق غیر بیچا هیچ نیست
 نیست مانند فراق روی تو
 فرقت تلخ تو چون خواهد کشید
 که فراق یار خود در حس بود
 در فراق این آهبا تیره بود
 بهیچو تیراند از شکسته کمان

<p>و نوع از فرقت چنان سوزان شد است گر گویم از فراق چون شدار پس ز شرح سوز آن کم ز نفس</p>	<p>بید از فرقت چنان لرزان شد است تا قیامت یک بود از صد هزار رب سلم رب سلم کو و بس</p>
<p>نهم در نهایت مراتب سلوک و این کام جهان است یفندان را لیسب ر شج حلاوتی نه اندازه می بخشد عله الله علی بن شکره شج اول در بیان متعده و نوع است نوع اول معرفت رسمی و آن ادراک حق است باعتبار تعینات نور او در محالی کمونات و تنوعات ظهور او در مراتب تنزلات و ازین حیثیت هر ذره از درایم موجودات بر ظهور او شایدهی عدست و سبکستی از آیات و اصحاب ارضین و سموات بر وجود او گواه صداق ان فی خلق السموات و الارض اختلاف اللیل والنهار لآیات لا ولی الا لالباب و درین مقام گفته اند و الله فی کل تحرکة تسکینه ابد اشهد و فی کل شیء لآیت تدل علی انه واحد و اگر چه عموم رازین اوصاف و آثار نوعی و اگر چه عموم رازین اوصاف و آثار نوعی شناخت حاصل میشود اما خواص بارگاه صمدیت قدسی چند پیشتر بیانند و بجز نشان صفات از مشاهده ذات و اسمی مانند</p>	
<p>مرصفا تش اچنان دان ای لیسر ظاہر است آثار نور و جمتش بیج ما هیات اوصاف کمال پس اگر گوئی گویم دور نیست گر کسی گوید که دانسته نوح را گر گوئی چون ندانم کان سر</p>	<p>کز وی اندر وهم ناید چنه اثر لیک کی داند جز او ما هیش کس نداند جز با تا ریشال در گوئی که ندانم ز دور نیست آن رسول حق و نور روح را هست از خورشید و مژمه مشهورتر</p>

نام او خواندیم و در قرآن صریح
 راست میگوئی چنانست او بوجه
 و رنگبوی من چه دانم نوح را
 مولیست کم من چه دانم فیسل را
 این سخن هم گهت است از روی آن
 آفتاب معرفت را نقل نیست
 جان شرع و جان تقوی عارفت
 ز بهاندز کاشتن کوشید نیست
 آفتی نبود ستر از ناشناخت
 یار را اغیار سیدانی همه
 آسمانرا بازین یک سیب ان
 تو چو گرمی در میان سیب در
 آن یکی گرمی در کوسیب هم
 جنبش او و اشکافد سیب را
 قطره خورا چشمه فکند
 عاشقانرا چشمه هست آن بجو
 در درون یکدزه نور عارفی

قصه اش گفتند در ماضی صریح
 که چه باهیت نشد از نوح کشف
 همچو اولی داندا و را ای سفته
 پشه کی داندا سرفیسل را
 که باهیت نداشت ای فلان
 مشرق او غیر جان و عقل نیست
 معرفت محصول زهد سالفست
 معرفت آن کشت رار و نیکست
 تو بر یار و ندانی عشق بنمت
 شادی را نام بنهادی غم
 کز درخت قدرت حق شد عیان
 از درخت و باغبان بنجیب راه
 یک جانش از بیرون صاحب علم
 بر نتابد سیب آن آسب را
 تا از انجا جانب دریا کشد
 تا که دریا کرد و آن چشمه چو جو
 به بود از صد معرفت ای اسفه

فوق دوم در معرفت بالکنه است که در ادراک اوست و باعتبار کنه ذات
 و تجرد و از طلب تعینات اسما و صفات و این ممتنع است مر غیر عن را که لا یعرف الله

غیر انکار بجای آنکه زبان ادب و کام غیرت و سر نیاز در کربان حیرت کشند هیچ پاره نیست

کنند دانش سه هموال بست
خستل سن لا آکه الا هو

عقل حیران و لطق لال نشست
لا تقبل کیف هو و لا ما هو

میان او و ماسوی هیچ نسبتی نیست تا در طریق معرفتش شروع توان کرد و معرفت
بی مناسبت از قبل محالات است چه نسبت خاک را با عالم پاک اللعرب
و رب الارباب لاجرم عجز ازین معرفت نوعی از معرفت سبحان من جبل العجزین معرفت
موقوفه درین باب گفته اند العجزین کما ادراک ادراک میفرماید

اسی که اندر چشمه شورش جات
دو دکلمن کے رسد در آفتاب
خود نباشد آفتاب لے رادلیل ہا
سایہ کہ بود کہ دلیل او بود
چون قدم آمد حدث گرد و عبث
این جلالت و ضلالت صافست
جلد ادراکات بر خرامے لنگ
جلد ادراکات را آرام نہ ما
گرگزید کس نیاید کردش
چون تو ہم سب کنی تو نور ذات
و ہم مخلوق است و مولود آدہ است

تو چه روانی شط و جیون و فرات
چون شود عنقا شکستہ از غراب
جز کہ نور آفتاب مستطیل
این ببتش کہ ذلیل او بود
پس کجا دانند قدیمی را حدث
جلد ادراک بس او سابق است
آن سوارہ باد بران چون فزناک
وقت میدالنت و وقت جام نہ
در گریزند او گیسو پیش رہ
ذات نبود وصف اسما و صفات
حق نزا سیدت او لم یولد است

درین ایجاب است بدان که غیب هویت حق که اشارتست به اطلاق او سبحانه

با اعتبار لا تمینش یعنی حضرت بی تقید باعتبار ما عدا و عدم آن معلوم و مفهوم محکم پس
 از انبیا و کبار اولیا و خیار حکما شده و نخواهد شد زیرا که از حیثیت اطلاق مذکور هیچ
 حکمی بر و اجرائی نموان کرد و هیچ نسبتی بوی اصناف نتوان نمود و اگر مطلق نباشد لاجرم
 جو اسین تخیلات و او با هم را پیراسن این مقام راه گذر بسته است و طایران عقول
 و انعام را در طیران از هوای او دون درک المرام پروبال طلب شکسته بخیال
 بگنج تو خیال را مرنجان ز جهت بود مبر اطلب هیچ سوشش آنها که در معرفت یگانه و
 در بی نشانی نشانه از بی نشانی ذات چنین باز داده اند ای آنکه بجز تو نیست
 در هر دو جهان برتر ز خیالی و مبر از مکان هر چند که عین هر نشانی لیکن نیست
 نشانت که ترا نیست نشان این فضل جو بی فضولی که انسا نست از سر جرات خواهد
 که خرمی در صف این ذات بر زبان راند عبارت را ازین اشارت مقصر بند چنانچه
 فحواهی لا احصی شمار علیک انت کما اثبت علی نفسک قرع اسماع اهل استماع نموده
 و اگر مثال و جب الامثال اذکر و الله نبود می که زهره آن دشتی که حلقه این کار
 بجنانمیا ازین ورق سبقی خواند چنانچه میفرماید

اندرا تش دید ما را نور داد	اذکر و الله شاه ما دستور داد
نیست لائق فرم را تصویر ما	گفت اگر چه پاکم از ذکر شما
در نیاید ذات ما را بی مثال	یک هرگز هست تصویر و خیال
وصف شاهان از اینها خالص است	ذکر جسمانه خیال ناقص است
آن چه در هست این مگر آگاه نیست	شاه را گوید کسی جولا نیست

تمتین از حکایت آن چوپان که ستایش حق بمقتضای طبع خود می کرد و

هر چه پنجه است میگفت و درین حکایت تنبیهی است بر آنکه وصف جمیع واصفان
 حضرت ذات را چون ستایش آن چوپان است سبحانه و تعالی عما یقولون انظالمون
 علو اکبر ایمی فرماید

<p>دید موسی یک شب بانی را براه تا کجائی تا شوم من چاکرت جامه ات دوزم پشیمت گشتم دستکت بوسم بمالم پاکت اسی فدای تو همه بزبانه من زمین منط بهیوه میگفت آن شبان گفت با آنکس که مارا آفرید گفت موسی های خیره شیری این چه زانست و چه قهرای نابکار چارق و پاتا به لائق مرتزنت گرنه بندی زمین سخنم حلق را شیر او نوش کرد نشو و ناست دست و پا در حق ما استا بس است بی ادب گفتن سخن در کار حق گفت اسی موسی دبا نم خوشتی جامه را برید و آهی کرد گفت</p>	<p>کو هم میگفت اسی خدا و اسے اک چارقت دوزم کنم شانہ سرت شیر پشیت آورم ہی محتشم وقت خواب آید بروم جائیکت اسی بیادت ہی ہی و ہیهای من گفت موسی باکہ استت اسی فلان وین زمین و سپنج ازو آمد پدید خود سلمان ناشده کافر شدی پنجه اندر دوان خود نشانہ آفتابی را چنہ نیما کی سرت آلتشی آید بسوزد خلق را چارق او پوشد کہ او محتاج پاست در حق پاکتی حق آلایش است دل بمیراند سیه دارد ورق وز پشیمانی تو جانم خوشتی سرت او اندر سبایان و فریت</p>
--	---

وحی آمد سوی موسی از خدا
 تو برای وصل کردن آمدی
 هر کس را سیرتے بہناده ایم
 ما بری از پاک و ناپاکی ہمہ
 ما ز بانرا سن گریم و قاتل را
 زانکہ دل جو بہر بود گفتن عرض
 چند ازین اضمار و الفاظ و محباز
 آتشی از عشق در جان بر فروز
 موسی ادا بے انا دیگر اند
 عاشقان را ہر زمانی عشرت نیست
 کہ خطا کوید و را خا طے کمو
 خون شہیدان از آبا و اجداد است
 ملت عشق از ہمہ دنیا جداست
 بعد ازین در سر موسی حق نہفت
 شرح آنہا کہ بگویم بلہی است
 و رہ بگویم عقلم را بر کند
 چونکہ موسی این عتاب از حق شنید
 عاقبت دریافت او را و بدید
 بیخ آدابی و تربیتے مجوسے

بندہ ما را ز ما کردی جدا
 یا برای فصل کردن آمدی
 ہر کسے را اصطلاحے دادہ ایم
 و زگران جانی و چالاکی ہمہ
 ما درون را بسنگریم و حال را
 پس طفیل آمد عرض جو بہر عرض
 سوز خواہم سوز با آن سوز و ساز
 سر بر فکر و عبارت را بسوز
 رہروان خستہ جانان دیگرند
 بردہ ویران خراج عشرت نیست
 و رہ بود پر خون شہید اور مشو
 و بہن خطا از صد صواب اولیتر است
 عاشقانرا ملت و مذہب خداست
 را ز ہامی گفتگان باید گفت
 زانکہ شرح آن و را ہی اگہ نیست
 و رہ نویسم بس قلمہا بشکند
 در بیابان از پے چوپان دوید
 گفت مرزودہ کہ دستور ت رسید
 ہر چہ میخواہد دل نیکت بکوی

کفر تو نور است و دینت نور جان
 اسی معاف یعنی لاندیشا
 گفت اسی موسی از ان بگذشته ام
 من ز سدره منتها بشگفته ام
 تا زبان بر زدی اسپم بگشت
 حال من اکنون برون از گدغن است
 محرم ناسوت مالا سوت باد
 بان مان کر حمد گوئی و سپاس
 حمد تو نسبت بتو کر بهتر است
 شرح حق مایان ندارد همچو حق

ای مینی وز تو جہانے در امان
 بی محابا روز بان را در کشا
 من کنون در خون دل آغشته ام
 صدر بناران سالہ زالنور فتم ام
 گندی گردون ز گردون برگشت
 آنچه میگویم نہ احوال من است
 آفرین بردست و بر بازوت باد
 همچو نافر جام آن چو پان شناس
 لیک آن نسبت بحق اولتر است
 ہین وہین بر بند و برگردان وقت

اشارات انکہ محدود راز بید نشان دادن همچنان باشد کہ گرم را در درون سیوہ
 کمال دہقان بیان کردن و چون ہر دو مجال ست بدین سبب نشانہا می مختلف
 پدید آید و ہر یک نہ نشان خود از نے نشانے دور افتادند

پیش بید ہر چه محدود است
 چون تجلی کرد او صاف قدیم
 پھر چه اندیشی پذیرای فناست
 آن کو چون در اشارت نایدت
 نہ اشارت می پذیرد نہ بیان
 ہر کسے نوع دگر در معرفت

کل شی غیر وجہ اللہ فناست
 پس لبوزد وصف حادث را کلیم
 و انکہ در اندیشہ ناید آن حدت
 دم مزین چون در عہارت نایدت
 نہ کسے زو علم دار و نہ عیان
 میکند موصوف گھنہی را محفت

فلسفی از نوع دیگر کرده شرح
وان دگر بر ہر دو طعنہ میزند
ہر یک از رہ این نشانہا زان چند
در گذر از نام و بنگر و صفات
اختلاف خلق از نام او فتاد

وان دگر گفت اورا کرده جرح
وان دگر از زرق جانی میسکند
تا جگان آید کہ ایشان زان چند
تا صفات رہ نماید سومی ذات
چون معنی فت آرا م او فتاد

حکایت در بیان آنکہ نشانہا ہمہ راجع بچی ہست و اختلاف لفظی پیش ایا امین اہل
جمعیت شناسند نہ صاحب تفرقہ

چار کس داد مردمی یک دم
آن یکی دیگر عیب بدگفت لا
آن یکی تر کے بدو گفت ای کزوم
آن یکی رومی گفت این تہیل را
در تنازع مشقت بر ہم سینزدند
مشقت بر ہم میزدند از ابلہ
صاحب سر عریز صد زبان
پس گنجستی او کہ من زمین یکدم
چونکیزد او سید دل رازین دخل
پس شما خاموش باشید نصتوا
صد ہزاران صف اگر کوئی و بیش
وانکہ ہر مدھی بنور حق رود

آن یکی گفت این بہ انگوری دم
من عیب خواہم نہ انگور اسی و غا
گفت بگند از عیب خواہم ازوم
ترک کن خواہم ہستاقیل را
کہ ز دستر نامہ ما فاسل بدند
پر بدند از جن و از دانش تہ
کہ بدی آبخا بدادی صلحشان
آرزوی جملہ تا نما سید ہم
این در میان میکنند چندین عمل
تا زبانان من شوم در گفتگو
جملہ صفت اوست از زمین جلد پیش
بر صورت و اشخاص جاہیت بود

چون نهایت نیست این رالاجرم	لافت کم باید زون بر بند دم
----------------------------	----------------------------

رشیخ و پیغم در میان نفا و آن عبارتست از عدم شعور بواسطه استیلائی ظنورستی
 حق بر باطن و آنکه ازان بشعوری بهم بی شعور بود آنز افنای فنا گویند و صاحب
 لواج انار الله قلوب المتقین بلو امع ارشاده گفته اند فنا فی فلان درج است در فنا زیرا که
 اگر صاحب آثار الفنا فی خود شعوری باشد صاحب فنا نباشد بحیث آنکه صفت فنا شود
 آن از قبیل ماسوا حقند پیش شعور بدان و شهود آن منافی باشد و این مرتبه فنا فی
 الفنا اکمل مرتب است کما قیل در خدا گم شود وصال نیست و بس گم
 شدن گم کن کمال نیست و بس و حضرت مولوی نیز صفت فنا و تعریف
 فنا برین وجه بیان میکند

ای برادر گریه و زاری تو	هست هم آثار شکاری تو
راه فانی گشته راه دیگر است	ز آنکه هشیاری گناه دیگر است
ای خبر بات از خبر ده خجسته	تو بر تو از گناه تو بت
حیرتی باید ترا ای ذوالعیان	که بگنجی در زمین و آسمان
جست و جوی از و را می جستجو	من نمیدانم تو میدانی بگو
حال و قال از و را می حال و قال	غرقه گشته در حال ذوالجلال
غرقه نده که خلاصی باشدش	یا بجز در یک کسی بت نماندش

تمتیل آنکه در آب غرقه است چون روغن در شیر اگر چه تصور کنی که هست اما نیست
 و اگر چه گمان بری که نیست اما هست و این معنی فناست ❖ ❖

گفت قائل در جهان در ویش نیست	ور بود در ویش او در ویش نیست
------------------------------	------------------------------

<p>هست از روی بقای ذات او چون زمانه شمع پیش آفتاب هست باشد او والا تو اگر نیست باشد روشنی ندهد ترا در دو صد من شهید یک اوقیه غل نیست باشد طعم گل چون چغشی پیش شیری آموی بهوش شد</p>	<p>نیست گشته وصف او در وصف هو نیست باشد هست باشد در حساب بر بنی پنبه بسوزد آن مشد کرده باشد آفتاب آنرا فنا چون در افکنده می در وی کشت گل هست اوقیه فزون چون میکشی هستش در هست او روپوش شد</p>
<p>مقاله در مقامی بود که مفقود فنا باشد و هنوز شعوری باقی مانده باشد و ازین بالاتر فنای فناست</p>	
<p>چون فناش از فقر پیدا شود فقر فخر را فنا پیرایه شد شمع جمله شد زبانه پاوسر موم از خویش ز سایه در گرفت گفت او بهر فنایت رنجیت شمع چون در زار شد گل فنی هست اندر دفع ظلمت آشکار برخلاف موم شمع جسم گاه این شعاع باقی و آن فانی است این شعاع باقی آمدت من</p>	<p>او حسد و اربی سایه شود چو زبانه شمع او بی سایه شد سایه را نبود بگرد او گذر و شعاع از بهر او که شمع سخت گفت من هم در فنا بگرنجیت نه اثر بنی نه شمع و نه ضیا آتش صورت بمومی پایدار تو شو و کم کرد و افزون نور جاه شمع جاز اشعله زبانیست نه شعاع شمع فانی عرض</p>

آن زبان نازجمله نور بود
 ابر را سایه نیفتد بر زمین
 بنخودی بی ابرست امی بخواه
 باز چون ابری بیاید رانده
 مرغیالی می نماید ز ابر گرد
 سه فراغت دارد از گرد و غبار
 ابرها را شده دو و خصم جان
 بود من ابرست پرده است کثیف
 برکنم بود خودی را من ز راه
 یا لطیف ابری در آید پیش راه
 صورتش نماید در وصف لا
 آنچه آن ابری نباشد پرده بند
 آنچه آن کاند در صبح روشنی
 معجزه پیغمبری بود آن سق
 بود ابر در فته از وی خوی ابر
 تن بود امانی رفته از وی
 همچو مرغ مرده شان گرفتار

شمع فانی سایه از وی دور بود
 ماه را سایه نباشد منتهین
 باشی اندر بنخودی چون قرص ماه
 رفت نور از منیالی مانده
 این بدن ما را خیال اندیش کرد
 بر فراز چرخ دارد مدار
 که کند مرا از چشم ما نمان
 ز انکاس لطف حق شد او ضعیف
 تا به بنیم حسن مرا هم ز ماه
 که نگردد و خود حجاب روی ماه
 همچو جسم انبیا و اولیا
 پرده در باشد معنی سود مند
 قطره می بارید و بالا ابرنی
 گشته او از محو همزنگ سما
 همچنین گردوشن با شوق بصیر
 گشته مبدل فته از وی نکند
 تا کند او جنس ایشان را بشکار

مرغ مرده مضطرب اندر وصل بین
 مرغ مرده اش را بهر انگوشت شکار
 هر که اوزین مرغ مرده سر تافت
 گوید او منکر بمردار من
 بین ز مردارم مرا شسته کشته است
 جنبش زین پیش بود از بال و پر
 جنبش فانیم بیرون شد ز پوست
 این مرده مبین کر زنده
 مرده زنده کرد عیسی از کرم
 کی با عم مرده در قبضه خدا
 شد ز عیسی زنده لیسکن باز مرد
 سومی فانی چونکه با اومی سپرد
 همچو قطره خائف از باد و ز خاک
 چون با وصل خود که دریا بود جفت
 طاهرش کم گشت در دریا و لیک
 کل شئی بالک الا وجه حق است
 هر که اندر وجه ما باشد نفس

خوانده القلب و بین الاصبغین
 چون به بند شد شکار شهر یار
 دست آن صیاد را هرگز نیافت
 عشق شسته بین در کجدار می سن
 صورت من شبه مرده کشته است
 جنبشم اکنون ز دست دادگر
 جنبش باقیست چون اکنون او است
 در کف شامم نگر که بنده
 من بکف خالق عیسی دم
 بر کف عیسی بدان این هم بود
 شاد او که جان بدین عیسی سپرد
 کشت باقی دایم و هرگز نبرد
 کوفنا کرد بدین هر دو هلاک
 از کف خورشید آب خاک رست
 ذات آن مصوم بر جالست نیک
 چون زور وجه حق هستی مجو
 کل شئی بالک نبود و را

<p>هر که در الاست او فانی نگشت عاشقا نازند هب و دین نیستی که خلا و بی نشانست مستی است نیستی جوینده و جامی آسار کار حق و کار کامش آن سر است کوش تا دایم برین بحر ایستی نیست شو تا هست گردمی از آک نیستی جوگر تو ابله نیستی صیقل جان باشد و تقوی لقلوب</p>	<p>ز آنکه در الاست او از لاکه گشت چسبت مخرج خلک این نیستی چونکه اصل کارگاه این نیستی است جمله استادان بی انظار کار هر کجا این نیستی افزون تر است چون شنیدنی شرح نجریستی نیستی هستت کنده ای مرد راه آئینه هستی چه باشد نیستی عاشق آئینه باشد روی خوب</p>
<p>حکایت در بیان آنکه حسن یار را که هستی مختصست در آئینه نیستی مشاهده توان کرد میفرماید</p>	
<p>یوسف صدیق را شد میمان بهین چه آورد می مرا تو را میغان هست بی گندم سوی طاحون شون ارغانی در نظر بر نامد مرا قطره را سوی عمان چون برم که بر پیش تو دل جان آوزم</p>	<p>انداز آفاق یار میسر بان بعد قصه گفتنش گفت ای فلان بر در یاران تھی دست آمدن گفت من چند ارغیان بستم ترا جبهه را جانب کان چون برم دیره من سوی کرمان آورم</p>

نیست تخمی کاندین بنا نیست
 لائق آن دیدم که من آینه ام
 تا بینی روی خوب خود دران
 آینه بیرون کشید اوز بغل
 هر که او از صلب فاکت خوباد
 هر که دارد روی خوب بانظام
 آینه ایخافنا باشد فنا
 هستی اندرستی بتوان نمود
 پس کدا آینه نور حق است
 وانکه جز این دو بود پرموده است
 جنس ما چون نیست جنس شاه ما
 چون فنا شد ما می او ماند فرد
 خاک پایش شو برای ایشان
 خاک شد جان و نشانیهای او
 پیش پایش که خطر باشد بجان
 شاه چون شیرین تر از شکر بود

غیر حسن تو که آنزایا نیست
 پیش تو آرم چونور سینه ام
 ای تو خوشیدی و شمع آسمان
 خوب را آینه باشد شغل
 آینه در پیش او باید نهاد
 طالب آینه باشد و استلام
 کاندرون نباید انوار لب
 مالداران بر فقیر آرنده جو د
 وانکه با حق است جو و طلق است
 در برون در چو نقش پرده است
 ماسی باشد بهر ماسی او فنا
 پیش پای سپا و گروم چو گرد
 باشوی تاج سرگردنشان
 هست بر خاکش نشان پای او
 یک نشکیند عالی همستان
 جان بشیرنی رود خوشتر بود

در بیان آنکه فاموش بقاست ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله معلما

بل احیاء عند ربهم ما این کامب از ان میدان مجاہدت کرد والدین جاہدوا

فینا لکنہد نینم سلمنا

<p>کہ ز بیم جان ز جانان در رمد صد ہزاران جان بپاید تا ختن مرحبان کندہ را بنمانوسے جان چون ریاسی شیرین را بجز صد ہزاران جان نگردد تنگ نان آب را از جوی کی باشد کہ ریز محو گردد دوروی و چون او شود زین سبب فی کم شود نہ بنیا عاشقانہ وز قواد از جان برید روشن اندر روشن اندر رویت میںاید آتش و جلہ خوشیت</p>	<p>ای فسرودہ عاشق تمکین نمود از پی ایچ عیش و عشرت ساختن جان فشان ای آفتاب عنوی جان شور و تلخ پیش تیغ بر سوی تیغ عشق آہی سگ بان جوی دیدی کوزہ اندر جوی ریز اب کوزہ چون در آب جو شود وصف او باقی شد و دانش لبتا ہچو پروانہ شر را نور دید لیک شمع عشق چون آن شمع او بکشمہ ہمای آتشی است</p>
--	--

تنبیہ در طعن جماعت مدعیان بی معنی کہ دعویٰ کنند و در وقت از کار بازمانند

<p>در دل مہر و حبال نیک ب آن زبان کرد بر آکس کارزار کان ہل گرت جان استیش</p>	<p>بیشتر از واقعہ آسان بود چون مد آید اندرون کارزار چون نہ شیر می ہرن تو پای شیش</p>
--	--

در بقصد کرک میشت شیر شد
 کسیت ابدال آنکه او مبدل شود
 عاشق حتی و حق آنست کوی
 صد جو تو فانیت پیش آن نظر
 سایه ای و عاشقی بر آفتاب

ایمن اگر مرگ تو سرزیر شد
 خمرش از تبدیل نیردان جل شود
 چون بیاید از تو نبود تا رمو
 عاشقی بر لفی خود خواجه نکر
 شمس آید سایه لاکر و شتاب

حکایت بیانی نامی بچو دان در بقای حق چون اندراج نور کو الب هر روز در نور
 آفتاب تشیل کرد و از قصه پشه باد و وزین حکایت اشارت بد آنکه پشه وجود
 ممکن بر پیش باد و ظهوری واجب تابی ندارد

پشه آمد از حد لقیه وز گیاه
 کاسی سلیمان مولت میگسری
 وادوده مارا که بس زاریم ما
 مشکلات هر ضعیفی از تو حاصل
 شهره ما در ضعف و شکسته پری
 وادوده مارا ازین غم کن جدا
 پس سلیمان گفت امی انصاف جو
 گفت پشه وادومن از دست باد
 ما ز ظلم او پتنگی اندریم

در سلیمان گشت اندم داد خوا
 برشیا طین و آدمی زاد و پری
 بی نصیب از باغ و گلزاریم ما
 پشه باشد در ضعیفی خود مثل
 شهره تو در لطف و مسکین پروری
 و ستیکر امی است تو دست خدا
 وادانصاف از که میخواهی بگو
 زانکه دست ظلم بر ما بر کشاد
 بالب بسته از و خون بخوریم

<p> امر حق باید که از جان برشنوی نشوی از خصم بی خصم و گر حق نیاید پیش حاکم در ظهور خصم خود را رویا و روی من خصم من باد است او در حکمت پش افغان دارد از ظلمت بیا پش برگرفت آن زمان راه گریز باشن تا بر هر دو بر راخم قضا خود سیاهی روز من از دود است که بر آرد از زهر او من و مار چون خدا آید شود جوینده لا لیک در اول فنا اندر فناست کل شیء بالک الا وجه عشق اندر نیستی خود طرف است کم شدن در کم شدن دین نیست یا چوبوی کل در جزای گلاب چون قلم اینچا رسیده سر شکست </p>	<p> پس سلیمان گفت ای زیاده روی حق من گفتی من ای دادگر تا نباشد هر دو خصم اندر حضور من نیارم روز فرمان تا فتن گفت قول تست برهان درست بانگ ندان شده که ای باوصبا باو چون بشنید آید سز تیز پس سلیمان گفت ای پش کجا گفت ای شده مگر من از بود است او چو آمدن کجا یا بم تدار همچنین جو یای در گاه خدا گر چه آن صفت بقا اندر بقاست عقل که ماند چو باشد مرده او بالک آید پیش جوشن هست نیست نیستی در هستی آئین نیست کم شدن چون سایه اندر آفتاب اندرین محض خرد باشد درست </p>
---	---

تنبیه اگر عاشقی جان عارتی در باز و جان فانی معیوب بده
 و باقی مرغوب بر من هم حضرت میفرماید + اولم خم شکست و سر که سخت
 با لگ کردم که این زیا نم کرد + صد خم شهناب از پی آن + در خورم
 و او شاه او مانم کرد

عاشق زارم بخون خود نشین
 سوی سخت و بهترین جانی کشد
 آنچه در و بهمت نیاید آن دید
 مردن عشاق خود و کی نوع نیست
 و آن دو صد را میکند هر دم فدا
 از پی خوان عشق را مثلها
 عاشقان جان بر افشانم برو
 ان فی قتل حیاتانی حیاة
 چون زهم زمین زندگی پایندت
 و ز نام مردم جسمی و آن بر زوم
 پس چه ترسم کی ز مردن کم شدم
 پس بر آرم از ملایک بال و پر
 آنچه اندر و هم ناید آن شوم

تو لکن شهید از کشتن کرم
 آنکسی را که چنین شاهی کشد
 نیم جان بستاند و صد جان دهد
 عاشقان را هر زمانی مرده نیست
 او دو صد جان دارد از نوز پد
 هر یک را می ستاند صد بها
 که بر نیز خون من آن دوست و
 اقلونی اقلونی یا ثقات
 آزمودم مرگ من در زندگیت
 از جادوی مردم و نامی شدم
 مردم از حیوانی و آدم شدم
 حمله دیگر بمبیدم از بشر
 بار دیگر از ملک قربان شوم

<p>کل نشئه باک الاوجه کویدم کانا الیه راجعون کاب حیوانی منان در ظلمتست همچو مستی حریص مرگ جو میخورد و اندک علم بالصواب</p>	<p>بار دیگر باید جستن ز جو ها پس عدم کردم چون از غنونا مرگ دان آن کاتفاق متست همچو نیلوفر بر وزین طسرف جو مرگ او آست او جو یامی آب</p>
<p>رشته سیوم در بیان توحید و آن نهایت مقامات و نهایت غایات است و مراد ازین توحید آنست که دو کونین مشهور سالک نگرود الماحق تعالی و این سه قسم است توحید شرعی و آن اثبات کردن توحید که هست و توحید عقلی و این اثبات وجوبست مرحق را و نفی وجوب از غیر او و توحید کشفی و آن اثبات وجودست مرحق را تقدس و تعالی و نزد بعضی عرفا توحید چهار مرتبه دارد توحید امثالیت و استدلالی و عالی و ذوالجلال اما توحید امثالی و آنرا توحید ایمانی نیز خوانند آنست که بنده بر مقتضای اشارات آیات و اخبار نزد دو وصف الوهیت و توحید استخفاف مجبوریه حق را تصدیق کند بر سبب تقلید و این توحید استفاد از ظاهر علم بود و موجب خلاصی باشد از شرک علی و سخن درین مرتبه جز حصر و الای الاهی و لغامی نامتناهی و ذکر افعال آثار پادشاهی گفته نشود چرا که درک زیادت ازین لائق حوصله طائفه که درین مقام اند نیست و کل مقام اما توحید استدلالات و توحید علمی نیز گویند و آن استفاد باشد از باطن علم که علم علم الباقین است آن</p>	

تالی

چنان باشد که بنده در بدایت طریق تصوف موفق گردد بدلائل و براین تا
 از سر یقین بداند که موجود حقیقی و موثر مطلق نیست الا خداوند عالم و درین مرتبه
 افعال و صفات اشیا را بر تومی از فعل و صفت حق شناسند و اینجا توحید افعالی
 و مصاناتی ظاهر گردد و بدین توحید بعضی از شرک خفی منتفی شوند نه تمام زیرا که
 بسبب بقایای عظمت خود اکثر اوقات از مقتضای علم خود محجوب اسباب
 که رابط افعالند معتبر شناسند و درین حالتی ونی پدید آید و مقررست که تا من
 و تو و او سوخته نگردد محض توحید و توحید محض وی نماید چنانچه ازین مقام خرمید

خوشترین را پیشین واحد سو ختن	چسبیت توحید خدا افرو ختن
هستی همچون شب خود را بسوز	گر همی خواهی که بفروزی چو روز
با چو بسوزی یحیی اندر کداز	هستیت در سبت آن هستی نواز
رو با بست او و بر لایم سوزند	پرورش هر که من و ما میزند

حکایت در بیان هر که صاحب با منست در دار و خانه وحدت راه ندارد

آن یکی آمد در یار سوز	گفت یا شکیستی ای معتقد
گفت من گفتا برو و حکام نیست	بر چنین خوانی مقام خام نیست
خام را جز آتش حیر و فراق	کی بر دکی و اماند از فراق
چون تویی تو هنوز از تو فرست	سو ختن باید ترا در ناگفت
رفت آن مسکین بسالی در سفر	در فراق دوست سوزید از بشهر

پنجه گشت آن سوخته پس باز گشت
 حلقه بر در زو بعد ترس ادب
 بانگ زو یارش که بر دگسیت آن
 گفت اکنون چون منی ای من بر آئی
 نیست سوزن را سرشته دو تائی
 رشته یکتائی شد غلط گم شد کنون
 پس و تا باشد کند اند صورت
 زمین قد های صورت کم باشست
 با ده در جامست لیک از جامست
 سوی با ده بخش بگشا پیشم
 صورت از بصورت آمد در وجود
 حیرت محض آرد بصورتی
 زاید از صورت دوئی ای بی هنر
 آن یکے نه که بعقلش فهم کرد
 که بعقل ادراک این ممکن بکے
 با چنان رحمت که دار و شاه پیش

باز کرد خانه را بن باز گشت
 تا نه بجد بی ادب حرفی ز لب
 گفت بر در هم توئی ای دلستان
 نیست جای دوس اندر یک سرا
 چونکه یکتائی درین سوزن در آکے
 کرد و تا بینی حروف کات و نون
 که چه یکتائی باشد این دو در اثر
 تا نگردی بت تراش و بت پرت
 از قد های صورت بگذر بایست
 چون رسد با ده نیاید چابم کم
 همچنان که آتشی زاده است دود
 زاده صدگون آت از بی آتے
 از دوی بگذر یکے حق را نکر
 فهم این ہو قوف شد بر برگد
 قهر نفس از بهر چه واجب شد
 بسخیر و رت چون بگو یا نفسش

در بیان آنکه چون نظر تعینات و صور کرده شود نیست هست نماید و باطل گردد

و کثرت هست نیست پس در یک نظر دو عالم است شو و یکے نیست هست
 نامے و یکے هست نیست نامے

<p> هست را بنمود بر شکل عدم باد را بنمود و پوشید او غبار کف پی دریا ندارد و منصرف کف همی بینی نه دریا امی عجب چون حقیقت شد ز نمان تر شد غیا چون چراغ خفیه اندر زیر طشت وان جهان هست لپرتنهان شده و آنکه نهانست اصل و مغز اوست می رود بر خاک پران مرغ و ش سید و د چند آنکه نه مایه شود بیخبر که اصل آن سایه کجاست سعی صنایع ریخ باطل باپی ریش سایه کی گردد او را سر مایه مرغ حیران گشته بر شاخ و رخت ایت باطل اینت پوشیده سب </p>	<p> نیست را بنمود هست آن محترم بحر را پوشید و کف کرد آشکار کف همی بینی روانه هر طرف جنبش کفناز دریا روز و شب لاجرم گشته گشتی از ضلال این قبا با پرده آن وجه کشت این جهان نیست چون پستان شده این که پر کاست بی کاست توست مرغ بر بالا پران و سایه اش ابلهی صیاد آن سایه شود بیخبر کان عکس آن مرغ هوست اسی جاننده دور از مطلوب خویش همچو صیاد می که گیرد سایه سایه مرغی گرفته مر و سخت کاین دنیا ای چیت میگردد عجب </p>
--	--

لطیفه مخ عبارتست از عالم که ظل وجود است الم ترکیف ما لطلق فی الواقع
 این عالم رو پوشیست من نور حقیقی را و چون صاحب بصارتی را کجبل یقین در
 از دریای نور بصیرت بر کشیده باشد رفع این پرده و کشف این غطا دست هدویه بیند
 و بداند که فلما موجود غیر الله و الله هو الفرد الاصل و الله اعلم حضرت درین باب
 تمثیل میفرماید

درنگه گر چشمه چشم تو نور	آوردان کرد دست بی بخل و فتور
نه ز پیه آن میوه دارد نه ز پوست	روی پوشی کرده در ایجا دوست
در خلائی کوشن با و جا لبش	مدرک صادق کلام کا لبش
آن چه با دست اندلان و سخوان	کو پذیرد حرف و صوت قصه سخن
استخوان با و رو پوشش است بسر	در دو عالم غیر زیدان نیست کس

در بیان توحید حالی و آن چنان باشد که حال توحید و وصف لازم ذات
 موصد گردد و جمله ظلمات رسوم وجود اولانند که بقیه در غلبه اشراق نور توحید
 مضمحل و متلاشی گردد و درین مقام وجود موصد در شاه جمال واحد چنان مستغرق
 عین سبع گردد که جز ذات و صفات واحد در نظر نشود او در نیاید و درین تیز
 اکثر از رسوم بشر منتفی شود و بیشتری از شرک خفی بر خیزد و نظر نشود موصد
 بغایبی برسد که این توحید اصفت واحد بنید نه صفت خود و این دیدن
 را هم صفات او شناسد و بی او قطره دارد در تصرف ملاطم امواج بحر توحید

عشق جمع شود کما قال المولوی قدس الله سره العزیز

چون اناسی بنده لاشد از وجود	پس چه باشد تو بنیدیش از وجود
گفت نوح ای سرکشان من بنیم	من جان مردم بجانان من بنیم
چون ببردم از حواس بوالبشر	حق مرشد سمع و ادراک و بصیر
چونکه من بنیستم این دم ز بهوت	پیش این دم هر کدم زد کافر است
چون بود خود آنکه از جونی بهید	در جاناتان بی جونی رسید
گشت جونی بخش اندر لامکان	کرد جانش جمله جانها چون سگان
تا ز جونی دهدشان استخوان	در جنابت تن زن این سوره خوان
تا ز جونی غسل بزاری تمام	تو برین صحف مننه کف ای غلام
هر که محراب نماز اوست عین	سوی ایمان فتیش میدان نشین
رو او بین از همه سوره برو	زیر و بالا تو چه میجوئی بگو
دامن او کسیر ای یار و یار	کو منزه باشد از بالا و زیر
باتو باشد در مکان و لامکان	تا تو باشی او نیاید در میان
لامکان جونی گذر کن از مکان	تو نمائی او بساند جاودان
گر تو پیونندی بدان شه سوسی	دزد اگر گروی و سیکن مه شوسی

ای درویش بدانکه چون از خود فانی شوی بدوست باقی شوی امانه آنست
که او شوی بلکه معنی آنست که چون در آئینه نگری او زین بد تو او نشوی ولی

اگر جبد کنی جای بری کرد تو تویی بر خیزد همچنانکه آهن گرم شده
 از آتش که خود در عین آتش می بیند و انا الحق گفتن ازین واد است
 اگر چه نام او انا نیز در سنگی در حضرت میفرماید

ای خشم یک رنگی عیسے ما چون در آن خم او فتد گویش قم این خم خم خود انا الحق گفتن است رنگ آهن محو رنگ آتش است چون لبرخی کشت همچون رکان شد رنگ و طبع آتش محو ششم آتش من که ترا شکست فطن آتشی چه آمانی پرب پرب شد فنا هستش خوان ای چشم شوخ گفت پیغمبر که بر دست صبا بوی را همین میرسد از جان لبس چون اولیس از خویش فانی گشت بود آن بلبلد پروریده در شرک آن بلبلد رسته از ما و منے	بشکند رخ خم صد رنگ را از طرب گوید منم خم لا تلم رنگ آتش ارد اما آهن است ز آتش می لافد و آهن شوست پس انا النار است لافش در میان گوید او من آتشم من آتشم آزمون کنی هست را بر من بزن ما ریش تشبیه بر آبچند در چنین جهنم کی ماند کلوخ ازین می آیدم بوی خدا بوی رحمان میرسد از آن لبس آن زمینی آسمانی گشته بود چاشنی و تلخیش نبود و مگر نقش در او از بلبلد طعن منی
---	--

کان جهان همچون نمکسازند است
 خاک را بین خلق رنگارنگ را
 این نمک را حسب مظاهر است
 آن نمکساز معانی مضموی است
 این نوی را کنگلی ضدش بود
 اندر اینجا که درائی از نوے
 گر تو میخواهی که زین گل بو برے
 اندر آدرجس بو بر سنگ زن
 گریه در راه دین از رهنرمان

هر چه آنچه جانت بی تلویں شده است
 میکند یک رنگ اندر گور با ماه
 خود نمک معانی دیگر است
 از ازل او تا ابد اندر نولیت
 آن نوی بی ضد و بی ضد و عدد
 و گلستان خوش بزرگ گل نحو
 همچو مردان شوز رنگ و بو برے
 آتش اندر بو و اندر رنگ زن
 رنگ بومی زیدت همچو زنان

نکته آنکه تا از رنگ و بوی کثرت درنگد زندگستان حدت راه نیابند

هست معشوق آنکه او یک تو بود
 تا زهر و ایش که تو نکدرے
 صورت کثرت که از ان کن برنج
 کی بد اندر ه بدین نکته خیال
 این صور جو بیند معنی همچویم ماه
 رو بد ریانه که ماسے زاده
 خس نه دور از تو رشک گوهری

مبداء و هم منتهایت او بود
 از گل حدت کجا بوی برے
 تا به بینی زیر آن حدت چون گنج
 رنگ و بو باشد دلیل قبل مقال
 بگذر از جو سوی دریانه قدم
 پنجوس در شست چون نقاد ه
 در میان موج بحر اولی تری

<p>بحر و خدایت جفت ز موج نیست ای محال ای محال اشراک او</p>	<p>گوهر و ماهیش غیر موج نیست دور از آن دریا و موج پاک او</p>
<p>در بیان آنکه نمایش کثرت که بواسطه تجلیات منکثره و تعینات متنوعه و ظواهر مختلفه برین خافلان بودی جملست مانع وحدت نیست چو اعیان موجودات بمنزله مرایای متعدده است که چون واحدی بدانها متوجه گردد در هر آئینه صورت خود بیند و خود را متعدد مشاهده کند و آن تعدد فی الواقع حسب مرات باشد بحسب تعدد ذاتی فی الوجود الا واحد غیر آن اذا انت اعدت المرایا تعددا یکرومی در صد آئینه گریب کند ظهور آئینها صداست ولی رو همان کیفیت اما اینجا نکته است که میان ریاض و مرئی و مرات و رویت امتیاز جز از حیثیت اتمین نیست و فی الحقیقه معشوق و عاشق هر سه یکسیت اینجا</p>	
<p>چو ز یک ریاست این جو بارون چونکه جلال یکی دست آمدست چون همه انوار از شمس لقیست چون ز یک سرفروش ناظر اکمل چون خدا فرموده را راه من و حدی که دید با چندین هزار</p>	<p>این چرا نوش آد آن ز هر دمان آن چرا هشیار و این است کیمت صبح صادق صبح کاذب چه جا از چه آدر است بینی و حول این دلیل اچست آن یکراه من صد هزاران جنبش از عین قنار</p>

این همه چون و چگونه چون زید
 بر شمار برگ بستانند من
 بی چگونه بین تو برد و مات کج
 کترین بستی او جان تست
 پس چنان بجزی که در هر قطر آن
 گوئی کج در مضیق چند چون
 اندر اینجا آفتاب انور
 شیر این سو پیش آهوسر
 پاورین دریا منم گوی ازان
 نه که جان من منم اسی بحر باد
 تا که پایم میرود در انم و رو
 دعوی مرغابی کردست جان
 بطراز شکسته کشتی غم
 زنده زین دعوی بود جان و نم
 که مراد بار تو گردن زنی
 ای تن آلوده بگرد حوض گرد
 پاک گو از حوض مجور او فتاد

بر سر دریای همچون می طپد
 چون کفی بر بحر بی خدمت و ند
 چون چگونه گنجد اندر ذات کس
 این چگونه جان جان کن شدت
 از بدن ناسی تر آمد عقل و جان
 عقل کل آنجاست از لای علمون
 خدمت ذره کند چون چاکری
 باز اینجا نزد تبهو پر نرسد
 بر لب دریا نمش کن لب کز آن
 خون بهای جان من این بحر داد
 چون مانند پاچو بطاسم درو
 کی ز طوفان فنا دار و فغان
 کشتیش را آب باشد پس قدم
 من ازین دعوی چگونه دم زخم
 همچو شمع بر فروز در روشنی
 پاک کی گردد بدون حوض مرد
 او ز پاکی خویش هم دور او فتاد

در بیان آنکه چون جابل نظر بر صفات دارد و زین راه کثرت سرگردان می رود
و عارف چون غرق در پستی ذات است در شاهاوار وحدت می یابد تیسب فرماید

صنوع بیند مرد محبوب از صفات و اصلان چون غرق ذاتند ای سپر چونکه اندر قعر جو باشد سرست طاغث عامه کنانه خاصکان عامه را باشد نظر بر فعل و اسم شیشه چندین رنگ نورگیاوت عامه را باشد شیشه و نگست کار گر نظر در شیشه داری کم شوی در نظر بر نور داری و ارسای از نظر گاهست این مغز وجود	در صفات آنست که کم کرد ذات کی گننداند صفات او نظر کی بزرگ آب افتد منظرست وصلت عامه حجاب خاصان پیش خاصه محو گردد و وصف رسم که از و این رنگ ظاهر بی شکست خاصه را باروشنی باشد قرار ز آنکه از شیشه است اعداد و ازدوئی اعداد جسم ای منتهی اختلاف مومن و کبر و میبود
---	--

حکایت در بیان اختلاف نشانه‌ها منشأ آن نظر نامختلف است و
با وجود اختلاف همه راست می آید

فیل اندر خانه تاریک بود از برای دیدنش مردم بے دیدنش ناچشم چون ممکن نبود	عرضه را آورده بودند شمشین بود اندر آن ظلمت همی شد هر کس اندر آن تاریکی شرف می بلبود
---	---

آن یکی را کف بجز طوم اوستاد
 و آن یکی را دست بر کوشش سید
 آن یکی را کف چو بر پایش بسود
 آن یکی بر پشت او بنهاد دست
 همچو بنین هر یک بجز زوی چون سید
 از نظر گرفت شان شد مختلف
 در کف هر یک اگر شمع بده
 چشم نمی همچون کف دست و لب
 چشم دریا دیگرست و کف دیگر

گفت همچون با و دست این نهاد
 آن بر و چون باد بنین شد پدید
 گفت شکل پیل دیدم چون عمود
 گفت خود این پیل چون گنبد
 فهم آن سیکر دهر جامی شنید
 آن یکی در شلقب کرد آن الف
 اختلاف از گفتشان بیرون شد
 نیست کس از بر همه او دست رس
 کف مہل ز دیده دریا نگر،

در بیان توحید ذوالجلال آنست که حق سبحانه و تعالی در ازل آزان بنفوس متوحد
 دیگری همیشه بوصف وحدانیه و نعمت فردانیه منحوت و موصوف بودگان اند
 و لم یکن مع شیئی و اکنون همچنان بغت ازلی واحد و فردست که و الا آن کماکان
 و تا بد بر بهرین صفت خواهد بود کل شیئی بالک لا وجه عزت ذات احدیت بقهر
 و حدانیت و سطوت فردانیت غیر راد وجود مجالی ندارد در شهر کوبی باتو
 باشی یا من و اینجا گفته اند غیرتش غیر در جهان ننگدشت لاجرم عین جسد
 اشیا شد نیست توحید حق و حق توحید و اینجا عبارت گنجد و نه اشارت بیان
 ماند و نه عیان همه رنگها سر به سر یکی بر آرد و جمله چون نادر بجز چون غرقه شود کل شیئی برنج

اصول

هست بیرنگی اصول رنگها،
 چونکه بیرنگی اسیر رنگ شد
 چون بر بیرنگی سی کان دشتی
 صبغه التدرست رنگ خم هو
 طالبست وغالبست آن کردگار
 تانمندان غیسر او در کارگاه
 گردو چشم حق شناس آید ترا
 از همه او بام تصویرست دور
 که ترا چشمی ست بکشا درنگر
 لا الہ الا اللہ گفت
 اگر نزارانند یک کس نشین نیست
 نیست اندر بحر شرک و بی بیج پیچ
 اصل بنید دیده چون اکمل بود
 چونکه جفت احوال نیم آینه شمن
 آن یکی کسومی و صفت خیال
 یا چو احوال این دونی را نوش کن

صلحها باشد اصول جنگها
 موسی با موسی چونک شد
 موسی و فرعون دارند آشتی
 رنگها یک رنگ کردند اندرو
 که ز سیتا بر آرد او دمارها
 متن علیها فان برین باشد گواه
 دوست پر بین عرصه هر دو سرا
 نور نور نور نور نور نور
 بعد لا آخر چه می باید در
 گشت لا اله الا اللہ و وحدت شکفت
 چون خیالات عدد اندیش نیست
 لیک با احوال چه گویم بیج پیچ
 دو همی بنید چو مرد احوال بود
 لازم آید شکر کانه دم زدن ما
 جز دونی ناید بیدان مقالها
 یادمان بر بند و خوش خانوش کن

یا نبوت که سکوت و که کلام
 این دوئی اوصاف نید احوال
 کل شیئی با خدا الله باطل
 همین سخن را نبوت لب لبابیت
 تو تم بگفت چون اینجا رسید
 جمله ما و من پیش او نهید
 ملک ملک است او خود مالک است
 غیر او هر چه خوش است ناخوش است
 هر که را آتش بنپاه او پخت شد
 آتشی دیدی که سوز دهن سال
 ز خیال و نه حقیقت را امان
 خصم هر شیره آمد و هر رو با او
 این سخن پایان ندارد و صبر کن

احولانه طبل مین و اسلام
 در نه اول آخر آخر اول است
 آن فضل الله نعیم باطل
 و رگبونی خلق را رسوا نیست
 چون توانم کرد این سر را پدید
 ملک ملک است ملک او را پدید
 غیر ذلش کل شیئی با ملک است
 آدمی سوز است و عین آتش است
 هم مجوسی گشت و هم ز دشت شد
 آتشی جان بین که ز سوز و خیال
 ز اینچنین آتش که شعله زد بجان
 کل شیئی با ملک الا و جبره
 تا بیاید ذوق علم من لدن

در خاتمه کتاب و مهر سکوت بر درج اسرار نهادن تا از آسیب تصرف
 نام محمد مان محفوظ باشد

باز و مان مهندار بر ناری دمی	اولا بر چه طلب کن محسرنی
عاشق دوستی و یکشاده زبان	الله الله اشتری بدنا و دان

چون ز راز و ناز او گوید زبان
 ستر چه در پشتم و پنبه اذ رست
 چون بگو شستم تا سرش پنهان کنم
 گر نبود می ز جنت نامحرمة
 نه بگویم زانکه تو خامه هنوز
 در آن حدیث تلخ سبب گویم ترا
 تو ز تلخی چون کویل پر خون شد
 بس کنم که گر سخن افزون شود
 این جگر گر خون نشد از سختی است
 خون شود روزی که خونت سودت
 چون جهانی شهمت اشکال است
 گر تو خود را بش کنی مغز می شوی
 جگر را در پوستها آواز هاست
 دارد آوازی نه اندر خورد گوش
 چند گاه بی لب بی گوش باش
 بحسب بیگوش و بی فکر ت شوی
 در خموشی گفت ما انظر شود

یا جمیل است خواند آسمان
 تا همی پوشیش او پیداز است
 سر بر آرد چون علم کاینک منم
 چند حرفی از وفادار گفتی
 در بهارے تو ندیدیستی تموز
 تا ز تلخیها فرو شویم ترا
 پس تلخیها همه بیرون شد
 خود جگر چه بود که خار خون شود
 غفلت و مشغولی و بدبختی است
 خون شوان وقتی که خون فرود است
 حرف میزنیم ما بیرون پوست
 داستان لغز می لغز می شوی
 مغز و عین را خود آواز از کجاست
 هست آوازش نهان در گوشش
 وانگهان بی لب حریف نوش با
 تا خطاب از جی را بشنوی
 که ز من آن میل افزون تر شود

من ترا خاشش کنم آن آفتاب
 حرف گفتن بستن آن روز
 لب لبلبانه لغزه زن پر روی گل
 تا بقل مشغول گرد و گوشه شان
 ناطقه سوی دیان تعلیم است
 مجاشش گفتم نکر دم زان بیان
 تا که در بر گوش ناید این سخن
 چار پار است در طاقت بارنه
 دانه هر مرغ اندازه و سیت
 طفل را گران دهی بر جاسی شیر
 چونکه دندانها بر آرد بعد از آن
 مرغ پر نارسته چون پران شود
 چون بر آرد پر پرده او سخن و
 چونکه با کودک سرو کار و مقام
 با وجود آنکه این اسرار کار
 ز اندرونم صد خروش خوش نفس
 خاموشی سحرست و گفتن همچو جو

از سوی دیگر بر انداز و نقاب
 عین اظهار آن سخن پوشید
 تا کنی مشغول شان از بوی گل
 سوی روی گل خبر و پوشش
 ورنه خود آن نطق را جانی کجاست
 ورنه هم پیدا بسوزد هم نمان
 یک همی گویم ز سر من لدن
 بر ضعیفان قدر قوت کار نه
 طعمه هر مرغ انجیری کی است
 طفل سکین با زبان نان مرده گیر
 هم بخود طالب شود آن طفل نان
 لقمه هر کریمه در آن شود
 بی تکلف بی صغیر نیک و بد
 هم زبان کودکانه باید کشاد
 یک بود وقت بیان از صد هزار
 دست بر لب میزند یعنی که لب
 سحر میجوید ترا تو جو مجو

از اشارت های دریا مرستاب   فم کن و انشا علم بالصواب

در بیان باز کشیدن عنان عبارت که تا اینجا پیش نرسید و بعد از آن توبه نکند که توبه اشارت است و از اشارت نیز باید گذشت و العاقل مخفیة الاشارات

این مباحث تا اینجا گفتنی است در بگونی و ربکوشی صد هزار تا بدریا سیل سپ و زین بود مرکب چو بین بخشکی ابرست این خموشی مرکب چو بین بود هر خموشی که ملولت میکند تو همی گونی عجب خاشک کجاست من ز لغره کر شدم او خجسته آن یکی در خواب ملعنة میزند این نشسته بهلوی او خجسته وان کسی کان مرکب چو بین گشت نه خموشست نه گویا تا درست نیست زین هر دو نسب ای محبت دل ز جان کن وصل غایب طلب	هر چه آید زین سپ نهفتنیست هست بیکار و نگردد آشکار بعد از نیت مرکب چو بین بود خاصه آن دریا نیاز هرست سحر یازا خامشی تلقین بود لغریای عشق آنسو میزند او همی گوید عجب کوشش کراست تیز گوشان زین سهرستند صد نهرا ان بحث و تلقین میکنند خفته آنست و گران کور و کر غرقه شد در آب و چون باشیست حال او را در عبارت نامست شرح این گفتن بر دست از آب بی لب و بی کام میگو نامرب
--	--

<p>بگذر از استاره و چرخ عیسی سیران دیوان و آن درگاه نه تا نمائی همچو ابله جسد ا تا شوی دریای سجد و کران محو شد و الله اعلم بالز شاد</p>	<p>رو بسوی مهل خود همچون ظلیل پاسی همت بر خور و بر ماه نه این خودی را محو کن اندر خدا آب جان را نیز اندر بحر جان چون رسید اینجا بیایم سراسر</p>
<p>در بیان اینکه این ابیات مرتب این کلمات دوسه بیتی هم پروزن ثنوی در بیان تاریخ این ترتیب و صفت حال خود میگوید و بدان این ساله ر ختم میکند و نشانه الحمد اول و آخر خدا</p>	
<p>میوهی پاک روحانی شربت نازک و زیبا و نغز و دلپذیر چون از ایشان دهم در سبق روح بخش عاشقان محنولست و ندران نقد حقایق بیکر ان زین بنان عقل آید در وجود هر چه آن نیکو کند نیکو کند تیره خالی از کجا ماه از کجا وصف او هم گوش او داند شنید</p>	<p>منت از در که در باغ بهشت باز کردم در لطافت بنظیر بهر در و ایشان نهادم بر طبق این سخنم البت ثنولست ثنوی گنجیست بیرون از بیان وصف آن کو جامع آن کج بود شرح او را هم زبان او کند من کجا تعریف آن شاه از کجا نوز او را غیر چشم او ندید</p>

تیرگان عالم و هم و گمان
 چونکه او در پنی نشانی محو شد
 ثنوی از بحر او یک گوهر است
 چون بیک گوهر چنین مفتون شویم
 ثنوی از خم او یک ساعت
 چون ز بوی بادکش مجنون شود
 ثنوی بحر لیت قعرش نا پدید
 انتخاب ما از ان بحر شریف
 تا کسی کوره نداند سومی کج
 و زنداند خورد از ان می کوزه
 روز شنبه آخر ماه صیام
 سال هجرت هشتصد و هفتاد و پنج
 جلوه گر شد ثنوی بار دیگر
 آفتاب آسمان مگر مست
 گوهری در ایی علم معرفت
 دین پاکش نافذ گفت کمال
 حرز جان نظم جهان آرا او

کی توانند از یقین چون نشان
 محو شد در وی نشانی که بد
 گوهر بیان فکر با بالاتر است
 بحر اگر موجی بر آرد چون شویم
 که بپوش سرود خلقی زد دست
 اگر خورد بنگر که حاشش چون شود
 فهم هر خواص در وی کی رسید
 گوهری چندست زیبا و لطیف
 گوهری آرد بکف بر بوی کج
 باشدش زین لقلب در یوزه
 گشت این نوباوه غیبی تمام
 مرتفع گشت این طلسم از روی گنج
 بر جناب آصف دار اسیر
 صدر عالی همت سامی صفت
 خواجه صوفی دل مهانی صفت
 بر ضمیرش نکشف حیرت
 خسرو اندر شاعری نولای او

حامی ملت حلال ملک و دین
 آصف الدوله جهانرا از و شرف
 از بزرگی راه در ویشی گرفت
 همت عالی او شد زهنمون
 شعری گنجینه را بکشاد و در
 بان گفت اخلاص پیش آدر نیاز
 دعوتی کردیم و خوان انداختیم
 در کشادست و صلوات صلا
 دیگران گفتند بهر فائده
 مانده چون بهتر آمد سیر گشت
 هر که محروم از سر خوان بگذرد
 این چه خوان نعمت بی علتت
 ما چو افکنندیم خوانی بس نکو
 کاشفی دعوی تو بستی دروغ
 لاف در ویشی بخود بر بسته
 غیر صوت و صرف ایشان ای دنی
 همزبانی سیکنی با اهل درد

خاتم اقبال دولت را نکین
 آستانش را ستا ترا شد کعب
 لاجرم بردیدگان پیشی گرفت
 کاخچین فیضی ز غیب آمد برون
 بر کدایان می نشانند سیم و زر
 خویش ازین نقد با سر پای ساز
 وز بی عشاق جشنی ساختیم
 شرم بگذارد و تدم در نه بلا
 ربنا انزل علینا مانده
 اگر سینه زمین خوان نمی میدگشت
 در بیابان رحمت بحد برد
 دوری از وی بهر جمل غفلتت
 اگر ننوشد کس بود نقصان او
 کی دروغ محض را باشد دروغ
 از طبیعی دم زنی و خسته نه
 نیست در دستت چه دعوی کنی
 همدلی کن تا شعری آزاد و فرد

<p> بہزبانی را ببا پدہم دے ورنداری فعل و رفتن پیچ از سخن چیزی نزايد کار کن علم دین نخست روئیدن عمل شد درختی تربیت کن سبز ساز آبا و جز آب لطف دوست نیست یا الہ از ابر احسان و عطایہ مزد عم کن سبز و خرم زان کرم کہ این نہالی مشد بس از شنوے این نہالم بار و پر نور دار نہ آب حیوان را ازین لب لباب </p>	<p> نہست علم بی عمل جز جاہلے حاصل گفتار بس محبت پیچ تا بروید علم ذوق من لدن پس برشش بروا شدن علم ازل تا بیانی از برشش عمر در اول از پی آبی برین در گہ با لیست قطرہ دہ مزج خشک مرا بو کہ روزی زان زراعت بر خرم کہ فرو گشتم بہ باغ معنوی دست وز دانرا از میوہ اش آورد آ دید ہا برد و ز تار و ز حساب </p>
--	--

عشقا زان را ازین ما حسین

فیض نہ آہن ورب العالمین

متا شد

تقریبی نظیر و تحریر پذیریم شرف از زنده علم
سخن از طراز زنده شمس معانی منشی شارا احمد بن
حافظ نیا از احمد صابر بلوی خوشنویس خفی و جلی که

سزاوار حمد ذات و حده لا شریک له است که بامر کن جمله کائنات را از کتم عدم بوجود
آورد و سطح خاک را از لاله و گل بهار تازه بخشیده چمن تیان جهان را به مسر فرودس
برین کرد و هر غنچه بجز یک نسیم و صبا چون عند لیبش میدالبس پیش کشاده و زبان
بناتات در هر گوشه گلستان بوحشش گواهی داده و لطایف کارستان قدرش
بجلیست که زبان گویا با حصای مجلس از فوط بی سامانی خویش دلتنگ نظر

حمدی که بر جمالیات طباق زلفک	توقیع بر کشیده که الکه یا و لک
حمدی که خود رقم زده بر صفحه قدیم	کانرا هیچ حادثه ممکن نگشته حک
حمدی که جوهرش زنده که قبول	روزی که متعاشش بد جلوه بر حک

و نظام سلسله عالم و انتظام اموری آدم بوجود فائز الجود انبیای دین پرورد
و صفیای معادلت گستر منوط و مروط ساخت و بتاج کرامت و دواج سلامت ایشان
سرفراز گردانید و بعد از ان از میان اعیان ایشان سید الانبیا و سید الاصفیا

محمد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم تجلعت خاص اختصاص فرموده بمبانی قواعد شریعت را
 بدعا تم توایم سیر پاکیزه مغزینش مستقیم معانی معاقده حقیقت را بکلام عظام احسن سلاق
 حمیده الاعراضن نمهد گردانید مشنوع

محمد چو شاه است عالم طفیل	که مقصود او بود جمله طفیل	صلاتی گرم چونکه در واد شده
جهان جمله ز نور افراوده شده	بمبانی پیشگاه است	طفیل خوروان او هر که است
خدائی که هسته نمودار کرد	ز بهروی این سکه بر کار کرد	سپهری سیات مانند باغ
ز نوروی نور و نوروی چراغ	زمین تا فلک یک غبار سبزه	ازل تا ابد یک تماشا گش

در و دنا محدود و برآل و صماک اجباب که قصه شریعت نیریت جو دایشان آرسنه گشته و
 صاحبین متین از شوک شرک ضلالت و خاشاک بدعت جهالت بیامین مسامح جمیل
 ایشان سیرت شد **اما بعد** بر صفا را با بصائر مخفی مباد که امروز آرزوی دیرین برآمد و
 و شا به مقصود در برآمد عینی نسخه کاشفه اسرار کتوم لب لباب ثنوی مولانا روم رحمه الله
 تعالی الی یوم معلوم در مطبع نامی گرامی صفدر واقع پمپی بقابل طبع آمده لباس ارتسام
 در بر کشیده در سن طبع و صحت تند کینتابت اگر فضل المطالع گویند سبحا و در خوبی و لطافت
 و صفائی چپای مثال گویند در **و اما الحق** کتابیست عجیب که مطالعش برای تزکیه
 نفس و تصفیه دل کافی و کافی است افع امر من نفسانی و رافع و ساوش شیطانی است هر حکایت
 راه نامی طریقه معرفت آئی و لفظش مادی شاه راه مقصود این همه تاثیرات انفسان
 متبرکه که مشایخ کرام و برکات اولیای عظام چو این شده که مصنف کتاب کرامت لیباب

دلی کامل عارف و مسل سراسر ادویای مقصدین متاخرین سرخیل کلامی شریف شاه عالم فقیر
 قناعت آجبا لا طاعت حضرت جلال الدین رومی قدس سره السامی که از فیض صحبت و آیت
 کلام او صد بار بدرجه ولایت رسیدند و در وصول الی اللہ و سلوک فنا فی اللہ ملکه تام حاصل نمودند
 و آنچه لطائف معارف و مذاق کیفیت وجدانی و بیان حسن معانی و نتایج حکایات طریق هدایت
 و نکات سلوک عرفان و دقائق حدیث قرآن حضرت ممدوح در شنوی شریف شرح فرموده اند
 آن بجز فیضان صحیح حضرت عطار و مطالوکه کتاب حدیقه جلد سنائی است و مؤلف این تالیف
 لطیف و مجلوبه شاهزاده دانی نظر باز عوالمین نگین بیانی قاطع و دقیق تکلیل و کمال کاشف
 حقائق فضل و کمال حسین بن علی نسفی المدعو بالکاشفی نور اللہ مرقدہ که از شنوی شریف مولانا محمد
 اخذ مطالب نموده و گویند مقصود از دریا بی نامید اکتار بر آورده از مقدم و متاخرین گوی سبقت
 ریوده اگر چه ازین دریای عمان بسیار گشت و در شاهاوار بر دهن آورده اند الا بطریقی که مؤلف طبع
 آزمائی نموده رسائی درین بیخ کس نیاید او سرسیده و در اکثر کتاب تاریخ و سیر حال مؤلف مخفی نموده
 الاحالات صحیح است بنامه اینقدر معلوم شد که علامه نسفی چهار گذشته اند و بجه صاحب تصانیف بسیار اند
 این تحقیق نشد که جامع لب لباب است و اصل این کتاب که نسخه قدیمی قلمی بود در خطایا از یک رسال
 است که نوشته شده و در دیباچه کتاب مضعف نام خود نوشته و از حالات تکامل و ناله و الله اعلم
 صاحب عالیقدر سنی الصدق شیخ نور الدین جوایخان صاحب مالک مطالع حیدر صفحہ می که ذوات اقدس
 درین جزو زمان از غنمات است مرد متوکل و قانع صاحب تقوی است در خلقت و دستگیر
 پافنا و گمان و غریب پوری بنیویان از روزازل مخلوق کرده اند خداوند با لبع طبعی رساناد
 و جامع علوم معقول و منقول و حاوی فرغ و ممول مولانا مولوی نصیر الدین صاحب تصحیح مجدد بلنج
 فرمودند و اگر این همه خطائی شده باشد محمول بشیرت نمایند و ما انسا نینا لا اله الا انت سبحانک

سلسله مراد
 از لباب
 سلسله مراد
 از شنوی شریف
 مولانا محمد
 سلسله مراد
 اشارت لب لباب
 علم
 لب لباب
 جان فتویٰ شریف

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آٹھ یومیہ دیر انہ لیا جائیگا۔
